

महाराष्ट्र शासन

कार्यक्रम अंदाजपत्रक

२०२३ - २०२४

कौशल्य, रोजगार, उद्योजकता व नाविन्यता विभाग

(कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता आयुक्तालय)

(महाराष्ट्र राज्य कौशल्य विकास सोसायटी)

(व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण संचालनालय)

(महाराष्ट्र राज्य नाविन्यता सोसायटी)

चेरवडा कारागृह मुद्रणालय, पुणे-४११ ००६

२०२३

कार्यक्रम अंदाजपत्रक

२०२३ - २०२४

कौशल्य, रोजगार, उद्योजकता व नाविन्यता विभाग

कौशल्य, रोजगार, उद्योजकता व नाविन्यता विभागाने तयार केलेल्या कार्यक्रम अंदाजपत्रकांची यादी

कार्यक्रम अंदाजपत्रकाचे क्रमांक	कार्यक्रम अंदाजपत्रकाचे नाव
(१)	.. कौशल्य, रोजगार, उद्योजकता व नाविन्यता विभाग खुद्द मंत्रालयीन विभागासह
(२)	.. कौशल्य, रोजगार, उद्योजकता व नाविन्यता आयुक्तालय
(३)	.. व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण संचालनालय
(४)	.. महाराष्ट्र राज्य कौशल्य विकास सोसायटी
(५)	.. महाराष्ट्र राज्य नाविन्यता सोसायटी

अनुक्रमणिका

संघटनेच्या रचनेचा तक्ता	पृष्ठ क्रमांक
Organisation Chart / Direction and Administration	
१. कौशल्य, रोजगार, उद्योजकता व नाविन्यता विभाग	१
२. संचालन व प्रशासन	१
३. तक्ता १- (दोन) वित्तीय गरजा	६
४. तक्ता २- प्रशिक्षणासाठी पाठविण्यात आलेल्या अधिकाऱ्यांची सांख्यिकी माहिती दर्शविणारा तक्ता	१४
५. तक्ता ३- कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता आयुक्तालयातर्फे होणारी विविध कार्ये दर्शविणारा तक्ता	१५
६. विभागीय आयुक्तालयांकडून होणारे मार्गदर्शन व कार्याचे सुसूत्रीकरण	१६
७. तक्ता ४- मुंबई, पुणे, औरंगाबाद, नागपूर, नाशिक आणि अमरावती येथील विभागीय मुख्यालयांबाबतची सांख्यिकी माहिती दर्शविणारा तक्ता.	१८-१९
८. कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता मार्गदर्शन केंद्रे	२०
९. तक्ता ५- (दोन) वित्तीय गरजा	२२
१०. तक्ता ६- नाव नोंदणी व नोकरीस लावलेल्या सर्वसाधारण उमेदवारांची माहिती	२४
११. तक्ता ७- शैक्षणिक पात्रतेप्रमाणे डिसेंबर २०२२ या वर्षाअखेर नोंदणी पटावर असणारे सुशिक्षित व अशिक्षित उमेदवारांची माहिती दर्शविणारा तक्ता.	२६
१२. तक्ता ८- जिल्हानिहाय भरण्यात आलेल्या रिक्त पदांची संख्या दर्शविणारे विवरणपत्र	२८
१३. तक्ता ९- जिल्हानिहाय नोंदणीपटावर वर्षारंभी असलेल्या मागासवर्गीय उमेदवारांची संख्या दर्शविणारे विवरणपत्र.	३०
१४. तक्ता १०- जिल्हानिहाय नावे नोंदविलेल्या मागासवर्गीय उमेदवारांची संख्या दर्शविणारे विवरणपत्र	३२
१५. तक्ता ११- जिल्हानिहाय नोकरीस लागलेल्या मागासवर्गीय उमेदवारांची संख्या दर्शविणारे विवरणपत्र	३४
१६. तक्ता १२- जिल्हानिहाय नोंदणीपटावर वर्षाअंती असलेल्या मागासवर्गीय उमेदवारांची संख्या दर्शविणारे विवरणपत्र.	३६
१७. तक्ता १३- जिल्हानिहाय अनुसूचित जातीच्या उमेदवारांकडून भरण्यात आलेल्या क्षेत्रनिहाय राखीव रिक्त पदांची संख्या दर्शविणारे विवरणपत्र.	३८
१८. तक्ता १४- जिल्हानिहाय अनुसूचित जमातीच्या उमेदवारांकडून भरण्यात आलेल्या क्षेत्रनिहाय राखीव रिक्त पदांची संख्या दर्शविणारे विवरणपत्र.	४०
१९. तक्ता १५- जिल्हानिहाय विमुक्त जातीच्या उमेदवारांकडून भरण्यात आलेल्या क्षेत्रनिहाय राखीव रिक्त पदांची संख्या दर्शविणारे विवरणपत्र.	४२
२०. तक्ता १६- जिल्हानिहाय भटक्या जमातीच्या उमेदवारांकडून भरण्यात आलेल्या क्षेत्रनिहाय राखीव रिक्त पदांची संख्या दर्शविणारे विवरणपत्र.	४४
२१. तक्ता १७- जिल्हानिहाय इतर मागासवर्गीय उमेदवारांकडून भरण्यात आलेल्या क्षेत्रनिहाय राखीव रिक्त पदांची संख्या दर्शविणारे विवरणपत्र.	४६
२२. तक्ता १८- जिल्हानिहाय विशेष मागासवर्गीय उमेदवारांकडून भरण्यात आलेल्या क्षेत्रनिहाय राखीव रिक्त पदांची संख्या दर्शविणारा तक्ता.	४८

अनुक्रमणिका-- चालू

	पृष्ठ क्रमांक
२३. तक्ता १९- जिल्हानिहाय १ जानेवारी ते ३१ डिसेंबर २०२१ या कालावधीत अपंग उमेदवारांची नोंदणी, अधिसूचित रिक्त पदे, नोकरीस लागलेले, नोंदणीपट यांची सांख्यिकी माहिती.	५०
२४. तक्ता २०- जिल्हानिहाय १ जानेवारी ते ३१ डिसेंबर, २०२२ या कालावधीत अपंग उमेदवारांची नोंदणी, अधिसूचित रिक्त पदे, नोकरीस लागलेले, नोंदणीपट यांची सांख्यिकी माहिती.	५२
२५. तक्ता २१- १ जानेवारी ते ३१ डिसेंबर, २०२२ या कालावधीत नोंदणी झालेल्या अल्पसंख्याकांची जिल्हानिहाय सांख्यिकी माहिती.	५४
२६. कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता मार्गदर्शन केंद्रे सर्वेक्षण आणि सांख्यिकी (एक)	५८
२७. तक्ता २३-(दोन) वित्तीय गरजा	६०
२८. तक्ता २४-२४ जिल्ह्यांतील कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता, मार्गदर्शन केंद्रांनी केलेले व्यवसाय मार्गदर्शनाचे कार्य दर्शविणारे विवरणपत्र.	६२
२९. तक्ता २५- महाराष्ट्रातील कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता, मार्गदर्शन केंद्राच्या नोंदणीपटावर असणाऱ्या स्त्री उमेदवारांची वयोगटाप्रमाणे कार्यालयनिहाय माहिती ३१ डिसेंबर २०२२ अखेर.	६८
३०. तक्ता २६- नोंदणीकृत सार्वजनिक व खाजगी आस्थापना माहिती - ३१ डिसेंबर २०२२ अखेर	७१
३१. तक्ता २७- रोजगार प्रोत्साहन कार्यक्रमांमध्ये प्राप्त केलेल्या (प्रशिक्षणासाठी) रिक्त पदांची जिल्हानिहाय संख्या दर्शविणारे विवरणपत्र.	७२
३२. तक्ता २८- सेवायोजन कार्यालये रिक्त पदे अधिसूचित करणे सक्तीचे अधिनियम, १९५९ अंतर्गत महाराष्ट्र राज्यातील कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता केंद्रांनी केलेल्या कामाची माहिती- जानेवारी २०२२ ते डिसेंबर २०२२ अखेर.	७३
३३. तक्ता २९- करिअर ग्रंथालयसदृश अभ्यासिकेमधून लाभ घेतलेल्या उमेदवारांची केंद्रनिहाय संख्या दर्शविणारे विवरणपत्र.	७४
३४. तक्ता ३०- आदिवासी उमेदवारांसाठी कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता, प्रशिक्षण व मार्गदर्शन केंद्रांनी केलेल्या कामाचा तपशील.	७६
३५. तक्ता ३१- पंडित दीनदयाळ उपाध्याय रोजगार मेळावे - या योजनेअंतर्गत घेण्यात आलेले रोजगार मेळावे	७८
३६. तक्ता ३२- स्थापन करण्यात आलेल्या व कार्यरत असलेल्या सेवा सोसायट्यांची जिल्हानिहाय सांख्यिकी माहिती.	७९
३७. तक्ता ३३- व्यवस्थापकीय अनुदान वाटप केलेल्या सेवा सोसायट्यांची वर्षनिहाय सांख्यिकी माहिती	८०
३८. तक्ता ३४- कौशल्य, रोजगार, उद्योजकता व नाविन्यता आयुक्तालय	८२
३९. तक्ता ३५- कौशल्य, रोजगार, उद्योजकता व नाविन्यता विभाग (खुद्द विभाग)	८३
४०. महाराष्ट्र राज्य कौशल्य विकास सोसायटी	८५
४१. संचालन व प्रशासन	९३
४२. तंत्र शाळा	९५
४३. अशासकीय तंत्र महाविद्यालये व औद्योगिक संस्थांना साहाय्य	११४

अनुक्रमणिका-- चालू

	पृष्ठ क्रमांक
४४. महाराष्ट्र राज्य कौशल्य विकास मंडळ १२४
४५. शिल्प कारागीर प्रशिक्षण योजना १२८
४६. औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थेमध्ये राबविण्यात येणाऱ्या योजना १३६
४७. शिल्प कारागिरांचे तथा पर्यवेक्षकांचे प्रशिक्षण १५२
४८. शिकाऊ उमेदवारी योजना १५३
४९. वैधानिक विकास मंडळांनिहाय प्रत्यक्ष खर्च, अर्थसंकल्पीय तरतूद १६८
५०. महिलांविषयी अर्थसंकल्प १७०
५१. पदे व वेतनमान दर्शविणारे विवरणपत्र १७२
५२. महाराष्ट्र राज्य नाविन्यता सोसायटी १८३

संरचनात्मक तक्ता

कौशल्य, रोजगार, उद्योजकता व नाविन्यता विभाग,

सचिव (कौशल्य, रोजगार, उद्योजकता व नाविन्यता विभाग)

आयुक्त,

कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता
आयुक्तालय, नवी मुंबई.

मुख्य कार्यकारी अधिकारी,

महाराष्ट्र राज्य कौशल्य विकास संस्था,
मुंबई.

मुख्य कार्यकारी अधिकारी,

महाराष्ट्र राज्य नाविन्यता सोसायटी,
मुंबई.

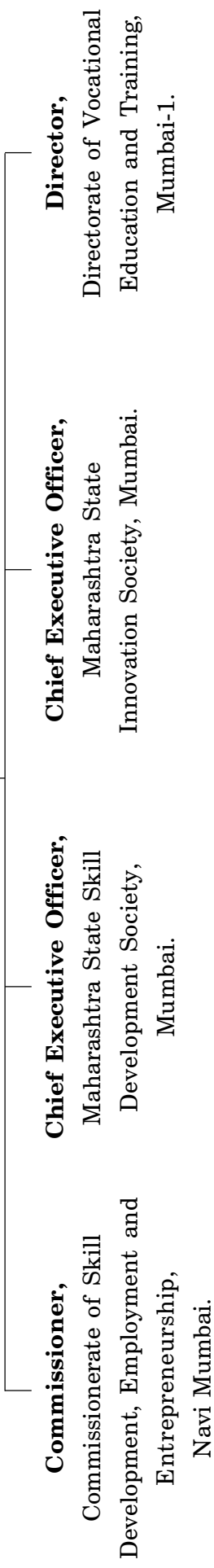
संचालक,

व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण संचालनालय,
मुंबई-१.

ORGANIZATIONAL CHART

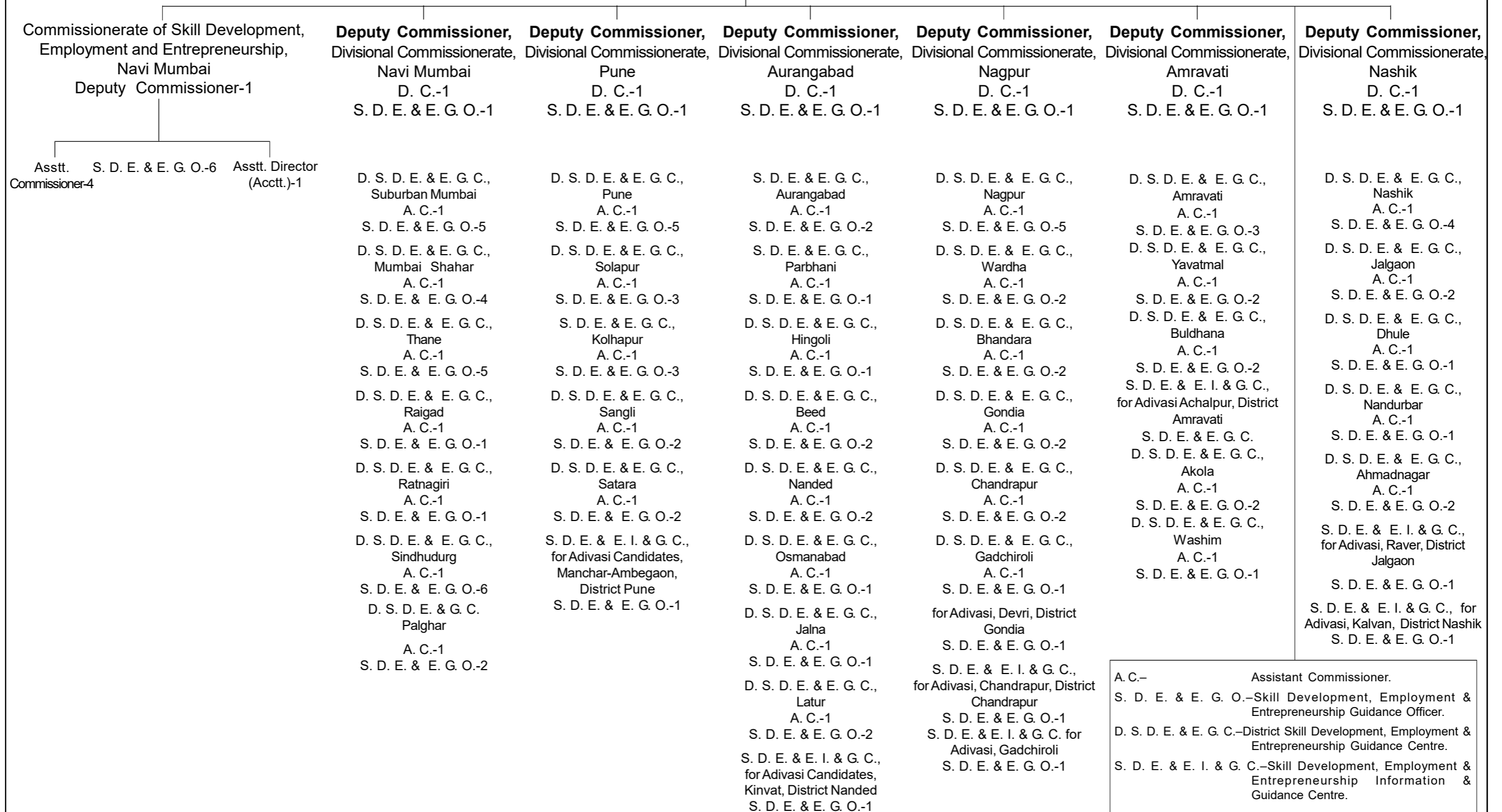
Skill, Employment, Entrepreneurship and Innovation Department

Secretary (Skill, Employment, Entrepreneurship and Innovation Department)

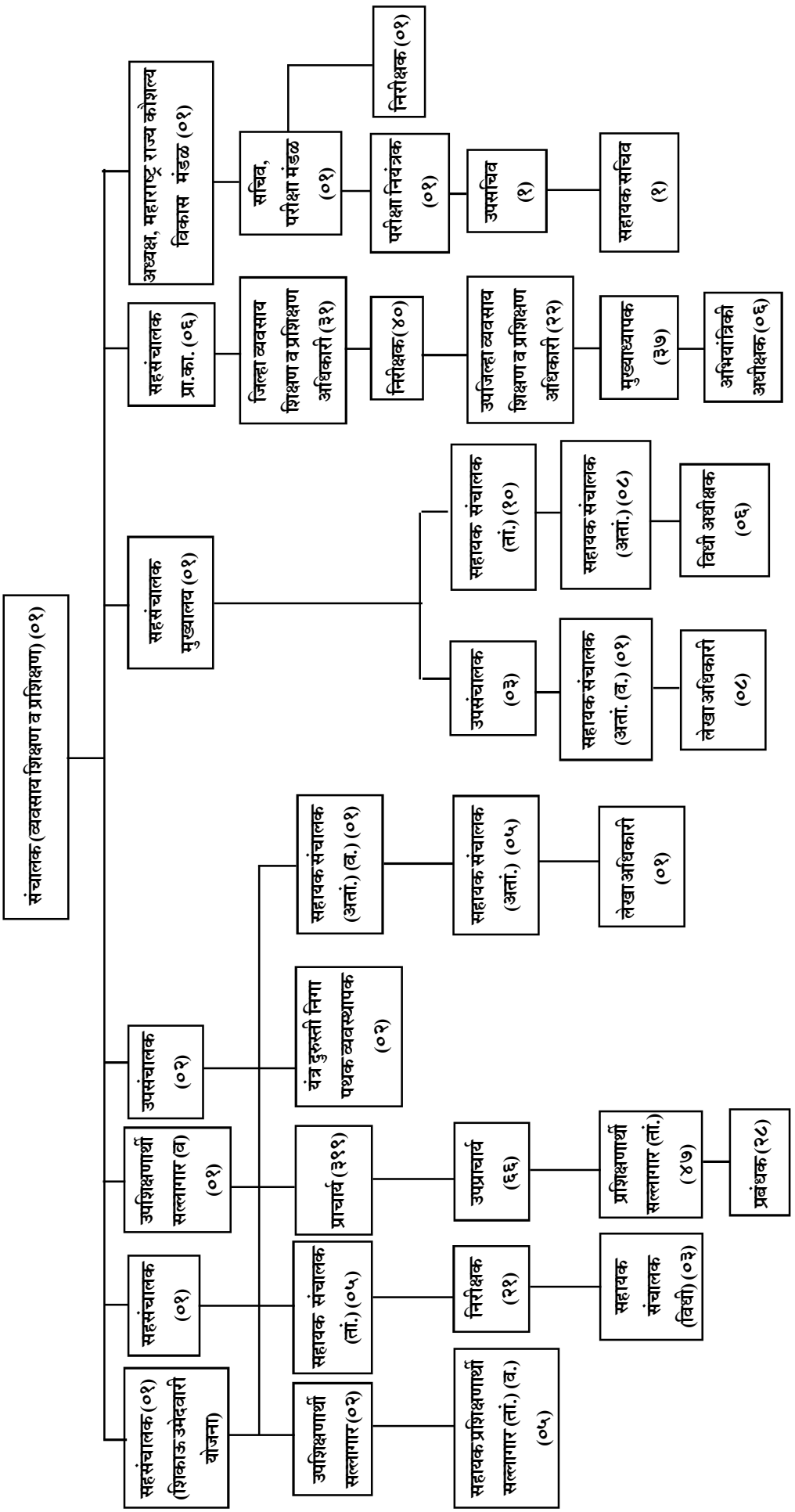
ORGANISATION CHART

COMMISSIONERATE OF SKILL, DEVELOPMENT, EMPLOYMENT AND ENTREPRENEURSHIP, MUMBAI

संरचनात्मक तक्ता

व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण संचालनालय, मुंबई.

१. कौशल्य, रोजगार, उद्योजकता व नाविन्यता विभाग

प्रस्तावना

रोजगाराबाबत बदलत्या आंतरराष्ट्रीय व राष्ट्रीय परिस्थितीत कौशल्य विकासावर अधिक भर देण्याची आवश्यकता विचारात घेऊन तसेच कौशल्य विकास व उद्योजकतेस अधिक प्रोत्साहन देण्यासाठी केंद्र शासनाच्या धर्तीवर राज्यात कौशल्य विकास व उद्योजकता विभागाची निर्मिती केली असून यापूर्वीच्या रोजगार व स्वयंरोजगार विभागाचे नामकरण शासन निर्णय क्रमांक एईओ-१०१५/प्र. क्र. ०६/२०१५/दहा, दिनांक १५ जानेवारी २०१५ नुसार कौशल्य विकास व उद्योजकता विभाग करण्याचा निर्णय राज्य शासनाने घेतला. तसेच याकरिता प्रधान सचिवांचे स्वतंत्र पदही निर्माण करण्यात आले आहे.

राष्ट्रीय कौशल्य विकास कार्यक्रमांतर्गत तसेच महाराष्ट्र शासनाच्या धोरणानुसार राज्यामध्ये रोजगाराभिमुख कौशल्य विकास प्रशिक्षण देण्याच्या उद्दिष्टाने कौशल्य विकास कार्यक्रमाची प्रभावी अंमलबजावणी करण्याकरिता राज्यस्तरीय नोडल संस्था म्हणून महाराष्ट्र राज्य कौशल्य विकास सोसायटीची स्थापना उच्च व तंत्रशिक्षण विभागाच्या शासन निर्णय क्रमांक कौ.वि.उ.-२०१०/प्र. क्र. १७७/२०१०/व्यशि-५, दिनांक २९ डिसेंबर २०१० अन्वये करण्यात आली. कौशल्य विकास व उद्योजकतेसंबंधी राज्यातील विविध उपक्रमांचे नियोजन, अंमलबजावणी व सनियंत्रणाची जबाबदारी कौशल्य विकास व उद्योजकता विभागाकडे सोपविण्यात आल्याने कौशल्य विकास व उद्योजकता विभाग शासन निर्णय क्र. कौ.वि.उ. २०१५/प्र. क्र. २१/प्रशा. १, दिनांक ६ एप्रिल २०१५ अन्वये महाराष्ट्र राज्य कौशल्य विकास सोसायटी ही या विभागाच्या प्रशासकीय नियंत्रणाखाली आणण्यात आली आहे. तसेच शासन निर्णय क्रमांक कौ.वि.उ. २०१५/प्र.क्र. १९०/प्रशा. १, दिनांक २ सप्टेंबर २०१५ अन्वये उच्च व तंत्रशिक्षण विभागाच्या अधिपत्याखाली असलेले व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण संचालनालय व त्यांच्या अधिनस्त कार्यालये, संस्था त्यांच्याकरिता मंजूर असलेल्या सर्व पदांसह तसेच कार्यरत असलेल्या अधिकारी व कर्मचाऱ्यांसह व त्यांच्याद्वारे राबविल्या जाणाऱ्या सर्व योजना कौशल्य विकास व उद्योजकता विभागाच्या नियंत्रणाखाली आणण्यात आलेल्या आहेत.

संचालन व प्रशासन

कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता संघटना, बेरोजगारांना रोजगार साहाय्य देणे, विद्यार्थी व नोकरीच्छुक उमेदवारांना मार्गदर्शन समुपदेशन, प्रशिक्षणाचे आयोजन करणे व नियोजन आयोग आणि नियोजन मंडळांना मनुष्यबळाच्या नियोजनासाठी प्रशिक्षण व तांत्रिक शिक्षणासाठी लागणारी अत्यंत उपयुक्त रोजगार क्षेत्र आकडेवारी गोळा करण्याचे व संकलित करण्याचे कार्य करते. वरील महत्त्वाच्या कार्याच्या, विशेषतः प्रस्तुत काळात अनुरोधाने आयुक्तालय अधिपत्याखालील कार्यालयाच्या कार्याचे निरीक्षण व समन्वय करण्याची नितांत आवश्यकता असून वेळोवेळी या कार्यालयांना मार्गदर्शन करण्याचेही कार्य कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता आयुक्तालय करते. तसेच ही सेवा संबंधितांना अधिक कार्यक्षमतेने व दक्षतेने उपलब्ध करणे तितकेच अत्यावश्यक होय.

महाराष्ट्रातील कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता संघटनेतील संचालन आणि प्रशासनामध्ये खालील कार्यक्रमांचा समावेश होतो :-

- (१) कौशल्य, रोजगार, उद्योजकता व नाविन्यता आयुक्तालय, नवी मुंबई.
- (२) विभागीय आयुक्तालये.
- (३) कौशल्य, रोजगार, उद्योजकता व नाविन्यता आयुक्तालयातील अधिकाऱ्यांचे प्रशिक्षण.
- (४) कौशल्य, रोजगार, उद्योजकता व नाविन्यता मार्गदर्शन केंद्रांचे संगणकीकरण.

१ एप्रिल १९८२ पासून माजी सैनिकांसाठी असलेल्या राखीव जागा भरतीचे काम जिल्हा सैनिक बोर्डाकडे वर्ग करण्यात आले आहे.

समाजकल्याण, सांस्कृतिक कार्य व क्रीडा विभाग यांचे शासन निर्णय, क्रमांक सकआ-१०९९/प्र. क्र. १५७/आस्था-२, दिनांक ४ ऑक्टोबर २००० नुसार समाजकल्याण विभागाकडील बेरोजगारांची नोंदणी व नोकरीसाठी पाठवणी हे काम तत्कालीन रोजगार व स्वयंरोजगार विभागाकडे हस्तांतरित करण्यात आलेले आहे व त्यानुसार मागासवर्गीय उमेदवारांची सांख्यिकी माहिती त्या त्या जिल्हा कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता मार्गदर्शन केंद्रनिहाय मागासवर्गीय उमेदवारांसाठी विहित केलेल्या तक्त्यात अंतर्भूत करण्यात आली आहे.

१. महाराष्ट्र शासनाचा बेरोजगारांसाठी सेवा-सोसायट्या स्थापनेचा उपक्रम.

सेवायोजन केंद्रात नोंदणी करण्याची बेरोजगार तरुणांची संख्या दिवसागणिक वाढतच चालली आहे. परंतु बेरोजगार तरुणांना नोकरीच्या संधी त्या प्रमाणात कमी होत आहे. सध्या ही भेडसावणारी समस्या काही प्रमाणात कमी करण्यासाठी बेरोजगारांच्या सेवा-सोसायट्या यांच्यामार्फत ग्रामीण तसेच शहरी जनतेला आणि विविध शासकीय विभागांना दैनंदिन गरजेच्या सेवा उपलब्ध करून देण्याच्या उद्देशाने बेरोजगारांच्या सेवा-सोसायट्यांना कामाचा मोबदला देण्यात येतो.

राज्यात स्थापन झालेल्या व कार्यरत सेवा-सोसायट्यांच्या मासिक अहवालानुसार वर्षानिहाय स्थापन व कार्यरत सोसायट्या व त्यातील सभासदांची माहिती दर्शविणारा तक्ता पुढीलप्रमाणे आहे.

तसेच जिल्हानिहाय स्थान व कार्यरत सोसायट्यांची माहिती तक्ता ३३ मध्ये दर्शविण्यात आलेली आहे.

वर्ष	स्थापन सेवा- सोसायट्यांची संख्या	स्थापन सेवा- सोसायट्यांतील सभासदांची संख्या	कार्यरत सेवा- सोसायट्यांची संख्या	कार्यरत सेवा- सोसायट्यांतील सभासदांची संख्या
१	२	३	४	५
२०२०-२१	७८६८	११०३२८	२९४६	४२८३५
२०२१-२२	७७६९	११३७१०	२८७२	४१९१९
२०२२-२३	७७७६	११३८६०	२६७२	३९८०६

(डिसेंबर २०२२)

बेरोजगारांच्या सहकारी सेवा संस्थांना आर्थिक साहाय्य

बेरोजगारांच्या सहकारी सेवा-सोसायट्यांना आर्थिक साहाय्य देण्याबाबत शासनाने ११ फेब्रुवारी २००४ रोजी शासन निर्णय पारित करून सेवा-सोसायट्यांना व्यवस्थापकीय अनुदान म्हणून आर्थिक साहाय्य देण्यास सुरुवात केलेली आहे.

शासनाच्या रोजगार व स्वयंरोजगाराच्या नवीन धोरणांतर्गत बेरोजगारांनी स्थापन केलेल्या सहकारी सेवा संस्थांना त्यांचे कार्यालय स्थापन करणे, कार्यालयासाठी आवश्यक असलेले फर्निचर, दूरध्वनी, विद्युत जोडणी, विविध परवाने मिळविणे, संस्थेचा प्रसार व प्रचार इत्यादी कामे करण्यासाठी येणारा खर्च भागविण्याकरिता सेवा संस्थांना आर्थिक साहाय्य देण्याचा निर्णय घेण्यात आला. सेवा-सोसायट्यांच्या प्रत्येक सदस्यास प्रतिवर्षी रुपये १,२०० प्रमाणे व्यवस्थापकीय अनुदान म्हणून देण्यात येते. सदरचे अनुदान हे तीन वर्षांकरिता असून यातून सेवा सहकारी सोसायटी सक्षम होऊन सेवा-सोसायटीतील सदस्यांना/स्वयंरोजगार प्राप्त व्हावा, हा शासनाचा हेतू आहे.

सेवा-सोसायट्यांना वर्षानिहाय वाटप केलेल्या व्यवस्थापकीय अनुदानाची माहिती तक्ता क्रमांक ३२ मध्ये दर्शविण्यात आलेली आहे.

कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता आयुक्तालय

कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता आयुक्तालयाचे खालील महत्वाचे कार्यक्रम आहेत

- (१) बेरोजगारांची नाव नोंदणी व नोकरीस सहकार्य
- (२) सेवायोजन क्षेत्र माहिती
- (३) व्यवसाय मार्गदर्शन
- (४) रोजगार प्रोत्साहन योजना
- (५) करियर ग्रंथालय सदृश अभ्यासिका
- (६) रोजगार मेळावे
- (७) प्रमोद महाजन कौशल्य व उद्योजकता विकास अभियान

(१) बेरोजगारांची नाव नोंदणी व नोकरीस सहकार्य

कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता आयुक्तालयाचे वेबपोर्टल <https://mahaswayam.gov.in> द्वारे राज्यातील नोकरी इच्छुक उमेदवार ऑनलाईन नाव नोंदणी करू शकतात, तसेच याच पोर्टलद्वारे उद्योजक त्यांचेकडील रिक्तपदांची मागणी ऑनलाईन नोंदवून, स्वतःच पात्र उमेदवारांची यादी प्राप्त करून घेऊ शकतात. पोर्टलद्वारे उमेदवारांना रोजगाराच्या संधी, प्रशिक्षणाचा व प्रशिक्षण संस्थांचा तपशील तसेच स्वयंरोजगार योजनांची माहिती उपलब्ध करण्यात आली आहे.

(२) सेवायोजन क्षेत्र माहिती

राज्यातील ३६ जिल्हा कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता मार्गदर्शन केंद्रांमध्ये सेवायोजन क्षेत्र माहिती केंद्रे आहेत आणि कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता आयुक्तालयात एक राज्य सेवायोजन क्षेत्र माहिती केंद्र आहे.

राज्यातील कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता मार्गदर्शन केंद्रातील सर्व सेवायोजन क्षेत्र माहिती पथके सेवायोजन क्षेत्रातील माहिती गोळा करतात. ही माहिती सरकारी क्षेत्रातील सर्व आस्थापनांकडून व सर्वसाधारणपणे १० किंवा अधिक कर्मचारी सातत्याने कामावर असणाऱ्या खाजगी क्षेत्रातील आस्थापनांकडून गोळा करण्यात येते. फक्त बृहन्मुंबईमध्ये ही माहिती २५ किंवा त्यापेक्षा अधिक कर्मचारी असणाऱ्या खाजगी क्षेत्रातील आस्थापनेकडून (बिगरशेती व्यवसाय) नियमितपणे दर तिमाहीस गोळा करण्यात येते. सदरहू माहिती वेबपोर्टलवर ऑनलाईन नोंदविण्याची सोय उपलब्ध करण्यात आलेली आहे.

(३) व्यवसाय मार्गदर्शन

कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता आयुक्तालयात एक राज्य व्यवसाय मार्गदर्शन केंद्र असून राज्यातील कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता मार्गदर्शन केंद्रांमध्ये २४ व्यवसाय मार्गदर्शन केंद्रे कार्य करीत आहेत. या सेवेचे मुख्य कार्य म्हणजे तरुणांना त्यांच्या आवडी, कल, आकांक्षा आणि शैक्षणिक अर्हतेप्रमाणे ते ज्या व्यवसायासाठी जास्तीत जास्त पात्र असतील त्या व्यवसायात पदार्पण करण्याचे त्यांना मार्गदर्शन करणे होय. त्याशिवाय युवकांच्या व्यावसायिक समस्या जाणून घेऊन त्यांची उकल करण्यास साहाय्य करण्याचे व आवडीच्या व्यवसायातील प्रौढ उमेदवारांना इतर व्यवसाय मिळवून देण्याचे साहाय्य करण्याचे कार्यही या सेवेच्या अंतर्गत केले जाते.

(४) रोजगार प्रोत्साहन योजना

(अ) रोजगार प्रोत्साहन कार्यक्रम.-केंद्रीय नियोजन मंडळाने आखून दिलेल्या मार्गदर्शक तत्वांनुसार सुशिक्षितांची बेरोजगारी दूर करण्यासाठी महाराष्ट्र शासनाने ही योजना कार्यान्वित केली आहे.

विविध व्यवसायांच्या प्रत्यक्ष प्रशिक्षणाद्वारे उमेदवारांचे कसब व पात्रता वाढवून त्यांना नियमित रोजगार उपलब्ध करून देणे अथवा प्रशिक्षण पूर्ण झाल्यानंतर त्यांना स्वतंत्रपणे स्वयंरोजगार सुरू करणे शक्य व्हावे हा या योजनेचा मुख्य हेतू आहे.

प्रशिक्षणाचा कालावधी सहा महिन्यांचा असून शासनातर्फे या कालावधीसाठी उमेदवारांना त्यांच्या शैक्षणिक पात्रतेनुसार दरमहा ३०० रुपयांपासून १,००० रुपयांपर्यंत पाठ्यवेतन देण्यात येते.

(ब) सुशिक्षित बेरोजगारांना आर्थिक साहाय्य.-सुशिक्षित बेरोजगारांना आर्थिक साहाय्य देण्याची योजना २ ऑक्टोबर १९७८ पासून अंमलात आली आहे. या योजनेत सुधारणा करून शासनाच्या रोजगार व स्वयंरोजगाराच्या नवीन धोरणांतर्गत बेरोजगारांनी स्थापन केलेल्या सहकारी सेवा संस्थांना प्रती सदस्य, प्रती वर्ष रुपये १,२०० याप्रमाणे तीन वर्षांकरिता व्यवस्थापकीय अनुदान देण्याची योजना शासन निर्णय, दिनांक ११ फेब्रुवारी २००४ अन्वये सुरू करण्यात आली आहे.

(५) करियर ग्रंथालयसदृश्य अभ्यासिका

राज्यातील कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता कार्यालयात नोंदणी झालेल्या बेरोजगार उमेदवारांची संख्या ही जवळपास ५८ लाख आहे. यापैकी बहुसंख्य उमेदवार हे निव्वळ १० वी, १२ वी अथवा पदवीधर असून कोणतीही व्यावसायिक पात्रता धारण केलेले नाहीत. बहुतेकांना लिपिक, तलाठी, पोलीस, शिपाई अशा स्वरूपाची नोकरी अपेक्षित असते. मा. सर्वोच्च न्यायालय यांच्या दिनांक २२ ऑगस्ट १९९६ च्या निर्णयान्वये शासकीय / निम-शासकीय इत्यादी आस्थापनांमधील रिक्त पदांच्या भरतीसाठी वर्तमानपत्रे, तसेच इतर माध्यमाद्वारे जाहिराती प्रसिद्धी करणे बंधनकारक झालेले आहे. यासाठी रिक्त पदांच्या जाहिराती प्रसिद्ध करून आणि त्यासाठी स्पर्धा परीक्षा घेऊन गुणवत्तेनुसार निवड करण्याची कार्यपद्धती नियोजकांकडून अवलंबिली जात आहे.

सध्याच्या जागतिकीकरणाच्या काळात रोजगाराच्या संधीचे स्वरूप बदलले आहे. रोजगाराच्या नवनवीन संधीबाबत माहिती नसल्याने तथा त्यास अनुसरून पात्रता धारण करीत नसल्याने मोठ्या संख्येने राज्यातील विशेषतः ग्रामीण भागातील उमेदवार हे माहिती व मार्गदर्शनाभावी रोजगारापासून वंचित राहत आहेत. त्यामुळे रोजगारांच्या संधीची माहिती व मार्गदर्शन बेरोजगार उमेदवारांना उपलब्ध होणे गरजेचे आहे. ही वस्तुस्थिती विचारात घेऊन कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता मार्गदर्शन केंद्रात येणाऱ्या बेरोजगारांना विविध व्यवसाय मार्गदर्शन साहित्य स्पर्धा परीक्षांची माहिती देणारी मासिके, पुस्तके इत्यादी उपलब्ध करून देणे ही बाब शासनाच्या विचाराधीन होती. यानुसार, शासन निर्णय क्रमांक रोस्वरो-२००७/प्र. क्र.-३०/रोस्वरो-१, दिनांक ३ जानेवारी २००८ अन्वये करियर विषयक साहित्य, अभ्यासिका व वेबसाईट विकास योजना सुरू करण्यात आली. याअंतर्गत राज्यातील ३६ जिल्हा कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता मार्गदर्शन केंद्रे आणि ८ आदिवासी कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता मार्गदर्शन व प्रशिक्षण केंद्रे अशा एकूण ४४ कार्यालयांमध्ये करियर ग्रंथालयसदृश अभ्यासिका सुरू करून यामध्ये स्पर्धा परीक्षेसाठी उपयुक्त पुस्तके,

मासिके, करियर मार्गदर्शनावरील पुस्तके, वर्तमानपत्रे उपलब्ध करून मोफत वाचनाची सुविधा उपलब्ध करून देण्यात आलेली आहे. उक्त दिनांक ३ जानेवारी, २००८ च्या शासन निर्णयात आवश्यकतो बदल करून राज्यातील बेरोजगार उमेदवारांना ई-लायब्ररीद्वारे, विभागाच्या वेबपोर्टलवर सदर सुविधा उपलब्ध करून देण्याचे सन २०२३-२४ मध्ये विचाराधीन आहे.

(६) पंडित दीनदयाळ उपाध्याय रोजगार मेळावा

शासन निर्णय क्रमांक कौविउ-२०१८/प्र.क्र. १७५/रोस्वरो-१, दिनांक १ ऑक्टोबर २०१८ अन्वये रोजगार मेळावा या योजनेचे नाव बदलून पंडित दीनदयाळ उपाध्याय रोजगार मेळावा असे करण्यात आले आहे.

महाराष्ट्र राज्यात बेरोजगार उमेदवारांला रोजगाराच्या संधी आणि उद्योजकांना योग्य उमेदवारांची निवड करून नोकरी देणे अशी रोजगार मेळावे आयोजित करण्याची कल्पना सन २००६ पासून सुरू झाली आहे. रोजगाराची संधी शोधणाऱ्या आणि उमेदवारांच्या शोधात असणाऱ्या उद्योजकांसाठी एक हक्काचे व्यासपीठ झाले आहे. रोजगार मेळाव्याची आखणी करणे, मेळाव्यासाठी उमेदवार उपलब्ध करून देणे, उद्योजक व उमेदवारांची प्रत्यक्ष भेट घडवून देणे असे बदलत्या काळानुसार काम, रोजगार मेळाव्यामार्फत सुरू केले आहे. रोजगार मेळावे आयोजित केल्यामुळे उमेदवार व उद्योजक एका छताखाली आल्यामुळे वेळ, पैसा व प्रवासाचे श्रम वाचतात, उद्योजकांना क्षमता कौशल्य व कामाची निकड असणारे मनुष्यबळ उपलब्ध होते.

अ. क्र.	वर्ष	मेळाव्यांची संख्या	उपस्थित उद्योजक	उपलब्ध रिक्त पदे	उपस्थित उमेदवार	नोकरीसाठी निवड झालेले उमेदवार
१	२	३	४	५	६	७
१	२००६-०७	६	८५	७,५५१	९,४३५	१,०८२
२	२००७-०८	३८	५१७	२२,१९२	४२,५०९	४,७५३
३	२००८-०९	६०	२५१	१७५७६	३५५३६	४९०४
४	२००९-१०	१३४	७४४	३८१५८	५६२७७	७३९५
५	२०१०-११	१९०	११३९	७०८०३	८९५००	२०९०८
६	२०११-१२	१५९	९८१	६३४८२	६३१८५	११७६७
७	२०१२-१३	१४५	९०६	५५७२८	६१९८६	१९३१२
८	२०१३-१४	१५५	१०४२	६८९५०	६९८२३	२०८३४
९	२०१४-१५	१५६	८५३	६२७४७	५०९५०	१५६२५
१०	२०१५-१६	२४४	१२२६	९३३२८	८६९९४	२४७४२
११	२०१६-१७	२६६	२०२६	१६२४९४	१९४८४४	५१७२८
१२	२०१७-१८	२६४	३१७७	१५४३२३	१६३५३	६१५२०
१३	२०१८-१९	१७१	२१९०	१५६२६२	१६७६४१	४७४२१
*१४	२०१९-२०	१४८	१६४७	८४८७५	८४६३५	२२८७७
१५	२०२०-२१	१९४	१६९५	१८०३०४	२६३८३३	२८८१२
१६	२०२१-२२	२०२	१३४६	९३६५२	९३९५३	९५९५
१७	२०२२-२३	३१७	२५९२	२३०७४८	१०८५०४	२९८७०

(डिसेंबर, २०२२)

* सदरची माहिती डिसेंबर २०२२ अखेरपर्यंत नोकरीस लागलेली संख्या ही प्राथमिक निवड झालेली आहे.

वरील योजना कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता आयुक्तालयामार्फत राबविल्या जातात.

(७) प्रमोद महाजन कौशल्य व उद्योजकता विकास अभियान

सद्यःस्थितीत एकीकडे बेरोजगार तरुणांना रोजगाराच्या संधी उपलब्ध करून देणे शासनासमोर सर्वात मोठे आव्हान आहे तर दुसरीकडे राष्ट्रीय व आंतरराष्ट्रीय अर्थव्यवस्थेच्या विविध क्षेत्रांमध्ये प्रशिक्षित कुशल मनुष्यबळाची गरज दिवसेंदिवस वाढत आहे. तसेच मेक इन इंडिया, डिजिटल इंडिया, स्वच्छ भारत, स्मार्ट शहरे, संसद आदर्श ग्रामयोजना, प्रधानमंत्री जन धन योजना इत्यादी उपक्रमांना राष्ट्रीय प्राधान्य देण्यात आल्याने देखील विविध क्षेत्रातील रोजगाराच्या संधी मोठ्या प्रमाणात निर्माण होत आहेत. स्थानिक, राष्ट्रीय, जागतिक पातळीवर विविध क्षेत्रात मोठ्या प्रमाणात निर्माण होत असलेल्या रोजगाराच्या संधीच्या माध्यमातून आपल्या अर्थव्यवस्थेत शाश्वत वृद्धी होण्याच्या दृष्टीने प्रशिक्षित आणि कुशल मनुष्यबळ यासाठी तरुणांना अर्थव्यवस्थेच्या विविध क्षेत्रांमध्ये बदलत्या आधुनिक तंत्रज्ञानानुरूप कौशल्याधारित प्रशिक्षणाद्वारे उत्पादनक्षम बनविण्याच्या दृष्टीने कौशल्य विकास कार्यक्रम सुरू करण्यात आला आहे. या कार्यक्रमांतर्गत सन २०२२ पर्यंत भारतासाठी ५० कोटी कुशल मनुष्यबळ निर्मितीचे तर महाराष्ट्रासाठी सुमारे ४.५० कोटी मनुष्यबळाचे कौशल्य विकसित करण्याचे उद्दिष्ट ठरविण्यात आले आहे.

माननीय पंतप्रधान यांच्या 'स्किल इंडिया' या संकल्पनेस अनुसरून महाराष्ट्र शासनाने "कुशल महाराष्ट्र, रोजगारयुक्त महाराष्ट्र" हे ध्येय (Vision) समोर ठेवून राज्यात प्रमोद महाजन कौशल्य व उद्योजकता विकास अभियान राबविण्याचे ठरविले आहे. या अभियानांतर्गत कार्यप्रणव

वयोगटातील (Working Age Group) १५ ते ४५ या वर्षापर्यंतच्या वयोगटातील उमेदवारांना अधिक मागणी असलेल्या क्षेत्राच्या आवश्यकतेनुसार व्यावसायिक कौशल्य विकास (Skill Development), कौशल्यवर्धन (Upskilling), व पुनर्कौशल्य विकास (Re-skilling) द्वारे रोजगारक्षम करून त्यापैकी किमान ७५ टक्के उमेदवारांना प्रत्यक्ष नोकरी किंवा स्वयंरोजगार मिळवून देण्यात येईल. हे करत असताना समाजातील उपेक्षित घटक जसे की, अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमाती, महिला, अपंग, अल्पसंख्याक इत्यादींच्या सहभागावर विशेष भर देण्यात येईल.

महाराष्ट्र राज्यात सदर अभियान तसेच कौशल्य विकासासंबंधी प्रशिक्षणाचे विविध कार्यक्रम राबविताना खालील क्षेत्रावर प्रामुख्याने भर देण्यात येऊन आवश्यकतेनुसार इतर विविध क्षेत्रातील रोजगार व स्वयंरोजगाराच्या संधीनुसार देखील कौशल्य विकासाचे कार्यक्रम हाती घेण्यात येतील.

(१) बांधकाम क्षेत्र (Construction), (२) उत्पादन व निर्माण (Production and Manufacturing), (३) वस्त्रोद्योग (Textile), (४) ऑटोमोबाइल (Automobile), (५) आतिथ्य (Hospitality), (६) आरोग्य देखभाल (Health Care), (७) बँकिंग, वित्त सेवा व विमा (Banking, Financial Services and Insurance), (८) संघटित किरकोळ विक्री (Organized Retail) (९) औषधोत्पादन व रसायने (Pharmaceutical and Chemical), (१०) माहिती तंत्रज्ञान व संलग्न (IT and ITes), (११) कृषि प्रक्रिया (Agro Processing).

तक्ता-१

TABLE-I

(दोन) वित्तीय गरजा / Financial Requirements

तक्ता-१

बाब 1	प्रत्यक्ष रकमा २०२१-२०२२ Actual 2021-2022	अर्थसंकल्प २०२२-२०२३ Budget Estimates 2022-2023
	योजनेतर Non-Plan 2	योजनेतर Non-Plan 3
(अ) कार्यालयाचे वर्गीकरण-		
(१) सेवायोजन संचालक, मुंबई ००१ (०१) (०१) (२२३०१०७२)	.. 603.69	773.24
एकूण--(अ) स्थूल ..	603.69	773.24

TABLE-I

(रुपये लाखांत/Rs. in Lakhs)

सुधारलेले अंदाज २०२२-२०२३ Revised Estimates 2022-2023	अर्थसंकल्प २०२३-२०२४ Budget Estimates 2023-2024	
योजनेतर Non-Plan 4	योजनेतर Non-Plan 5	Items 1
857.67	1082.70	<i>(A) Activity Classification-</i> .. (1) Director of Employment, Mumbai. 001 (01) (01) (22301072)
857.67	1082.70	.. Total (A) Gross

(दोन) वित्तीय गरजा / Financial Requirements

तक्ता १--चालू

बाब 1	प्रत्यक्ष रकमा २०२१-२०२२ Actual 2021-2022	अर्थसंकल्प २०२२-२०२३ Budget Estimates 2022-2023
	योजनांतर्गत Plan 2	योजनांतर्गत Plan 3
पंचवार्षिक योजनांतर्गत योजना--		
राज्य योजनांतर्गत योजना		
१. (०१) (०२) सेवायोजन संचालनालय कार्यालयाच्या अधिकाऱ्यांचे प्रशिक्षण. (२२३०१०८१)	14.86	10.00
२. (०१) (०३) सेवायोजन कार्यालयात ग्रंथालयसदृश अभ्यासिका निर्माण करणे. (२२३०१५५५)	28.00	20.00
३. (०१) (०४) बेरोजगार उमेदवारांना स्वयंरोजगाराचे प्रशिक्षण देणे (२२३०१४२१)	—	—
४. (०२) (०१) सेवायोजन कार्यालय संगणकीचा पद्धती सुरू करणे (२२३०१०९२)	18.94	120.00
५. रोजगार व स्वयंरोजगार मार्गदर्शन केंद्रांतर्गत व्यवसाय मार्गदर्शन व समुपदेशन केंद्र स्थापन करणे. (२२३०६०३८)	—	75.35
६. (०१) (१०) मॉडेल करिअर सेंटर (२२३० ए ०११)	—	24.65
एकूण-- (अ) स्थूल ..	61.80	250.00

TABLE I—contd.

(रुपये लाखोंत/ Rs. in Lakhs)

सुधारलेले अंदाज २०२२-२०२३ Revised Estimates 2022-2023	अर्थसंकल्प २०२३-२०२४ Budget Estimates 2023-2024		
योजनांतर्गत Plan 4	योजनांतर्गत Plan 5		Items 1
			Schemes in Five Year Plan— State Plan Scheme—
7.00	25.00	..	1. (01) (02) Training of Officials of Directorate of Employment. (22301081)
13.98	5.00	..	2. (01) (03) Creation of Libraries in Employment and Self Employment Guidance Centres. (22301555)
—	—	..	3. (01) (04) To impart Self Employment Training to the unemployed Candidates. (22301421)
89.20	196.00	..	4. (02) (01) Computerisation of Employment Exchanges. (22301092)
0.05	—	..	5. Establishment of Career Guidance and Counseling Centres. (22306038)
263.76	754.59	..	6. (01) (10) Model Career Centre Scheme. (2230 A 011)
373.99	980.59	..	Total (A) Gross

(तीन) कार्यक्रम, कार्यभाराचा सारांश व वित्तीय गरजांचे स्पष्टीकरण

(१) (एक) कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता आयुक्तालय, मुंबई

कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता आयुक्तालयाच्या अधिकारक्षेत्राखाली असलेल्या अपंगांसाठी कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता मार्गदर्शन केंद्र, मुंबईसह ४० कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता मार्गदर्शन केंद्रे, ६ विद्यापीठ कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता माहिती व मार्गदर्शन केंद्रे व आदिवासी उमेदवारांसाठी कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता प्रशिक्षण व मार्गदर्शन केंद्रे ८ आहेत. त्यांना मार्गदर्शन करणे, त्यांचे निरीक्षण व तपासणी करण्याचे कार्य करावे लागते. याच्या व्यतिरिक्त ३४ रोजगार क्षेत्र माहिती केंद्रे व २५ व्यवसाय मार्गदर्शन केंद्रे यांना मार्गदर्शन करणे व त्यांच्या कार्याचे समायोजन करावे लागते. त्याशिवाय कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता संचालनालयात (१) व्यावसायिक संशोधनाकरिता व्यावसायिक माहिती विभाग, (२) रोजगार प्रोत्साहन कार्यक्रमात निरनिराळ्या कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता मार्गदर्शन केंद्रांनी सुशिक्षित बेरोजगारांना प्रशिक्षणासाठी लावण्याच्या, कार्याची पाहणी करण्यासाठी रोजगार उत्तेजक कार्यक्रम विभाग व सुशिक्षित बेरोजगारांना अंशकालीन नोकऱ्यांसाठी वित्तीय सहाय्य देणाऱ्या योजनेवर नियंत्रण ठेवण्यासाठी विभाग आहेत.

(२) कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता यंत्रणेतील अधिकारी/ कर्मचारी यांचे प्रशिक्षण.

(अ) अधिकारी कर्मचारी यांचे प्रशिक्षण योजना

कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता आयुक्तालयांतर्गत यंत्रणेतील अधिकारी / कर्मचारी यांची कार्यक्षमता वाढविण्याच्या दृष्टीने त्यांना प्रशिक्षण देणे आवश्यक आहे. या उद्देशाने रोजगार व प्रशिक्षण महानिदेशालय, भारत सरकार, नवी दिल्ली यांच्यामार्फत त्यांच्या अधिकार क्षेत्रातील सेंट्रल इन्स्टिट्यूट फॉर रिसर्च अँड ट्रेनिंग इन एम्प्लॉयमेंट सर्व्हिस (केंद्रीय सेवायोजन व संशोधन संस्था), नवी दिल्ली येथे आयोजित प्रशिक्षण व तद्नंतर विविध विषयावरील प्रशिक्षणासाठी अधिकाऱ्यांना पाठविण्यात येते.

तसेच कामकाजामध्ये गतिशीलता व तत्परता येणे, अद्ययावत संगणकीय कार्यपद्धती जाणून घेणे, सकारात्मक सेवा देणे याकरिता यशवंतराव चव्हाण प्रशासन प्रबोधनी, पुणे येथे अधिकारी / कर्मचारी यांना प्रशिक्षण देण्यात येते. तसेच विभागांतर्गत विविध योजना, कार्यक्रम व त्यांची प्रभावी अंमलबजावणी होण्याच्या दृष्टीने प्रशिक्षण आणि कार्यशाळा आयोजित करण्यात येतात.

(ब) राज्य प्रशिक्षण धोरण योजना

शासन निर्णय क्रमांक टीआरएन-०९/प्र. क्र. ३९/१२-अ, दिनांक २३ सप्टेंबर २०१४ अन्वये राज्य प्रशिक्षण धोरण जाहीर करण्यात आलेले आहे. त्यानुसार सर्वांसाठी प्रशिक्षण, निरंतर प्रशिक्षण व गरजांवर आधारित प्रशिक्षण देण्याचे बंधनकारक आहे. या धोरणांतर्गत नव्याने रुजू होणारे सर्व अधिकारी/कर्मचारी यांना पायाभूत प्रशिक्षण तसेच प्रशिक्षण धोरणांतर्गत इतर सर्व प्रकारचे म्हणजेच पदोन्नतीनंतरचे प्रशिक्षण, उजळणी प्रशिक्षण, बदलीनंतरचे प्रशिक्षण व नवीन विषयाची टोंडओळख प्रशिक्षण देण्याचे प्रयोजन आहे.

(३) कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता मार्गदर्शन केंद्रांचे संगणकीकरण.

सन १९८५-८६ मध्ये संगणकीकरणाची योजना अंमलात आली. संगणकीकरणाची योजना सुरुवातीस केंद्रीय पुरस्कृत होती. नंतर १९९३ मध्ये ती राज्य शासनाकडे हस्तांतरित करण्यात आली. सन २००४-०५ अखेरपर्यंत कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता यंत्रणेतील सर्व ६१ कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता कार्यालयांचे संगणकीकरण पूर्ण करण्यात आले असून सर्व कार्यालयांना बीएसएनएलची इंटरनेट कनेक्टिव्हिटी उपलब्ध करून देण्यात आलेली आहे.

शासनाच्या धोरणानुसार ओरॅकल बेस्ड ईईसी (Employment Exchange Computerization) ॲप्लिकेशन सॉफ्टवेअरमधून कामकाज करण्यात येत होते. त्यानंतर एनआयसी, पुणे यांनी विकसित केलेल्या लायनेक्स प्लॅटफॉर्मवरील डीबी-२ मधील रोजगार मित्र ऑनलाईन ॲप्लिकेशन सॉफ्टवेअर सर्व ४५ कार्यालयांत स्थापित करण्यात येऊन त्यामधून दैनंदिन कार्यालयीन कामकाज करण्यात येत होते.

कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता विभागाची रोजगार वाहिनी वेबसाईट एनआयसी, पुणे यांनी विकसित केलेली होती. या वेबसाईटचा ॲड्रेस <https://www.maharoggar.gov.in> असा होता. या वेबसाईटद्वारे उमेदवारांकरिता या भागाद्वारे उमेदवारांना नाव नोंदणी, नूतनीकरण, अपडेशन, (स्थलांतर) व ज्येष्ठता पाहणे इत्यादी तर स्वयंरोजगार भागामध्ये योजना, व्यवसाय, प्रशिक्षण इत्यादी माहिती देण्यात आलेली होती. उद्योजकांकरिता या भागामध्ये उद्योजकांच्या आस्थापनांची नोंदणी करणे, योग्य उमेदवारांचा शोध घेणे, रिक्त पदे अधिसूचित करणे इत्यादी सुविधा उपलब्ध करून देण्यात आल्या होत्या.

तसेच उमेदवाराच्या नावाची शिफारस त्याच्या पात्रतेप्रमाणे उद्योजक/नियोक्त्यांकडे केल्यास त्या उमेदवाराला एसएमएसद्वारे संदेश देण्याची सुविधा दिनांक १ मे २०११ पासून सुरू करण्यात आली होती. तसेच नूतनीकरणाअभावी अनेक उमेदवारांची नोंदणी रद्द होत असल्यामुळे असे उमेदवार रोजगार संधीपासून वंचित राहतात हे टाळण्यासाठी उमेदवारांना वेळीच नोंदणीचे नूतनीकरण करून घ्यावे यासाठी नूतनीकरण करण्यासाठी त्यांना नूतनीकरण कालावधीत एसएमएसद्वारे स्मरण संदेश देण्याची सुविधा उपलब्ध करून देण्यात आलेली होती.

पुढे नव्याने विकसित करण्यात आलेल्या रोजगार मित्र सॉफ्टवेअरशी अनुरूप असे क्लायंट सर्व्हर प्रकारचे आवश्यक हार्डवेअर सन २००४-०५ मध्ये खरेदी करण्यात येऊन तद्नंतर कार्यालयांची गरज विचारात घेऊन सन २००५ पासून २०११ पर्यंत डेस्कटॉप पीसीज, प्रिंटर्स, युपीएस, सर्व्हर्स, प्रोजेक्टर्स, लॅपटॉप आवश्यकतेप्रमाणे खरेदी करण्यात येऊन कार्यान्वित करण्यात आलेले आहेत. तसेच सदर यंत्रणेचा विमा उतरविण्यात आला होता.

कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता मार्गदर्शन केंद्रातून इतर कार्यालयीन कामासाठी येणाऱ्या उमेदवारांना उपयुक्त वेबसाईटवरील कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता संबंधीची माहिती ऑनलाईन पाहता यावी म्हणून प्रत्येक कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता मार्गदर्शन केंद्रामध्ये स्वतंत्र यंत्रणा स्थापित झालेली आहे.

सन १९८६ पासून कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता मार्गदर्शन केंद्रांचे संगणकीकरण टप्प्याटप्प्याने करण्यात आलेले आहे. त्यामुळे जुनी, आयुर्मान संपुष्टात आलेली व दुरुस्ती होऊ न शकणारी, कालबाह्य झालेल्या संगणक यंत्रणेच्या निर्लेखनाची कार्यवाही अस्तित्वात असलेल्या नियमांतर्गत वेळोवेळी करण्यात येत आहे.

आधुनिक माहिती तंत्रज्ञानाच्या साहाय्याने उमेदवारांना जास्तीत जास्त रोजगाराच्या संधी उपलब्ध होण्याच्या दृष्टीने सर्वकष ई-प्रशासन प्रणाली प्रकल्प हाती घेण्यात आला. या प्रकल्पांतर्गत कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता आयुक्तालयाने, एक नवीन वेब पोर्टल www.maharogjar.gov.in विकसित केले आहे. या वेब पोर्टलमार्फत कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता विषयक अनेकविध सेवा, विविध स्टेकहोल्डर्स जसे बेरोजगार उमेदवार, उद्योजक, प्रशिक्षण संस्था वगैरे यांना ऑनलाईन पुरविण्यात येत आहेत. या प्रकल्प विकसनाचे कामकाज दिनांक २ मे २०१२ पासून सुरुवात होऊन दिनांक २८ मार्च २०१३ पासून हे वेब पोर्टल विकसित होऊन कार्यान्वित करण्यात आले आहे.

तसेच, वेब पोर्टलवर नोकरी इच्छुक उमेदवारांची नाव नोंदणी, नियोक्ते नोंदणी, रिक्तपदे अधिसूचित करणे, उमेदवारांची यादी प्राप्त करून घेणे, उमेदवारांना मुलाखतीसाठी बोलविण्याकरिता ऑनलाईन पद्धतीने वेळापत्रक निश्चित करणे इत्यादी सुविधा देण्यात आल्या आहेत. तसेच नोंदणी केलेल्या उमेदवारांना त्यांच्या नोंदणीचे अद्ययावतीकरण करणे, तसेच त्यांच्या पात्रतेप्रमाणे रिक्तपदांची माहिती उपलब्ध होत आहे, नियोक्त्यांना नोंदणी केल्यानंतर विहित कालावधीत ईआर-१ विवरणपत्रे भरणे, मुलाखतीसाठी निवड केल्यानंतर उमेदवारांना योग्य तो एसएमएस मिळणे या सुविधा वेब पोर्टलवरून उपलब्ध करून देण्यात आल्या आहेत. याबरोबरच रोजगार मेळावा, व्यवसाय मार्गदर्शन, उमेदवारांची क्षमता चाचणी तसेच समुपदेशनाकरिता नोंदणी इत्यादी सुविधा ऑनलाईन पद्धतीने उपलब्ध करून देण्यात आलेल्या आहेत, तसेच रोजगार प्रोत्साहन कार्यक्रम, आदिवासी प्रशिक्षण आणि स्वयंरोजगार सेवा मॉड्यूल उपलब्ध करून देण्यात आलेले आहेत.

या वेब पोर्टलद्वारे उमेदवार, त्यांच्यासाठी रोजगाराच्या संधीचा शोध घेऊ शकतील. तसेच विविध प्रशिक्षणाची माहिती, तसेच, प्रशिक्षण देणाऱ्या संस्थांचा तपशील, प्रशिक्षण कार्यक्रम वगैरे बाबींची माहिती त्यांना मिळू शकेल. जे उमेदवार स्वयंरोजगार सुरू करण्यास इच्छुक आहेत, त्यांना शासनाच्या विविध स्वयंरोजगार योजनांबाबतची माहिती पोर्टलद्वारे मिळत होती.

कौशल्य विकास व उद्योजकता विभागाच्या दिनांक २ सप्टेंबर २०१५ च्या “ प्रमोद महाजन कौशल्य विकास व उद्योजकता विकास अभियान ” राबविण्याबाबतच्या शासन निर्णयामध्ये परिच्छेद ३.९ वर महाराष्ट्र राज्य कौशल्य विकास सोसायटी यांचे पोर्टलसमवेत आयुक्तालयाचे महारोजगार वेबपोर्टल व अण्णासाहेब पाटील आर्थिक विकास मागास महामंडळाचे महास्वयंरोजगार वेबपोर्टल यांची सांगड घालण्यात येईल असे नमूद करण्यात आलेले आहे.

दिनांक ९ मार्च २०१६ रोजी मा. प्रधान सचिव, कौशल्य विकास व उद्योजकता विभाग यांचे अध्यक्षतेखाली विभागाच्या संगणकीकरण प्रकल्प अंमलबजावणी समितीची बैठक संपन्न झाली. सदर बैठकीमध्ये तज्ज्ञ सल्लागार

नेमून त्यांच्यामार्फत तीनही पोर्टलचा अभ्यास करून प्रकल्प अहवाल तयार करणे, कार्यस्वरूप निश्चित करणे व त्याची अंमलबजावणी करणे याबाबत महाराष्ट्र राज्य कौशल्य विकास संस्था यांनी कार्यवाही करावी यास समितीने सर्वानुमते मान्यता दिलेली आहे.

यास अनुसरून या तीनही पोर्टलच्या इंटीग्रेशनबाबत अभ्यास व रोडमॅप अहवाल प्राप्त केला असून इंटीग्रेशनबाबत कार्यवाही सुरू केली आहे. सध्याच्या महारोजगार वेबपोर्टलवरील नोंदणीकृत उमेदवार आणि नियोक्ते यांचा डाटा नवीन प्रणालित मायग्रेट करण्यात आला आहे. प्रथम टप्प्यातील जॉबसिकर नोंदणी नियोक्ता/उद्योजक नोंदणी, जॉबपोस्टिंग व मॅचींग या सेवा “<https://rojgar.mahaswayam.in>” या वेबपोर्टलवर दिनांक ७ जानेवारी २०१७ पासून उपलब्ध करण्यात आले आहे.

तसेच कौशल्य विकास व उद्योजकता विभागाच्या दिनांक २ सप्टेंबर २०१५ शासन निर्णयामध्ये परिच्छेद ३.९ वर महाराष्ट्र राज्य कौशल्य विकास सोसायटी यांचे पोर्टलसमवेत आयुक्तालयाचे महारोजगार वेबपोर्टल व अण्णासाहेब पाटील आर्थिक विकास मागास महामंडळाचे महास्वयंरोजगार वेबपोर्टल यांची सांगड घालण्यात येईल असे नमूद करण्यात आलेले आहे. या अनुषंगाने महाराष्ट्र राज्य कौशल्य विकास संस्था यांचेमार्फत तीनही पोर्टलच्या इंटीग्रेशन व विकसनाबाबत कार्यवाही करण्यात आलेली आहे. या अंतर्गत तीनही वेबपोर्टलचे एकात्मिक वेबपोर्टल तयार करण्यात आले असून त्यास mahaswayam.in महास्वयम् असे नाव देण्यात आलेले आहे. या वेबपोर्टलचे मा. मुख्यमंत्री, महाराष्ट्र राज्य यांचे हस्ते दिनांक ३० मे २०१७ रोजी लोकर्पण करण्यात आले आहे.

या महास्वयम् वेबपोर्टलवर महारोजगार वेबपोर्टलवरील सर्व डेटा मायग्रेट करून उमेदवार व नियोक्ते नोंदणी, रिक्तपदे अधिसूचित करणे, रोजगार मेळावा हे मॉड्यूल वेबपोर्टलवर उपलब्ध करून देण्यात आले असून, यामधून आता कामकाज करण्यात येत आहे.

“ आता भारत सरकारच्या संकेतस्थळाच्या डोमेन नेमच्या धोरणानुसार “<https://mahaswayam.in>” ह्या वेबपोर्टलचे नाव “<https://mahaswayam.gov.in>” असे करण्यात आले आहे.

महास्वयम् वेबपोर्टलवर नोंदणी केलेल्या उमेदवार/नियोक्ते यांना रोजगार मेळावा, रोजगार प्रोत्साहन कार्यक्रम, कौशल्य विकास कार्यक्रम इत्यादीबाबतची माहिती होऊन त्यांचा सहभाग वाढविण्यासाठी उमेदवार/नियोक्ते यांना लघु संदेश (SMS) पाठविण्याबाबतची सुविधा प्रत्येक जिल्हा कार्यालयांना वेबपोर्टलवर उपलब्ध करून देण्यात आली आहे. तसेच, उमेदवारांना विविध वर्तमानपत्रात प्रसिद्ध होणाऱ्या रिक्त पदांच्या जाहिरातींची माहिती होण्यासाठी “ रिक्त पदांच्या जाहिराती ” हा टॅब उपलब्ध करून दिला असून त्यामध्ये रिक्त पदांच्या जाहिराती उमेदवारांना पाहता येतील.

तसेच कामगार व रोजगार मंत्रालय, नवी दिल्ली यांनी राष्ट्रीय स्तरावरील ‘राष्ट्रीय करिअर सेवा (National Career Service) पोर्टल ’ सुरू केले असून विभागाचे वेबपोर्टल एनसीएस वेबपोर्टलशी इंटीग्रेशन करण्याबाबत मा. उपमहासंचालक, रोजगार व प्रशिक्षण, नवी दिल्ली यांनी कळविले होते. यास अनुसरून विभागाचे महास्वयम् वेबपोर्टलचे राष्ट्रीय करिअर सेवा पोर्टलशी (NCS Portal) इंटीग्रेशनची कार्यवाही पूर्ण झाली असून महास्वयम् वेबपोर्टलवरील उमेदवारांचा डेटा एनसीएस वेबपोर्टलवर पोर्ट करण्यात आला आहे.

ज्या उमेदवारांनी त्यांच्या नोंदणीस आधार लिंक केलेले नाहीत अशा उमेदवारांना आधार लिंक करून प्रोफाइल अद्ययावत करण्याबाबत एसएमएस, ई-मेल तसेच, पत्राद्वारे कळविण्यात येत आहे.

तसेच, ज्या नियोक्ते/उद्योजक यांनी महास्वयम् वेबपोर्टलवर नोंदणी केलेली नाही अशा नियोक्ते/उद्योजक यांना नोंदणी न करता त्यांचेकडे असलेल्या रिक्तपदे अधिसूचित करण्याची सुविधा महास्वयम् वेबपोर्टलवर “ **Urgent manpower** ” या ऑप्शनमध्ये उपलब्ध केली आहे. प्रथम त्यांनी रिक्तपदे अधिसूचित करताना दिलेल्या शैक्षणिक पात्रतेनुसार अथवा उच्च पात्रतेच्या फक्त २० उमेदवारांची यादी एक्सेल फॉर्मेटमध्ये उपलब्ध होते. यापेक्षा जास्त उमेदवारांची यादी पाहिजे असल्यास अथवा दुसऱ्यांदा रिक्तपदे अधिसूचित करावयाचे असल्यास त्यांना महास्वयम् वेबपोर्टलवर नोंदणी करणे आवश्यक आहे. नियोक्ते/उद्योजक सदरची सुविधा एकदाच वापरू शकता.

महाराष्ट्र राज्यात व्यवसाय मार्गदर्शन व समुपदेशन केंद्र स्थापन करणे.

या योजनेअंतर्गत राज्यातील सध्याच्या कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता मार्गदर्शन केंद्राचे व्यवसाय मार्गदर्शन व समुपदेशन केंद्रामध्ये रुपांतर करून नोंदणी केलेल्या उमेदवारांची त्यांच्या रोजगारानुरूप क्षमतेकरिता मुल्यमापन चाचणी घेण्यात येईल व पुढे आवश्यकता असल्यास उमेदवारांना रोजगार उद्योजकता विषयक कौशल्य आत्मसात करण्याकरिता प्रशिक्षण घेण्याकरिता समुपदेशन करण्यात येईल, जेणेकरून त्यांना रोजगार/स्वयंरोजगार प्राप्त होईल.

यानुसार रोजगार व स्वयंरोजगार विभाग, शासन निर्णय क्र. रोस्वरो-२०१२/प्र.क्र. ३०९/रोस्वरो-१, दिनांक १९ मे २०१४ द्वारे निर्गमित झाला असून या अन्वये राज्यात प्रथम टप्प्यात मुंबई उपनगर, सिंधुदुर्ग, औरंगाबाद, सांगली व नागपूर या जिल्ह्यात कौशल्य विकास रोजगार व उद्योजकता मार्गदर्शन केंद्रामध्ये व्यवसाय मार्गदर्शन व समुपदेशन केंद्र स्थापन करण्यास मान्यता प्राप्त झालेली होती.

सद्यःस्थितीत, व्यवसाय मार्गदर्शन व समुपदेशन केंद्र व मॉडेल करिअर सेंटर या दोन्ही योजनेच्या कामाचे स्वरूप यामध्ये साधर्म्य आहे. यास्तव केंद्र शासनाने सिंधुदुर्ग, औरंगाबाद, सांगली व नागपूर या जिल्ह्यांत मॉडेल करिअर सेंटर स्थापन करण्यास मान्यता प्रदान केलेली आहे.

(५) मॉडेल करिअर सेंटर (केंद्र पुरस्कृत योजना)

शासनस्तरावर सद्यःस्थितीत युवाशक्तीच्या रोजगार विषयक मार्गदर्शनावर (Career Counselling) विशेषान्वये लक्ष्य केंद्रित करण्यात आले आहे. याकरिता केंद्र शासनाच्या रोजगार व प्रशिक्षण महानिदेशालय तसेच श्रम व रोजगार मंत्रालयामार्फत “ राष्ट्रीय करीयर सेवा ” (National Career Service) ही योजना मंजूर करण्यात आलेली आहे. या अंतर्गत केंद्र शासनाद्वारे प्रत्येक राज्यामध्ये एक सर्वसमावेशक असे “ मॉडेल करिअर सेंटर ” स्थापन करण्यात येते. या केंद्रामार्फत युवावर्गातील प्रशिक्षणार्थींना त्यांच्या कल क्षमतेनुसार कौशल्यावर आधारित रोजगार मागणीचा शोध घेऊन प्रशिक्षण तसेच रोजगाराच्या संधीबाबत प्रशिक्षण देण्यात येते. ग्रामीण, स्थानिक तसेच निमशहरी भागातील रोजगार इच्छुक उमेदवारांना रोजगाराच्या संधी, पारदर्शिरित्या व प्रभावी पद्धतीने तंत्रज्ञानाच्या सहाय्याने, समुपदेशन आणि प्रशिक्षणाद्वारे उपलब्ध करून देण्याचा उद्देश या योजनेचा आहे.

सदर योजनेअंतर्गत केंद्र शासनाकडून (डीजीईटी) सन २०२१ पर्यंत रुपये ५०.०० लाख पर्यंत आर्थिक सहाय्य तीन वर्षात तीन हप्त्यात उपलब्ध करून देण्यात येत होते. आता सदर योजनेकरिता रुपये ६०.०० लाख पर्यंत आर्थिक सहाय्य उपलब्ध करून देण्यात येते. सदर निधी (IT Infrastructure, Furniture & Fixture, Minor Civil Work, Job Fair) या बाबींवर खर्च करण्याकरिता देण्यात येतो. तसेच केंद्र शासनाकडून सदर केंद्राकरिता तरुण व्यावसायिक तज्ञाची (Young Professional & Counsellor) मदत तीन वर्षाकरिता उपलब्ध करून देण्यात येते.

सद्यस्थितीत महाराष्ट्र राज्यात यवतमाळ, उस्मानाबाद, ठाणे या तीन जिल्ह्यात मॉडेल करिअर सेंटर कार्यरत आहे. तसेच चालू आर्थिक वर्ष २०२२-२३ मध्ये केंद्र शासनाकडून २१ जिल्ह्यात (सिंधुदुर्ग, सांगली, सोलापूर, नाशिक, जळगाव, लातूर, जालना, अकोला, पालघर, औरंगाबाद, नागपूर, चंद्रपूर, गडचिरोली, गोंदिया, सातारा, जळगाव, बुलढाणा, अमरावती, कोल्हापूर, वाशिम) मॉडेल करिअर सेंटर स्थापन करणेकरिता मान्यता देण्यात आलेली आहे.

(६) ई-गव्हर्नन्स

राज्यामध्ये प्रमोद महाजन कौशल्य व उद्योजकता विकास या अभियानांतर्गत कौशल्य विकास कार्यक्रमाशी निगडित विविध बाबी जसे की, उमेदवारांच्या नोंदणीपासून त्यांचे मूल्यमापन समुपदेशन, प्रशिक्षण व प्रमाणिकरण आणि रोजगारोपरांत साहाय्य इत्यादी अनेक बाबींचे सनियंत्रण तसेच कौशल्य विकासासंबंधी सहभागधारकांना कुशल मनुष्यबळ मागणी व पुरवठा याबाबत रोजगार बाजार माहिती प्रणालीद्वारे रोजगार व स्वयंरोजगार व कौशल्य विकासासंबंधी विविध सेवा देण्यासाठी महास्वयंम पोर्टल कार्यान्वित करण्यात आली आहे.

(७) महाराष्ट्र राज्य कौशल्य विकास संस्था

महाराष्ट्र राज्य कौशल्य विकास संस्था या विभागाच्या अधिपत्याखाली कार्यरत असून राज्यामध्ये प्रमोद महाजन कौशल्य व उद्योजकता विकास व इतर कौशल्य विकासाशी निगडित कार्यक्रमाचे नियोजन, अंमलबजावणी व सनियंत्रण करण्यासाठी नोडल संस्था म्हणून कार्यरत आहे.

(८) प्रमोद महाजन कौशल्य आणि उद्योजकता विकास अभियान

मा. पंतप्रधान यांच्या “ स्किल इंडिया ” या संकल्पनेस अनुसरून महाराष्ट्र शासनाने “ कुशल महाराष्ट्र रोजगारयुक्त महाराष्ट्र ” हे ध्येय समोर ठेवून राज्यात “ प्रमोद महाजन कौशल्य आणि उद्योजकता विकास अभियान ” राबविण्याचे ठरविले आहे. या अभियानांतर्गत कार्यप्रवण वयोगटातील १५ ते ४५ वर्षांपर्यंतच्या वयोगटातील उमेदवारांना अधिक मागणी असलेल्या क्षेत्राच्या आवश्यकतेनुसार व्यावसायिक कौशल्य विकास, कौशल्यवर्धन व पुनकौशल्य विकासाद्वारे तज्ञ संस्थांमार्फत रोजगारक्षम करून त्यापैकी किमान ७५ टक्के उमेदवारांना प्रत्यक्ष नोकरी किंवा स्वयंरोजगार मिळवून देण्यात येणार आहे.

सदर अभियानांतर्गत विहित कार्यक्रम खालीलप्रमाणे आहेत

(अ) रोजगार केंद्रित कौशल्य प्रशिक्षण योजना

सदर कार्यक्रमांतर्गत उमेदवारांच्या कौशल्य चाचणीच्या आधारे या उमेदवारांचे कल, कौशल्य अभाव व रोजगार क्षमता यांचे मूल्यांकन, समुपदेशन व मार्गदर्शन करून या आधारे प्रशिक्षणाचे क्षेत्र निश्चित करून,

सूचीबद्ध प्रशिक्षण संस्थेमार्फत (ज्यामध्ये उद्योग समूहांचाही समावेश राहिल) बाजारपेठेतील गरजेनुसार तसेच उद्योग व सेवा क्षेत्रातील विशिष्ट मागणीनुसार, सॉफ्ट प्रशिक्षण / हार्ड स्किल किंवा दोन्ही, प्रशिक्षण देऊन प्रशिक्षित उमेदवारांना रोजगार व स्वयंरोजगार उपलब्ध करून देण्यात येईल.

(ब) उद्योगकेंद्रित कौशल्य विकास कार्यक्रम

या अंतर्गत उद्योग समूहांना प्रशिक्षण संस्था म्हणून सूचिबद्ध करून त्यांच्या गरजांनुसार त्यांच्यामार्फतच प्रशिक्षण देऊन उमेदवारांना रोजगारात सामावून घेण्याची योजना राबविण्यात येईल.

(क) पारंपरिक किंवा प्रत्यक्ष कामानुभवातून कौशल्य धारण केलेल्या उमेदवारांच्या कौशल्याचे प्रमाणिकरण व कौशल्य वृद्धी कार्यक्रम

पारंपरिक आणि प्रत्यक्ष कामाच्या व्यावसायिक अनुभवातून कौशल्य धारण करित असलेल्या परंतु कौशल्याबाबत अर्हतेचे कोणत्याही प्रकारचे प्रमाणपत्र नसलेल्या उमेदवारांच्या कौशल्याचे प्रमाणिकरण व कौशल्य वृद्धी या कार्यक्रमाच्या माध्यमातून करण्यात येईल.

(ड) व्यावसायिक तज्ज्ञ मनुष्यबळ विकास कार्यक्रम

या अंतर्गत कमी प्रमाणात उपलब्ध असलेल्या शिक्षकांच्या संख्येत आवश्यकतेनुसार वृद्धी करणाऱ्यावर भर देण्यात येऊन त्यांच्यामार्फत प्रशिक्षणाचे कार्यक्रम हाती घेण्यात येईल.

(इ) उद्योजकता विकास प्रशिक्षण कार्यक्रम

या अंतर्गत स्वयंरोजगार व उद्योजकतेसंबंधी प्रशिक्षण व तद्नंतर आवश्यक ते साहाय्य लाभार्थींना करण्याचे नियोजित आहे. याचा भाग म्हणून विविध महामंडळाकडील योजनांच्या अंमलबजावणीमध्ये एकसूत्रीपणा येण्यासाठी या सर्व योजनांची अंमलबजावणी व संनियंत्रण (mahaswayamrojgar.maharashtra.gov.in) या एकछत्री पोर्टलवरून करणे बंधनकारक करण्यात आले आहे.

(ई) उद्योगसमूहाच्या सहभागातून सेंटर ऑफ एक्सलन्स / बहुकौशल्य प्रशिक्षण केंद्र स्थापन करणे.

बाजारपेठेतील विविध प्रकारच्या रोजगाराच्या मागणीस अनुसरून उद्योग समूह / खाजगी संस्थांमार्फत आवश्यकतेनुसार सेंटर ऑफ एक्सलन्स स्थापन करण्यात येईल. तसेच एकाच आवारात / छताखाली बाजारपेठेस आवश्यक असलेले कौशल्य निर्माण करून रोजगार / स्वयंरोजगार उपलब्ध करून देण्याच्या दृष्टीने संबंधित उद्योगसमूहाच्या सहकार्याने बहुकौशल्य प्रशिक्षण केंद्र स्थापन करण्यात येईल.

(फ) “ किमान कौशल्य विकास कार्यक्रम जिल्हास्तरीय सर्वसाधारण योजना ”

जिल्ह्यातील विशिष्ट भौगोलिक तथा सामाजिक स्थिती, परंपरागत व्यवसाय, नैसर्गिक संसाधने तथा साधनसामग्री इत्यादींच्या आधारे जिल्ह्यातील रोजगार/स्वयंरोजगारासाठी अधिक मागणी असलेली क्षेत्रे निश्चित करून या क्षेत्रांच्या कौशल्याच्या मागणीनुसार विशिष्ट अभ्यासक्रम राबविणे व प्रशिक्षणप्राप्त उमेदवारांना रोजगार/स्वयंरोजगारासाठी साहाय्य करणे या उद्दीष्टाकरिता कौशल्य विकास व उद्योजकता विभागाच्या प्रमोद महाजन कौशल्य विकास व उद्योजकता विकास अभियान राबविण्याच्या दिनांक २ सप्टेंबर २०१५ च्या शासन निर्णयातील अ. क्र. ९.२ नुसार प्रमोद महाजन कौशल्य व उद्योजकता विकास अभियानांतर्गत किमान कौशल्य विकास कार्यक्रम या जिल्हास्तरीय सर्वसाधारण योजनेस शासन निर्णय क्रमांक कौविउ-२०१५/प्र.क्र.५६/अभियान-१, दिनांक १६ मार्च २०१७ अन्वये प्रशासकीय मान्यता देण्यात आलेली आहे. तसेच या योजनेकरिता जिल्ह्याच्या वार्षिक योजनेसाठी मंजूर केलेल्या नियतव्ययामधून किमान रुपये ३.०० कोटी इतका नियतव्यय राखून ठेवण्याची तरतूद आहे.

तक्ता २ / TABLE II

प्रशिक्षणासाठी पाठविण्यात आलेल्या अधिकाऱ्यांची सांख्यिकी माहिती दर्शविणारा तक्ता
Information About Officers Sent for Training

कार्य	वर्ष/Year			Activity
	२०२१-२०२२	२०२२-२०२३	२०२३-२०२४ (अंदाजित)	
(१)	(२)	(३)	(४)	(१)
(१) सदरहू वर्षात प्रशिक्षणासाठी प्रेषित अधिकारी / कर्मचारी..	300	300	300	(1) Number of Officials to be sent for training during the year.
(२) सदरहू वर्षात प्रशिक्षणासाठी प्रेषित व प्रशिक्षण पूर्ण केलेले .. अधिकारी / कर्मचारी.	20	86	300	(2) Number of Officials actually sent for and completed training during the year.
(३) सदरहू वर्षात तदर्थ प्रशिक्षणासाठी प्रेषित व अपेक्षित .. अधिकारी.	100	100	300	(3) Number of Officials Expected to be sent for training during the year.

* आकडेवारी एप्रिल २०२१ ते डिसेंबर २०२२ पर्यंतची आहे.

तक्ता ३ / TABLE III

कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता आयुक्तालयातर्फे होणारी विविध कार्ये दर्शविणारा तक्ता
Table indicating various functions performed by Commissionerate of Skill Development,
Employment and Entrepreneurship

कार्य	वर्ष/Year			Activity
	२०२१	२०२२	२०२३ (अंदाजित) 2023 (Estimated)	
(१)	(२)	(३)	(४)	(१)
(१) खाते चौकश्या--				(1) No. of Departmental Enquiries--
(अ) वर्षारंभी शिल्लक असलेली प्रकरणे	11	11	11	(a) Pending at the beginning of the year
(ब) नव्याने चौकशी सुरू झालेली प्रकरणे	05	03	02	(b) Ordered
(क) चौकशी पूर्ण झालेली प्रकरणे ..	05	01	05	(c) Completed
(ड) वर्ष अखेरीस शिल्लक राहिलेली ..	11	13	10	(d) Pending at the end of the year
(२) (अ) उमेदवार/उद्योजक यांच्याकडून आलेल्या तक्रारी	794	598	400	(2) (a) No. of complaints received from candidates/ employers.
(ब) निकाली काढलेल्या तक्रारी	787	595	400	(b) Number of complaints disposed off

विभागीय आयुक्तालयांकडून होणारे मार्गदर्शन व कार्याचे सुसूत्रीकरण

नागपूर व औरंगाबाद येथे १९७६ वर्षाच्या शेवटी विभागीय आयुक्तालये स्थापन करण्यात आली. तसेच १ सप्टेंबर १९७९ पासून पुणे व मुंबई अशी दोन नवीन विभागीय आयुक्तालये स्थापन करण्यात आली. नाशिक येथे देखील दिनांक २५ सप्टेंबर १९८५ पासून एका विभागीय आयुक्तालयाची स्थापना करण्यात आलेली आहे. ती उपआयुक्त या हुद्द्याच्या अधिकाऱ्याच्या अधिपत्याखाली कार्य करित आहेत. दिनांक १२ जानेवारी १९९५ पासून अमरावती येथे विभागीय आयुक्तालयाची स्थापना करण्यात आली आहे. आयुक्त, कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता आयुक्तालय यांना असलेल्या प्रशासकीय व वित्तीय शक्तींचे विकेंद्रीकरण करणे हा विभागीय आयुक्तालये स्थापन करण्यामागचा प्रमुख हेतू आहे. विभागातील जिल्हा कार्यालयाचे कार्य वेळेवर आणि कार्यकुशलतेने होण्यासाठी या विकेंद्रीकरणामुळे मदत होणार आहे. बहुसंख्य बेरोजगार उमेदवारांची वेळेवर व्यवस्था करणे कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता कार्यालयाची गरजेची बाब आहे.

विभागीय आयुक्तालयाकडे निरीक्षण, तपासणी, मनुष्यबळ, सेवायोजन कार्यालये (रिक्त पदे अधिसूचित करण्याची शक्ती) अधिनियमांच्या तरतुदींची काटेकोर अंमलबजावणी करणे, रोजगार प्रोत्साहन कार्यक्रमांतर्गत विभागीय आयुक्तालयाच्या अधिपत्याखाली येणाऱ्या जिल्हा कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता मार्गदर्शन केंद्रांना देण्यात आलेल्या लक्ष्यांची परिपूर्ती करण्यासाठी योग्य ते मार्गदर्शन करणे, रोजगार प्रोत्साहन कार्यक्रम व बेरोजगारांच्या सहकारी सेवा संस्थाना अर्थसाहाय्य देण्याकरिता मंजूर झालेल्या निधीचा योग्य प्रकारे विनिमय करण्यासाठी मार्गदर्शन करणे, जिल्हा कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता मार्गदर्शन केंद्राच्या दैनंदिन कामकाजात येणाऱ्या अडचणी दूर करणे व त्याबाबत मार्गदर्शन करणे इत्यादी कामे सोपविलेली आहेत.

तक्ता-४

TABLE-IV

TABLE IV

आयुक्तालयांबाबतची सांख्यिकी माहिती दर्शविणारा तक्ता
Mumbai, Pune, Aurangabad, Nagpur, Nashik and Amravati

विभागीय आयुक्तालय, नागपूर Divisional Commissionerate at Nagpur			विभागीय आयुक्तालय, नाशिक Divisional Commissionerate at Nashik			विभागीय आयुक्तालय, अमरावती Divisional Commissionerate at Amravati			Programme
२०२१ 2021 11	२०२२ 2022 12	२०२३ (अंदाजित) 2023 (Estimated) 13	२०२१ 2021 14	२०२२ 2022 15	२०२३ (अंदाजित) 2023 (Estimated) 16	२०२१ 2021 17	२०२२ 2022 18	२०२३ (अंदाजित) 2023 (Estimated) 19	
04	06	06	08	03	08	19	08	10	(1) Number of visits paid to sub-ordinate offices in the jurisdiction.
06	06	06	07	00	00	06	06	06	(2) Inspections of sub-ordinate Offices—
02	05	09	02	00	00	06	06	06	(a) Number required as per Directorates roster.
01	01	06	03	01	03	05	03	05	(b) Number actually inspected.
05	16	20	17	17	20	68	25	30	(c) Number of surprise inspections undertaken.
05	16	20	17	17	20	68	25	30	(3) Number of visits paid to employers to obtain vacancies under Employment Promotion Programme.
15	17	20	17	17	20	334	50	60	(4) Number of contacts, established by Deputy Director/Directorate of Skill Development, Employment & Entrepreneurship Guidance Officer with Establishments for obtaining their manpower requirements.
--	--	--	21	--	--	05	--	--	(5) Number of employers from whom information relating in Employment of Local Persons is not received, visited.
06	--	--	21	--	--	--	--	--	(6) Number of visits paid to employers inconnection with employment of Physically Handicapped Persons and Backward Class Candidates.
70	57	--	45	28	--	140	88	100	(7) (a) Number of complaints received from candidates in the jurisdiction.
70	57	--	45	28	--	140	88	--	(b) Out of 7 (a) aboving number disposed off.
--	--	--	--	--	--	--	--	--	(8) (a) Number of suggestions received.
--	--	--	--	--	--	--	--	--	(b) Out of 8 (a) number of (suggestions on whom action taken.)

कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता मार्गदर्शन केंद्रे

(एक) प्रास्ताविक

हा कार्यक्रम खालील कार्यात विभागलेला आहे :-

- (१) कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता मार्गदर्शन केंद्र
- (२) कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता मार्गदर्शन केंद्र (अपंगांसाठी), मुंबई.
- (३) कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता मार्गदर्शन केंद्रामध्ये मागासवर्ग शाखेची निर्मिती.
- (४) आदिवासी उमेदवारांसाठी कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता प्रशिक्षण व मार्गदर्शन केंद्र.
- (५) सेवायोजन कार्यालये (सक्तीने रिक्त पदे अधिसूचित करणे) अधिनियम, १९५९ ची अंमलबजावणी करणारी यंत्रणा.

वरील कार्याचा खुलासा खालील परिच्छेदांतून केला गेला आहे :-

(१) **कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता मार्गदर्शन केंद्रे.**—ह्या कार्याच्या अंतर्गत खालील गोष्टी येतात :-

(अ) ४६ कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता मार्गदर्शन केंद्रांकडून बेरोजगार उमेदवारांना रोजगार साहाय्य दिले जाते.

(ब) मुंबई, पुणे, नागपूर, औरंगाबाद, कोल्हापूर व अमरावती विद्यापीठ कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता माहिती व मार्गदर्शन केंद्रांकडून बेरोजगार उमेदवारांना रोजगार साहाय्य दिले जाते आणि विद्यार्थी व बेरोजगार उमेदवारांना व्यवसाय मार्गदर्शन केले जाते. १९९२-९३ मध्ये अमरावती येथे एक केंद्र स्थापन करण्यात आले आहे.

कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता मार्गदर्शन केंद्रात मुख्यत्वे उमेदवारांना रोजगार, स्वयंरोजगार संदर्भात मार्गदर्शन केले जाते. तसेच त्यांना शासनाच्या कौशल्य विकास कार्यक्रमाची व त्या अंतर्गत रोजगार / स्वयंरोजगाराभिमुख प्रशिक्षणाची माहिती दिली जाते.

विद्यापीठ कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता माहिती व मार्गदर्शन केंद्रांना सर्व विद्यार्थी, विद्यापीठाचे सर्व स्नातक-नि-विद्यापीठाशी संलग्न असलेल्या महाविद्यालयांतील विद्यार्थ्यांना व्यवसाय मार्गदर्शन करण्याचे कार्य करावे लागते. ही विद्यापीठे कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता माहिती व मार्गदर्शन केंद्रे त्या विभागातील आणि इतर रिक्त पदांची माहिती, शिष्यवृत्त्या व प्रशिक्षणाची माहिती विद्यापीठ स्नातक व इतर विद्यार्थ्यांच्या माहितीसाठी मासिक पत्रके प्रकाशित करून देतात. याशिवाय निरनिराळ्या व्यवसाय व अभ्यासक्रमांसंबंधीचे मार्गदर्शन-नि-प्रशिक्षण व नोकऱ्यांच्या उपलब्धतेची माहिती देणारे साहित्य ही केंद्रे जमा करतात व भेट देणाऱ्या विद्यार्थ्यांसाठी प्रसारितही करतात.

(२) **कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता मार्गदर्शन केंद्रात अपंगांसाठी विशेष कक्ष.**— निरनिराळी व्यंगे असलेल्या उमेदवारांना प्रयत्नपूर्वक निवड पध्दतीने नोकरीस लावून देण्याच्या दृष्टिकोनातून कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता मार्गदर्शन केंद्र (अपंगांसाठी), मुंबई येथे १९ जानेवारी १९५९ पासून सुरू झाले. सध्या अस्थिव्यंग असलेले, बहिरे, मुके, अंध व कर्करोगमुक्त व कुष्ठरोग नास्तित्व उमेदवारांना नोकरीस लावून देण्याचे कार्य, हे कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता मार्गदर्शन केंद्र करते. हे कार्य तेथील अधिकारी उद्योजकांना वारंवार भेटून व त्यांच्याशी संपर्क साधून करतात. तसेच या

कार्यालयाला संलग्न असलेल्या वैद्यकीय मंडळ व भारत सरकारच्या व्यावसायिक व पुनर्वसन केंद्राशी समन्वय साधून व्यंगाची जाण करून घेऊन त्यांना योग्य अशा व्यवसायात नेमण्याचा प्रयत्न हे कार्यालय करते.

आता अपंग व्यक्ती (समान संधी, हक्काचे संरक्षण व संपूर्ण सहभाग) अधिनियम हा फेब्रुवारी १९९५ पासून अंमलात आलेला आहे. श्री. भानुदास एस. वाडेकर व इतर यांनी महाराष्ट्र शासनाच्या विरुद्ध ४११७/२००३ या क्रमांकाची याचिका औरंगाबाद येथील उच्च न्यायालयाच्या खंडपीठासमोर दाखल केली. या याचिकेच्या संदर्भात दिनांक २० जुलै २००४ रोजी झालेल्या सुनावणीच्यावेळी मा. उच्च न्यायालयाने अपंग व्यक्ती अधिनियम, १९९५ नुसार प्रत्येक जिल्ह्यात अपंगांसाठी विशेष कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता मार्गदर्शन कार्यालये सुरू करून त्याबाबत व्यापक प्रसिद्धी द्यावी, असे आदेश दिलेले आहेत. यास्तव मुंबई शहर व मुंबई उपनगर ह्या दोन जिल्ह्यांसाठी वरीलप्रमाणे अपंगार्थ विशेष कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता मार्गदर्शन केंद्राची स्थापना यापूर्वीच झाली असल्यामुळे हे दोन्ही जिल्हे वगळता उर्वरित सर्व ३३ जिल्ह्यांमध्ये नवीन अपंगार्थ विशेष कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता मार्गदर्शन केंद्राची स्थापना शासन निर्णय क्रमांक रोस्वरो-२००४/ प्र. क्र. ४१/रोस्वरो-१, दिनांक २९ जुलै २००५ नुसार करण्यात आली आहे. शासनाने अपंगांसाठी ३ टक्के जागा शासकीय कार्यालयात, राज्य शासनाचे अंगिकृत व्यवसाय व स्थानिक स्वराज्य संस्थांमध्ये नोकरीसाठी राखून ठेवल्या आहेत. ह्या उमेदवारांसाठी योग्य व्यवसाय निवडून, त्यात त्यांना नोकरी उपलब्ध करून देणे आवश्यक असते. ह्या कार्यासाठी त्याचप्रमाणे ह्या उमेदवारांसाठी असलेल्या राखीव जागांचे प्रमाण निरनिराळ्या सरकारी आदेशात नमूद केल्याप्रमाणे राखण्यासाठी अशा अपंगार्थ विशेष कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता मार्गदर्शन केंद्रांची निर्मिती केली आहे.

(३) **कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता मार्गदर्शन केंद्रामध्ये मागासवर्ग शाखेची निर्मिती.**— शासनाच्या धोरणानुसार मागासवर्गीय उमेदवारांना ३४ टक्के जागा शासकीय सेवेमध्ये राखीव ठेवल्या जातात. त्यापैकी अनुसूचित जमातीसाठी १३ टक्के, अनुसूचित जमातीसाठी ७ टक्के, विमुक्त व भटक्या जमातीसाठी ४ टक्के व इतर मागासवर्गीय उमेदवारांसाठी १० टक्के जागा राखीव असतात. केंद्र शासन व केंद्र शासनाच्या अंगिकृत व्यवसायात अनुसूचित जाती व अनुसूचित जमातीसाठीच राखीव जागा असतात. केंद्र शासन, राज्य शासन केंद्र, शासनाचा अंगिकृत व्यवसाय, राज्य शासनाचा अंगिकृत व्यवसाय, निम-सरकारी व काही खाजगी आस्थापनांकडून वेळोवेळी अशा राखीव जागा याबाबतची माहिती तक्ता क्रमांक ९ ते १२ मध्ये देण्यात आली आहे.

(४) **आदिवासी उमेदवारांसाठी कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता प्रशिक्षण व मार्गदर्शन केंद्र.**— विशेषतः अनुसूचित जमातीच्या उमेदवारांना लाभ मिळण्यासाठी शासनाने रावेर (जिल्हा जळगाव), अचलपूर (जिल्हा अमरावती), कळवण (जिल्हा नाशिक), देवरी (जिल्हा गोंदिया), चंद्रपूर (जिल्हा चंद्रपूर), गडचिरोली (गडचिरोली), मंचर-आंबेगाव (जिल्हा पुणे) व किनवट (जिल्हा नांदेड) येथे आदिवासी उमेदवारांसाठी कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता प्रशिक्षण मार्गदर्शन केंद्राची स्थापना केली आहे. जानेवारी १९९४ पासून विशेषकृती कार्यक्रमांतर्गत गडचिरोली येथे एका केंद्राची स्थापना केली आहे. *

टीप.—या योजनेची सविस्तर माहिती आदिवासी विभागाकडून प्रसिद्ध होणाऱ्या कार्यक्रमा अंदाजपत्रकात प्रसिद्ध करण्यात येते. आदिवासी उमेदवारांसाठी राज्य शासनाच्या सेवेत ७ टक्क्यांपासून २२ टक्क्यांपर्यंत जागा राखीव असून त्या योग्य उमेदवारांअभावी पूर्णपणे भरल्या जाऊ शकत नाही. अनुशेष रहातो. आदिवासी उमेदवारांची स्पर्धा परीक्षेसाठी तयारी करून घेण्यासाठी सदर केंद्रामार्फत **साडेतीन महिन्यांचे एक** याप्रमाणे दरवर्षी तीन प्रशिक्षण सत्रे चालविली जातात. शासन निर्णय क्रमांक रोस्वरो-२००४/प्र. क्र. ११९/रोस्वरो-१, दिनांक १६ जानेवारी २००६ अन्वये योजनेतील प्रशिक्षणार्थ्यांच्या विद्यावेतन तसेच तज्ज्ञ व्याख्यात्यांच्या मानधनात डिसेंबर २००५ पासून वाढ करण्यात आलेली आहे. प्रशिक्षणाच्या काळात आदिवासी प्रशिक्षणार्थींना दरमहा रुपये १,००० याप्रमाणे विद्यावेतन दिले जाते व व्याख्यात्यांना दर ताशी रुपये १०० प्रमाणे मानधन दिले जाते. तसेच

प्रशिक्षणार्थ्यांना स्पर्धा परीक्षेच्या तयारीसाठी आवश्यक असलेल्या ४ (चार) पुस्तकांचा संच मोफत देण्यात येतो. प्रशिक्षण देण्यासाठी जवळच्या महाविद्यालयातील तज्ज्ञ प्राध्यापकांना तासिका पद्धतीवर नियुक्त केले जाते. तसेच, गरजेनुसार बँक, वित्तीय संस्था, मान्यवर सेवाभावी संस्था यातील अधिकारी, पदाधिकाऱ्यांना व शासनाच्या तज्ज्ञ अधिकाऱ्यांना मार्गदर्शन देण्यासाठी पाचारण केले जाते. उमेदवारांना विविध रिक्तपदांची, स्पर्धा परीक्षांची माहिती वेळोवेळी पोस्टाने कळविले जाते. फॉर्मस पाठविले जातात. प्रसंगानुसार खास प्रशिक्षण वर्ग आयोजिले जातात. सध्या आठ ठिकाणी अशी केंद्रे कार्यरत आहेत.

(५) सेवायोजन कार्यालये (सक्तीने रिक्त पदे अधिसूचित करणे) अधिनियम, १९५९ ची अंमलबजावणी यंत्रणा.— या योजनेसंबंधी प्रास्ताविक पृष्ठ क्रमांक ५९ वर देण्यात आलेले आहे.

(दोन) वित्तीय गरजा / Financial Requirements

तक्ता ५

बाब 1	प्रत्यक्ष रकमा २०२१-२०२२ Actuals 2021-2022	अर्थसंकल्प २०२२-२०२३ Budget Estimates 2022-2023
	योजनेतर Non-Plan 2	योजनेतर Non-Plan 3
(अ) कार्याप्रमाणे वर्गीकरण-		
(१) आदिवासी उमेदवारांकरिता शिष्यवृत्ती व विद्यावेतन सेवायोजन कार्यालये (२२३०११६१) १०१ (०१) (०१)	1969.02	2919.27
(२) अधु व्यक्तींकरिता विशेष सेवायोजन कार्यालय, मुंबई .. १०१ (०२) (०१) (२२३०११८१)	60.52	120.11
एकूण--(अ) स्थूल ..	2029.54	3039.38

TABLE V

(रुपये लाखात /Rs. in Lakhs)

सुधारलेले अंदाज २०२२-२०२३ Revised Estimates 2022-2023	अर्थसंकल्प २०२३-२०२४ Budget Estimates 2023-2024		
योजनेतर Non-Plan 4	योजनेतर Non-Plan 5		Items 1
2578.89	3009.92	..	(A) Activity Classification– (1) Scholarships and Stipend to Tribal Candidates Employment Exchanges (22301161) 101(01)(01)
60.73	79.85	..	(2) Special Employment for Physically Handicapped, Bombay. 1(02) (01) (22301181)
2639.62	3089.77	..	Total (A)

नाव नोंदणी व नोकरीस लावलेल्या

जिल्हानिहाय उमेदवारांची नावे नोंदणी व त्यांना नोकरीस लावणे यासंबंधी केलेले कार्य दर्शविणारे विवरणपत्र/

अनुक्रमांक	जिल्हाचे नाव	वर्षारंभी नोंदणीपटावर असलेल्या उमेदवारांची संख्या			वर्षात नाव नोंदविलेल्या उमेदवारांची संख्या				
		No. of candidates on the Live Register at the beginning of the year			No. of candidates registered during the year				
		२०२१	२०२२	२०२३	२०२१	२०२२	२०२३ (अंदाजित) 2023 (Estimated)		
1	2	3	4	5	6	7	8		
१	मुंबई	3,70,954	3,86,167	3,96,921	62,322	55,375	55,500
२	ठाणे / पालघर	3,55,685	3,72,061	3,84,546	42,228	38,230	38,400
३	रायगड	92,368	97,731	1,01,166	11,101	3,366	8,500
४	रत्नागिरी	64,797	68,671	71,282	5,302	4,722	5,000
५	सिंधुदुर्ग	47,359	50,098	53,135	3,281	3,441	3,700
६	नाशिक	2,74,917	2,90,444	3,01,039	30,538	27,198	27,300
७	धुळे	1,03,270	1,07,470	1,10,944	4,442	6,507	6,800
८	नंदुरबार	44,545	47,483	49,463	4,725	4,311	4,600
९	जळगाव	2,12,121	2,18,487	2,23,901	13,659	13,356	13,500
१०	अहमदनगर	2,15,016	2,27,971	2,37,087	20,229	16,840	17,000
११	पुणे	4,47,538	4,72,040	4,91,886	60,623	63,185	63,400
१२	सातारा	1,48,122	1,58,673	1,70,086	17,682	22,238	22,400
१३	सांगली	1,60,691	1,71,888	1,85,782	14,426	22,568	22,900
१४	सोलापूर	2,08,536	2,23,490	2,43,592	20,682	27,674	28,000
१५	कोल्हापूर	2,25,755	2,44,367	2,63,324	28,806	33,995	34,500
१६	औरंगाबाद	2,78,052	2,93,265	3,04,942	24,199	19,517	19,900
१७	जालना	1,01,613	1,09,275	1,13,517	12,213	9,499	9,800
१८	परभणी	1,06,429	1,13,040	1,17,420	9,327	7,131	7,600
१९	हिंगोली	51,348	54,400	56,871	5,664	5,106	5,300
२०	बीड	1,75,212	1,81,742	1,86,249	7,928	7,401	7,800
२१	नांदेड	1,28,185	1,33,455	1,37,213	10,781	9,264	9,400
२२	उस्मानाबाद	86,508	92,426	96,956	6,833	6,939	7,000
२३	लातूर	1,44,539	1,50,733	1,56,417	7,507	8,801	9,000
२४	बुलढाणा	1,34,788	1,40,774	1,44,963	7,793	6,017	6,400
२५	अकोला	1,00,828	1,04,780	1,09,433	7,393	6,740	6,900
२६	वाशीम	53,860	56,852	58,817	3,910	2,955	3,200
२७	अमरावती	1,70,426	1,75,580	1,78,399	9,000	6,477	6,700
२८	यवतमाळ	1,18,420	1,23,112	1,27,249	6,700	6,261	6,400
२९	वर्धा	82,950	85,703	89,309	3,000	4,261	4,500
३०	नागपूर	2,84,340	2,97,171	3,11,406	15,146	16,155	16,400
३१	भंडारा	98,981	1,04,269	1,08,718	5,778	4,932	5,200
३२	गोंदिया	87,098	89,680	95,135	2,738	5,579	5,900
३३	चंद्रपूर	1,35,442	1,40,241	1,43,462	5,736	4,517	4,800
३४	गडचिरोली	54,961	56,472	57,789	1,820	1,800	2,200
	एकूण	53,65,654	56,40,011	58,78,419	4,93,513	4,87,358	4,95,900

TABLE VI

सर्वसाधारण उमेदवारांची माहिती

Districtwise Statement showing the number of candidates registered and placed in employment

वर्षात नोकरीस लावलेल्या उमेदवारांची संख्या No. of candidates placed in employment during the year			वर्षाच्या शेवटी नोंदणीपटावर असलेल्या उमेदवारांची संख्या No. of candidates on the Live Register at the end of the year			Serial. No.	Name of District
२०२१ 2021	२०२२ 2022	२०२३ (अंदाजित) 2023 (Estimated)	२०२१ 2021	२०२२ 2022	२०२३ (अंदाजित) 2023 (Estimated)		
9	10	11	12	13	14	1	2
47,109	44,621	44,800	3,86,167	3,96,921	3,97,000	.. 1	Mumbai
25,852	25,745	25,900	3,72,061	3,84,546	3,84,700	.. 2	Thane / Palghar
5,738	4,931	5,100	97,731	1,01,166	1,01,300	.. 3	Raigad
1,429	2,111	2,300	68,671	71,282	71,400	.. 4	Ratnagiri
542	404	500	50,098	53,135	53,300	.. 5	Sindhudurg
15,011	16,603	16,800	2,90,444	3,01,039	3,01,100	.. 6	Nashik
242	3,033	3200	1,07,470	1,10,944	1,11,000	.. 7	Dhule
1,787	2,331	2,600	47,483	49,463	49,600	.. 8	Nandurbar
7,293	7,942	8,100	2,18,487	2,23,901	2,24,000	.. 9	Jalgaon
7,274	7,724	7,800	2,27,971	2,37,087	2,37,300	.. 10	Ahmadnagar
36,121	43,339	43,500	4,72,040	4,91,886	4,92,000	.. 11	Pune
7,131	10,825	10,900	1,58,673	1,70,086	1,70,200	.. 12	Satara
3,229	8,674	8,800	1,71,888	1,85,782	1,85,900	.. 13	Sangli
5,728	7,572	7,700	2,23,490	2,43,592	2,43,700	.. 14	Solapur
10,194	15,038	15,200	2,44,367	2,63,324	2,63,500	.. 15	Kolhapur
8,986	7,840	7,900	2,93,265	3,04,942	3,05,100	.. 16	Aurangabad
4,551	5,257	5,300	1,09,275	1,13,517	1,13,700	.. 17	Jalna
2,716	2,751	2,900	1,13,040	1,17,420	1,17,600	.. 18	Parbhani
2,612	2,635	2,800	54,400	56,871	57,000	.. 19	Hingoli
1,398	2,894	3,000	1,81,742	1,86,249	1,86,400	.. 20	Beed
5,511	5,506	5,700	1,33,455	1,37,213	1,37,400	.. 21	Nanded
915	2,409	2,600	92,426	96,956	97,000	.. 22	Osmanabad
1,313	3,117	3,300	1,50,733	1,56,417	1,56,700	.. 23	Latur
1,807	1,828	2,000	1,40,774	1,44,963	1,45,000	.. 24	Buldhana
3,441	2,087	2,300	1,04,780	1,09,433	1,09,600	.. 25	Akola
918	990	1,100	56,852	58,817	58,900	.. 26	Washim
3,846	3,658	3,800	1,75,580	1,78,399	1,78,500	.. 27	Amravati
2,008	2,124	2,300	1,23,112	1,27,249	1,27,500	.. 28	Yavatmal
247	655	800	85,703	89,309	89,500	.. 29	Wardha
2,315	1,920	2,100	2,97,171	3,11,406	3,11,600	.. 30	Nagpur
490	483	600	1,04,269	1,08,718	1,08,900	.. 31	Bhandara
156	124	200	89,680	95,135	95,300	.. 32	Gondia
937	1,296	1,400	1,40,241	1,43,462	1,43,600	.. 33	Chandrapur
309	483	500	56,472	57,789	57,900	.. 34	Gadchiroli
2,19,156	2,48,950	2,53,800	56,40,011	58,78,419	58,83,200	.. Total	

शैक्षणिक पात्रतेप्रमाणे डिसेंबर २०२२ या वर्षाअखेर नोंदणी पटावर असणारे सुशिक्षित व अशिक्षित उमेदवारांची माहिती दर्शविणारा तक्ता

अनु- क्रमांक	जिल्ह्याचे नाव	एस. एस. सी. पेक्षा कमी शिकलेले Below S. S. C.	एस. एस. सी. S. S. C.	एच. एस. सी. H. S. C.	पदवीधारक Diploma Holder	आय. टी. आय. I. T. I.	
1	2	3	4	5	6	7	
१	मुंबई	..	87,000	84,268	1,00,025	11,774	7,009
२	ठाणे / पालघर	..	1,00,987	75,281	89,030	19,058	7,847
३	रायगड	..	19,851	20,043	21,991	7,375	3,389
४	रत्नागिरी	..	7,955	16,045	20,095	5,016	3,649
५	सिंधुदुर्ग	..	6,817	10,294	16,640	4,132	1,903
६	नाशिक	..	55,063	63,672	76,372	21,980	15,438
७	धुळे	..	22,823	23,736	33,776	7,135	3,263
८	नंदुरबार	..	11,496	8,252	13,917	4,168	1,687
९	जळगाव	..	32,643	58,115	65,516	12,582	15,203
१०	अहमदनगर	..	65,996	43,055	57,325	16,501	7,575
११	पुणे	..	99,028	1,46,632	1,06,716	17,600	20,711
१२	सातारा	..	40,102	38,613	41,811	8,698	4,282
१३	सांगली	..	42,835	59,496	32,240	8,234	3,769
१४	सोलापूर	..	76,912	53,844	51,396	12,845	5,280
१५	कोल्हापूर	..	86,857	72,719	43,696	11,328	6,653
१६	औरंगाबाद	..	1,40,122	54,646	51,284	9,641	4,701
१७	जालना	..	55,682	19,603	18,807	3,369	2,144
१८	परभणी	..	65,539	14,857	17,478	3,506	1,828
१९	हिंगोली	..	19,246	10,798	13,933	3,020	1,195
२०	बीड	..	84,143	29,971	31,344	7,620	5,387
२१	नांदेड	..	39,919	28,701	29,994	7,985	4,415
२२	उस्मानाबाद	..	26,817	20,350	19,714	5,381	4,210
२३	लातूर	..	65,283	25,437	28,425	7,358	4,251
२४	बुलढाणा	..	34,368	37,238	38,677	7,327	4,571
२५	अकोला	..	20,923	27,129	30,701	5,196	4,370
२६	वाशीम	..	11,634	12,470	18,736	3,304	1,868
२७	अमरावती	..	21,893	46,800	53,344	9,344	9,172
२८	यवतमाळ	..	24,465	32,426	34,112	7,226	5,928
२९	वर्धा	..	18,859	22,883	21,036	5,414	4,082
३०	नागपूर	..	76,441	65,005	74,214	15,222	13,122
३१	भंडारा	..	14,443	32,995	30,691	5,359	6,154
३२	गोंदिया	..	24,338	19,113	27,958	5,173	3,730
३३	चंद्रपूर	..	24,272	36,364	37,517	7,879	9,249
३४	गडचिरोली	..	14,411	13,186	16,702	2,696	2,209
	एकूण	..	15,39,163	13,24,037	13,68,213	2,90,446	2,00,244

TABLE VII

Number of Candidates on Live Register according to level of Education at the End of the Year, December 2022

शिकाऊ कायद्या- खालील प्रशिक्षित	पदवीधर	पदव्युत्तर	एकूण सुशिक्षित	एकूण नोंदणीपट	Serial No.	Name of District
Apprentices Trained	Graduate	Post Graduate	Total Educated	Total Live Register	1	2
8	9	10	11	12		
4,579	90,961	11,305	3,09,921	3,96,921	.. 1	Mumbai
3,751	78,765	9,827	2,83,559	3,84,546	.. 2	Thane / Palghar
1,946	23,732	2,839	81,315	1,01,166	.. 3	Raigad
1,041	15,956	1,525	63,327	71,282	.. 4	Ratnagiri
473	11,828	1,048	46,318	53,135	.. 5	Sindhudurg
4,565	53,756	10,193	2,45,976	3,01,039	.. 6	Nashik
667	16,659	2,885	88,121	1,10,944	.. 7	Dhule
233	8,135	1,575	37,967	49,463	.. 8	Nandurbar
2,430	31,266	6,146	1,91,258	2,23,901	.. 9	Jalgaon
1,455	36,261	8,919	1,71,091	2,37,087	.. 10	Ahmadnagar
11,369	69,453	20,377	3,92,858	4,91,886	.. 11	Pune
1,610	30,321	4,649	1,29,984	1,70,086	.. 12	Satara
981	29,602	5,625	1,42,947	1,85,782	.. 13	Sangli
1,228	35,634	6,453	1,66,680	2,43,592	.. 14	Solapur
1,587	35,648	4,836	1,76,467	2,63,324	.. 15	Kolhapur
666	36,127	7,755	1,64,820	3,04,942	.. 16	Aurangabad
221	11,633	2,058	57,835	1,13,517	.. 17	Jalna
379	11,809	2,024	51,881	1,17,429	.. 18	Parbhani
148	7,348	1,183	37,625	56,871	.. 19	Hingoli
831	22,857	4,096	1,02,106	1,86,249	.. 20	Beed
609	22,139	3,451	97,294	1,37,213	.. 21	Nanded
601	17,074	2,809	70,139	96,956	.. 22	Osmanabad
606	21,253	3,804	91,134	1,56,417	.. 23	Latur
524	19,671	2,587	1,10,595	1,44,963	.. 24	Buldhana
855	17,424	2,835	88,510	1,09,433	.. 25	Akola
233	9,311	1,261	47,183	58,817	.. 26	Washim
1491	30,034	6,321	1,56,506	1,78,399	.. 27	Amravati
650	19,620	2,822	1,02,784	1,27,249	.. 28	Yavatmal
601	13,690	2,744	70,450	89,309	.. 29	Wardha
2958	50,764	13,680	2,34,965	3,11,406	.. 30	Nagpur
992	14,812	3,272	94,275	1,08,718	.. 31	Bhandara
685	12,175	1,963	70,797	95,135	.. 32	Gondia
2,454	21,788	3,939	1,19,190	1,43,462	.. 33	Chandrapur
193	7,308	1,084	43,378	57,789	.. 34	Gadchiroli
53,612	9,34,814	1,67,890	43,39,256	58,78,419	..	Total

जिल्हानिहाय भरण्यात आलेल्या रिक्त पदांची संख्या दर्शविणारे विवरणपत्र

अनु- क्रमांक	जिल्हाचे नाव	केंद्र शासन			राज्य शासन			केंद्र शासनाचे अंगीकृत व्यवसाय				
		Central Government			State Government			Central Government Undertakings				
		२०२१ 2021	२०२२ 2022	२०२३ 2023 (Estimated)	२०२१ 2021	२०२२ 2022	२०२३ 2023 (Estimated)	२०२१ 2021	२०२२ 2022	२०२३ 2023 (Estimated)		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11		
१	मुंबई	0	6	7	1,784	24	25	4,690	3,764	3,800
२	ठाणे / पालघर	0	0	1	1,520	1	2	0	0	1
३	रायगड	0	0	1	5	2,477	2,500	107	6	7
४	रत्नागिरी	0	1	2	24	109	111	13	0	1
५	सिंधुदुर्ग	0	0	1	7	100	130	0	0	1
६	नाशिक	41	0	1	433	17	20	0	6	8
७	धुळे	0	0	1	2	0	1	0	0	1
८	नंदुरबार	0	0	1	192	329	400	100	0	1
९	जळगाव	0	0	1	98	6	8	0	0	1
१०	अहमदनगर	5	0	1	665	0	1	49	69	71
११	पुणे	0	1	2	1	0	1	0	0	1
१२	सातारा	0	0	1	23	27	29	0	0	1
१३	सांगली	0	0	1	0	23	24	0	0	1
१४	सोलापूर	0	0	1	0	10	11	0	0	1
१५	कोल्हापूर	0	0	1	0	1219	1,400	0	4	6
१६	औरंगाबाद	0	0	1	823	0	1	0	0	1
१७	जालना	0	0	1	00	48	50	0	0	1
१८	परभणी	0	0	1	2,019	1302	1,400	0	0	1
१९	हिंगोली	0	0	1	156	1	2	0	0	1
२०	बीड	0	0	1	957	0	1	0	0	1
२१	नांदेड	0	0	1	201	721	800	0	0	1
२२	उस्मानाबाद	0	0	1	622	617	619	0	0	1
२३	लातूर	0	0	1	185	67	70	0	0	1
२४	बुलढाणा	0	0	1	619	443	445	0	0	1
२५	अकोला	0	0	1	968	1244	1300	0	0	1
२६	वाशीम	0	0	1	299	626	650	0	0	1
२७	अमरावती	0	1	2	0	2206	2300	0	0	1
२८	यवतमाळ	0	0	1	476	700	800	0	0	1
२९	वर्धा	0	0	1	0	2	3	0	0	1
३०	नागपूर	0	0	1	0	0	1	0	0	1
३१	भंडारा	0	0	1	0	228	250	0	0	1
३२	गोंदिया	0	0	1	0	2	3	0	0	1
३३	चंद्रपूर	41	0	1	67	11	12	0	0	1
३४	गडचिरोली	0	0	1	0	271	300	0	0	1
	एकूण	87	9	43	12,146	12,831	13,670	4,959	3,849	3,921

TABLE VIII

Districtwise Statement showing the number of Vacancies filled

राज्य शासनाचे अंगीकृत व्यवसाय Undertakings under State Govt.			निमसरकारी Local Bodies			खाजगी क्षेत्र Private Sector			एकूण Total			Serial. No.	Name of District	
२०२१ 2021	२०२२ 2022	२०२३ 2023 (Estimated)	२०२१ 2021	२०२२ 2022	२०२३ 2023 (Estimated)	२०२१ 2021	२०२२ 2022	२०२३ 2023 (Estimated)	२०२१ 2021	२०२२ 2022	२०२३ 2023 (Estimated)	1	2	
12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23			
0	0	1	0	0	1	40,635	40,827	40,900	47,109	44,621	44,734	..	1	Mumbai
0	0	1	0	0	1	24,332	25,744	25,800	25,852	25,745	25,806	..	2	Thane / Palghar
0	0	1	0	30	32	5,626	2,418	2,420	5,738	4,931	4,961	..	3	Raigad
0	296	300	0	0	1	1,392	1,705	1,800	1,429	2,111	2,215	..	4	Ratnagiri
0	4	5	0	0	1	672	300	350	679	404	488	..	5	Sindhudurg
0	0	1	394	408	425	14,143	16,172	16,300	15,011	16,603	16,755	..	6	Nashik
0	1,179	1200	0	0	1	240	1,854	1900	242	3,033	3,104	..	7	Dhule
325	0	1	355	45	48	815	1,957	2000	1,787	2,331	2,451	..	8	Nandurbar
1	0	1	595	271	300	6,599	7,665	7,800	7,293	7,942	8,111	..	9	Jalgaon
0	189	300	819	147	200	5,736	7,319	7,500	7,274	7,724	8,073	..	10	Ahmadnagar
0	0	1	0	0	1	36,120	43,338	43,500	36,121	43,339	43,506	..	11	Pune
0	352	354	0	14	16	7,108	10,432	10,600	7,131	10,825	11,001	..	12	Satara
0	237	238	0	0	1	3,229	8,414	8,600	3,229	8,674	8,865	..	13	Sangli
0	0	1	0	0	1	5,728	7,562	7,700	5,728	7,572	7,715	..	14	Solapur
0	69	71	0	60	62	10,194	13,686	13,800	10,194	15,038	15,340	..	15	Kolhapur
0	0	1	0	0	1	8,163	7,840	7,900	8,986	7,840	7,905	..	16	Aurangabad
1,270	0	1	686	0	1	2,595	5,209	5,300	4,551	5,257	5,354	..	17	Jalna
0	0	1	35	0	1	662	1,449	1,500	2,716	2,751	2,904	..	18	Parbhani
0	30	32	15	178	180	2,441	2,426	2,500	2,612	2,635	2,716	..	19	Hingoli
0	2,788	2,800	0	0	1	441	106	108	1,398	2,894	2,912	..	20	Beed
5,009	3,121	3,200	0	600	700	301	1,064	1,100	5,511	5,506	5,802	..	21	Nanded
0	0	1	155	726	800	138	1,066	1,100	915	2,409	2,522	..	22	Osmanabad
0	0	1	192	0	1	936	3,050	3,100	1,313	3,117	3,174	..	23	Latur
497	322	340	0	169	200	691	894	900	1,807	1,828	1,887	..	24	Buldhana
0	0	1	0	507	510	2,473	336	350	3,441	2,087	2,163	..	25	Akola
0	76	100	11	20	30	608	268	300	918	990	1,082	..	26	Washim
0	0	1	0	0	1	3,846	1,451	1,500	3,846	3,658	3,805	..	27	Amravati
0	21	22	1,374	0	1	158	1,403	1,500	2,008	2,124	2,325	..	28	Yavatmal
0	0	1	0	0	1	247	653	700	247	655	707	..	29	Wardha
0	0	1	0	0	1	2,315	1,920	2,000	2,315	1,920	2,005	..	30	Nagpur
0	62	70	0	0	1	490	193	200	490	483	523	..	31	Bhandara
0	0	1	0	0	1	156	122	200	156	124	207	..	32	Gondia
141	0	1	0	21	22	688	1,264	1300	937	1,296	1,337	..	33	Chandrapur
0	0	1	0	0	1	309	212	300	309	483	604	..	34	Gadchiroli
7,243	8,746	9,052	4,631	3,196	3,545	1,90,227	2,20,319	2,22,828	2,19,293	2,48,950	2,53,059	..	Total	

अनुक्रमांक	जिल्ह्याचे नाव	अनुसूचित जाती Scheduled Castes			अनुसूचित जमाती Scheduled Tribes		
		२०२१	२०२२	२०२३	२०२१	२०२२	२०२३
		2021	2022	2023	2021	2022	2023
1	2	3	4	5	6	7	8
१	मुंबई	70,529	73,452	75,540	3,628	3,772	4,073
२	ठाणे / पालघर	50,066	52,838	54,960	23,960	25,483	27,350
३	रायगड	9,400	10,062	10,496	2,344	2,521	2,629
४	रत्नागिरी	8,469	8,854	9,183	351	360	374
५	सिंधुदुर्ग	4,402	4,664	4,848	463	488	513
६	नाशिक	34,389	35,827	36,856	32,071	33,571	34,603
७	धुळे	8,915	9,290	9,628	10,196	10,597	10,969
८	नंदुरबार	3,288	3,509	3,806	15,086	16,417	16,979
९	जळगाव	24,750	25,585	26,221	7,375	7,733	7,992
१०	अहमदनगर	23,307	24,451	25,503	5,684	6,071	6,379
११	पुणे	68,859	73,309	76,603	12,763	14,017	15,157
१२	सातारा	17,129	18,012	18,936	496	572	613
१३	सांगली	20,679	21,886	23,257	346	394	439
१४	सोलापूर	28,706	30,105	32,605	956	1,029	1,170
१५	कोल्हापूर	26,634	27,980	29,297	506	539	564
१६	औरंगाबाद	37,002	39,586	41,294	2,655	2,869	3,049
१७	जालना	10,321	11,070	11,413	850	909	949
१८	परभणी	11,954	12,844	13,415	869	948	1,008
१९	हिंगोली	9,877	10,539	11,090	2,763	2,940	3,073
२०	बीड	15,030	15,704	16,123	891	941	970
२१	नांदेड	27,727	28,773	29,573	5,085	5,288	5,458
२२	उस्मानाबाद	12,277	12,978	13,525	792	832	877
२३	लातूर	20,405	21,468	22,455	1,008	1,081	1,142
२४	बुलढाणा	24,363	25,501	26,246	2,096	2,231	2,364
२५	अकोला	24,371	25,802	27,126	2,118	2,233	2,362
२६	वाशीम	10,987	11,596	12,064	1,489	1,622	1,717
२७	अमरावती	37,489	39,164	39,880	8,851	9,177	9,387
२८	यवतमाळ	18,880	19,701	20,490	11,283	11,828	12,352
२९	वर्धा	17,885	18,602	19,340	4,705	4,909	5,234
३०	नागपूर	75,536	79,126	83,201	11,678	12,333	13,272
३१	भंडारा	21,694	22,746	23,603	3,888	4,099	4,356
३२	गोंदिया	15,496	16,114	7,378	7,198	7,466	8,085
३३	चंद्रपूर	30,065	31,323	32,250	15,723	16,176	16,743
३४	गडचिरोली	9,074	9,417	9,706	10,464	10,820	11,346
	एकूण ..	8,29,915	8,71,878	9,07,832	2,10,631	2,22,266	2,33,548

TABLE IX*Backward Class Candidates***मागासवर्गीय उमेदवारांची संख्या दर्शविणारे विवरणपत्र***belonging to Backward Classes on the Live Register at the beginning of the year*

भटक्या जमाती Nomadic Tribes			विमुक्त जाती Denotified Tribes			इतर मागासवर्गीय Other Backward Classes			विशेष मागासप्रवर्ग SBC			Serial No.	Name of District	
२०२१	२०२२	२०२३	२०२१	२०२२	२०२३	२०२१	२०२२	२०२३	२०२१	२०२२	२०२३			
2021	2022	2023	2021	2022	2023	2021	2022	2023	2021	2022	2023	1	2	
9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	1	2	
16,980	17,317	17,640	2,591	2,649	2,740	53,995	56,594	58,470	7,785	8,005	8,138	..	1	Mumbai
12,160	12,699	13,013	5,766	5,949	6,129	74,112	78,140	81,807	7,652	7,923	8,117	..	2	Thane/Palghar
3,867	4,061	4,232	626	657	686	37,701	39,408	40,743	3,326	3,459	3,539	..	3	Raigad
4,522	4,802	4,941	529	591	597	27,776	29,673	30,912	1,337	1,451	1,482	..	4	Ratnagiri
2,237	2,331	2,420	235	243	250	11,165	11,876	12,636	1,246	1,311	1,354	..	5	Sindhudurg
22,540	23,386	24,066	3,144	3,289	3,418	67,575	70,770	3,73,613	1,831	1,920	1,974	..	6	Nashik
8,335	8,607	8,815	1,839	1,908	1,953	35,942	37,610	38,987	2,761	2,831	2,893	..	7	Dhule
2,170	2,278	2,350	592	615	638	9,166	9,845	10,432	952	988	1,010	..	8	Nandurbar
12,268	12,617	12,914	6,062	6,290	6,635	80,570	83,351	85,628	8,837	9,100	9,400	..	9	Jalgaon
24,811	25,380	25,917	3,793	3,892	3,998	35,130	36,653	38,008	3,464	3,570	3,634	..	10	Ahmadnagar
28,902	30,571	31,926	8,484	9,246	9,700	59,258	63,365	66,878	5,079	5,340	9,590	..	11	Pune
11,771	12,343	12,860	3,595	3,742	3,915	20,280	21,342	22,430	1,488	1,556	1,623	..	12	Satara
14,865	15,665	16,612	3,408	3,593	3,827	20,037	21,222	22,787	2,648	2,785	2,944	..	13	Sangli
19,708	20,467	21,768	6,666	6,889	7,292	27,925	29,404	32,316	9,164	9,714	11,416	..	14	Solapur
10,278	10,627	11,049	2,693	2,798	2,894	24,675	25,795	26,934	3,450	3,590	3,709	..	15	Kolhapur
12,205	12,706	13,103	6,305	6,588	6,855	22,788	24,134	25,459	854	894	926	..	16	Aurangabad
5,195	5,471	5,659	3,764	3,944	4,073	7,363	7,794	8,094	675	709	732	..	17	Jalna
7,103	7,490	7,694	2,421	2,567	2,633	6,471	7,202	7,747	477	501	509	..	18	Parbhani
4,159	4,323	4,475	1,773	1,833	1,872	4,345	4,732	5,134	471	493	546	..	19	Hingoli
20,594	21,277	21,720	3,871	4,036	4,136	10,147	10,664	10,974	932	956	980	..	20	Beed
9,552	9,800	10,072	5,700	5,876	6,019	10,379	10,884	11,290	1,913	1,962	1,985	..	21	Nanded
6,950	7,188	7,465	2,686	2,782	2,875	7,704	8,080	8,658	867	893	919	..	22	Osmanabad
10,066	10,466	10,718	2,719	2,825	2,891	12,373	13,082	13,770	1,603	1,655	1,699	..	23	Latur
9,835	10,146	10,370	3,553	3,678	3,784	48,735	50,807	52,448	1,746	1,807	1,898	..	24	Buldhana
6,505	6,741	6,930	2,408	2,466	2,527	31,062	32,330	34,397	2,021	2,101	2,168	..	25	Akola
4,326	4,468	4,588	4,167	4,304	4,453	15,694	16,602	17,293	515	542	550	..	26	Washim
10,642	10,978	11,204	1,686	1,726	1,743	64,079	66,157	67,316	4,169	4,303	4,368	..	27	Amravati
8,205	8,510	8,778	12,799	13,363	14,008	31,373	32,877	34,116	2,097	2,170	2,245	..	28	Yavatmal
5,293	5,402	5,635	836	852	871	32,943	34,387	36,297	2,026	2,089	2,175	..	29	Wardha
14,045	14,609	15,259	1,174	1,206	1,239	89,059	94,955	1,01,488	8,911	9,483	10,094	..	30	Nagpur
6,076	6,362	6,709	127	133	135	48,971	52,384	55,053	3,595	3,721	3,874	..	31	Bhandara
3,195	3,299	3,452	100	101	103	32,437	33,811	36,871	2,623	2,692	2,838	..	32	Gondia
10,062	10,434	10,636	1,009	1,021	1,040	42,738	44,981	46,103	2,216	2,309	2,367	..	33	Chandrapur
3,574	3,686	3,774	144	145	149	12,374	12,892	13,163	1,240	1,267	1,296	..	34	Gadchiroli
3,52,996	3,66,507	3,78,764	1,07,265	1,11,777	1,16,078	11,16,342	11,73,803	12,27,695	99,971	1,04,090	1,08,992	..	Total	

जिल्हानिहाय नावे नोंदविलेल्या मागासवर्गीय
Districtwise Statement showing No. of Backward

अनुक्रमांक	जिल्ह्याचे नाव	अनुसूचित जाती Scheduled Castes			अनुसूचित जमाती Scheduled Tribes		
		२०२१ 2021	२०२२ 2022	२०२३ (अंदाजित) 2023 (Estimated)	२०२१ 2021	२०२२ 2022	२०२३ (अंदाजित) 2023 (Estimated)
1	2	3	4	5	6	7	8
१	मुंबई	3,155	2,122	2,200	182	305	400
२	ठाणे / पालघर	3,198	2,249	2,300	2,324	2,147	2,200
३	रायगड	684	362	400	231	122	200
४	रत्नागिरी	470	377	500	12	15	20
५	सिंधुदुर्ग	268	187	200	25	26	30
६	नाशिक	1,668	1,406	1,500	2,171	1,786	1,800
७	धुळे	396	363	400	480	449	500
८	नंदुरबार	236	308	400	1,438	709	800
९	जळगाव	914	706	800	383	285	300
१०	अहमदनगर	1,220	1,165	1,200	408	346	400
११	पुणे	5,993	4,493	1,600	2,105	2,057	2,100
१२	सातारा	933	1,028	1,200	77	49	50
१३	सांगली	1,255	1,432	1,500	57	51	60
१४	सोलापूर	1,444	2,554	2,600	77	145	200
१५	कोल्हापूर	1,359	1,402	1,500	34	31	40
१६	औरंगाबाद	2,923	1,962	2,000	398	225	300
१७	जालना	805	449	500	62	50	60
१८	परभणी	917	597	600	81	65	70
१९	हिंगोली	702	571	600	183	144	200
२०	बीड	687	433	500	53	29	30
२१	नांदेड	1,122	839	900	234	185	200
२२	उस्मानाबाद	712	592	600	53	67	70
२३	लातूर	1,079	1,013	1,100	75	63	70
२४	बुलढाणा	1,208	800	900	144	137	200
२५	अकोला	1,459	1,344	1,400	118	135	150
२६	वाशीम	646	510	600	139	99	110
२७	अमरावती	1,793	862	900	358	237	250
२८	यवतमाळ	861	868	900	561	619	650
२९	वर्धा	781	768	900	235	344	370
३०	नागपूर	3,721	4,097	4,100	732	948	980
३१	भंडारा	1,082	881	1,000	216	261	300
३२	गोंदिया	645	1,286	1,300	303	637	700
३३	चंद्रपूर	1,324	1,000	1,100	536	622	650
३४	गडचिरोली	349	298	300	363	538	650
	एकूण	46,009	39,324	38,400	14,848	13,928	15,010

TABLE X

उभेदवारांची संख्या दर्शविणारे विवरणपत्र

Classes Candidates Registered during the year

भटक्या जमाती Nomadic Tribes			विमुक्त जाती Denotified Tribes			इतर मागासवर्गीय Other Backward Classes			विशेष मागासप्रवर्ग SBC			Serial No.	Name of District
२०२१ 2021	२०२२ 2022	२०२३ 2023	२०२१ 2021	२०२२ 2022	२०२३ 2023	२०२१ 2021	२०२२ 2022	२०२३ 2023	२०२१ 2021	२०२२ 2022	२०२३ 2023	1	2
(Estimated)			(Estimated)			(Estimated)			(Estimated)				
9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20		
494	324	350	108	91	110	2,918	1,914	2,000	251	134	200	.. 1	Mumbai
610	344	360	283	226	250	5,052	3,483	3,500	346	210	250	.. 2	Thane/Palghar
218	173	200	35	29	30	1,815	1,373	1,400	138	82	100	.. 3	Raigad
292	164	250	45	30	40	2,173	1,606	1,650	124	43	50	.. 4	Ratnagiri
101	90	120	8	7	20	724	801	850	65	47	50	.. 5	Sindhudurg
1,030	939	1,100	160	158	200	3,782	3,958	4,000	103	63	70	.. 6	Nashik
286	255	300	73	49	60	1,766	1,721	1,750	75	87	90	.. 7	Dhule
114	79	90	23	23	50	702	643	660	38	24	50	.. 8	Nandurbar
388	356	400	253	380	400	3,126	2,891	2,900	286	358	400	.. 9	Jalgaon
628	589	600	106	112	150	1,643	1,453	1,500	109	71	80	..10	Ahmadnagar
2,435	1,917	2,000	1,400	946	1,000	6,201	5,427	5,500	368	397	400	..11	Pune
599	579	600	149	209	250	1,104	1,239	1,300	69	74	100	..12	Satara
826	982	1000	190	244	260	1,232	1,628	1,650	144	163	200	..13	Sangli
792	1,351	1400	228	412	500	1,526	2,980	3,000	556	1,721	1,750	..14	Solapur
356	458	500	105	98	150	1,145	1,191	1,200	141	125	150	..15	Kolhapur
609	505	550	374	335	350	1,625	1,585	1,600	46	40	50	..16	Aurangabad
310	256	300	203	152	200	500	397	400	41	25	30	..17	Jalna
419	219	250	164	70	100	749	564	600	24	09	10	..18	Parbhani
182	157	200	67	45	70	402	411	500	23	53	60	..19	Hingoli
721	459	500	179	109	150	547	322	350	25	24	30	..20	Beed
282	290	300	189	156	200	549	424	450	54	24	30	..21	Nanded
245	297	350	109	118	140	385	588	600	28	27	30	..22	Osmanabad
409	266	300	112	69	100	717	705	750	53	47	60	..23	Latur
337	256	300	135	113	150	2,203	1,762	1,800	65	96	100	..24	Buldhana
244	196	250	65	66	100	1,294	2,103	2,200	83	68	100	..25	Akola
152	124	150	148	168	200	954	718	750	29	08	10	..26	Washim
364	248	300	43	25	40	2,284	1,345	1,400	141	72	100	..27	Amravati
323	290	300	595	728	800	1,543	1,325	1,400	78	79	100	..28	Yavatmal
126	248	270	18	19	30	1,558	2,015	2,050	65	90	100	..29	Wardha
586	660	800	47	33	40	6,168	6,619	6,650	582	616	650	..30	Nagpur
293	366	400	6	2	3	3,490	2,756	2,800	130	161	170	..31	Bhandara
111	163	200	2	2	3	1,453	3,124	3,150	72	149	150	..32	Gondia
399	222	250	19	20	30	2,334	1,213	1,250	96	64	100	..33	Chandrapur
177	90	150	1	4	5	530	294	300	27	29	50	..34	Gadchiroli
15,398	13,912	15,390	5,642	5,248	6,181	64,194	60,578	61,860	4,475	5,280	5,870	..	Total

जिल्हानिहाय नोकरीस लागलेल्या मागासवर्गीय
Districtwise Statement showing No. of Backward

अनुक्रमांक	जिल्ह्याचे नाव	अनुसूचित जाती Scheduled Castes			अनुसूचित जमाती Scheduled Tribes		
		२०२१ 2021	२०२२ 2022	२०२३ (अंदाजित) 2023 (Estimated)	२०२१ 2021	२०२२ 2022	२०२३ (अंदाजित) 2023 (Estimated)
1	2	3	4	5	6	7	8
१	मुंबई	232	34	36	38	04	10
२	ठाणे / पालघर	426	127	130	801	280	300
३	रायगड	42	08	10	54	14	20
४	रत्नागिरी	25	48	50	3	01	05
५	सिंधुदुर्ग	6	03	05	0	01	05
६	नाशिक	230	377	380	671	754	800
७	धुळे	21	25	30	79	77	90
८	नंदुरबार	15	11	20	107	147	200
९	जळगाव	79	70	80	25	26	50
१०	अहमदनगर	76	113	120	21	38	50
११	पुणे	1,543	1199	1,250	851	917	950
१२	सातारा	50	103	150	1	08	20
१३	सांगली	48	61	80	9	06	10
१४	सोलापूर	45	54	70	4	04	10
१५	कोल्हापूर	13	85	90	1	06	10
१६	औरंगाबाद	339	254	300	184	45	60
१७	जालना	56	106	150	3	10	20
१८	परभणी	27	26	50	2	05	20
१९	हिंगोली	40	20	50	6	11	20
२०	बीड	13	14	20	3	0	01
२१	नांदेड	76	39	40	31	15	20
२२	उस्मानाबाद	11	45	50	13	22	30
२३	लातूर	16	26	30	2	02	10
२४	बुलढाणा	70	55	60	9	04	10
२५	अकोला	28	20	30	3	06	10
२६	वाशीम	37	42	50	6	04	10
२७	अमरावती	118	146	150	32	27	30
२८	यवतमाळ	40	79	90	16	95	120
२९	वर्धा	64	30	50	31	19	30
३०	नागपूर	131	22	30	77	09	20
३१	भंडारा	30	24	30	5	04	10
३२	गोंदिया	27	22	30	35	18	30
३३	चंद्रपूर	66	73	80	83	55	60
३४	गडचिरोली	6	09	20	7	12	20
	एकूण ..	4,046	3,370	3,311	3,213	2,646	3,061

TABLE XI

उमेदवारांची संख्या दर्शविणारे विवरणपत्र

Classes Candidates Placed in employment during the year

भटक्या जमाती Nomadic Tribes			विमुक्त जाती Denotified Tribes			इतर मागासवर्गीय Other Backward Classes			विशेष मागासप्रवर्ग SBC			Serial No.	Name of District
२०२१ 2021	२०२२ 2022	२०२३ 2023 (Estimated)	२०२१ 2021	२०२२ 2022	२०२३ 2023 (Estimated)	२०२१ 2021	२०२२ 2022	२०२३ 2023 (Estimated)	२०२१ 2021	२०२२ 2022	२०२३ 2023 (Estimated)		
157	01	02	50	00	01	319	38	40	31	01	02 ..	1	Mumbai
71	30	40	100	46	50	1,024	436	450	75	16	20 ..	2	Thane/Palghar
24	02	04	4	00	01	108	38	40	5	02	03 ..	3	Raigad
12	25	30	3	04	05	276	367	380	10	12	15 ..	4	Ratnagiri
7	01	02	0	00	01	13	41	50	0	04	05 ..	5	Sindhudurg
184	259	300	15	29	30	587	1,055	1,080	14	09	10 ..	6	Nashik
14	47	60	4	04	05	98	344	360	5	25	30 ..	7	Dhule
6	07	10	0	00	01	23	56	70	2	02	03 ..	8	Nandurbar
39	59	70	25	35	40	345	614	630	23	58	60 ..	9	Jalgaon
59	52	60	7	06	10	120	98	120	3	07	10 ..	10	Ahmadnagar
766	562	600	638	492	500	2,094	1,914	1,930	107	147	150 ..	11	Pune
27	62	80	2	36	40	42	151	170	1	07	10 ..	12	Satara
26	35	50	5	10	15	47	63	70	7	04	05 ..	13	Sangli
33	50	60	5	09	10	47	68	80	6	19	20 ..	14	Solapur
7	36	50	0	02	05	25	52	60	1	06	10 ..	15	Kolhapur
108	108	130	91	68	80	279	260	280	6	08	10 ..	16	Aurangabad
34	68	80	23	23	30	69	97	100	7	02	03 ..	17	Jalna
32	15	30	18	04	10	18	19	30	0	01	02 ..	18	Parbhani
18	05	20	7	06	10	15	09	10	1	0	01 ..	19	Hingoli
38	16	30	14	09	15	30	12	20	1	0	01 ..	20	Beed
34	18	30	13	13	15	44	18	30	5	01	02 ..	21	Nanded
7	20	30	13	25	30	09	10	20	2	01	02 ..	22	Osmanabad
9	14	20	6	03	05	08	17	20	1	03	04 ..	23	Latur
26	32	40	10	07	10	131	123	150	4	05	06 ..	24	Buldhana
8	07	20	7	05	10	26	36	40	3	01	02 ..	25	Akola
10	04	10	11	19	30	46	27	30	2	0	01 ..	26	Washim
28	22	30	3	08	10	206	186	200	7	07	08 ..	27	Amravati
18	22	30	31	83	90	39	86	100	5	04	05 ..	28	Yavatmal
17	15	20	2	00	01	114	105	130	2	04	05 ..	29	Wardha
22	10	20	15	00	01	272	86	100	10	05	06 ..	30	Nagpur
7	19	30	0	00	01	77	82	100	4	08	10 ..	31	Bhandara
7	10	20	1	00	01	79	64	90	3	03	04 ..	32	Gondia
27	20	30	7	01	02	91	91	120	3	06	07 ..	33	Chandrapur
5	02	03	0	00	01	12	23	40	0	0	01 ..	34	Gadchiroli
1,887	1,655	2,041	1,130	947	1,066	6,733	6,686	7,140	356	378	433 ..	Total	

जिल्हानिहाय नोंदणीपटावर वर्षाअंती असलेल्या मागासवर्गीय
Districtwise Statement showing the No. of Backward Classes

अनुक्रमांक	जिल्ह्याचे नाव	अनुसूचित जाती Scheduled Castes			अनुसूचित जमाती Scheduled Tribes		
		२०२१ 2021	२०२२ 2022	२०२३ (अंदाजित) 2023 (Estimated)	२०२१ 2021	२०२२ 2022	२०२३ (अंदाजित) 2023 (Estimated)
1	2	3	4	5	6	7	8
१	मुंबई	73,452	75,540	75,600	3,772	4,073	4,100
२	ठाणे / पालघर	52,838	54,960	54,980	25,483	27,350	27,400
३	रायगड	10,062	10,416	10,500	2,521	2,629	2,650
४	रत्नागिरी	8,854	9,183	9,200	360	374	400
५	सिंधुदुर्ग	4,664	4,848	4,900	488	513	550
६	नाशिक	35,827	36,856	36,900	33,571	34,603	34,650
७	धुळे	9,290	9,628	9,700	10,597	10,969	11,000
८	नंदुरबार	3,509	3,806	3,850	16,417	16,979	17,000
९	जळगाव	25,585	26,221	26,300	7,733	7,992	8,000
१०	अहमदनगर	24,451	25,503	25,600	6,071	6,379	6,400
११	पुणे	73,309	76,603	76,700	14,017	15,157	15,200
१२	सातारा	18,012	18,937	18,960	572	613	650
१३	सांगली	21,886	23,257	23,300	394	439	450
१४	सोलापूर	30,105	32,605	32,800	1,029	1,170	1,200
१५	कोल्हापूर	27,980	29,257	29,400	539	564	600
१६	औरंगाबाद	39,586	41,294	41,400	2,869	3,049	3,100
१७	जालना	11,070	11,413	11,450	909	949	960
१८	परभणी	12,844	13,415	13,450	948	1,008	1,050
१९	हिंगोली	10,539	11,090	11,200	2,940	3,073	3,100
२०	बीड	15,704	16,123	16,200	941	970	1,000
२१	नांदेड	28,773	29,573	29,700	5,288	5,458	5,600
२२	उस्मानाबाद	12,978	13,525	13,600	832	877	900
२३	लातूर	21,468	22,455	22,500	1,081	1,142	1,200
२४	बुलढाणा	25,501	26,246	26,400	2,231	2,364	2,400
२५	अकोला	25,802	27,126	27,300	2,233	2,362	2,400
२६	वाशीम	11,596	12,064	12,200	1,622	1,717	1,750
२७	अमरावती	39,164	39,880	39,950	9,177	9,387	9,400
२८	यवतमाळ	19,701	20,490	20,600	11,828	12,352	12,400
२९	वर्धा	18,602	19,340	19,500	4,909	5,234	5,300
३०	नागपूर	79,126	83,201	83,300	12,333	13,272	13,300
३१	भंडारा	22,746	23,603	23,700	4,099	4,356	4,400
३२	गोंदिया	16,114	17,378	17,450	7,466	8,085	8,100
३३	चंद्रपूर	31,323	32,250	32,300	16,176	16,743	16,800
३४	गडचिरोली	9,417	9,706	9,750	10,820	11,346	11,400
	एकूण	8,71,878	9,07,832	9,10,640	2,22,266	2,33,548	2,34,810

TABLE XII

उमेदवारांची संख्या दर्शविणारे विवरणपत्र

Candidates on the Live Register at the end of the year

भटक्या जमाती Nomadic Tribes			विमुक्त जाती Denotified Tribes			इतर मागासवर्गीय Other Backward Classes			विशेष मागासप्रवर्ग SBC			Serial No.	Name of District
२०२१ 2022	२०२२ 2022	२०२३ 2023	२०२१ 2021	२०२२ 2022	२०२३ 2023	२०२१ 2021	२०२२ 2022	२०२३ 2023	२०२१ 2021	२०२२ 2022	२०२३ 2023	1	2
(Estimated)			(Estimated)			(Estimated)			(Estimated)				
9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20		
17,317	17,640	17,700	2,649	2,740	2,760	56,594	58,470	58,500	8,005	8,138	8,150	.. 1	Mumbai
12,699	13,013	13,100	5,949	6,129	6,150	78,140	81,187	81,200	7,923	8,117	8,150	.. 2	Thane/Palghar
4,061	4,232	4,250	657	686	700	39,408	40,743	40,800	3,459	3,539	3,550	.. 3	Raigad
4,802	4,941	4,970	591	597	600	29,673	30,912	30,960	1,451	1,482	1,500	.. 4	Ratnagiri
2,331	2,420	2,450	243	250	300	11,876	12,636	12,700	1,311	1,354	1,400	.. 5	Sindhudurg
23,386	24,066	24,100	3,289	3,418	3,450	70,770	73,673	73,800	1,920	1,974	2,000	.. 6	Nashik
8,607	8,815	8,850	1,908	1,953	2,000	37,610	38,987	39,000	2,831	2,893	2,900	.. 7	Dhule
2,278	2,350	2,400	615	638	650	9,845	10,432	10,500	988	1,010	1,100	.. 8	Nandurbar
12,617	12,914	12,950	6,290	6,635	6,650	83,351	85,628	85,700	9,100	9,400	9,500	.. 9	Jalgaon
25,380	25,917	25,950	3,892	3,998	4,000	36,653	38,008	38,050	3,570	3,634	3,650	..10	Ahmadnagar
30,571	31,926	31,960	9,246	9,700	9,750	63,365	66,878	66,900	5,340	5,590	5,600	..11	Pune
12,343	12,860	12,900	3,742	3,915	3,950	21,342	-22,430	22,450	1,556	1,623	1,700	..12	Satara
15,665	16,612	16,700	3,593	3,827	3,850	21,222	22,787	22,800	2,785	2,944	3,000	..13	Sangli
20,467	21,768	21,800	6,889	7,292	7,300	29,404	32,316	32,350	9,714	11,416	11,500	..14	Solapur
10,627	11,049	11,100	2,798	2,894	2,300	25,795	26,934	26,950	3,590	3,709	3,750	..15	Kolhapur
12,706	13,103	13,150	6,588	6,855	6,900	24,134	25,459	25,500	894	926	950	..16	Aurangabad
5,471	5,659	5,700	3,944	4,073	4,100	7,794	8,094	8,120	709	732	750	..17	Jalna
7,490	7,694	7,800	2,567	2,633	2,700	7,202	7,747	7,800	501	509	550	..18	Parbhani
4,323	4,475	4,550	1,833	1,872	1,900	4,732	5,134	5,150	493	546	600	..19	Hingoli
21,277	21,720	21,750	4,036	4,136	4,150	10,664	10,974	11,000	956	980	1,000	..20	Beed
9,800	10,072	10,100	5,876	6,019	6,050	10,884	11,290	11,400	1,962	1,985	2,000	..21	Nanded
7,188	7,465	7,500	2,782	2,875	2,900	8,080	8,658	8,700	893	919	1,000	..22	Osmanabad
10,466	10,718	10,800	2,825	2,891	2,900	13,082	13,770	13,850	1,655	1,699	1,700	..23	Latur
10,146	10,370	13,400	3,678	3,784	3,800	50,807	52,446	52,500	1,807	1,898	1,950	..24	Buldhana
6,741	6,930	7,000	2,466	2,527	2,600	32,330	34,397	34,450	2,101	2,168	2,200	..25	Akola
4,468	4,588	4,600	4,304	4,453	4,500	16,602	17,293	17,350	542	550	600	..26	Washim
10,978	11,204	11,300	1,726	1,743	1,800	66,157	67,316	67,400	4,303	4,368	4,400	..27	Amravati
8,510	8,778	8,800	13,363	14,008	14,100	32,877	34,116	34,150	2,170	2,245	2,300	..28	Yavatmal
5,402	5,635	5,660	852	871	900	34,387	36,297	36,350	2,089	2,175	2,200	..29	Wardha
14,609	15,259	15,300	1,206	1,239	1,260	94,955	1,01,488	1,01,500	9,483	10,094	10,150	..30	Nagpur
6,362	6,709	6,750	133	135	150	52,384	55,058	55,100	3,721	3,874	3,900	..31	Bhandara
3,299	3,452	3,500	101	103	140	33,811	36,871	36,900	2,692	2,838	2,900	..32	Gondia
10,434	10,636	10,650	1,021	1,040	1,080	44,981	46,103	46,150	2,309	2,367	2,400	..33	Chandrapur
3,686	3,774	3,800	145	149	190	12,892	13,163	13,200	1,267	1,296	1,350	..34	Gadchiroli
3,66,507	3,78,764	3,83,290	1,11,777	1,16,078	1,16,530	11,73,803	12,27,695	12,29,230	1,04,090	1,08,992	1,10,350	..	Total

जिल्हानिहाय अनुसूचित जातीच्या उमेदवारांकडून भरण्यात आलेल्या क्षेत्रनिहाय राखीव रिक्त पदांची संख्या दर्शविणारे विवरणपत्र

अनु- क्रमांक	जिल्ह्याचे नाव	केंद्र शासन Central Government			राज्य शासन State Government			केंद्र / राज्य शासनाचे अंगीकृत व्यवसाय Undertaking under Central/State Govt.		
		२०२१	२०२२	२०२३	२०२१	२०२२	२०२३	२०२१	२०२२	२०२३
		2021	2022	(अंदाजित) 2023 (Estimated)	2021	2022	(अंदाजित) 2023 (Estimated)	2021	2022	(अंदाजित) 2023 (Estimated)
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
१	मुंबई	०	१	२	२१६	०	०	०	०	०
२	ठाणे / पालघर	०	०	१	०	०	०	०	०	०
३	रायगड	०	०	०	०	४	५	०	०	०
४	रत्नागिरी	०	०	०	०	०	०	०	०	०
५	सिंधुदुर्ग	०	०	०	०	०	०	०	०	१
६	नाशिक	०	०	०	१	०	०	०	०	०
७	धुळे	०	०	१	०	०	०	०	०	०
८	नंदुरबार	०	०	०	०	०	०	०	०	०
९	जळगाव	०	०	०	०	४	५	०	०	०
१०	अहमदनगर	०	०	१	१	०	०	५	०	१
११	पुणे	०	१	२	०	०	०	०	०	१
१२	सातारा	०	०	०	०	०	०	०	०	०
१३	सांगली	०	०	०	०	१	२	०	०	०
१४	सोलापूर	०	०	०	०	२	३	०	०	१
१५	कोल्हापूर	०	०	०	०	०	०	०	०	०
१६	औरंगाबाद	०	०	०	०	०	०	०	०	०
१७	जालना	०	०	०	०	०	०	०	०	०
१८	परभणी	०	०	०	०	०	०	०	०	०
१९	हिंगोली	०	०	०	३	१	२	०	०	०
२०	बीड	०	०	०	०	०	०	०	०	०
२१	नांदेड	०	०	०	०	०	०	०	०	०
२२	उस्मानाबाद	०	०	०	०	०	०	०	०	०
२३	लातूर	०	०	०	२	०	०	०	०	०
२४	बुलढाणा	०	०	०	१	०	०	०	०	०
२५	अकोला	०	०	०	०	१	२	०	०	०
२६	वाशिम	०	०	०	०	०	०	०	०	०
२७	अमरावती	०	१	२	०	१	२	०	०	०
२८	यवतमाळ	०	०	०	०	०	०	०	०	०
२९	वर्धा	०	०	१	०	१	२	०	०	०
३०	नागपूर	०	०	१	०	०	०	०	०	०
३१	भंडारा	०	०	१	०	०	०	०	०	०
३२	गोंदिया	०	०	१	०	०	०	०	०	१
३३	चंद्रपूर	०	०	१	०	०	०	०	०	०
३४	गडचिरोली	०	०	०	०	०	०	०	०	०
	एकूण	०	३	१४	२२१	१५	२३	५	००	५

TABLE XIII

Districtwise statement showing the number of Sectorwise Reserved Vacancies filled in by Scheduled Castes Candidates

निमसरकारी Local Bodies			खाजगी Private Sector			एकूण Total			Serial No.	Name of District	
२०२१	२०२२	२०२३	२०२१	२०२२	२०२३	२०२१	२०२२	२०२३			
2021	2022	(अंदाजित) 2023 (Estimated)	2021	2022	(अंदाजित) 2023 (Estimated)	2021	2022	(अंदाजित) 2023 (Estimated)			
12	13	14	15	16	17	18	19	20	1	2	
0	0	0	16	33	34	232	34	36	..	1	Mumbai
0	0	0	426	127	128	426	127	129	..	2	Thane / Palghar
0	0	0	42	04	05	42	08	10	..	3	Raigad
0	0	0	25	48	49	25	48	49	..	4	Ratnagiri
0	0	0	6	03	04	6	03	05	..	5	Sindhudurg
1	0	0	229	377	378	230	377	378	..	6	Nashik
0	0	0	20	25	26	21	25	27	..	7	Dhule
1	0	0	14	11	12	15	11	12	..	8	Nandurbar
0	0	0	79	66	67	79	70	72	..	9	Jalgaon
0	0	0	75	113	114	76	113	116	..	10	Ahmadnagar
0	0	0	1,543	1,198	1,199	1,543	1,199	1,202	..	11	Pune
0	0	0	50	103	104	50	103	104	..	12	Satara
0	0	0	48	60	61	48	61	63	..	13	Sangli
0	0	0	45	52	53	45	54	57	..	14	Solapur
0	0	0	13	85	86	13	85	86	..	15	Kolhapur
0	0	0	339	254	255	339	254	255	..	16	Aurangabad
0	0	0	56	106	107	56	106	107	..	17	Jalna
0	0	1	27	26	27	27	26	28	..	18	Parbhani
0	0	0	40	19	20	40	20	22	..	19	Hingoli
0	0	0	13	14	15	13	14	15	..	20	Beed
0	0	1	76	39	40	76	39	41	..	21	Nanded
0	0	0	11	45	46	11	45	46	..	22	Osmanabad
1	0	0	13	26	27	16	26	26	..	23	Latur
0	0	0	69	55	56	70	55	56	..	24	Buldhana
0	0	1	28	19	20	28	20	23	..	25	Akola
0	0	0	37	42	43	37	42	43	..	26	Washim
0	0	0	118	144	145	118	146	149	..	27	Amravati
0	0	0	40	79	80	40	79	80	..	28	Yavatmal
0	0	1	64	29	30	64	30	34	..	29	Wardha
0	0	0	131	22	23	131	22	24	..	30	Nagpur
0	0	0	30	24	25	30	24	26	..	31	Bhandara
0	0	0	27	22	23	27	22	25	..	32	Gondia
0	0	0	66	73	14	66	73	15	..	33	Chandrapur
0	0	1	6	09	10	6	09	11	..	34	Gadchiroli
3	00	5	3,822	3,352	3353	4,046	3,370	3,373	..	Total	

जिल्हानिहाय अनुसूचित जमातीच्या उमेदवारांकडून भरण्यात आलेल्या क्षेत्रनिहाय राखीव रिक्त पदांची संख्या दर्शविणारे विवरणपत्र

अनु- क्रमांक	जिल्ह्याचे नाव	केंद्र शासन Central Government			राज्य शासन State Government			केंद्र / राज्य शासनाचे अंगीकृत व्यवसाय Undertakings under Central/State Govt.			
		२०२१	२०२२	२०२३	२०२१	२०२२	२०२३	२०२१	२०२२	२०२३	
		2021	2022	(अंदाजित) 2023 (Estimated)	2021	2022	(अंदाजित) 2023 (Estimated)	2021	2022	(अंदाजित) 2023 (Estimated)	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
१	मुंबई	०	१	२	३६	०	०	०	०	०	०
२	ठाणे / पालघर	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
३	रायगड	०	०	०	०	२	३	०	०	०	०
४	रत्नागिरी	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
५	सिंधुदुर्ग	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
६	नाशिक	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
७	धुळे	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
८	नंदुरबार	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
९	जळगाव	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
१०	अहमदनगर	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
११	पुणे	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
१२	सातारा	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
१३	सांगली	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
१४	सोलापूर	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
१५	कोल्हापूर	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
१६	औरंगाबाद	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
१७	जालना	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
१८	परभणी	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
१९	हिंगोली	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
२०	बीड	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
२१	नांदेड	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
२२	उस्मानाबाद	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
२३	लातूर	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
२४	बुलढाणा	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
२५	अकोला	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
२६	वाशिम	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
२७	अमरावती	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
२८	यवतमाळ	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
२९	वर्धा	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
३०	नागपूर	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
३१	भंडारा	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
३२	गोंदिया	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
३३	चंद्रपूर	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
३४	गडचिरोली	०	०	०	०	१	२	०	०	०	०
	एकूण	०	१	२	३६	३	५	०	०	०	०

TABLE XIV

Districtwise statement showing the number of Sectorwise Reserved Vacancies filled in by Scheduled Tribes Candidates

निमसरकारी Local Bodies			खाजगी Private Sector			एकूण Total			Serial No.	Name of District	
२०२१	२०२२	२०२३	२०२१	२०२२	२०२३	२०२१	२०२२	२०२३			
2021	2022	(अंदाजित) 2023 (Estimated)	2021	2022	(अंदाजित) 2023 (Estimated)	2021	2022	(अंदाजित) 2023 (Estimated)			
12	13	14	15	16	17	18	19	20	1	2	
0	0	0	2	3	4	38	4	6	..	1	Mumbai
0	0	0	801	280	281	801	280	281	..	2	Thane / Palghar
0	0	0	54	12	13	54	14	16	..	3	Raigad
0	0	0	3	1	2	3	1	2	..	4	Ratnagiri
0	0	0	0	1	2	0	1	2	..	5	Sindhudurg
0	0	0	671	754	755	671	754	755	..	6	Nashik
0	0	0	79	77	78	79	77	78	..	7	Dhule
1	0	0	106	147	148	107	147	148	..	8	Nandurbar
0	0	0	25	26	27	25	26	27	..	9	Jalgaon
0	0	0	21	38	39	21	38	39	..	10	Ahmadnagar
0	0	0	851	917	918	851	917	918	..	11	Pune
0	0	0	1	8	9	1	8	9	..	12	Satara
0	0	0	9	6	7	9	6	7	..	13	Sangli
0	0	0	4	4	5	4	4	5	..	14	Solapur
0	0	0	1	6	7	1	6	7	..	15	Kolhapur
0	0	0	184	45	46	184	45	46	..	16	Aurangabad
0	0	0	3	10	11	3	10	11	..	17	Jalna
0	0	0	2	5	6	2	5	6	..	18	Parbhani
0	0	0	6	11	12	6	11	12	..	19	Hingoli
0	0	0	3	0	1	3	0	1	..	20	Beed
0	0	0	31	15	16	31	15	16	..	21	Nanded
0	0	0	13	22	23	13	22	23	..	22	Osmanabad
0	0	0	2	2	3	2	2	3	..	23	Latur
0	0	0	9	4	5	9	4	5	..	24	Buldhana
0	0	0	3	6	7	3	6	7	..	25	Akola
0	0	0	6	4	5	6	4	5	..	26	Washim
0	0	0	32	27	28	32	27	28	..	27	Amravati
0	0	0	16	95	96	16	95	96	..	28	Yavatmal
0	0	0	31	19	20	31	19	20	..	29	Wardha
0	0	0	77	9	10	77	9	10	..	30	Nagpur
0	0	0	5	4	5	5	4	5	..	31	Bhandara
0	0	0	35	18	19	35	18	19	..	32	Gondia
0	0	0	83	55	56	83	55	56	..	33	Chandrapur
0	0	0	7	11	12	7	12	14	..	34	Gadchiroli
1	0	0	3,176	2,642	2,676	3,213	2,646	2,683	..	Total	

जिल्हानिहाय विमुक्त जातीच्या उमेदवारांकडून भरण्यात आलेल्या क्षेत्रनिहाय राखीव रिक्त पदांची संख्या दर्शविणारे विवरणपत्र

अनु- क्रमांक	जिल्ह्याचे नाव	केंद्र शासन			राज्य शासन			केंद्र / राज्य शासनाचे अंगीकृत व्यवसाय		
		Central Government			State Government			Undertakings under Central/State Govt.		
		२०२१	२०२२	२०२३ (अंदाजित) 2023 (Estimated)	२०२१	२०२२	२०२३ (अंदाजित) 2023 (Estimated)	२०२१	२०२२	२०२३ (अंदाजित) 2023 (Estimated)
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
१	मुंबई	०	०	०	४९	०	०	०	०	०
२	ठाणे / पालघर	०	०	०	०	०	०	०	०	०
३	रायगड	०	०	०	१	०	०	०	०	०
४	रत्नागिरी	०	०	०	०	०	०	०	०	०
५	सिंधुदुर्ग	०	०	०	०	०	०	०	०	०
६	नाशिक	०	०	०	१	०	०	०	०	०
७	धुळे	०	०	०	०	०	०	०	०	०
८	नंदुरबार	०	०	०	०	०	०	०	०	०
९	जळगाव	०	०	०	०	०	०	०	०	०
१०	अहमदनगर	०	०	०	०	०	०	०	०	०
११	पुणे	०	०	०	०	०	०	०	०	०
१२	सातारा	०	०	०	०	०	०	०	०	०
१३	सांगली	०	०	०	०	०	०	०	०	०
१४	सोलापूर	०	०	०	०	०	०	०	०	०
१५	कोल्हापूर	०	०	०	०	०	०	०	०	०
१६	औरंगाबाद	०	०	०	०	०	०	०	०	०
१७	जालना	०	०	०	०	०	०	०	०	०
१८	परभणी	०	०	०	०	०	०	०	०	०
१९	हिंगोली	०	०	०	५	०	०	०	०	०
२०	बीड	०	०	०	०	०	०	०	०	०
२१	नांदेड	०	०	०	०	०	०	०	०	०
२२	उस्मानाबाद	०	०	०	०	०	०	०	०	०
२३	लातूर	०	०	०	०	०	०	०	०	०
२४	बुलढाणा	०	०	०	०	०	०	०	०	०
२५	अकोला	०	०	०	०	०	०	०	०	०
२६	वाशिम	०	०	०	०	०	०	०	०	०
२७	अमरावती	०	०	०	०	०	०	०	०	०
२८	यवतमाळ	०	०	०	०	०	०	०	०	०
२९	वर्धा	०	०	०	०	०	०	०	०	०
३०	नागपूर	०	०	०	०	०	०	०	०	०
३१	भंडारा	०	०	०	०	०	०	०	०	०
३२	गोंदिया	०	०	०	०	०	०	०	०	०
३३	चंद्रपूर	०	०	०	०	०	०	०	०	०
३४	गडचिरोली	०	०	०	०	०	०	०	०	०
	एकूण	०	०	०	५१	०	०	०	०	०

TABLE XV

Districtwise statement showing the number of Sectorwise Reserved Vacancies filled in by V. J. Candidates

निमसरकारी Local Bodies			खाजगी Private Sector			एकूण Total			Serial. No.	Name of District	
२०२१	२०२२	२०२३	२०२१	२०२२	२०२३	२०२१	२०२२	२०२३			
2021	2022	(अंदाजित) 2023 (Estimated)	2021	2022	(अंदाजित) 2023 (Estimated)	2021	2022	(अंदाजित) 2023 (Estimated)			
12	13	14	15	16	17	18	19	20	1	2	
0	0	0	1	0	0	50	0	0	..	1	Mumbai
0	0	0	100	46	47	100	46	47	..	2	Thane / Palghar
0	0	0	3	0	1	4	0	1	..	3	Raigad
0	0	0	3	4	5	3	4	5	..	4	Ratnagiri
0	0	0	0	0	1	0	0	1	..	5	Sindhudurg
0	0	0	14	29	30	15	29	30	..	6	Nashik
0	0	0	4	4	5	4	4	5	..	7	Dhule
2	0	0	0	0	1	0	0	1	..	8	Nandurbar
0	0	0	25	35	36	25	35	36	..	9	Jalgaon
0	0	0	7	6	7	7	6	7	..	10	Ahmadnagar
0	0	0	638	492	493	638	492	493	..	11	Pune
0	0	0	2	36	37	2	36	37	..	12	Satara
0	0	0	5	10	11	5	10	11	..	13	Sangli
0	0	0	5	9	10	5	9	10	..	14	Solapur
0	0	0	0	2	3	0	2	3	..	15	Kolhapur
0	0	0	91	68	69	91	68	69	..	16	Aurangabad
0	0	0	23	23	24	23	23	24	..	17	Jalna
0	0	0	18	4	5	18	4	5	..	18	Parbhani
0	0	0	7	6	7	7	6	7	..	19	Hingoli
0	0	0	14	9	10	14	9	10	..	20	Beed
0	0	0	13	13	14	13	13	14	..	21	Nanded
0	0	0	13	25	26	13	25	26	..	22	Osmanabad
0	0	0	6	3	4	6	3	4	..	23	Latur
0	0	0	10	7	8	10	7	8	..	24	Buldhana
0	0	0	7	5	6	7	5	6	..	25	Akola
0	0	0	11	19	20	11	19	20	..	26	Washim
0	0	0	3	8	9	3	8	9	..	27	Amravati
0	0	0	31	83	84	31	83	84	..	28	Yavatmal
0	0	0	2	0	1	2	0	1	..	29	Wardha
0	0	0	15	0	1	15	0	1	..	30	Nagpur
0	0	0	0	0	1	0	0	1	..	31	Bhandara
0	0	0	1	0	1	1	0	1	..	32	Gondia
0	0	0	7	1	2	7	1	2	..	33	Chandrapur
0	0	0	0	0	1	0	0	1	..	34	Gadchiroli
0	0	0	1,079	947	980	1,130	947	980	..	Total	

जिल्हानिहाय भटक्या जमातीच्या उमेदवारांकडून भरण्यात आलेल्या क्षेत्रनिहाय राखीव रिक्त पदांची संख्या दर्शविणारे विवरणपत्र

अनु- क्रमांक	जिल्हाचे नाव	केंद्र शासन Central Government			राज्य शासन State Government			केंद्र / राज्य शासनाचे अंगीकृत व्यवसाय Undertakings under Central / State Govt.		
		२०२१ 2021	२०२२ 2022	२०२३ (अंदाजित) 2023 (Estimated)	२०२१ 2021	२०२२ 2022	२०२३ (अंदाजित) 2023 (Estimated)	२०२१ 2021	२०२२ 2022	२०२३ (अंदाजित) 2023 (Estimated)
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
१	मुंबई	०	०	०	157	०	०	०	०	०
२	ठाणे / पालघर	०	०	०	०	०	०	०	०	०
३	रायगड	०	०	०	०	०	०	०	०	०
४	रत्नागिरी	०	०	०	०	०	०	०	०	०
५	सिंधुदुर्ग	०	०	०	०	०	०	०	०	०
६	नाशिक	०	०	०	३	०	०	०	०	०
७	धुळे	०	०	०	१	०	०	०	०	०
८	नंदुरबार	०	०	०	०	०	०	०	०	०
९	जळगाव	०	०	०	०	०	०	०	०	०
१०	अहमदनगर	०	०	०	०	०	०	०	०	०
११	पुणे	०	०	०	०	०	०	०	०	०
१२	सातारा	०	०	०	०	०	०	०	०	०
१३	सांगली	०	०	०	०	०	०	०	०	०
१४	सोलापूर	०	०	०	०	१	२	०	०	०
१५	कोल्हापूर	०	०	०	०	०	०	०	०	०
१६	औरंगाबाद	०	०	०	०	०	०	०	०	०
१७	जालना	०	०	०	०	०	०	०	०	०
१८	परभणी	०	०	०	०	०	०	०	०	०
१९	हिंगोली	०	०	०	०	०	०	०	०	०
२०	बीड	०	०	०	०	०	०	०	०	०
२१	नांदेड	०	०	०	०	०	०	०	०	०
२२	उस्मानाबाद	०	०	०	०	०	०	०	०	०
२३	लातूर	०	०	०	०	०	०	०	०	०
२४	बुलढाणा	०	०	०	०	०	०	०	०	०
२५	अकोला	०	०	०	०	०	०	०	०	०
२६	वाशिम	०	०	०	०	०	०	०	०	०
२७	अमरावती	०	०	०	०	०	०	०	०	०
२८	यवतमाळ	०	०	०	०	०	०	०	०	०
२९	वर्धा	०	०	०	०	०	०	०	०	०
३०	नागपूर	०	०	०	०	०	०	०	०	०
३१	भंडारा	०	०	०	०	०	०	०	०	०
३२	गोंदिया	०	०	०	०	०	०	०	०	०
३३	चंद्रपूर	०	०	०	०	०	०	०	०	०
३४	गडचिरोली	०	०	०	०	०	०	०	०	०
	एकूण	०	०	०	161	1	2	०	०	०

TABLE XVI*Districtwise statement showing the number of Sectorwise Reserved Vacancies filled in by N. T. Candidates*

निमसरकारी Local Bodies			खाजगी Private Sector			एकूण Total			Serial No.	Name of District	
२०२१ 2021	२०२२ 2022	२०२३ (अंदाजित) 2023 (Estimated)	२०२१ 2021	२०२२ 2022	२०२३ (अंदाजित) 2023 (Estimated)	२०२१ 2021	२०२२ 2022	२०२३ (अंदाजित) 2023 (Estimated)	1	2	
12	13	14	15	16	17	18	19	20			
0	0	0	0	1	2	157	1	2	..	1	Mumbai
0	0	0	71	30	31	71	30	31	..	2	Thane / Palghar
0	0	0	24	2	3	24	2	3	..	3	Raigad
0	0	0	12	24	25	12	24	25	..	4	Ratnagiri
0	0	0	7	1	2	7	1	2	..	5	Sindhudurg
0	0	0	181	249	250	184	251	250	..	6	Nashik
0	0	0	13	47	48	14	47	48	..	7	Dhule
0	0	0	6	7	8	6	7	8	..	8	Nandurbar
0	0	0	39	59	60	39	59	60	..	9	Jalgaon
0	0	0	59	52	53	59	52	53	..	10	Ahmadnagar
0	0	0	766	562	563	766	562	563	..	11	Pune
0	0	0	27	62	63	27	62	63	..	12	Satara
0	0	0	26	35	36	26	35	36	..	13	Sangli
0	0	0	33	49	50	33	50	52	..	14	Solapur
0	0	0	7	36	37	7	36	37	..	15	Kolhapur
0	0	0	108	108	109	108	108	109	..	16	Aurangabad
0	0	0	34	68	69	34	68	69	..	17	Jalna
0	0	0	32	15	16	32	15	16	..	18	Parbhani
0	0	0	18	5	6	18	5	6	..	19	Hingoli
0	0	0	38	16	17	38	16	17	..	20	Beed
0	0	0	34	18	18	34	18	18	..	21	Nanded
0	0	0	7	20	21	7	20	21	..	22	Osmanabad
0	0	0	9	14	14	9	14	14	..	23	Latur
0	0	0	26	32	33	26	32	33	..	24	Buldhana
0	0	0	8	7	8	8	7	8	..	25	Akola
0	0	0	10	4	4	10	4	4	..	26	Washim
0	0	0	28	22	23	28	22	23	..	27	Amravati
0	0	0	18	22	23	18	22	23	..	28	Yavatmal
0	0	0	17	15	15	17	15	15	..	29	Wardha
0	0	0	22	10	11	22	10	11	..	30	Nagpur
0	0	0	7	19	20	7	19	20	..	31	Bhandara
0	0	0	7	10	11	7	10	11	..	32	Gondia
0	0	0	27	20	21	27	20	21	..	33	Chandrapur
0	0	0	5	2	3	5	2	3	..	34	Gadchiroli
0	0	0	1,726	1,654	1,673	1,887	1,655	1,675	..	Total	

जिल्हानिहाय इतर मागासवर्गीय उमेदवारांकडून भरण्यात आलेल्या क्षेत्रनिहाय राखीव रिक्त पदांची संख्या दर्शविणारे विवरणपत्र

अनु- क्रमांक	जिल्ह्याचे नाव	केंद्र शासन Central Government			राज्य शासन State Government			केंद्र / राज्य शासनाचे अंगीकृत व्यवसाय Undertaking under Central / State Govt.		
		२०२१	२०२२	२०२३	२०२१	२०२२	२०२३	२०२१	२०२२	२०२३
		2021	2022	(अंदाजित) 2023 (Estimated)	2021	2022	(अंदाजित) 2023 (Estimated)	2021	2022	(अंदाजित) 2023 (Estimated)
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
१	मुंबई	०	२	३	२२७	१	२	०	०	०
२	ठाणे / पालघर	०	०	०	२	१	२	०	०	०
३	रायगड	०	०	०	२	६	७	०	०	०
४	रत्नागिरी	०	१	२	०	०	०	०	०	०
५	सिंधुदुर्ग	०	०	०	०	०	०	०	०	०
६	नाशिक	०	०	०	३	०	०	०	०	०
७	धुळे	०	०	०	०	०	०	०	०	०
८	नंदुरबार	०	०	०	०	०	०	०	०	०
९	जळगाव	०	०	०	०	२	३	०	०	०
१०	अहमदनगर	०	०	०	०	०	०	०	०	०
११	पुणे	०	०	०	०	०	०	०	०	०
१२	सातारा	०	०	०	३	०	०	०	०	०
१३	सांगली	०	०	०	०	०	०	०	०	०
१४	सोलापूर	०	०	०	०	३	४	०	०	०
१५	कोल्हापूर	०	०	०	०	०	०	०	०	०
१६	औरंगाबाद	०	०	०	०	०	०	०	०	०
१७	जालना	०	०	०	०	०	०	०	०	०
१८	परभणी	०	०	०	०	०	०	०	०	०
१९	हिंगोली	०	०	०	०	०	०	०	०	०
२०	बीड	०	०	०	०	०	०	०	०	०
२१	नांदेड	०	०	०	०	०	०	०	०	०
२२	उस्मानाबाद	०	०	०	०	०	०	०	०	०
२३	लातूर	०	०	०	०	०	०	०	०	०
२४	बुलढाणा	०	०	०	०	०	०	०	०	०
२५	अकोला	०	०	०	०	०	०	०	०	०
२६	वाशिम	०	०	०	०	०	०	०	०	०
२७	अमरावती	०	०	०	०	१	२	०	०	०
२८	यवतमाळ	०	०	०	०	०	०	०	०	०
२९	वर्धा	०	०	०	०	०	०	०	०	०
३०	नागपूर	०	०	०	०	०	०	०	०	०
३१	भंडारा	०	०	०	०	०	०	०	०	०
३२	गोंदिया	०	०	०	०	२	३	०	०	०
३३	चंद्रपूर	०	०	०	०	०	०	०	०	०
३४	गडचिरोली	०	०	०	०	०	०	०	०	०
	एकूण	०	३	५	२३७	१६	२३	०	०	०

TABLE XVII

Districtwise statement showing the number of Sectorwise Reserved Vacancies filled in by O. B. C. Candidates

निमसरकारी Local Bodies			खाजगी Private Sector			एकूण Total			Serial No.	Name of District	
२०२१	२०२२	२०२३ (अंदाजित) 2023 (Estimated)	२०२१	२०२२	२०२३ (अंदाजित) 2023 (Estimated)	२०२१	२०२२	२०२३ (अंदाजित) 2023 (Estimated)	1	2	
12	13	14	15	16	17	18	19	20			
0	0	0	92	35	36	319	38	41	..	1	Mumbai
0	0	0	1,022	435	436	1,024	436	438	..	2	Thane / Palghar
0	0	0	106	32	33	108	38	40	..	3	Raigad
0	0	0	276	366	367	276	367	369	..	4	Ratnagiri
0	0	0	13	41	42	13	41	42	..	5	Sindhudurg
0	0	0	584	1,055	1,056	587	1,055	1,056	..	6	Nashik
0	0	0	98	344	345	98	344	345	..	7	Dhule
0	0	0	23	56	57	23	56	57	..	8	Nandurbar
0	0	0	345	612	613	345	614	616	..	9	Jalgaon
0	0	0	120	98	98	120	98	98	..	10	Ahmadnagar
0	0	0	2,094	1,914	1,915	2,094	1,914	1,915	..	11	Pune
0	0	0	39	151	152	42	151	152	..	12	Satara
0	0	0	47	63	64	47	63	64	..	13	Sangli
0	0	0	47	65	66	47	68	70	..	14	Solapur
0	0	0	25	52	43	25	52	43	..	15	Kolhapur
0	0	0	279	260	261	279	260	261	..	16	Aurangabad
0	0	0	69	97	98	69	97	98	..	17	Jalna
0	0	0	18	19	20	18	19	20	..	18	Parbhani
0	0	0	15	9	10	15	9	10	..	19	Hingoli
0	0	0	30	12	13	30	12	13	..	20	Beed
0	0	0	44	18	19	44	18	19	..	21	Nanded
0	0	0	9	10	11	9	10	11	..	22	Osmanabad
0	0	0	8	17	18	8	17	18	..	23	Latur
0	0	0	131	123	124	131	123	124	..	24	Buldhana
0	0	0	26	36	37	26	36	37	..	25	Akola
0	0	0	46	27	28	46	27	28	..	26	Washim
0	0	0	206	185	186	206	186	188	..	27	Amravati
0	0	0	39	86	87	39	86	87	..	28	Yavatmal
0	0	0	114	105	106	114	105	106	..	29	Wardha
0	0	0	272	86	87	272	86	87	..	30	Nagpur
0	0	0	77	82	84	77	82	84	..	31	Bhandara
0	0	0	79	62	63	79	64	66	..	32	Gondia
0	0	0	91	91	92	91	91	92	..	33	Chandrapur
0	0	0	12	23	24	12	23	24	..	34	Gadchiroli
0	0	0	6,496	6,667	6,691	6,733	6,686	6,719	..	Total	

जिल्हानिहाय विशेष मागासवर्गीय उमेदवारांकडून भरण्यात आलेल्या क्षेत्रनिहाय राखीव रिक्त पदांची संख्या दर्शविणारे विवरणपत्र

अनु- क्रमांक	जिल्ह्याचे नाव		केंद्र शासन			राज्य शासन			केंद्र / राज्य शासनाचे अंगीकृत व्यवसाय			
			Central Government			State Government			Undertaking under Central / State Govt.			
			२०२१	२०२२	२०२३	२०२१	२०२२	२०२३	२०२१	२०२२	२०२३	
			2021	2022	(अंदाजित) 2023 (Estimated)	2021	2022	(अंदाजित) 2023 (Estimated)	2021	2022	(अंदाजित) 2023 (Estimated)	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11		
१	मुंबई	0	0	0	30	0	0	0	0	0
२	ठाणे / पालघर	0	0	0	5	0	0	0	0	0
३	रायगड	0	0	0	5	1	2	0	0	0
४	रत्नागिरी	0	0	0	0	0	0	0	0	0
५	सिंधुदुर्ग	0	0	0	0	0	0	0	0	0
६	नाशिक	0	0	0	0	0	0	0	0	0
७	धुळे	0	0	0	0	0	0	0	0	0
८	नंदुरबार	0	0	0	0	0	0	0	0	0
९	जळगाव	0	0	0	0	0	0	0	0	0
१०	अहमदनगर	0	0	0	0	0	0	0	0	0
११	पुणे	0	0	0	1	0	0	0	0	0
१२	सातारा	0	0	0	0	0	0	0	0	0
१३	सांगली	0	0	0	0	0	0	0	0	0
१४	सोलापूर	0	0	0	0	0	0	0	0	0
१५	कोल्हापूर	0	0	0	0	0	0	0	0	0
१६	औरंगाबाद	0	0	0	0	0	0	0	0	0
१७	जालना	0	0	0	0	0	0	0	0	0
१८	परभणी	0	0	0	0	0	0	0	0	0
१९	हिंगोली	0	0	0	0	0	0	0	0	0
२०	बीड	0	0	0	0	0	0	0	0	0
२१	नांदेड	0	0	0	0	0	0	0	0	0
२२	उस्मानाबाद	0	0	0	0	0	0	0	0	0
२३	लातूर	0	0	0	0	0	0	0	0	0
२४	बुलढाणा	0	0	0	0	0	0	0	0	0
२५	अकोला	0	0	0	0	0	0	0	0	0
२६	वाशिम	0	0	0	0	0	0	0	0	0
२७	अमरावती	0	0	0	0	0	0	0	0	0
२८	यवतमाळ	0	0	0	0	0	0	0	0	0
२९	वर्धा	0	0	0	0	0	0	0	0	0
३०	नागपूर	0	0	0	0	0	0	0	0	0
३१	भंडारा	0	0	0	0	0	0	0	0	0
३२	गोंदिया	0	0	0	0	0	0	0	0	0
३३	चंद्रपूर	0	0	0	0	0	0	0	0	0
३४	गडचिरोली	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	एकूण	0	0	0	30	1	2	0	0	0

TABLE XVIII*Districtwise statement showing the number of Sectorwise Reserved Vacancies filled in by S. B. C. Candidates*

निमसरकारी Local Bodies			खाजगी Private Sector			एकूण Total			Serial No.	Name of District	
२०२१	२०२२	२०२३	२०२१	२०२२	२०२३	२०२१	२०२२	२०२३			
2021	2022	(अंदाजित) 2023 (Estimated)	2021	2022	(अंदाजित) 2023 (Estimated)	2021	2022	(अंदाजित) 2023 (Estimated)			
12	13	14	15	16	17	18	19	20	1	2	
0	0	0	3	0	0	31	1	0	..	1	Mumbai
0	0	0	74	16	17	75	16	17	..	2	Thane / Palghar
0	0	0	5	1	2	5	2	2	..	3	Raigad
0	0	0	10	12	13	10	12	15	..	4	Ratnagiri
0	0	0	0	4	5	0	4	5	..	5	Sindhudurg
0	0	0	13	9	10	14	9	10	..	6	Nashik
0	0	0	5	25	26	5	25	26	..	7	Dhule
0	0	0	2	2	3	2	2	3	..	8	Nandurbar
0	0	0	23	58	59	23	58	59	..	9	Jalgaon
0	0	0	3	7	8	3	7	8	..	10	Ahmadnagar
0	0	0	107	147	148	107	147	148	..	11	Pune
0	0	0	1	7	8	1	7	8	..	12	Satara
0	0	0	7	4	5	7	4	5	..	13	Sangli
0	0	0	6	19	20	6	19	20	..	14	Solapur
0	0	0	1	6	7	1	6	7	..	15	Kolhapur
0	0	0	6	8	9	6	8	9	..	16	Aurangabad
0	0	0	7	2	3	7	2	3	..	17	Jalna
0	0	0	0	1	2	0	1	2	..	18	Parbhani
0	0	0	1	0	0	1	0	0	..	19	Hingoli
0	0	0	1	0	0	1	0	0	..	20	Beed
0	0	0	5	1	2	5	1	2	..	21	Nanded
0	0	0	2	1	2	2	1	2	..	22	Osmanabad
0	0	0	1	3	4	1	3	4	..	23	Latur
0	0	0	4	5	6	4	5	6	..	24	Buldhana
0	0	0	3	1	2	3	1	2	..	25	Akola
0	0	0	2	0	0	2	0	0	..	26	Washim
0	0	0	7	7	8	7	7	8	..	27	Amravati
0	0	0	5	4	5	5	4	5	..	28	Yavatmal
0	0	0	2	4	5	2	4	5	..	29	Wardha
0	0	0	10	5	6	10	5	6	..	30	Nagpur
0	0	0	4	8	9	4	8	9	..	31	Bhandara
0	0	0	3	3	4	3	3	4	..	32	Gondia
0	0	0	3	6	7	3	6	7	..	33	Chandrapur
0	0	0	0	0	1	0	0	1	..	34	Gadchiroli
0	0	0	326	377	406	356	378	408	..	Total	

तक्ता १९ / TABLE XIX

जिल्हानिहाय १ जानेवारी ते ३१ डिसेंबर, २०२१ या कालावधीत अपंग उमेदवारांची नोंदणी, अधिसूचित रिक्त पदे, नोकरीस लागलेले, नोंदणीपट यांची सांख्यिकी माहिती

*Districtwise Statistics of Physically Handicapped Persons Registered, Place & on Live Register
from 1st January to 31st December, 2021*

अनु- क्रमांक	जिल्ह्याचे नाव	अंध				मुकबधिर				Serial No.	Name of District	
		Blind				Deaf and Mute						
		नोंदणी	अधिसूचित रिक्त पदे	नोकरीस लागलेले	नोंदणी पट	नोंदणी	अधिसूचित रिक्त पदे	नोकरीस लागलेले	नोंदणी पट			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	1	2	
१	मुंबई ..	12	0	0	476	17	13	0	941	..	1	Mumbai
२	ठाणे / पालघर ..	12	96	0	409	16	214	1	662	..	2	Thane / Palghar
३	रायगड ..	0	1	0	126	1	1	0	113	..	3	Raigad
४	रत्नागिरी ..	0	0	0	104	1	0	0	98	..	4	Ratnagiri
५	सिंधुदुर्ग ..	2	0	0	115	0	0	0	56	..	5	Sindhudurg
६	नाशिक ..	7	0	0	327	22	0	0	322	..	6	Nashik
७	धुळे ..	4	0	0	169	4	0	0	135	..	7	Dhule
८	नंदुरबार ..	3	0	0	38	1	0	0	47	..	8	Nandurbar
९	जळगाव ..	4	0	0	309	0	9	0	289	..	9	Jalgaon
१०	अहमदनगर ..	5	0	0	392	6	300	0	267	..	10	Ahmadnagar
११	पुणे ..	10	60	0	615	15	60	0	602	..	11	Pune
१२	सातारा ..	5	0	0	289	7	0	0	229	..	12	Satara
१३	सांगली ..	2	0	1	229	2	0	1	237	..	13	Sangli
१४	सोलापूर ..	2	1	1	242	4	0	0	377	..	14	Solapur
१५	कोल्हापूर ..	6	0	0	329	7	0	0	300	..	15	Kolhapur
१६	औरंगाबाद ..	13	0	0	315	3	48	0	268	..	16	Aurangabad
१७	जालना ..	4	0	0	138	2	0	0	63	..	17	Jalna
१८	परभणी ..	1	0	0	97	1	0	0	87	..	18	Parbhani
१९	हिंगोली ..	1	0	0	90	1	0	0	38	..	19	Hingoli
२०	बीड ..	4	0	0	163	2	0	0	268	..	20	Beed
२१	नांदेड ..	2	0	0	233	1	0	0	175	..	21	Nanded
२२	उस्मानाबाद ..	2	0	0	140	1	0	0	113	..	22	Osmanabad
२३	लातूर ..	5	0	0	246	1	0	0	160	..	23	Latur
२४	बुलढाणा ..	3	0	0	277	8	0	0	243	..	24	Buldhana
२५	अकोला ..	1	0	0	211	1	0	0	163	..	25	Akola
२६	वाशीम ..	3	0	0	173	1	0	0	130	..	26	Washim
२७	अमरावती ..	3	0	0	281	5	0	0	245	..	27	Amravati
२८	यवतमाळ ..	5	0	0	375	2	0	0	243	..	28	Yavatmal
२९	वर्धा ..	4	0	0	125	1	0	0	114	..	29	Wardha
३०	नागपूर ..	11	0	0	347	11	0	0	357	..	30	Nagpur
३१	भंडारा ..	6	0	0	191	3	0	0	120	..	31	Bhandara
३२	गोंदिया ..	0	0	0	147	0	0	0	65	..	32	Gondia
३३	चंद्रपूर ..	1	0	0	207	1	0	0	141	..	33	Chandrapur
३४	गडचिरोली ..	3	0	0	97	0	0	0	47	..	34	Gadchiroli
	एकूण ..	146	158	2	8,022	146	645	2	7,715	..	Total	

तक्ता १९ / TABLE XIX

जिल्हानिहाय १ जानेवारी ते ३१ डिसेंबर, २०२१ या कालावधीत अपंग उमेदवारांची नोंदणी, अधिसूचित रिक्त पदे, नोकरीस लागलेले, नोंदणीपट यांची सांख्यिकी माहिती

*Districtwise Statistics of Physically Handicapped Persons Registered, Place & on Live Register
from 1st January to 31st December, 2021*

अनु- क्रमांक	जिल्हाचे नाव	अस्थिव्यंग			श्वसनरोगी			कुष्ठरोगी			Serial No.	Name of District			
		नोंदणी रिक्त पदे	अधिसूचित लागलेले	नोकरीस लागलेले	नोंदणी पट	नोंदणी रिक्त पदे	अधिसूचित लागलेले	नोकरीस लागलेले	नोंदणी पट	नोंदणी रिक्त पदे			अधिसूचित लागलेले	नोंदणी पट	
1	2	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	1	2
१	मुंबई	४४	३	०	२,८०२	३	०	०	२७	१	०	०	८	१	Mumbai
२	ठाणे / पालघर	५१	६५३	२	२,५३५	४	०	१	२३	०	०	०	१४	२	Thane/Palghar
३	रायगड	१८	०	०	७९३	१	०	१	७	०	०	०	४	३	Raigad
४	रत्नागिरी	९	०	०	५१५	०	०	०	३	०	०	०	०	४	Ratnagiri
५	सिंधुदुर्ग	१४	०	०	४०६	२	०	०	१०	०	०	०	२	५	Sindhudurg
६	नाशिक	२३	०	१	१,८२२	०	०	०	१२	०	०	०	३	६	Nashik
७	धुळे	६	०	०	९३०	२	०	०	१२	०	०	०	१	७	Dhule
८	नंदुरबार	४	०	०	३४८	०	०	०	२	०	०	०	०	८	Nandurbar
९	जळगाव	१६	०	०	१,८६१	१	०	०	८	०	०	०	७	९	Jalgaon
१०	अहमदनगर	१०	३०१	०	१,३३१	०	०	०	११	०	०	०	२	१०	Ahmadnagar
११	पुणे	२५	७३	०	२,४१७	१	०	०	१६	२	०	०	६	११	Pune
१२	सातारा	१०	०	०	१,२५५	१	०	०	१८	०	०	०	२	१२	Satara
१३	सांगली	२५	०	२	१,०४३	१	०	०	१५	१	०	०	५	१३	Sangli
१४	सोलापूर	९	०	४	१,४४१	३	०	०	१२	०	०	०	३	१४	Solapur
१५	कोल्हापूर	१२	२०	०	१,४४०	१	२०	०	९	०	२०	०	४	१५	Kolhapur
१६	औरंगाबाद	१८	४८	२	१,४४२	०	०	०	१५	१	०	०	७	१६	Aurangabad
१७	जालना	९	०	०	५६६	२	०	०	४	०	०	०	३	१७	Jalna
१८	परभणी	५	०	०	४९६	०	०	०	६	०	०	०	२	१८	Parbhani
१९	हिंगोली	५	०	०	३७०	०	०	०	१	०	२	०	१	१९	Hingoli
२०	बीड	७	०	०	९१५	०	०	०	६	०	०	०	३	२०	Beed
२१	नांदेड	१३	०	०	१,०००	०	०	०	७	०	०	०	५	२१	Nanded
२२	उस्मानाबाद	११	०	०	७०४	०	०	०	६	०	०	०	२	२२	Osmanabad
२३	लातूर	६	०	०	८२७	०	०	०	६	०	०	०	१	२३	Latur
२४	बुलढाणा	१४	१६८	०	१,१९६	१	०	०	६	०	०	०	२	२४	Buldhana
२५	अकोला	९	०	०	८५८	०	०	०	४	०	०	०	०	२५	Akola
२६	वाशीम	७	०	०	५८६	०	०	०	१	०	०	०	३	२६	Washim
२७	अमरावती	८	०	०	१,२९२	१	०	०	७	०	०	०	३	२७	Amravati
२८	यवतमाळ	६	०	०	१,०१०	०	०	०	२	०	०	०	३	२८	Yavatmal
२९	वर्धा	४	०	०	४६४	०	०	०	४	०	०	०	१	२९	Wardha
३०	नागपूर	२२	५७	०	१,२०४	३	०	०	१५	२	०	०	५	३०	Nagpur
३१	भंडारा	१२	०	१	७२२	०	०	०	७	१	०	०	४	३१	Bhandara
३२	गोंदिया	५	०	०	६२१	१	०	०	३	०	०	०	०	३२	Gondia
३३	चंद्रपूर	५	०	०	८५७	०	०	०	६	१	०	०	३	३३	Chandrapur
३४	गडचिरोली	१	०	०	३११	०	०	०	२	०	०	०	०	३४	Gadchiroli
एकूण		४४३	१,३२३	१२	३६,३८०	२७	२०	२	२९३	२७	२२	०	२९३	..	Total

तक्ता २० / TABLE XX

जिल्हानिहाय १ जानेवारी ते ३१ डिसेंबर, २०२२ या कालावधीत अपंग उमेदवारांची नोंदणी, अधिसूचित रिक्त पदे, नोकरीस लागलेले, नोंदणीपट यांची सांख्यिकी माहिती

*Districtwise Statistics of Physically Handicapped Persons Registered, Place & on Live Register
from 1st January to 31st December 2022*

अनु- क्रमांक	जिल्ह्याचे नाव	अंध				मुकबधीर				Serial No.	Name of District		
		Blind				Deaf and Mute							
		नोंदणी	अधिसूचित रिक्त पदे	नोकरीस लागलेले	नोंदणी पट	नोंदणी	अधिसूचित रिक्त पदे	नोकरीस लागलेले	नोंदणी पट				
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	1	2		
१	मुंबई	..	11	1,040	0	487	11	3,329	0	952	..	1	Mumbai
२	ठाणे / पालघर	..	9	700	0	418	15	700	0	677	..	2	Thane / Palghar
३	रायगड	..	1	0	0	127	7	3	0	120	..	3	Raigad
४	रत्नागिरी	..	3	0	0	107	2	0	0	100	..	4	Ratnagiri
५	सिंधुदुर्ग	..	3	0	0	118	3	0	0	59	..	5	Sindhudurg
६	नाशिक	..	8	22	0	335	10	0	0	332	..	6	Nashik
७	धुळे	..	1	0	0	170	4	0	0	139	..	7	Dhule
८	नंदुरबार	..	3	0	0	41	1	0	0	48	..	8	Nandurbar
९	जळगाव	..	8	0	0	317	2	0	0	291	..	9	Jalgaon
१०	अहमदनगर	..	5	0	0	397	2	0	0	269	..	10	Ahmadnagar
११	पुणे	..	9	54	2	622	9	0	1	610	..	11	Pune
१२	सातारा	..	3	0	0	292	6	0	1	234	..	12	Satara
१३	सांगली	..	5	0	0	234	9	0	0	246	..	13	Sangli
१४	सोलापूर	..	6	0	0	248	4	0	0	381	..	14	Solapur
१५	कोल्हापूर	..	3	0	1	331	1	0	0	301	..	15	Kolhapur
१६	औरंगाबाद	..	4	0	0	319	6	0	1	273	..	16	Aurangabad
१७	जालना	..	1	0	0	139	0	0	0	63	..	17	Jalna
१८	परभणी	..	2	0	0	99	1	0	1	88	..	18	Parbhani
१९	हिंगोली	..	3	0	0	93	0	0	0	38	..	19	Hingoli
२०	बीड	..	2	0	0	165	2	0	0	270	..	20	Beed
२१	नांदेड	..	1	0	0	234	1	0	0	176	..	21	Nanded
२२	उस्मानाबाद	..	3	0	0	143	1	0	0	114	..	22	Osmanabad
२३	लातूर	..	8	0	0	254	1	0	0	161	..	23	Latur
२४	बुलढाणा	..	6	0	0	286	1	0	0	244	..	24	Buldhana
२५	अकोला	..	6	0	0	217	0	0	0	163	..	25	Akola
२६	वाशीम	..	1	0	0	174	2	0	0	132	..	26	Washim
२७	अमरावती	..	10	0	0	291	3	0	0	248	..	27	Amravati
२८	यवतमाळ	..	5	0	0	380	2	0	1	244	..	28	Yavatmal
२९	वर्धा	..	1	0	0	126	0	0	0	114	..	29	Wardha
३०	नागपूर	..	5	0	0	352	10	0	0	367	..	30	Nagpur
३१	भंडारा	..	1	0	0	192	2	0	0	122	..	31	Bhandara
३२	गोंदिया	..	1	0	0	148	0	0	0	65	..	32	Gondia
३३	चंद्रपूर	..	2	0	1	208	3	0	0	144	..	33	Chandrapur
३४	गडचिरोली	..	0	0	0	97	1	0	0	48	..	34	Gadchiroli
एकूण		..	140	1,816	4	8,158	122	4,032	4	7833	..	Total	

तक्ता २० / TABLE XX

जिल्हानिहाय १ जानेवारी ते ३१ डिसेंबर, २०२२ या कालावधीत अपंग उमेदवारांची नोंदणी, अधिसूचित रिक्त पदे, नोकरीस लागलेले, नोंदणीपट यांची सांख्यिकी माहिती

*Districtwise Statistics of Physically Handicapped Persons Registered, Place & on Live Register
from 1st January to 31st December 2022*

अनु- क्रमांक	जिल्ह्याचे नाव	अस्थिव्यंग				श्वसनरोगी				कुष्ठरोगी				Serial No.	Name of District
		नोंदणी	अधिसूचित रिक्त पदे	नोकरीस लागलेले	नोंदणी पट	नोंदणी	अधिसूचित रिक्त पदे	नोकरीस लागलेले	नोंदणी पट	नोंदणी	अधिसूचित रिक्त पदे	नोकरीस लागलेले	नोंदणी पट		
1	2	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	1	2
१	मुंबई	.. 25	3,624	0	2,827	2	600	0	29	2	40	0	10	.. 1	Mumbai
२	ठाणे / पालघर	.. 41	900	0	2,576	2	500	0	25	1	500	0	15	.. 2	Thane/Palghar
३	रायगड	.. 8	0	0	801	0	0	0	7	0	0	0	4	.. 3	Raigad
४	रत्नागिरी	.. 2	0	0	517	1	0	0	4	0	0	0	0	.. 4	Ratnagiri
५	सिंधुदुर्ग	.. 14	0	0	420	1	0	0	11	0	0	0	2	.. 5	Sindhudurg
६	नाशिक	.. 21	11	1	1,842	1	0	0	13	1	0	0	4	.. 6	Nashik
७	धुळे	.. 5	0	0	935	1	0	0	13	0	0	0	1	.. 7	Dhule
८	नंदुरबार	.. 6	0	0	354	0	0	0	2	0	0	0	0	.. 8	Nandurbar
९	जळगाव	.. 21	0	0	1,882	0	0	0	8	0	0	0	7	.. 9	Jalgaon
१०	अहमदनगर	.. 12	0	0	1,343	3	0	0	14	0	0	0	2	.. 10	Ahmadnagar
११	पुणे	.. 30	20	0	2,447	3	0	0	19	1	0	0	7	.. 11	Pune
१२	सातारा	.. 21	0	1	1,275	1	0	0	19	0	0	0	2	.. 12	Satara
१३	सांगली	.. 18	0	1	1,060	0	0	0	15	0	0	0	5	.. 13	Sangli
१४	सोलापूर	.. 16	0	2	1,455	0	0	0	12	0	0	0	3	.. 14	Solapur
१५	कोल्हापूर	.. 31	7	0	1471	0	0	0	9	0	0	0	4	.. 15	Kolhapur
१६	औरंगाबाद	.. 22	0	2	1,462	1	0	0	16	0	0	0	7	.. 16	Aurangabad
१७	जालना	.. 10	0	0	576	0	0	0	4	0	0	0	3	.. 17	Jalna
१८	परभणी	.. 3	0	0	499	0	0	0	6	0	0	0	2	.. 18	Parbhani
१९	हिंगोली	.. 1	0	0	371	0	0	0	1	0	0	0	1	.. 19	Hingoli
२०	बीड	.. 3	0	0	918	0	0	0	6	0	0	0	3	.. 20	Beed
२१	नांदेड	.. 8	0	0	1,008	2	0	0	9	0	0	0	5	.. 21	Nanded
२२	उस्मानाबाद	.. 5	0	0	709	1	0	0	7	0	0	0	2	.. 22	Osmanabad
२३	लातूर	.. 7	0	0	834	1	0	0	7	0	0	0	1	.. 23	Latur
२४	बुलढाणा	.. 7	0	0	1,203	0	0	0	6	0	0	0	2	.. 24	Buldhana
२५	अकोला	.. 10	0	0	868	2	0	0	6	0	0	0	0	.. 25	Akola
२६	वाशीम	.. 2	0	0	588	0	0	0	1	0	0	0	3	.. 26	Washim
२७	अमरावती	.. 13	0	0	1,305	0	0	0	7	0	0	0	3	.. 27	Amravati
२८	यवतमाळ	.. 9	0	0	1,019	0	0	0	2	0	0	0	3	.. 28	Yavatmal
२९	वर्धा	.. 5	0	0	439	0	0	0	4	1	0	0	2	.. 29	Wardha
३०	नागपूर	.. 17	0	0	1,221	2	0	0	17	0	0	0	5	.. 30	Nagpur
३१	भंडारा	.. 6	0	0	728	0	0	0	7	0	0	0	4	.. 31	Bhandara
३२	गोंदिया	.. 3	0	0	624	0	0	0	3	1	0	0	1	.. 32	Gondia
३३	चंद्रपूर	.. 7	0	0	864	1	0	0	7	1	0	0	4	.. 33	Chandrapur
३४	गडचिरोली	.. 0	0	0	311	0	0	0	2	0	0	0	0	.. 34	Gadchiroli
एकूण		.. 409	4562	7	36,782	25	1,100	0	318	8	540	0	117	.. Total	

तक्ता २१/ TABLE XXI

१ जानेवारी ते ३१ डिसेंबर २०२२ या कालावधीत नोंदणी झालेल्या अल्पसंख्याकांची जिल्हानिहाय सांख्यिकी माहिती

Districtwise Minority Candidates Registered during 1st January to 31st December 2022

अनु- क्रमांक	जिल्हाचे नाव	वर्षात नोंदणी केलेले उमेदवार							Sr. No.	District
		मुस्लिम	ख्रिश्चन	शीख	बौद्ध	झोराष्ट्रीयन	जैन	एकूण		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	1	2
१	मुंबई	.. 1,009	130	18	889	14	18	2,078	.. 1	Mumbai
२	ठाणे / पालघर	.. 1,171	54	11	911	0	15	2,162	.. 2	Thane/Palghar
३	रायगड	.. 155	7	2	186	1	2	353	.. 3	Raigad
४	रत्नागिरी	.. 223	0	1	292	0	4	520	.. 4	Ratnagiri
५	सिंधुदुर्ग	.. 45	28	0	54	0	3	130	.. 5	Sindhudurg
६	नाशिक	.. 365	21	2	174	2	18	582	.. 6	Nashik
७	धुळे	.. 465	0	0	89	1	7	562	.. 7	Dhule
८	नंदुरबार	.. 163	2	0	54	1	7	232	.. 8	Nandurbar
९	जळगाव	.. 373	6	0	176	0	13	568	.. 9	Jalgaon
१०	अहमदनगर	.. 359	38	2	172	4	17	592	.. 10	Ahmadnagar
११	पुणे	.. 817	81	8	682	2	59	1,649	.. 11	Pune
१२	सातारा	.. 303	4	0	252	0	9	568	.. 12	Satara
१३	सांगली	.. 855	32	1	71	0	217	1,176	.. 13	Sangli
१४	सोलापूर	.. 1705	25	2	93	0	64	1889	.. 14	Solapur
१५	कोल्हापूर	.. 748	16	0	44	0	117	925	.. 15	Kolhapur
१६	औरंगाबाद	.. 747	11	4	1,075	0	35	1,872	.. 16	Aurangabad
१७	जालना	.. 200	11	1	207	0	18	437	.. 17	Jalna
१८	परभणी	.. 638	0	0	264	1	2	1,005	.. 18	Parbhani
१९	हिंगोली	.. 118	0	0	430	0	4	552	.. 19	Hingoli
२०	बीड	.. 236	1	1	28	0	7	273	.. 20	Beed
२१	नांदेड	.. 461	2	9	417	0	4	893	.. 21	Nanded
२२	उस्मानाबाद	.. 266	1	0	91	0	5	363	.. 22	Osmanabad
२३	लातूर	.. 626	0	0	40	0	6	672	.. 23	Latur
२४	बुलढाणा	.. 247	3	3	546	0	12	811	.. 24	Buldhana
२५	अकोला	.. 472	5	3	989	0	14	1,483	.. 25	Akola
२६	वाशीम	.. 113	1	1	298	0	7	380	.. 26	Washim
२७	अमरावती	.. 210	5	1	536	0	7	759	.. 27	Amravati
२८	यवतमाळ	.. 182	1	0	543	0	8	734	.. 28	Yavatmal
२९	वर्धा	.. 133	3	1	578	0	9	724	.. 29	Wardha
३०	नागपूर	.. 569	73	16	1,935	1	20	2,614	.. 30	Nagpur
३१	भंडारा	.. 68	2	1	152	0	1	224	.. 31	Bhandara
३२	गोंदिया	.. 82	5	0	281	0	1	369	.. 32	Gondia
३३	चंद्रपूर	.. 104	24	10	707	15	2	862	.. 33	Chandrapur
३४	गडचिरोली	.. 31	0	0	201	0	0	232	.. 34	Gadchiroli
एकूण		.. 14,259	592	98	13,522	42	732	29,245	.. Total	

तक्ता २१-चालू / TABLE XXI-contd.

१ जानेवारी ते ३१ डिसेंबर २०२२ या कालावधीत नोकरीस लागलेल्या अल्पसंख्याकांची जिल्हानिहाय सांख्यिकी माहिती

Districtwise Minority Candidates Placed during 1st January to 31st December 2022

अनु- क्रमांक	जिल्हाचे नाव	वर्षात नोकरीस लागलेले उमेदवार							Sr. No.	District		
		मुस्लिम	ख्रिश्चन	शीख	बौद्ध	झोराष्ट्रीयन	जैन	एकूण				
1	2	3	4	5	6	7	8	9	1	2		
१	मुंबई	..	19	0	0	8	0	0	27	..	1	Mumbai
२	ठाणे / पालघर	..	36	2	0	43	0	0	81	..	2	Thane/Palghar
३	रायगड	..	8	0	0	3	0	0	11	..	3	Raigad
४	रत्नागिरी	..	16	0	0	42	0	0	58	..	4	Ratnagiri
५	सिंधुदुर्ग	..	2	13	0	1	0	0	16	..	5	Sindhudurg
६	नाशिक	..	60	9	1	30	2	3	105	..	6	Nashik
७	धुळे	..	1	0	0	1	1	0	7	..	7	Dhule
८	नंदुरबार	..	1	2	0	0	0	0	3	..	8	Nandurbar
९	जळगाव	..	22	1	0	10	0	1	34	..	9	Jalgaon
१०	अहमदनगर	..	9	1	0	5	0	2	17	..	10	Ahmadnagar
११	पुणे	..	208	7	1	79	0	2	297	..	11	Pune
१२	सातारा	..	28	0	0	25	0	0	53	..	12	Satara
१३	सांगली	..	24	11	0	3	0	7	45	..	13	Sangli
१४	सोलापूर	..	17	0	0	2	0	1	20	..	14	Solapur
१५	कोल्हापूर	..	47	2	0	3	0	14	66	..	15	Kolhapur
१६	औरंगाबाद	..	64	2	1	138	0	8	213	..	16	Aurangabad
१७	जालना	..	34	2	0	39	0	2	77	..	17	Jalna
१८	परभणी	..	7	0	0	19	0	0	26	..	18	Parbhani
१९	हिंगोली	..	2	0	0	10	0	0	12	..	19	Hingoli
२०	बीड	..	4	0	0	0	0	0	4	..	20	Beed
२१	नांदेड	..	0	0	0	25	0	0	25	..	21	Nanded
२२	उस्मानाबाद	..	4	0	0	3	0	0	7	..	22	Osmanabad
२३	लातूर	..	7	0	0	2	0	0	9	..	23	Latur
२४	बुलढाणा	..	10	0	0	33	0	2	45	..	24	Buldhana
२५	अकोला	..	1	0	0	10	0	2	13	..	25	Akola
२६	वाशीम	..	0	0	0	25	0	0	25	..	26	Washim
२७	अमरावती	..	9	0	0	68	0	0	77	..	27	Amravati
२८	यवतमाळ	..	10	0	0	47	0	0	57	..	28	Yavatmal
२९	वर्धा	..	7	0	0	17	0	0	24	..	29	Wardha
३०	नागपूर	..	2	0	0	6	0	0	8	..	30	Nagpur
३१	भंडारा	..	0	0	0	2	0	0	2	..	31	Bhandara
३२	गोंदिया	..	0	0	0	3	0	0	3	..	32	Gondia
३३	चंद्रपूर	..	1	2	0	36	0	1	40	..	33	Chandrapur
३४	गडचिरोली	..	1	0	0	3	0	0	4	..	34	Gadchiroli
एकूण		..	665	54	3	741	3	45	1,511	..	Total	

तक्ता २१-चालू / TABLE XXI-contd.

३१ डिसेंबर २०२२ अखेर नोंदणीपटांवर असणाऱ्या अल्पसंख्याकांची जिल्हानिहाय सांख्यिकी माहिती
Districtwise Minority Candidates On Line Registered at the end of 31st December 2022

अनु- क्रमांक	जिल्हाचे नाव	एकूण नोंदणी पटावर असलेले उमेदवार							Sr. No.	District
		मुस्लिम	ख्रिश्चन	शीख	बौद्ध	झोराष्ट्रीयन	जैन	एकूण		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	1	2
१	मुंबई	.. 22,992	3,755	213	34,762	51	488	62,261	.. 1	Mumbai
२	ठाणे / पालघर	.. 19,920	2,669	225	20,562	20	388	43,784	.. 2	Thane/Palghar
३	रायगड	.. 3,832	211	47	5,900	5	68	10,063	.. 3	Raigad
४	रत्नागिरी	.. 4,369	51	60	6,829	0	81	11,337	.. 4	Ratnagiri
५	सिंधुदुर्ग	.. 1026	608	1	1,676	0	51	3,362	.. 5	Sindhudurg
६	नाशिक	.. 15,194	673	86	3,139	6	454	19,552	.. 6	Nashik
७	धुळे	.. 8,773	42	29	386	2	170	9,402	.. 7	Dhule
८	नंदुरबार	.. 4,082	47	4	125	8	60	4,326	.. 8	Nandurbar
९	जळगाव	.. 15,633	171	27	4,663	7	470	20,971	.. 9	Jalgaon
१०	अहमदनगर	.. 12,682	988	64	911	11	626	15,281	.. 10	Ahmadnagar
११	पुणे	.. 21,692	3,158	233	11,621	26	1,498	36,228	.. 11	Pune
१२	सातारा	.. 6,349	120	14	5,487	5	187	12,162	.. 12	Satara
१३	सांगली	.. 11,952	296	23	850	4	3,698	16,823	.. 13	Sangli
१४	सोलापूर	.. 19,691	549	26	526	3	909	21,704	.. 14	Solapur
१५	कोल्हापूर	.. 12,679	617	12	762	2	4,974	19,046	.. 15	Kolhapur
१६	औरंगाबाद	.. 27,849	589	102	25,335	9	674	54,558	.. 16	Aurangabad
१७	जालना	.. 7,713	411	30	5,325	5	161	13,645	.. 17	Jalna
१८	परभणी	.. 19,659	49	20	12,868	4	183	32,783	.. 18	Parbhani
१९	हिंगोली	.. 5,693	22	5	10,935	7	151	16,813	.. 19	Hingoli
२०	बीड	.. 21,137	68	30	985	17	139	22,376	.. 20	Beed
२१	नांदेड	.. 13,761	89	412	20,677	5	138	35,082	.. 21	Nanded
२२	उस्मानाबाद	.. 7,835	29	3	425	3	156	8,451	.. 22	Osmanabad
२३	लातूर	.. 17,630	37	18	1,248	1	151	19,085	.. 23	Latur
२४	बुलढाणा	.. 11,043	110	40	19,474	5	330	31,002	.. 24	Buldhana
२५	अकोला	.. 11,645	153	38	23,105	10	411	35,362	.. 25	Akola
२६	वाशीम	.. 4,981	47	10	8,022	0	358	13,418	.. 26	Washim
२७	अमरावती	.. 14,422	210	35	26,771	13	298	41,749	.. 27	Amravati
२८	यवतमाळ	.. 7,697	92	22	9,797	2	202	17,812	.. 28	Yavatmal
२९	वर्धा	.. 2,474	83	33	13,253	3	130	15,976	.. 29	Wardha
३०	नागपूर	.. 12,971	1,156	318	26,922	15	367	41,749	.. 30	Nagpur
३१	भंडारा	.. 2,025	67	14	2,159	2	30	4,297	.. 31	Bhandara
३२	गोंदिया	.. 1,931	42	41	2,874	1	33	4,922	.. 32	Gondia
३३	चंद्रपूर	.. 4,960	358	133	21,090	21	79	26,641	.. 33	Chandrapur
३४	गडचिरोली	.. 1,358	18	7	3,656	0	14	5,053	.. 34	Gadchiroli
एकूण		.. 3,77,650	17,585	2,322	3,33,120	273	18,127	7,49,077	..	Total

तक्ता २२
TABLE XXII

कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता मार्गदर्शन केंद्रे सर्वेक्षण व सांख्यिकी (एक)

प्रास्ताविक

या कार्यक्रमात कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता मार्गदर्शन केंद्राकडून विद्यार्थी व नोकरी इच्छुकांस व्यवसाय मार्गदर्शन करण्याचा व सेवायोजन क्षेत्र माहिती गोळा करण्याचा समावेश होतो. तसेच या कार्यक्रमात कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता मार्गदर्शन केंद्रे व विद्यापीठ कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता माहिती व मार्गदर्शन केंद्रांनी सुशिक्षित बेकारांना नोकरीस लावण्याच्या योजनेचा, सेवायोजन कार्यालये (सक्तीने रिक्त पदे अधिसूचित करण्याचा) कायदा, १९५९ ची कडक अंमलबजावणी करण्याचा व सुशिक्षित बेकारांना आर्थिक मदत देण्याच्या योजनेचाही समावेश होतो. या कार्यक्रमातील मुख्य कार्ये खालीलप्रमाणे आहेत :-

- (१) युवक कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता मार्गदर्शन सेवा आणि सेवायोजन क्षेत्र माहिती ;
- (२) सुशिक्षित बेरोजगारांना नोकऱ्या मिळवून देणेकरिता सहकार्य ;
- (३) सेवायोजन कार्यालये (सक्तीने रिक्त पदे, अधिसूचित करण्याचा) कायदा, १९५९ ची अंमलबजावणी करणारी यंत्रणा निर्माण करणे ;
- (४) अभ्यास, सर्वेक्षण व संगणक कक्ष.

या कार्याचा खुलासा खालील परिच्छेदात दिला आहे :-

(१) युवक कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता मार्गदर्शन सेवा व रोजगार व सेवायोजन क्षेत्र माहिती--

(अ) युवक रोजगार सेवा.- महाराष्ट्रात कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता मार्गदर्शन केंद्रात २५ व्यवसाय मार्गदर्शन केंद्रे व कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता आयुक्तालयात या सर्व केंद्रांच्या कार्याचे समन्वय करणारा राज्य स्तरावर व्यवसाय मार्गदर्शन विभाग आहे. परंतु या कार्यक्रमात कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता मार्गदर्शन केंद्रातील २५ व्यवसाय मार्गदर्शन केंद्रांचे कार्य दर्शविलेले असून राज्य स्तरावरील व्यवसाय मार्गदर्शन विभागाचे कार्यक्रम (१) संचालन व प्रशासनामध्ये समाविष्ट केलेले आहे. या सेवेचे मुख्य कार्य म्हणजे तरुणांना त्यांच्या आवडी, कल, आकांक्षा आणि शैक्षणिक अहंतेप्रमाणे ते ज्या व्यवसायासाठी जास्तीत जास्त पात्र असतील त्या व्यवसायात पदार्पण करण्याचे त्यांना मार्गदर्शन करणे होय. त्या शिवाय युवकांच्या व्यावसायिक समस्या जाणून घेऊन त्यांची उकल करण्यास साहाय्य करण्याचे व नावडीच्या व्यवसायांतील प्रौढ उमेदवारांना इतर व्यवसाय मिळवून देण्याचे साहाय्य करण्याचे कार्यही या सेवेच्या अंतर्गत केले जाते.

(ब) सेवायोजन क्षेत्र माहिती.- योजनाबद्ध आर्थिक विकासात निरनिराळे प्रकल्प तयार करण्यासाठी व त्यांची अंमलबजावणी करण्यासाठी त्याचप्रमाणे बेकारीशी सामना देण्याची योजना तयार करण्यासाठी आवश्यक मनुष्यबळाचा अंदाज घेण्याची आवश्यकता असते व या आवश्यक मनुष्यबळाचा अंदाज बांधण्याच्या दृष्टीने विश्वासार्ह सांख्यिकी माहितीची नितांत आवश्यकता असते. त्या दृष्टीने कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता माहिती केंद्रांकडील सांख्यिकी माहिती ही मुख्य उत्पत्तीस्थान म्हणून समजली जाते. परंतु ह्या सांख्यिकी माहितीद्वारे केवळ नोकरी इच्छुकांचीच माहिती उपलब्ध होत असल्यामुळे ती सांख्यिकी कामगार जगताचे अपूर्ण, एकांगी व मर्यादित स्वरूपाचे चित्र दर्शविते. ही उणीव भरून काढण्याच्या दृष्टीने सेवायोजन क्षेत्र माहिती गोळा करण्याचे कार्य सुरू करण्यात आले. या कार्यक्रमाचे नियुक्त कार्य म्हणजे प्रत्यक्ष आणि संभाव्य रोजगार व स्वयंरोजगाराच्या संधीची रचना आणि राज्याच्या निरनिराळ्या भागातील, लोकांच्या व्यावसायिक वैशिष्ट्यांचा अभ्यास करणे होय. सेवायोजन क्षेत्र माहिती विभाग कामगारांचा पुरवठा व त्यांच्यासाठी असलेली मागणी यांचे संख्यात्मक आणि गुणात्मकदृष्ट्या मापन करून त्या त्या वेळचे सेवायोजन चित्र सादर करते. त्याचप्रमाणे हा विभाग, निरनिराळ्या व्यवसायात जाणवणाऱ्या कर्मचारी वर्गाच्या कमतरतेची माहितीही सादर करतो. सेवायोजन क्षेत्र माहिती त्रैमासिक गोळा केली जात असल्यामुळे सेवायोजन व बेकारीच्या प्रभावांचा नियमित अभ्यास केला जाऊ शकतो. सेवायोजन क्षेत्र माहितीची सुसंबद्ध संचयन पडताळणी विश्लेषण व अर्थाविष्कार ही नियोजनाची महत्त्वाची साधने आहेत.

ह्या कार्यक्रमात कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता मार्गदर्शन केंद्रांतील ३६ सेवायोजन क्षेत्र माहिती शाखांच्या कार्याची माहिती दिलेली असून राज्य सेवायोजन क्षेत्र माहिती विभागाचे कार्यक्रम (१) संचालन व प्रशासनामध्ये समाविष्ट केलेले आहे.

(२) सुशिक्षित बेरोजगारांना रोजगार प्रोत्साहन कार्यक्रमांमध्ये नोकऱ्या मिळवून देण्याची योजना.- हा कार्यक्रम १९७३-७४ ह्या वर्षापासून राज्य शासनाकडून कार्यान्वित केला जात आहे. सुशिक्षित बेरोजगारांसाठी असलेल्या रोजगार प्रोत्साहन कार्यक्रमाच्या प्रयोजनासाठी सुशिक्षित बेरोजगारांची व्याख्या अशी आहे की, ज्या व्यक्तीचे वय १८ वर्षे पूर्ण असून किमान शिक्षण शालांत परीक्षा उत्तीर्ण अथवा औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थेची परीक्षा उत्तीर्ण असे आहे. सध्या हा कार्यक्रम खाजगी आस्थापनात व शासनाच्या अंगीकृत व्यवसायात कार्यान्वित करण्यात आलेला आहे.

ह्या कार्यक्रमांतर्गत, उद्योजकांनी अधिसूचित केलेल्या प्रशिक्षणासाठी असलेल्या रिक्त पदांसाठी राज्यातील कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता मार्गदर्शन केंद्रांच्या नोंदणी पटावरील उमेदवारांची जास्तीत जास्त सहा महिन्यांच्या प्रत्यक्ष व्यवसायातील प्रशिक्षणासाठी पाठवणी करण्यात येते. ह्या कार्यक्रमाचे उद्दिष्ट असे की, उमेदवारांना विनिर्दिष्ट व्यवसायातील प्रशिक्षणाचे कसब प्राप्त व्हावे किंवा वाढावे जेणेकरून प्रशिक्षण पूर्ण झाल्यावर ते नियमित नोकरीत योग्य पगारावर नेमण्यासाठी उद्योजकांना सहज स्वीकार्य व्हावे. ह्या कार्यक्रमाचा असाही एक उद्देश आहे की, उमेदवारांनी पगारी नोकरीच्या शोधार्थ राहून निराश न होता प्रशिक्षण पूर्ण झाल्यावर त्यांना हिमतीने स्वयंरोजगार सुरू करणे शक्य व्हावे. प्रशिक्षणाच्या कालावधीमध्ये शासनातर्फे प्रशिक्षणार्थ्यांना त्यांच्या शैक्षणिक पात्रतेनुसार दरमहा रुपये ३०० ते १,००० प्रमाणे विद्यावेतन देण्यात येते. या योजनेच्या अंतर्गत कर्मचारी वर्गासाठी असलेली आर्थिक तरतूद ह्या कार्यक्रमाच्या योजना-१ युवक सेवायोजन सेवा व सेवायोजन क्षेत्र माहितीच्या आर्थिक तरतुदीमध्ये अंतर्भूत केलेली असून विद्यावेतनासाठी असलेली आर्थिक तरतूद ह्या योजनेत

अंतर्भूत केलेली आहे.

(३) सेवायोजन कार्यालये (रिक्त पदांची अधिसूचना देणे सक्तीचे) अधिनियम करण्याचा कायदा, १९५९ च्या अंमल-बजावणीसाठी यंत्रणा.— महाराष्ट्रात सेवायोजन कार्यालये (रिक्त पदे सक्तीने अधिसूचित करण्याचा) कायदा, १९५९ खाली येत असलेल्या १,०१,३३० आस्थापनांचा आतापर्यंत शोध घेण्यात आला आहे. कित्येक अधिक आस्थापनांचा शोध भावी काळात केला जाऊ शकेल. कायद्यातील विविध तरतुदींचे उद्योजकांकडून उल्लंघन होऊ न देण्याच्या दृष्टीने व कायद्याची प्रभावी अंमलबजावणी करण्याच्या दृष्टीने अधिक कर्मचारीवर्गाची नितांत आवश्यकता आहे.

बाब 1	प्रत्यक्ष रकमा २०२१-२०२२ Actual 2021-2022	अर्थसंकल्प २०२२-२०२३ Budget Estimates 2022-2023
	योजनेतर Non-Plan 2	योजनेतर Non-Plan 3
<i>(अ) कार्याचे वर्गीकरण--</i>		
००४ संशोधन, सर्वेक्षण व सांख्यिकी--	915.28	1578.77
(०१) रोजगार उपलब्धतेची माहिती		
(०१) (०१) रोजगार उपलब्धताविषयक माहिती व युवक रोजगार विषयक सेवा. ..		
(२२३०११०७)		
(एकूण)-(अ) ..	915.28	1578.77

TABLE XXIII**(II) Financial Requirement**

(रुपये लाखांत / Rs. in Lakhs)

सुधारलेले अंदाज २०२२-२०२३ Revised Estimates 2022-2023	अर्थसंकल्प २०२३-२०२४ Budget Estimates 2023-2024	
योजनेतर Non-Plan 4	योजनेतर Non-Plan 5	Items 1
1256.55	1646.76	(A) Activity Classification-- 004 Research, Survey and Statistics--
		.. (01) Employment Market Information
		(01) (01) Employment Market Information and Youth Employment Service. (22301107)
1256.55	1646.76	.. Total (A)

२४ जिल्ह्यांतील कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता मार्गदर्शन केंद्रांनी केलेले व्यवसाय मार्गदर्शनाचे कार्य दर्शविणारे विवरणपत्र

अनु- क्रमांक	जिल्ह्याचे नाव	(१) व्यक्तिगत मार्गदर्शन केलेल्या उमेदवारांची संख्या			(२) नोंदणीच्या वेळी मार्गदर्शन मिळालेल्या उमेदवारांची संख्या			(३) व्यक्तिगत माहिती मिळालेल्या उमेदवारांची संख्या			
		(1) No. of received Individual Guidance			(2) No. who received Registration Guidance			(3) No. who received Individual information			
		२०२१	२०२२	२०२३ (अंदाजित)	२०२१	२०२२	२०२३ (अंदाजित)	२०२१	२०२२	२०२३ (अंदाजित)	
		2021	2022	2023 (Estimated)	2021	2022	2023 (Estimated)	2021	2022	2023 (Estimated)	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
१	मुंबई	..	399	70	77	18,119	25,239	30,000	0	0	6
२	ठाणे	..	399	657	670	45	592	620	0	564	580
३	रत्नागिरी	..	93	166	180	85	663	700	93	166	180
४	नाशिक	..	0	0	10	251	305	350	2,461	2,686	2,700
५	जळगाव	..	144	185	190	113	153	160	666	543	550
६	अहमदनगर	..	160	485	500	10	115	120	120	441	450
७	पुणे	..	231	163	170	221	249	255	0	0	6
८	सातारा	..	87	93	97	36	31	36	35	21	24
९	सांगली	..	948	1,258	1,270	533	384	400	45	222	232
१०	सोलापूर	..	122	140	150	223	313	322	0	2	5
११	कोल्हापूर	..	154	154	160	235	150	155	52	52	60
१२	औरंगाबाद	..	530	320	326	540	327	330	210	215	220
१३	परभणी	..	47	66	71	0	0	4	0	0	5
१४	नांदेड	..	70	94	100	0	0	4	0	0	4
१५	गडचिरोली	..	399	522	530	284	431	440	423	630	640
१६	अकोला	..	0	0	5	626	586	590	254	180	185
१७	अमरावती	..	360	263	270	1,040	863	870	648	653	661
१८	नागपूर	..	428	488	496	180	420	430	132	342	350
१९	वर्धा	..	11	8	10	6	7	8	0	0	2
२०	भंडारा	..	66	110	115	63	80	85	51	113	117
२१	चंद्रपूर	..	379	427	432	224	278	282	82	119	122
२२	सिंधुदुर्ग	..	1,091	758	760	73	390	399	71	153	160
२३	बीड	..	0	5	3	85	61	65	38	37	40
२४	लातूर	..	31	0	3	77	105	110	42	37	40
	एकूण	..	6,149	6,432	6,595	23,069	31,742	36,735	5,423	7,176	7,339

TABLE XXIV

Statement showing Vocational Guidance Activities carried out at S. D. E. & E. Guidance Centre in 24 Districts

(४) चालू नोंदवहीतील आढावा घेतलेल्या जुन्या प्रकरणांची संख्या			(५) गट चर्चेमध्ये भाग घेतलेल्या उमेदवारांची संख्या			(६) व्यवसाय मार्गदर्शन विषयी माहिती घेतलेल्या व्यक्तींची संख्या			Serial No.	Name of District
(4) No. of old cases Received from the Live Register			(5) No. of Persons participated in Group discussion			(6) No. of persons who attended career talks				
२०२१	२०२२	२०२३ (अंदाजित) 2023 (Estimated)	२०२१	२०२२	२०२३ (अंदाजित) 2023 (Estimated)	२०२१	२०२२	२०२३ (अंदाजित) 2023 (Estimated)	1	2
12	13	14	15	16	17	18	19	20		
0	0	6	0	0	6	0	0	6	..	1 Mumbai
0	0	5	0	2,494	2,530	778	2,494	2,530	..	2 Thane
0	38	40	0	951	965	0	636	650	..	3 Ratnagiri
0	0	5	0	2,623	2,660	7,858	179	190	..	4 Nashik
0	0	5	0	0	4	859	931	950	..	5 Jalgaon
15	74	88	24	93	97	183	246	250	..	6 Ahmadnagar
0	0	6	0	0	5	0	0	5	..	7 Pune
0	0	4	0	0	5	0	0	5	..	8 Satara
0	0	4	0	160	165	692	782	792	..	9 Sangli
60	78	85	0	0	5	0	1,251	1,260	..	10 Solapur
0	0	5	183	2,578	2,645	0	160	166	..	11 Kolhapur
0	0	4	0	35	40	1,354	1,230	1,235	..	12 Aurangabad
0	0	5	0	0	4	0	0	4	..	13 Parbhani
0	0	3	0	0	5	0	0	5	..	14 Nanded
0	0	3	304	494	501	322	370	378	..	15 Gadchiroli
104	105	110	61	104	111	0	0	5	..	16 Akola
0	68	73	448	454	550	148	187	192	..	17 Amravati
0	0	4	93	187	195	124	151	160	..	18 Nagpur
10	8	10	0	0	4	2	0	5	..	19 Wardha
0	0	5	0	0	5	0	0	4	..	20 Bhandara
20	20	24	0	0	4	0	0	2	..	21 Chandrapur
0	0	4	642	0	3	1,145	0	3	..	22 Sindhudurg
0	0	3	0	0	4	0	0	3	..	23 Beed
0	0	4	0	42	48	0	491	500	..	24 Latur
209	391	505	1,755	10,215	10,561	13,470	9,108	9,300	..	Total

२४ जिल्ह्यांतील कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता मार्गदर्शन केंद्रांनी केलेले व्यवसाय मार्गदर्शनाचे कार्य दर्शविणारे विवरणपत्र

अनु- क्रमांक	जिल्ह्याचे नाव	(७) व्यवसाय मार्गदर्शन केंद्राला भेट देणाऱ्या व्यक्तींची संख्या			(८) मार्गदर्शन करून संधी देण्यात आलेल्या व्यक्तींची संख्या					
		(7) No. of visitors to the career information room			(8) No. of Guided applicants placed in					
					(अ) नोकरी (A) Jobs			(ब) प्रशिक्षण (B) Training		
		२०२१	२०२२	२०२३ (अंदाजित)	२०२१	२०२२	२०२३ (अंदाजित)	२०२१	२०२२	२०२३ (अंदाजित)
2021	2022	2023 (Estimated)	2021	2022	2023 (Estimated)	2021	2022	2023 (Estimated)		
21	22	23	24	25	26	27	28	29		
१	मुंबई	0	0	5	0	0	7	6,750	4,088	5,000
२	ठाणे	498	564	600	0	0	5	0	0	7
३	रत्नागिरी	0	60	65	0	0	5	0	0	5
४	नाशिक	0	2,385	2,400	0	0	6	2,232	4,089	4,100
५	जळगाव	461	201	210	0	0	5	836	934	940
६	अहमदनगर	0	0	4	981	0	6	158	75	80
७	पुणे	0	0	6	0	0	7	0	0	6
८	सातारा	465	794	810	0	0	5	0	0	5
९	सांगली	0	199	210	0	0	4	0	0	4
१०	सोलापूर	0	20	22	0	0	5	0	0	4
११	कोल्हापूर	0	0	5	0	0	5	0	0	5
१२	औरंगाबाद	0	2,041	2,050	0	0	4	2,327	1,177	1,187
१३	परभणी	0	0	5	0	0	3	0	0	4
१४	नांदेड	0	0	4	0	0	4	0	0	5
१५	गडचिरोली	0	0	5	0	0	4	0	0	4
१६	अकोला	35	50	53	0	0	5	0	0	3
१७	अमरावती	0	172	180	0	0	4	0	0	3
१८	नागपूर	291	678	684	0	0	5	0	0	5
१९	वर्धा	6	5	9	0	0	4	0	0	3
२०	भंडारा	0	0	3	0	0	5	0	0	4
२१	चंद्रपूर	0	0	4	0	0	3	0	0	5
२२	सिंधुदुर्ग	0	0	2	0	0	4	0	0	3
२३	बीड	6	0	5	0	0	2	0	0	3
२४	लातूर	0	0	4	0	0	2	0	0	3
	एकूण	1,762	7,169	7,345	981	0	109	12,303	10,363	11,388

TABLE XXIV--contd.

Statement showing Vocational Guidance Activities carried out at S. D. E. & E. Guidance Centre in 24 Districts

(८) मार्गदर्शन करून संधी देण्यात आलेल्या व्यक्तींची संख्या (8) No. of Guided applicants placed in (क) शिकाऊ उमेदवार (C) Apprenticeship			(९) एकूण सर्व मार्गदर्शन केलेल्या व्यक्तींची संख्या (9) Total No. of applicants guided (includes item 1 to 8)			(१०) आयोजित केलेल्या गट चर्चा (10) No. of Group discussions held			Serial No.	Name of District
२०२१	२०२२	२०२३ (अंदाजित)	२०२१	२०२२	२०२३ (अंदाजित)	२०२१	२०२२	२०२३ (अंदाजित)		
2021	2022	2023 (Estimated)	2021	2022	2023 (Estimated)	2021	2022	2023 (Estimated)		
30	31	32	33	34	35	36	37	38		
0	0	5	25,263	29,397	35,118	0	0	3	..	1 Mumbai
0	0	5	1,720	7,365	7,552	0	146	150	..	2 Thane
0	0	6	271	2,680	2,796	1	9	12	..	3 Ratnagiri
0	0	5	12,802	12,267	12,426	0	0	3	..	4 Nashik
0	0	5	3,079	2,947	3,019	0	0	3	..	5 Jalgaon
0	0	6	1,651	1,529	1,601	0	0	4	..	6 Ahmadnagar
0	0	6	452	412	472	0	0	2	..	7 Pune
0	0	4	623	939	995	0	0	3	..	8 Satara
0	0	5	2,218	3,005	3,086	0	0	4	..	9 Sangli
0	0	5	405	1,804	1,863	0	0	2	..	10 Solapur
0	0	6	624	3,094	3,212	0	0	4	..	11 Kolhapur
0	0	4	4,966	5,345	5,400	0	6	12	..	12 Aurangabad
0	0	5	47	66	110	0	0	4	..	13 Parbhani
0	0	4	70	94	138	0	0	3	..	14 Nanded
0	0	3	1,732	2,447	2,508	54	92	95	..	15 Gadchiroli
0	0	3	1,080	1,025	1,070	03	6	8	..	16 Akola
0	0	4	2,644	2,660	2,807	14	19	21	..	17 Amravati
0	0	3	1,248	2,266	2,332	7	5	7	..	18 Nagpur
0	0	5	35	28	60	0	0	3	..	19 Wardha
0	0	3	180	303	346	0	0	3	..	20 Bhandara
0	0	4	705	844	882	32	48	51	..	21 Chandrapur
0	0	2	3,022	1,301	1,340	0	0	2	..	22 Sindhudurga
0	0	4	129	103	132	1	0	3	..	23 Beed
0	0	3	150	675	717	0	8	6	..	24 Latur
0	0	105	65,121	82,596	89,982	112	339	408	..	Total

तक्ता २४--TABLE XXIV--contd.

२४ जिल्ह्यांतील कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता मार्गदर्शन केंद्रांनी केलेले व्यवसाय मार्गदर्शनाचे कार्य दर्शविणारे विवरणपत्र

Statement showing Vocational Guidance Activities carried out at S. D. E. & E. Guidance Centre in 24 Districts

अनु- क्रमांक	जिल्ह्याचे नाव	(११) आयोजित केलेल्या मार्गदर्शनपर चर्चा (12) No. of career talks held			(१२) व्यवसाय मार्गदर्शन परिसंवाद यासाठी शाळा / महाविद्यालयांना देण्यात आलेल्या भेटी. (13) No. of educational institutions visited for promoting Guidance Activity.			(१३) महामंडळांना कामाच्या संधी, प्रशिक्षण सुविधा इत्यादी माहिती गोळा करण्यासाठी दिलेल्या भेटी. (14) No. of establishment institutions visited for development of Jobs, Training, apprenticeship for collection of information pertaining to such opportunity.		
		२०२१ 2021	२०२२ 2022	२०२३ (अंदाजित) 2023 (Estimated)	२०२१ 2021	२०२२ 2022	२०२३ (अंदाजित) 2023 (Estimated)	२०२१ 2021	२०२२ 2022	२०२३ (अंदाजित) 2023 (Estimated)
		३९	४०	४१	४२	४३	४४	४५	४६	४७
१	मुंबई	०	०	२	०	०	२	०	०	१
२	ठाणे	०	३०	३५	०	३३	३६	०	६८	७०
३	रत्नागिरी	१	९	१२	०	२	५	०	१०	१३
४	नाशिक	१५	१८	२२	०	०	३	७८	१३६	१४०
५	जळगाव	१०	२	४	०	०	३	७१	५८	६२
६	अहमदनगर	१०	१२	१४	०	२१	२४	३५	०	२
७	पुणे	०	०	३	०	०	२	०	०	२
८	सातारा	०	०	२	०	०	२	३५	२७	३०
९	सांगली	०	०	३	०	०	३	०	१२	१५
१०	सोलापूर	०	११	१४	५	२५	२७	२०	५३	५५
११	कोल्हापूर	३	१७	२०	१७	१८	२०	८	८	१०
१२	औरंगाबाद	७	९	८	०	२१	२३	९	६६	६९
१३	परभणी	०	०	३	०	०	३	०	०	२
१४	नांदेड	०	०	२	०	०	२	०	०	२
१५	गडचिरोली	०	०	३	१०१	६५	७०	६४	५	३
१६	अकोला	५	६	८	२९	८	९	३८	४८	५०
१७	अमरावती	२२	२९	३१	१२	१८	२०	७६	९६	९९
१८	नागपूर	५	४	५	३	०	२	७	५	७
१९	वर्धा	०	०	२	०	०	२	०	०	३
२०	भंडारा	०	०	२	०	०	३	०	०	२
२१	चंद्रपूर	३६	५८	६०	०	०	२	०	०	३
२२	सिंधुदुर्ग	०	०	२	०	०	२	०	०	२
२३	बीड	२	४	६	०	०	२	०	२	५
२४	लातूर	१	०	२	०	०	२	०	०	२
	एकूण	११७	२०९	२६५	१६७	२११	२६७	४४१	५९४	६४८

तक्ता २५

TABLE XXV

तक्ता २५ / TABLE XXV

महाराष्ट्रातील कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता केंद्राच्या नोंदणीपटावर असणाऱ्या स्त्री उमेदवारांची वयोगटाप्रमाणे
कार्यालयनिहाय माहिती - ३१ डिसेंबर २०२२ अखेर

District and Age-wise Information of Female candidates at the end of 31st December 2022

अनु- क्रमांक	कार्यालयाचे नाव	स्त्री						एकूण
		१९ वर्षापर्यंत	२० ते २९	३० ते ३९	४० ते ४९	५० ते ५९	६० वर्षांपुढील	
१	२	३	४	५	६	७	८	९
१	मुंबई	3652	61322	30924	6092	427	66	102483
२	ठाणे / पालघर	4127	48465	23311	4474	686	181	81244
३	रायगड	823	13389	5719	1121	139	64	21255
४	रत्नागिरी	1574	12557	4310	1071	115	4	19631
५	सिंधुदुर्ग	757	10751	3269	746	79	6	15608
	मुंबई विभाग	10933	146484	67533	13504	1446	321	240221
६	नाशिक	5240	3582	13798	2426	218	23	58287
७	धुळे	1130	9515	4241	1021	95	16	16018
८	नंदुरबार	418	4377	2153	470	79	36	7533
९	जळगाव	2754	17071	7364	1596	135	19	28939
१०	अहमदनगर	2510	20897	9244	2297	564	193	35705
	नाशिक विभाग	12052	88442	36800	7810	1091	287	146482
११	पुणे	12301	56322	30277	6581	634	86	106201
१२	सातारा	3316	20884	8086	1709	167	19	34181
१३	सांगली	8815	17412	8080	2015	215	23	36560
१४	सोलापूर	5822	20559	8582	1857	205	15	37040
१५	कोल्हापूर	11917	23243	10615	2958	663	133	49529
	पुणे विभाग	42171	138420	65640	15120	1884	276	263511
१६	औरंगाबाद	3743	21471	11637	3012	269	25	40157
१७	जालना	734	4965	2532	660	57	9	8957
१८	परभणी	621	5350	3105	836	91	24	10027
१९	हिंगोली	312	3393	1567	389	54	12	5727
२०	बीड	990	9117	4672	1039	116	36	15970
२१	नांदेड	1203	12589	6565	1830	142	14	22343
२२	उस्मानाबाद	1099	8354	3999	1013	125	24	14614
२३	लातूर	994	12359	6292	1288	90	19	21042
	औरंगाबाद विभाग	9696	77598	40369	10067	944	163	138837
२४	बुलढाणा	2926	14856	4415	1229	99	11	23536
२५	अकोला	2019	14323	6402	1899	183	14	24840
२६	वाशिम	749	5471	1956	604	55	4	8839
२७	अमरावती	4100	30535	12042	3301	359	30	50367
२८	यवतमाळ	1526	15720	6582	2008	252	48	26136
	अमरावती विभाग	11320	80905	31397	9041	948	107	133718
२९	वर्धा	2334	12080	5941	1969	248	10	22582
३०	नागपूर	9052	42843	23232	6692	865	76	82760
३१	भंडारा	5318	16805	6220	1876	218	21	30458
३२	गोंदिया	1179	13040	4966	1577	134	9	20905
३३	चंद्रपूर	2447	21194	8490	2301	234	35	34701
३४	गडचिरोली	937	9245	2938	645	80	3	13857
	नागपूर विभाग	21267	115207	51787	15069	1779	154	205263
	एकूण	107439	647056	293526	70611	8092	1308	1128032

तक्ता २५ / TABLE XXV

महाराष्ट्रातील सेवायोजन कार्यालयांच्या नोंदणीपटावर असणाऱ्या पुरुष उमेदवारांची वयोगटाप्रमाणे
कार्यालयनिहाय माहिती - ३१ डिसेंबर २०२२ अखेर

District and Age-wise Information of Male Candidates at the end of 31st December 2022

अनु- क्रमांक	कार्यालयाचे नाव	पुरुष						एकूण
		१९ वर्षांपर्यंत	२० ते २९	३० ते ३९	४० ते ४९	५० ते ५९	६० वर्षांपुढील	
१	२	३	४	५	६	७	८	९
१	मुंबई	8146	151971	109994	21673	2143	511	294438
२	ठाणे / पालघर	14545	170684	98255	14482	3641	1695	303302
३	रायगड	3241	44725	24038	4916	2001	990	79911
४	रत्नागिरी	3353	32590	12902	2463	321	22	51651
५	सिंधुदुर्ग	1762	22710	10702	2114	230	9	37527
	मुंबई विभाग	31047	422680	255891	45648	8336	3227	766829
६	नाशिक	12236	149025	73555	7087	748	101	242752
७	धुळे	3940	56508	30019	3824	569	66	94926
८	नंदुरबार	1303	25568	13500	1349	174	36	41930
९	जळगाव	10232	121396	56629	5973	682	50	194962
१०	अहमदनगर	8487	118845	65163	7070	1064	153	201382
	नाशिक विभाग	3198	471342	239466	25303	3237	406	775952
११	पुणे	34878	217062	115472	15921	2054	298	385685
१२	सातारा	8565	81480	40129	5073	593	65	135905
१३	सांगली	22025	81668	40391	4543	539	56	149222
१४	सोलापूर	14771	119462	65275	6199	780	65	206552
१५	कोल्हापूर	19819	117046	67901	7537	1066	126	213795
	पुणे विभाग	100058	616718	329168	39573	5032	610	1091159
१६	औरंगाबाद	8925	144489	99703	10117	1428	120	264785
१७	जालना	2648	57891	39731	3788	451	51	104560
१८	परभणी	1832	56591	44531	3870	502	67	107393
१९	हिंगोली	1169	24627	17528	2432	347	41	51141
२०	बीड	4495	94031	66008	5103	544	98	170279
२१	नांदेड	3049	62322	40780	7706	924	89	114870
२२	उस्मानाबाद	3442	46330	27650	4158	645	117	82342
२३	लातूर	3357	75604	51132	4685	531	66	135375
	औरंगाबाद विभाग	28920	566885	387063	41859	5372	649	1030748
२४	बुलढाणा	6356	72316	36868	5143	662	82	
२५	अकोला	3440	48205	27097	5095	706	50	121427
२६	वाशिम	1807	29469	15470	2854	357	21	84593
२७	अमरावती	6693	74145	38970	7189	961	74	49978
२८	यवतमाळ	2995	58053	33570	5694	739	62	128032
	अमरावती विभाग	21291	282188	151475	25975	3425	289	101113
२९	वर्धा	2792	37032	22387	3950	531	35	485143
३०	नागपूर	9642	124923	81768	10745	1383	185	66727
३१	भंडारा	5407	44297	22758	4884	816	98	228646
३२	गोंदिया	2096	41644	25293	4394	776	27	78260
३३	चंद्रपूर	3693	61995	36810	5639	589	35	74230
३४	गडचिरोली	1001	25880	15489	1454	105	3	108761
	नागपूर विभाग	24631	335771	204505	31066	4200	383	43932
	एकूण	242145	2695584	1568068	209424	29602	5564	4750387

तक्ता २५ / TABLE XXV

महाराष्ट्रातील सेवायोजन कार्यालयाच्या नोंदणीपटावर असणाऱ्या उमेदवारांची वयोगटाप्रमाणे
कार्यालयनिहाय माहिती - ३१ डिसेंबर २०२२ अखेर

District and Agewise Information of Candidates at the end of 31st December 2022

अनु- क्रमांक	कार्यालयाचे नाव	एकूण						एकूण
		१९ वर्षांपर्यंत	२० ते २९	३० ते ३९	४० ते ४९	५० ते ५९	६० वर्षांपुढील	
१	२	३	४	५	६	७	८	९
१	मुंबई	11798	213293	140918	27765	2570	577	396921
२	ठाणे / पालघर	18672	219149	121566	18956	4327	16	384546
३	रायगड	4064	58114	29757	6037	2140	1054	101166
४	रत्नागिरी	4927	45147	17212	3534	436	26	71282
५	सिंधुदुर्ग	2519	33461	13971	2860	309	15	53135
	मुंबई विभाग	41980	569164	323424	59152	9782	3548	1007050
६	नाशिक	17476	185607	87353	9513	966	124	301039
७	धुळे	5070	66023	34260	4845	664	82	110944
८	नंदुरबार	1721	29945	15653	1819	253	72	49463
९	जळगाव	12986	138467	63993	7559	817	69	223901
१०	अहमदनगर	10997	139742	75007	9367	1628	346	237087
	नाशिक विभाग	48250	559784	266266	33113	4328	693	922434
११	पुणे	47179	273384	145749	22502	2688	384	491886
१२	सातारा	11881	102364	48215	6782	760	84	170086
१३	सांगली	30840	99080	48471	6558	754	79	185782
१४	सोलापूर	20543	140021	73857	8056	985	80	243592
१५	कोल्हापूर	31736	140289	78516	10795	1729	259	263324
	पुणे विभाग	142224	755138	394808	54793	6916	886	1354670
१६	औरंगाबाद	12671	165960	111340	13129	1697	145	304942
१७	जालना	3382	62856	42263	4448	508	60	133517
१८	परभणी	2453	61941	47636	4706	593	91	117420
१९	हिंगोली	1481	33020	19095	2821	401	53	56871
२०	बीड	5485	103148	70680	6142	660	134	186249
२१	नांदेड	4252	74911	47345	9536	1066	103	137213
२२	उस्मानाबाद	4541	54684	31649	5171	770	141	96956
२३	लातूर	4351	87963	57424	5973	621	85	156417
	औरंगाबाद विभाग	38616	644483	427432	51926	6316	812	1169585
२४	बुलढाणा	9282	87172	41283	6372	761	93	144963
२५	अकोला	5469	62528	33499	6994	889	64	109433
२६	वाशिम	2556	34940	17426	3458	412	25	58817
२७	अमरावती	10793	104680	51012	10490	1320	104	178399
२८	यवतमाळ	4521	73773	40152	7702	991	110	127249
	अमरावती विभाग	32611	363093	183372	35016	4373	396	618861
२९	वर्धा	5126	49112	28328	5919	779	45	89309
३०	नागपूर	18694	167766	105000	17437	2248	261	311406
३१	भंडारा	10725	61102	28978	6760	1034	119	108718
३२	गोंदिया	3275	54684	30259	5971	910	36	95135
३३	चंद्रपूर	6140	83189	45300	7940	823	70	143462
३४	गडचिरोली	1938	35125	18427	2108	185	6	57789
	नागपूर विभाग	45898	450978	256292	46135	5979	537	805819
	एकूण	349584	3342640	1861594	280035	37694	6872	5878419

तक्ता २६ / TABLE XXVI

नोंदणीकृत सार्वजनिक व खाजगी आस्थापना माहिती-३१ डिसेंबर २०२२ अखेर

Registered Public and Private Sector Establishments at the end of 31st December 2022

अनु- क्रमांक Sr. No.	जिल्हाचे नाव District Name	सार्वजनिक आस्थापना / Public Sector					खाजगी आस्थापना / Private Sector		एकूण बेरीज Total
		केंद्रशासन Central Govt.	राज्यशासन State Govt.	केंद्रशासन अंगीकृत C.G.Q.	राज्यशासन अंगीकृत S.G.Q.	स्थानिक स्वराज्य संस्था L.B.S.	२५ पेक्षा जास्त कर्मचारी असणाऱ्या आस्थापना Establishments employing more than 25 employees	२५ पेक्षा कमी कर्मचारी असणाऱ्या आस्थापना Employers having less than 25 employees	
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०
१	मुंबई	525	765	608	249	123	5003	2267	9540
२	ठाणे / पालघर	104	476	320	64	90	2246	1972	5272
३	रायगड	34	182	127	23	41	579	445	1431
४	रत्नागिरी	31	169	146	26	39	238	729	1378
५	सिंधुदुर्ग	4	119	138	22	18	89	352	742
	मुंबई विभाग	698	1711	1339	384	311	8155	5765	18363
६	नाशिक	113	917	258	82	96	1761	2326	5553
७	धुळे	25	220	109	40	532	347	1304	2577
८	नंदुरबार	1	370	61	14	213	186	582	1427
९	जळगाव	52	489	101	46	63	627	2486	3864
१०	अहमदनगर	40	360	173	44	59	839	2272	3787
	नाशिक विभाग	231	2356	702	226	963	3760	8970	17208
११	पुणे	394	1086	198	186	104	7886	5526	15380
१२	सातारा	9	186	126	39	40	587	1993	2980
१३	सांगली	32	402	148	49	67	548	2978	4224
१४	सोलापूर	50	269	115	39	71	664	2375	3583
१५	कोल्हापूर	43	516	155	53	98	1261	3579	5705
	पुणे विभाग	528	2459	742	366	380	10946	16451	31872
१६	औरंगाबाद	31	516	104	76	29	735	922	2413
१७	जालना	13	283	33	26	49	223	703	1330
१८	परभणी	13	252	51	35	61	152	740	1304
१९	हिंगोली	9	233	23	31	70	71	412	849
२०	बीड	20	356	66	38	95	217	702	1494
२१	नांदेड	17	468	69	37	61	218	1288	2158
२२	उस्मानाबाद	10	232	73	29	67	140	957	1508
२३	लातूर	22	354	73	51	56	277	1652	2485
	औरंगाबाद विभाग	135	2694	492	323	488	2033	7376	13541
२४	बुलढाणा	12	176	90	32	47	202	813	1372
२५	अकोला	30	283	62	45	47	166	708	1341
२६	वाशिम	28	184	42	24	28	84	122	912
२७	अमरावती	17	649	189	42	75	263	1564	2799
२८	यवतमाळ	26	491	137	70	86	302	1403	2515
	अमरावती विभाग	113	1783	520	213	283	1017	5010	8939
२९	वर्धा	24	327	110	43	80	197	662	1443
३०	नागपूर	189	945	238	121	143	1135	2024	4795
३१	भंडारा	51	431	73	49	62	192	671	1529
३२	गोंदिया	18	160	67	14	28	168	333	788
३३	चंद्रपूर	24	240	112	25	41	189	882	1513
३४	गडचिरोली	14	370	61	42	96	165	591	1339
	नागपूर विभाग	320	2473	661	294	450	2046	5163	11407
	एकूण	2025	13476	4456	1806	2875	27957	48735	101330

तक्ता २७ / TABLE XXVII

रोजगार प्रोत्साहन कार्यक्रम (योजना) / Employment Promotion Programme (Scheme)

रोजगार प्रोत्साहन कार्यक्रमांमध्ये प्राप्त केलेल्या (प्रशिक्षणासाठी) रिक्त पदांची जिल्हानिहाय संख्या दर्शविणारे विवरणपत्र
Districtwise statement showing No. of Vacancies (Training Slots) obtained under EPP and filled

अनु- क्रमांक	जिल्हाचे नाव	रोजगार प्रोत्साहन कार्यक्रमांमध्ये प्रशिक्षणासाठी असलेली रिक्त पदे भरण्यासंबंधी शासनाने नेमून दिलेले खालील वर्षातील लक्ष्य The target figures of placements (Training Slots) given by the Government for the year			रोजगार प्रोत्साहन कार्यक्रमात प्रशिक्षणासाठी असलेली खालील वर्षात प्राप्त केलेली रिक्त पदे Number of Vacancies (Training Slots) obtained under the programme during the year			रोजगार प्रोत्साहन कार्यक्रमांमध्ये प्रशिक्षणासाठी निवड झालेल्या उमेदवारांची संख्या Number of Candidates selected under the programme during the year			Serial No.	Name of District	
		२०२१- २०२२ 2021- 2022	२०२२- २०२३ 2022- 2023	२०२३-२४ (अंदाजित) 2023-24 (Estimated)	२०२१- २०२२ 2021- 2022	२०२२- २०२३ 2022- 2023	२०२३-२४ (अंदाजित) 2023-24 (Estimated)	२०२१- २०२२ 2021- 2022	२०२२- २०२३ 2022- 2023	२०२३-२४ (अंदाजित) 2023-24 (Estimated)			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	1	2	
१	मुंबई शहर	.. 950	950	1045	336	22	24	336	24	26	..	1	Mumbai City
२	मुंबई उपनगर	.. 1520	1520	1672	1878	1255	1381	89	271	298	..	2	Mumbai Sub-urban
३	ठाणे / पालघर	.. 1700	1700	1870	3052	994	1093	3052	994	1093	..	3	Thane / Palghar
४	रायगड	.. 260	260	286	371	186	205	371	157	173	..	4	Raigad
५	रत्नागिरी	.. 330	330	363	469	375	413	469	375	413	..	5	Ratnagiri
६	सिंधुदुर्ग	.. 90	90	99	159	99	109	80	86	95	..	6	Sindhudurg
७	नाशिक	.. 1950	1950	2145	2601	6448	7093	2601	2577	2835	..	7	Nashik
८	धुळे	.. 400	400	440	259	475	523	259	475	523	..	8	Dhule
९	नंदुरबार	.. 150	150	165	177	274	301	177	274	301	..	9	Nandurbar
१०	जळगाव	.. 500	500	550	1050	758	834	1050	758	834	..	10	Jalgaon
११	अहमदनगर	.. 450	450	495	4227	374	411	385	374	411	..	11	Ahmadnagar
१२	पुणे	.. 5025	5025	5528	15616	17484	19232	7801	5764	6340	..	12	Pune
१३	सातारा	.. 800	800	880	303	739	813	303	739	813	..	13	Satara
१४	सांगली	.. 750	750	825	745	1393	1532	480	309	340	..	14	Sangli
१५	सोलापूर	.. 700	700	770	220	713	784	220	405	446	..	15	Solapur
१६	कोल्हापूर	.. 1325	1325	1458	1161	520	572	1161	520	572	..	16	Kolhapur
१७	औरंगाबाद	.. 1195	1195	1315	8123	5045	5550	1374	763	839	..	17	Aurangabad
१८	जालना	.. 220	220	242	396	764	840	351	500	550	..	18	Jalna
१९	परभणी	.. 240	240	264	105	3	3	94	58	64	..	19	Parbhani
२०	हिंगोली	.. 90	90	99	96	14	15	96	38	42	..	20	Hingoli
२१	बीड	.. 125	125	138	138	1996	2196	138	12	57	..	21	Beed
२२	नांदेड	.. 260	260	286	200	1135	1249	213	110	121	..	22	Nanded
२३	उस्मानाबाद	.. 210	210	231	130	56	62	130	32	35	..	23	Osmanabad
२४	लातूर	.. 210	210	231	132	60	66	132	129	142	..	24	Latur
२५	बुलढाणा	.. 350	350	385	304	133	146	304	133	146	..	25	Buldhana
२६	अकोला	.. 350	350	385	87	54	59	79	48	12	..	26	Akola
२७	वाशिम	.. 150	150	165	111	69	76	111	69	76	..	27	Washim
२८	अमरावती	.. 550	550	605	590	201	221	496	201	221	..	28	Amravati
२९	यवतमाळ	.. 350	350	385	300	195	215	300	195	215	..	29	Yavatmal
३०	वर्धा	.. 450	450	495	1521	1040	1144	181	147	162	..	30	Wardha
३१	नागपूर	.. 1750	1750	1925	2501	2106	2317	162	127	140	..	31	Nagpur
३२	भंडारा	.. 650	650	715	649	215	237	47	123	135	..	32	Bhandara
३३	गोंदिया	.. 200	200	220	247	0	0	145	61	67	..	33	Gondia
३४	चंद्रपूर	.. 650	650	715	371	214	235	398	216	238	..	34	Chandrapur
३५	गडचिरोली	.. 400	400	440	24	171	188	30	39	43	..	35	Gadchiroli
एकूण		.. 25300	25300	27830	48636	45580	50138	24015	17143	18857	..	Total	

तक्ता २८ / TABLE XXVIII

सेवायोजन कार्यालये रिक्त पदे अधिसूचित करणे सक्तीचे अधिनियम, १९५९ अंतर्गत महाराष्ट्र राज्यातील
कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता केंद्रांनी केलेल्या कामाची माहिती-जानेवारी २०२२ ते डिसेंबर २०२२ अखेर

Work done Under S. D. E. and E. (CNV) Act, 1959 during January 2022 to December 2022

अनु- क्रमांक	जिल्ह्याचे नाव	जानेवारी २०२१ ते डिसेंबर २०२१				
		नवीन आस्थापनांचा शोध	दप्तर तपासणी केलेल्या आस्थापनांची संख्या	पाठविलेल्या कारणे दाखवा नोटिशींची संख्या	कोर्टात दाखल केलेली प्रकरणे	
१	२	३	४	५	६	
१	मुंबई	370	26	0	0
२	ठाणे / पालघर	271	33	17	0
३	रायगड	148	12	0	0
४	रत्नागिरी	66	12	0	0
५	सिंधुदुर्ग	26	12	0	0
	वि. मु., मुंबई एकूण	881	95	17	0
६	नाशिक	431	52	502	0
७	धुळे	110	15	0	0
८	नंदुरबार	100	14	0	0
९	जळगाव	299	15	0	0
१०	अहमदनगर	207	30	01	0
	वि. मु., नाशिक एकूण	1147	126	503	0
११	पुणे	856	55	66	0
१२	सातारा	336	30	44	0
१३	सांगली	241	30	20	0
१४	सोलापूर	237	26	90	0
१५	कोल्हापूर	488	40	36	0
	वि. मु., पुणे एकूण	2158	181	256	0
१६	औरंगाबाद	117	42	20	0
१७	जालना	81	26	02	0
१८	परभणी	60	14	0	0
१९	हिंगोली	61	15	0	0
२०	बीड	63	16	0	0
२१	नांदेड	83	22	0	0
२२	उस्मानाबाद	78	15	0	0
२३	लातूर	73	17	0	0
	वि. मु., औरंगाबाद एकूण	616	167	22	0
२४	बुलढाणा	64	15	0	0
२५	अकोला	63	32	06	0
२६	वाशिम	54	30	20	0
२७	अमरावती	96	60	0	0
२८	यवतमाळ	252	27	120	0
	वि. मु., अमरावती एकूण	529	164	146	0
२९	वर्धा	172	19	0	0
३०	नागपूर	258	31	2104	0
३१	भंडारा	178	15	0	0
३२	गोंदिया	54	15	127	0
३३	चंद्रपूर	194	30	0	0
३४	गडचिरोली	176	19	0	0
	वि. मु., नागपूर एकूण	1032	129	2231	0
	महाराष्ट्र एकूण		6363	862	3175	0

तक्ता २९ / TABLE XXIX

करिअर ग्रंथालयसदृश अभ्यासिकेमधून लाभ घेतलेल्या उमेदवारांची केंद्रनिहाय संख्या दर्शविणारे विवरणपत्र
Career Library-cum-Study Centrewise Statement Showing the Number of Beneficiaries

अनु- क्रमांक	करिअर ग्रंथालयसदृश अभ्यासिका केंद्र	लाभ घेतलेल्या उमेदवारांची संख्या Number of Beneficiaries Candidates			Sr. No.	Name of Career Library-cum-Study Centre	
		२०२१-२०२२ 2021-2022	२०२२-२०२३ 2022-2023	२०२३-२०२४ 2023-2024 (December, 22 End) (Estimated)			
1	2	3	4	5	1	2	
१	जिकौविरो व उमाकेंद्र, मुंबई उपनगर	..	0	0	250	1	DSDE & EGC, Mumbai Sub-urban
२	जिकौविरो व उमाकेंद्र, मुंबई शहर	..	35	0	200	2	DSDE & EGC, Mumbai City
३	जिकौविरो व उमाकेंद्र, पालघर	..	0	0	200	3	DSDE & EGC, Palghar
४	जिकौविरो व उमाकेंद्र, ठाणे	..	1012	0	1200	4	DSDE & EGC, Thane
५	जिकौविरो व उमाकेंद्र, अलिबाग	..	0	92	150	5	DSDE & EGC, Alibaug
६	जिकौविरो व उमाकेंद्र, रत्नागिरी	..	69	156	250	6	DSDE & EGC, Ratnagiri
७	जिकौविरो व उमाकेंद्र, सिंधुदुर्ग	..	23	18	150	7	DSDE & EGC, Sindhudurg
	मुंबई विभाग	..	1139	266	2400		Mumbai Division
८	जिकौविरो व उमाकेंद्र, पुणे	..	209	292	450	8	DSDE & EGC, Pune
९	जिकौविरो व उमाकेंद्र, कोल्हापूर	..	210	550	800	9	DSDE & EGC, Kolhapur
१०	जिकौविरो व उमाकेंद्र, सोलापूर	..	13	27	150	10	DSDE & EGC, Solapur
११	जिकौविरो व उमाकेंद्र, सांगली	..	339	417	650	11	DSDE & EGC, Sangli
१२	जिकौविरो व उमाकेंद्र, सातारा	..	587	651	850	12	DSDE & EGC, Satara
१३	आदि.उमे.कौविरो व उमावमाकेंद्र, मंचर	..	20	102	150	13	TCSDE & EI & GC, Manchar
	पुणे विभाग	..	1378	2039	3050		Pune Division
१४	जिकौविरो व उमाकेंद्र, नाशिक	..	17	42	150	14	DSDE & EGC, Nashik
१५	जिकौविरो व उमाकेंद्र, जळगाव	..	0	0	150	15	DSDE & EGC, Jalgaon
१६	जिकौविरो व उमाकेंद्र, धुळे	..	79	21	150	16	DSDE & EGC, Dhule
१७	जिकौविरो व उमाकेंद्र, अहमदनगर	..	0	0	100	17	DSDE & EGC, Ahmadnagar
१८	जिकौविरो व उमाकेंद्र, नंदुरबार	..	5	3	100	18	DSDE & EGC, Nandurbar
१९	आदि.उमे.कौविरो व उमावमाकेंद्र, कळवण	..	0	0	100	19	TCSDE & EI & GC, Kalwan
२०	आदि.उमे.कौविरो व उमावमाकेंद्र, रावेर	..	35	0	100	20	TCSDE & EI & GC, Raver
	नाशिक विभाग	..	136	66	850		Nashik Division
२१	जिकौविरो व उमाकेंद्र, औरंगाबाद	..	160	27	250	21	DSDE & EGC, Aurangabad
२२	जिकौविरो व उमाकेंद्र, नांदेड	..	23	0	100	22	DSDE & EGC, Nanded
२३	जिकौविरो व उमाकेंद्र, जालना	..	64	20	100	23	DSDE & EGC, Jalna
२४	जिकौविरो व उमाकेंद्र, परभणी	..	127	26	150	24	DSDE & EGC, Parbhani
२५	जिकौविरो व उमाकेंद्र, बीड	..	16	0	100	25	DSDE & EGC, Beed
२६	जिकौविरो व उमाकेंद्र, उस्मानाबाद	..	2	0	100	26	DSDE & EGC, Osmanabad
२७	जिकौविरो व उमाकेंद्र, लातूर	..	12	0	100	27	DSDE & EGC, Latur
२८	आदि.उमे. कौविरो व उमावमाकेंद्र, किन्नवट	..	0	233	350	28	TCSDE & EI & GC, Kinvat
२९	जिकौविरो व उमाकेंद्र, हिंगोली	..	0	0	100	29	DSDE & EGC, Hingoli
	औरंगाबाद विभाग	..	404	306	1350		Aurangabad Division

तक्ता २९ / TABLE XXIX—contd.

करिअर ग्रंथालयसदृश अभ्यासिकेमधून लाभ घेतलेल्या उमेदवारांची केंद्रनिहाय संख्या दर्शविणारे विवरणपत्र
Career Library-cum-Study Centrewise Statement Showing the Number of Beneficiaries

अनु- क्रमांक	करिअर ग्रंथालयसदृश अभ्यासिका केंद्र	लाभ घेतलेल्या उमेदवारांची संख्या Number of Beneficiaries Candidates			Sr. No.	Name of Career Library-cum-Study Centre
		२०२१-२०२२ 2021-2022 (December, 22 End)	२०२२-२०२३ 2022-2023	२०२३-२०२४ 2023-2024 (Estimated)		
1	2	3	4	5	1	2
३०	जिकौविरो व उमाकेंद्र, अमरावती	.. 0	97	150	30	DSDE & EGC, Amravati
३१	जिकौविरो व उमाकेंद्र, बुलढाणा	.. 0	0	100	31	DSDE & EGC, Buldhana
३२	जिकौविरो व उमाकेंद्र, अकोला	.. 0	0	100	32	DSDE & EGC, Akola
३३	जिकौविरो व उमाकेंद्र, यवतमाळ	.. 0	3	100	33	DSDE & EGC, Yavatmal
३४	जिकौविरो व उमाकेंद्र, वाशिम	.. 0	22	100	34	DSDE & EGC, Washim
३५	आदि.उमे. कौविरो व उमावमाकेंद्र, अचलपूर	.. 0	0	100	35	TCSDE & EI & GC, Achalpur
	अमरावती विभाग	.. 0	122	650		Amravati Division
३६	जिकौविरो व उमाकेंद्र, नागपूर	.. 459	377	600	36	DSDE & EGC, Nagpur
३७	जिकौविरो व उमाकेंद्र, चंद्रपूर	.. 44	233	350	37	DSDE & EGC, Chandrapur
३८	जिकौविरो व उमाकेंद्र, गडचिरोली	.. 65	78	150	38	DSDE & EGC, Gadchiroli
३९	जिकौविरो व उमाकेंद्र, वर्धा	.. 32	0	100	39	DSDE & EGC, Wardha
४०	जिकौविरो व उमाकेंद्र, भंडारा	.. 0	23	100	40	DSDE & EGC, Bhandara
४१	जिकौविरो व उमाकेंद्र, गोंदिया	.. 4	0	100	41	DSDE & EGC, Gondiya
४२	आदि.उमे. कौविरो व उमावमाकेंद्र, देवरी	.. 0	34	100	42	TCSDE & EI & GC, Devri
४३	आदि.उमे. कौविरो व उमावमाकेंद्र, चंद्रपूर	.. 32	354	500	43	TCSDE & EI & GC, Chandrapur
४४	आदि.उमे. कौविरो व उमावमाकेंद्र, गडचिरोली	.. 116	378	500	44	TCSDE & EI & GC, Gadchiroli
	नागपूर विभाग	.. 1086	1477	2500		Nagpur Division
	राज्य एकूण	.. 4143	4276	10800		State Total

टीप : कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता विभाग, शासन निर्णय क्र. कौविउ-२०१६/प्र.क्र.१११/प्रशा-२(रोजगार), दि. २५/१०/२०२१ रोजीच्या शासन निर्णयान्वये विद्यापीठ, कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता माहिती व मार्गदर्शन केंद्र, मुंबई, पुणे, कोल्हापूर, औरंगाबाद, अमरावती व नागपूर ही कार्यालये संबंधित जिल्हा कार्यालयांमध्ये समायोजित करण्यात आलेली आहेत. त्यामुळे सध्यास्थितीत ग्रंथालयसदृश अभ्यासिका योजना ३६ जिल्हे व ६ आदिवासी कार्यालयांमध्ये कार्यरत आहे.

आदिवासी उमेदवारांसाठी कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता, प्रशिक्षण व मार्गदर्शन केंद्रांनी केलेल्या कामाचा तपशील

अनु- क्रमांक	जिल्हाचे नाव	प्रवेश दिलेले उमेदवार			प्रशिक्षण पूर्ण केलेले उमेदवार			प्रशिक्षणानंतर नोकरीस लागलेले उमेदवार			
		No. of Candidates admitted			No. of Candidates who completed Training			No. of Candidates placed in Employment			
		२०२१-२२	२०२२-२३	२०२३-२४ (अंदाजित)	२०२१-२२	२०२२-२३	२०२३-२४ (अंदाजित)	२०२१-२२	२०२२-२३	२०२३-२४ (अंदाजित)	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
१	गडचिरोली (गडचिरोली)	..	50	150	165	0	51	56	0	0	5
२	अमरावती (अचलपूर)	..	0	90	99	0	55	61	0	0	5
३	जळगाव (रावेर)	..	40	97	107	35	12	13	0	0	5
४	नाशिक (कळवण)	..	40	157	173	38	92	101	0	0	5
५	पुणे (मंचर)	..	15	134	147	0	39	43	0	0	5
६	नांदेड (किनवट)	..	0	126	139	0	46	51	0	1	5
७	चंद्रपूर (चंद्रपूर)	..	21	132	145	0	61	67	19	3	5
८	गोंदिया (देवरी)	..	166	122	134	0	68	75	0	0	5
एकूण		..	332	1008	1109	73	424	466	19	4	40

आकडेवारी एप्रिल २०२२ ते डिसेंबर २०२२ पर्यंतची आहे.

TABLE XXX

Table showing the work done by the Skill Development, Employment and Entrepreneurship, Information and Guidance Centres for Tribal Areas

आर्थिक तरतूद Budget Provision (Rs. in Lacks)			एकूण खर्च Total Expenditure (Rs. in Lacks)			Serial No.	Name of District
२०२१-२२ 2021-22	२०२२-२३ 2022-23	२०२३-२४ (अंदाजित) 2023-24 (Estimated)	२०२१-२२ 2021-22	२०२२-२३ 2022-23	२०२३-२४ (अंदाजित) 2023-24 (Estimated)	1	2
1.13	2.50	2.60	1.03	2.04	2.24	...	1 Gadchiroli (Gadchiroli)
7.50	2.91	3.01	0	2.78	3.06	...	2 Amravati (Achalpur)
1.25	1.3	1.40	1.25	0.95	1.05	...	3 Jalgaon (Raver)
1.23	4.16	4.26	1.23	2.90	3.19	...	4 Nashik (Kalvan)
3.93	1.31	1.41	0.33	1.18	1.30	...	5 Pune (Manchar)
0	2.15	2.25	0	2.16	2.38	...	6 Nanded (Kinvat)
1.55	2.45	2.55	1.49	2.43	2.67	...	7 Chandrapur (Chandrapur)
1.43	1.6	1.70	0.77	0.79	0.87	...	8 Gondia (Devri)
18.02	18.38	19.18	6.10	15.23	16.75	..	Total

Figures are included from April 2022 to December 2022.

तक्ता ३१ / TABLE XXXI

पंडित दीनदयाळ उपाध्याय रोजगार मेळावे - या योजनेंतर्गत घेण्यात आलेले रोजगार मेळावे
*Statement showing the Pandit Deendayal Upadhyaya
 Number of Organised Job Fairs*

अनु. क्रमांक	जिल्ह्याचे नाव	२०२१-२०२२	२०२२-२०२३	२०२३-२०२४ (अंदाजित)	Serial No.	Name of District
1	2	2021-2022	2022-2023	2023-2024 (Estimated)	1	2
१	मुंबई / मुंबई उपनगर	- -	12	18	19	1 Mumbai/Mumbai Sub-urban
२	ठाणे / पालघर	- -	16	11	13	2 Thane / Palghar
३	रायगड	- -	4	10	10	3 Raigad
४	रत्नागिरी	- -	5	8	9	4 Ratnagiri
५	सिंधुदुर्ग	- -	4	6	6	5 Sindhudurg
६	नाशिक	- -	10	10	11	6 Nashik
७	धुळे	- -	4	4	4	7 Dhule
८	नंदुरबार	- -	5	9	10	8 Nandurbar
९	जळगाव	- -	7	9	10	9 Jalgaon
१०	अहमदनगर	- -	7	9	10	10 Ahmadnagar
११	पुणे	- -	9	12	13	11 Pune
१२	सातारा	- -	6	11	12	12 Satara
१३	सांगली	- -	5	9	10	13 Sangli
१४	सोलापूर	- -	5	10	11	14 Solapur
१५	कोल्हापूर	- -	7	11	12	15 Kolhapur
१६	औरंगाबाद	- -	7	7	8	16 Aurangabad
१७	जालना	- -	4	7	7	17 Jalna
१८	परभणी	- -	4	9	9	18 Parbhani
१९	हिंगोली	- -	3	7	7	19 Hingoli
२०	बीड	- -	3	7	7	20 Beed
२१	नांदेड	- -	5	8	6	21 Nanded
२२	उस्मानाबाद	- -	3	7	7	22 Osmanabad
२३	लातूर	- -	4	5	5	23 Latur
२४	बुलढाणा	- -	6	7	8	24 Buldhana
२५	अकोला	- -	6	7	8	25 Akola
२६	वाशिम	- -	4	6	6	26 Washim
२७	अमरावती	- -	7	12	13	27 Amravati
२८	यवतमाळ	- -	7	13	14	28 Yavatmal
२९	वर्धा	- -	6	8	9	29 Wardha
३०	नागपूर	- -	7	24	25	30 Nagpur
३१	भंडारा	- -	7	8	9	31 Bhandara
३२	गोंदिया	- -	4	7	7	32 Gondia
३३	चंद्रपूर	- -	4	10	10	33 Chandrapur
३४	गडचिरोली	- -	4	11	11	34 Gadchiroli
३५	महामेळावा	- -	1	0	0	35 Mahamelava
	एकूण	..	202	317	337	.. Total

* आकडेवारी एप्रिल २०२२ ते डिसेंबर २०२२ पर्यंतची आहे.

* Figures are included from April 2022 to December 2022.

तक्ता ३२ / TABLE XXXII

स्थापन करण्यात आलेल्या व कार्यरत असलेल्या सेवा सोसायट्यांची जिल्हानिहाय सांख्यिकी माहिती
Districtwise statement showing the No. of Seva Societies Established and Working Seva Societies

अनु- क्रमांक	जिल्हाचे नाव	स्थापन करण्यात आलेल्या सेवा सोसायट्या No. of Seva Societies Established			कार्यरत असलेल्या सेवा सोसायट्या No. of Working Seva Societies			Serial No.	Name of District
		२०२१-२०२२	२०२२-२०२३	२०२३-२०२४ (अंदाजित)	२०२१-२०२२	२०२२-२०२३	२०२३-२०२४ (अंदाजित)		
		2021-2022	2022-2023	2023-2024 (Estimated)	2021-2022	2022-2023	2023-2024 (Estimated)		
1	2	3	** 4	5	6	** 7	8	1	2
१	मुंबई/मुंबई उपनगर	367	368	369	206	207	208	1	Mumbai/Mumbai Sub-urban
२	ठाणे/पालघर	130	131	132	122	123	124	2	Thane / Palghar
३	रायगड	120	121	122	49	49	50	3	Raigad
४	रत्नागिरी	21	23	24	21	23	24	4	Ratnagiri
५	सिंधुदुर्ग	88	88	89	64	64	65	5	Sindhudurg
६	नाशिक	103	104	105	103	103	104	6	Nashik
७	धुळे	92	92	93	58	58	59	7	Dhule
८	नंदुरबार	63	64	65	18	19	20	8	Nandurbar
९	जळगाव	145	145	146	79	79	80	9	Jalgaon
१०	अहमदनगर	81	81	82	23	23	24	10	Ahmednagar
११	पुणे	792	792	793	165	165	166	11	Pune
१२	सातारा	201	201	202	26	26	27	12	Satara
१३	सांगली	422	422	423	59	59	60	13	Sangli
१४	सोलापूर	201	201	202	22	22	23	14	Solapur
१५	कोल्हापूर	278	279	280	51	51	52	15	Kolhapur
१६	औरंगाबाद	332	322	323	300	92	93	16	Aurangabad
१७	जालना	322	322	323	62	62	63	17	Jalna
१८	परभणी	138	136	139	90	91	92	18	Parbhani
१९	हिंगोली	80	81	82	45	46	47	19	Hingoli
२०	बीड	131	132	133	30	31	32	20	Beed
२१	नांदेड	367	369	370	172	174	175	21	Nanded
२२	उस्मानाबाद	55	56	57	37	38	39	22	Osmanabad
२३	लातूर	334	334	335	98	92	93	23	Latur
२४	बुलढाणा	226	226	227	61	61	62	24	Buldhana
२५	अकोला	213	213	214	47	47	48	25	Akola
२६	वाशिम	136	136	137	55	55	56	26	Washim
२७	अमरावती	279	279	280	120	120	121	27	Amravati
२८	यवतमाळ	515	515	516	174	174	175	28	Yavatmal
२९	वर्धा	163	143	144	46	46	47	29	Wardha
३०	नागपूर	413	415	416	117	119	120	30	Nagpur
३१	भंडारा	185	185	186	129	129	130	31	Bhandara
३२	गोंदिया	388	381	390	69	70	71	32	Gondia
३३	चंद्रपूर	323	324	325	138	139	140	33	Chandrapur
३४	गडचिरोली	85	85	86	16	16	17	34	Gadchiroli
एकूण		7769	7776	7813	2872	2673	2712	..	Total

* आकडेवारी एप्रिल २०२२ ते डिसेंबर २०२२ पर्यंतची आहे.

@ Figures are included from April 2022 to December 2022.

** मागील वर्षातील स्थापन केलेल्या सेवा सोसायट्या व कार्यरत असलेल्या सेवा सोसायट्या समाविष्ट आहेत.

व्यवस्थापकीय अनुदान वाटप केलेल्या सेवा सोसायट्यांची वर्षनिहाय सांख्यिकी माहिती

अ. क्र. Sr. No.	वर्ष Year	मंजूर अनुदान (रुपये लाखांत) Budget Grant (Rs. in Lakhs)	पहिला हप्ता 1st Instalment			दुसरा हप्ता 2nd Instalment			
			अनुदान वाटप केलेल्या सेवा सोसायट्यांची संख्या No. of Co- operative Service Society to whom assistance is distribute	अनुदान वाटप केलेल्या सेवा सोसायटीतील सदस्य संख्या No. of Members in Co-operative Service Society	वाटप केलेल्या अनुदानाची रक्कम (रु. लाखांत) Amount of Subsidy Allotted (Rs. in Lakhs)	अनुदान वाटप केलेल्या सेवा सोसायट्यांची संख्या No. of Co-operative Service Society to whom assistance is distribute	अनुदान वाटप केलेल्या सेवा सोसायटीतील सदस्य संख्या No. of Members in Co-operative Service Society	वाटप केलेल्या अनुदानाची रक्कम (रु. लाखांत) Amount of Subsidy Allotted (Rs. in Lakhs)	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	
1	2003-04	..	133.00	827	9,683	115.33	--	--	--
2	2004-05	..	327.32	1,493	20,557	246.48	150	2,439	29.27
3	2005-06	..	503.63	1,321	20,866	249.62	336	7,189	86.27
4	2006-07	..	400.03	870	13,186	158.23	156	3,835	46.03
5	2007-08	..	662.24	14	177	2.12	212	3,117	37.73
6	2008-09	..	801.00	--	--	--	93	1,239	12.96
7	2009-10	..	689.01	--	--	--	104	1,719	20.65
8	2010-11	..	692.18	--	--	--	17	507	6.08
9	2011-12	..	564.00	--	--	--	--	--	--
10	2012-13	..	547.93	--	--	--	4	80	0.96
11	2013-14	..	326.93	--	--	--	--	--	--
12	2014-15	..	290.17	--	--	--	4	50	0.60
13	2015-16	..	229.72	--	--	--	1	14	0.17
14	2016-17	..	292.32	0	0	0	0	0	0
15	2017-18	..	310.58	0	0	0	0	0	0
16	2018-19	..	326.10	0	0	0	0	0	0
17	2019-20*	..	342.40	0	0	0	0	0	0
18	2020-21	..	00.00	0	0	0	0	0	0
19	2021-22	..	00.00	0	0	0	0	0	0
20	2022-23	..	00.00	0	0	0	0	0	0
	(Dec. 2022)	..							
	Total	..	7438.56	4,525	64,489	771.78	984	20,189	240.72

* आकडेवारी एप्रिल २०२२ ते डिसेंबर २०२२ अखेरपर्यंतची आहे.

सन २०२१-२२ करिता मंजूर अनुदान रोजगार प्रोत्साहन कार्यक्रम/रोजगार मेळावे, सेवा सोसायटी या तीन योजनांकरिता एकत्रित दर्शविण्यात आले आहे.

TABLE XXXIII

Statement showing the Financial Assistance to Co-operative Service Societies

तिसरा हप्ता 3rd Instalment			एकूण Total			अ. क्र. Sr. No.	वर्ष Year
अनुदान वाटप केलेल्या सेवा सोसायट्यांची संख्या No. of Co- operative Service Society to whom assistance is distribute	अनुदान वाटप केलेल्या सेवा सोसायटीतील सदस्य संख्या No. of Members in Co-operative Service Society	वाटप केलेल्या अनुदानाची रक्कम (रु. लाखात) Amount of Subsidy Allotted (Rs. in lakhs)	अनुदान वाटप केलेल्या सेवा सोसायट्यांची संख्या No. of Co-operative Service Society to whom assistance is distribute	अनुदान वाटप केलेल्या सेवा सोसायटीतील सदस्य संख्या No. of Members in Co-operative Service Society	वाटप केलेल्या अनुदानाची रक्कम (रु. लाखात) Amount of Subsidy Allotted (Rs. in lakhs)		
10	11	12	13	14	15	1	2
--	--	--	827	9,683	115.33	.. 1	2003-04
--	--	--	1,643	22,996	275.75	.. 2	2004-05
31	592	7.10	1,688	28,647	342.99	.. 3	2005-06
51	1,921	23.05	1,077	18,942	227.31	.. 4	2006-07
55	1,357	16.28	281	4,651	56.13	.. 5	2007-08
30	787	9.44	123	2,026	22.40	.. 6	2008-09
64	1,695	20.35	168	3,414	41.00	.. 7	2009-10
39	1,083	13.00	56	1,590	19.08	.. 8	2010-11
4	46	0.55	4	46	0.55	.. 9	2011-12
2	24	0.29	6	104	1.25	.. 10	2012-13
5	144	1.73	5	144	1.73	.. 11	2013-14
3	62	0.74	7	112	1.34	.. 12	2014-15
0	0	0	1	14	0.17	.. 13	2015-16
0	0	0	0	0	0	.. 14	2016-17
0	0	0	0	0	0	.. 15	2017-18
0	0	0	0	0	0	.. 16	2018-19
0	0	0	0	0	0	.. 17	2019-20*
0	0	0	0	0	0	.. 18	2020-21
0	0	0	0	0	0	.. 19	2021-22
0	0	0	0	0	0	.. 20	2022-23
							(Dec. 2022)
284	7,711	92.53	5,886	92,369	1105.03		

* Figures are included given for the period April 2022 to December 2022.

तक्ता ३४ / TABLE XXXIV

कौशल्य, रोजगार, उद्योजकता व नाविन्यता आयुक्तालय

Commissionerate of Skill, Employment, Entrepreneurship and Innovation Department

अनु- क्रमांक	पदनाम Designation	सुधारित वेतन मॅट्रीक्समधील वेतन स्तर Pay level in Received Pay Matrix	पदसंख्या No. of posts			Designation	
			2021-22	2022-23	2023-24 (अंदाजित) Estimated		
Sr. No. 1	2	3	4	5	6	2	
१. राजपत्रित (गट-अ)							1. Gazetted (Group-A)
१	आयुक्त, कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता.	.. Cadre Post	..	1	1	1	Commissioner Skill Development, Employment and Entrepreneurship.
२	उप आयुक्त, कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता.	.. S-23 : 67700-208700	..	7	7	7	Dy. Commissioner, Skill Development, Employment and Entrepreneurship.
३	सहायक संचालक (लेखा)	.. S-20 : 56100-177500	..	1	1	1	Assistant Director (Accounts)
४	सहायक आयुक्त, कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता.	.. S-18 : 49100-155800	..	40	40	40	Assistant Commissioner, Skill Development Employment and Entrepreneurship.
२. राजपत्रित (गट-ब)							Gazetted (Group-B)
५	कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता मार्गदर्शन अधिकारी.	.. S-15 : 41800-132300	..	100	100	100	S. D. E. and E. G. O.
६	सहायक लेखा अधिकारी (गट ब)	.. S-15 : 41800-132300	..	3	3	3	Asstt. Accounts Officer (Group B)
			एकूण	152	152	152	Total
३. अराजपत्रित (गट-क)							2. Non-Gazetted (Group B)
७	लघुलेखक (उच्च श्रेणी)	.. S-15 : 41800-132300	..	1	1	1	Stenographer (Higher Grade) (Group B)
८	लघुलेखक (निम्न श्रेणी)	.. S-14 : 38600-122800	..	1	1	1	Stenographer (Lower Grade) (Group B)
			एकूण	2	2	2	Total
४. अराजपत्रित (गट-क)							3. Non-Gazetted (Group C)
९	कनिष्ठ कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता मार्गदर्शन अधिकारी.	S-13 : 35400-112400	..	130	130	130	Jr. S. D. E. and E. G. O. (Group C).
१०	लघु टंकलेखक	.. S-8 : 25500-81100	..	14	14	14	Steno-Typist
११	वरिष्ठ लिपिक	.. S-8 : 25500-81100	..	160	160	160	Senior Clerk
१२	लिपिक-टंकलेखक	.. S-6 : 19900-63200	..	265	265	265	Clerk-Typist
१३	वाहन चालक	.. S-6 : 19900-63200	..	11	11	11	Driver बाह्य यंत्रणेद्वारे भरावयाची पदे
			एकूण	580	580	580	Total
५. अराजपत्रित (गट-ड)							3. Non-Gazetted (Group D)
१४	शिपाई	.. S-1 : 15000-47600	..	115	115	115	Peon बाह्य यंत्रणेद्वारे भरावयाची पदे
			एकूण	849	849	849	Total

तक्ता ३५ / TABLE XXXV
कौशल्य, रोजगार, उद्योजकता व नाविन्यता विभाग
Skill, Employment, Entrepreneurship and Innovation Department

अनु- क्रमांक Sr. No. 1	पदनाम Designation 2	वेतन बँड Pay Band 3	पदसंख्या No. of posts			Designation 2	
			2021-22 4	2022-23 5	2023-24 (अंदाजित) Estimated 6		
१.	राजपत्रित					1. Gazetted	
	वर्ग १ (गट-अ)					<i>Class-I (Group-A)</i>	
१	अ. मु. सचिव/प्र. सचिव/सचिव ..	संवर्ग पद	..	1	1	1	Principal Secretary*
२	सहसचिव ..	1,18,500-2,14,100	..	1	1	1	Joint Secretary
३	उपसचिव ..	78,800-2,09,200	..	2	2	2	Deputy Secretary
४	विशेष कार्य अधिकारी ..	78,800-2,09,200	..	2	2	2	Special Executive Officer
५	अवर सचिव ..	67,700-2,08,700	..	3	3	3	Under Secretary
			एकूण ..	9	9	9	Total
२.	वर्ग २ (गट-ब)						<i>Class-II (Group-B)</i>
५	वरिष्ठ स्वीय सहायक ..	67,700-2,08,700	..	1	1	1	Senior Personal Assistant
६	कक्ष अधिकारी ..	47,600-1,47,100	..	6	6	6	Desk Officer/Section Officer
७	कक्ष अधिकारी ..	56,100-1,77,500	..	2	2	2	Desk Officer/Section Officer
	(४ वर्षांच्या नियमित सेवेनंतर)						
			एकूण ..	9	9	9	Total
३.	अराजपत्रित वर्ग-२/३						2. Non-Gazetted Class-II/III
८	निवड श्रेणी लघुलेखक ..	67,700-2,08,700	..	1	1	1	Selection Grade Stenographer
९	उच्च श्रेणी लघुलेखक ** ..	41,800-1,32,300	..	2	2	2	Higher Grade Stenographer**
१०	निम्न श्रेणी लघुलेखक ..	38,000-1,22,800	..	3	3	3	Lower Grade Stenographer
११	संगणक सहायक ..	38,600-1,22,800	..	0	2	2	Computer Assistant
१२	सहायक कक्ष अधिकारी ..	38,000-1,22,800	..	16	16	16	Assistant Desk Officer
१३	लघु टंकलेखक ..	25,500-81,100	..	1	1	1	Steno Typist
१४	लिपिक टंकलेखक ..	19,900-63,200	..	15	15	15	Clerk Typist
१५	वाहन चालक * ..	19,900-63,200	..	1	1	1	Driver *
१६	वाहन चालक ..	19,900-63,200	..	1	1	1	Driver
							* १ पद बाह्ययंत्रणेद्वारे
१७	रोख लेखापाल ..	38,600-1,22,800	..	1	1	1	
			एकूण ..	41	43	43	Total
४.	अराजपत्रित वर्ग-४						3. Non-Gazetted Class-IV
१८	शिपाई ** ..	16,600-52,400	..	6	6	6	Peon **
							* २ पद बाह्ययंत्रणेद्वारे
			एकूण ..	6	6	6	Total
			एकूण बेरीज ..	65	67	67	Grand Total

(१) * कौशल्य, रोजगार, उद्योजकता व नाविन्यता विभाग, शासन निर्णय, क्रमांक कौविउ - २०१५/प्र.क्र. ०७/प्रशा-१, दिनांक ११ जून २०१५ अन्वये विभागाच्या आस्थापनेवर १४ पदे नव्याने निर्माण करण्यात आली आहेत.

- (२) उच्च व तंत्रशिक्षण विभाग, शासन निर्णय, क्रमांक इएसटी-४४१५/प्र.क्र. ३५४/आस्था-१, दिनांक १९ सप्टेंबर २०१५ अन्वये विभागातील २२ पदे दिनांक २ सप्टेंबर २०१५ (मपू) पासून कौशल्य, रोजगार, उद्योजकता व नाविन्यता विभागात वर्ग करण्यात आली आहेत.
- (३) कौशल्य, रोजगार, उद्योजकता व नाविन्यता विभाग, शासन निर्णय क्रमांक कौविउ - २०१५/प्र.क्र. १९६/प्रशा-१, दिनांक २४ फेब्रुवारी २०१६ अन्वये वि.का.अ. (उपसचिव दर्जा गट अ) - २ पदे व लघुलेखक (नि. श्रे. गट क) - २ पदे निर्माण करण्यात आली.
- (४) ** कौशल्य, रोजगार, उद्योजकता व नाविन्यता विभाग, शासन निर्णय, क्रमांक कौविउ - २०१६/प्र.क्र. ३६०/प्रशा-१, दिनांक १८ ऑक्टोबर २०१६ अन्वये शिपाई - १ पद निरसित करण्यात आले आहे.
- (५) महाराष्ट्र शासन राजपत्र, असाधारण भाग चार-अ, बुधवार, ऑक्टोबर २८, २०२० च्या अधिसूचनेद्वारे विभागाचे नाव “ कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता विभाग ” तथा इंग्रजीमध्ये “ Skill Development, Employment and Entrepreneurship Department ”असे झालेले आहे.
- (६) कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता विभागाचे शासन निर्णय क्रमांक कौविउ - २०२०/प्र.क्र. ९९/प्रशा-१, दिनांक २५ फेब्रुवारी २०२२ नुसार कौशल्य, रोजगार, उद्योजकता व नाविन्यता विभाग असे नाव झालेले आहे.
-

कौशल्य, रोजगार, उद्योजकता

व

नाविन्यता विभाग

(महाराष्ट्र राज्य कौशल्य विकास सोसायटी)

कौशल्य, रोजगार, उद्योजकता व नाविन्यता विभाग

महाराष्ट्र राज्य कौशल्य विकास सोसायटी

- रोजगाराबाबत बदलत्या राष्ट्रीय व आंतरराष्ट्रीय परिस्थिती कौशल्य विकास व उद्योजकता अधिक प्रोत्साहन देण्याच्या उद्देशाने केंद्र शासनाच्या धर्तीवर राज्य शासनाने दिनांक १५ जानेवारी २०१५ रोजी स्वतंत्र कौशल्य, रोजगार, उद्योजकता व नाविन्यता विभागाची स्थापना करण्यात आली.
- केंद्र व राज्य शासनामार्फत राबविण्यात येणाऱ्या योजनांची प्रभावी अंमलबजावणीकरिता राज्यस्तरावर संस्था रजिस्ट्रेशन ॲक्ट, १८६० अंतर्गत महाराष्ट्र राज्य कौशल्य विकास सोसायटी दिनांक १५ फेब्रुवारी, २०११ रोजी स्थापना करण्यात आली.
- केंद्र व राज्य शासनाच्या विविध कौशल्य विकास योजना राज्य शासनाच्या विविध विभागाकडून राबविण्यात येतात. परिणामी त्यात एकसूत्रता यावी तसेच, कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकताविषयक राष्ट्रीय व राज्यपातळीवर धोरणांचे संनियंत्रण, नियोजन व प्रभावी अंमलबजावणी व्हावी या दृष्टीने कौशल्य विकास संबंधित सर्व योजना महाराष्ट्र राज्य कौशल्य विकास सोसायटी या नोडल संस्थेमार्फत राबविण्याचे निश्चित करण्यात आले आहे. त्यानुषंगाने, राज्यातील कौशल्य विकास योजनेकरिता ही सोसायटी नोडल एजन्सी म्हणून कार्यरत आहे.

१. धोरण व उद्दिष्टे :

- उद्योग नोकरी पुरविणाऱ्या कंपन्या, यांचेशी समन्वय साधून उद्योगांच्या आवश्यकतेनुसार कुशल मनुष्यबळ निर्माण करणे.
- कौशल्य विकास कार्यक्रमाकरिता केंद्रीय पोर्टल तयार करून सर्व औद्योगिक आस्थापना, त्यामधील रिक्त पदे, रोजगार जाहिरात, सर्व कौशल्य विकास प्रशिक्षण संस्था, औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था, प्रशिक्षित युवकांची माहिती एकत्रित करून राज्य तसेच, राष्ट्रीय स्तरावरील कुशल मनुष्यबळाची मागणी व पूर्तता यानुसार महाराष्ट्रातील युवकांना जोडणे.

२. महाराष्ट्र राज्य कौशल्य विकास सोसायटीची रचना :

राज्यातील कौशल्य विकास योजनेकरिता ही सोसायटी नोडल एजन्सी म्हणून कार्यरत आहे. आयुक्त, कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता आयुक्तालय यांच्याकडे या सोसायटीच्या समन्वयाचे कामकाज सोपविण्यात आलेले असून महाराष्ट्र राज्य कौशल्य विकास सोसायटीचे ते पदसिद्ध “ मुख्य कार्यकारी अधिकारी ” म्हणून कामकाज पाहत आहेत.

३. संकेतस्थळ :

कौशल्य विकास प्रशिक्षणासंबंधित संपूर्ण कामकाज उदा. प्रशिक्षण संस्था नोंदणी, उमेदवारांची नोंदणी, प्रशिक्षण तुकड्या तयार करणे, प्रशिक्षणाचे संनियंत्रण करणे, संबंधित प्रशिक्षण शुल्क अदा करणे इत्यादी सर्व बाबी <https://kaushalya.mahaswayam.gov.in/> या सोसायटीच्या वेबसाईटवर ऑनलाईन पद्धतीने करण्यात येते.

या सोबतच महाराष्ट्र राज्य कौशल्य विकास सोसायटीमार्फत राबविण्यात येणारे उपक्रम सोशल मिडीयावरही उपलब्ध करून देण्यात आलेले आहेत.

<http://twitter.com/MSSDSociety>

<http://www.facebook.com/MSSDSociety>

४. व्यावसायिक अभ्यासक्रम :

National Skills Qualification Framework (NSQF) अन्वये स्थापित मानकांनुसार National Skill Development Corporation (NSDC) मार्फत तसेच, Sector Skill Council (SSC) संलग्न अशा एकूण १५९५ व्यावसायिक अभ्यासक्रमाचे संबंधित प्रशिक्षण संस्थामार्फत उमेदवारांना कौशल्य प्रशिक्षण देण्यात येते. प्रशिक्षण तुकडीमध्ये किमान २० आणि कमाल ३० इतकी उमेदवारांची संख्या असते. सदर उमेदवारांची नोंदणी ही AADHAR क्रमांकावर आधारित असून प्रशिक्षणाचे संनियंत्रण बायोमेट्रीक उपस्थिती प्रणालीद्वारे करण्यात येते.

५. व्यावसायिक प्रशिक्षण संस्था :

महाराष्ट्र राज्य कौशल्य विकास सोसायटीमार्फत राबविण्यात येणाऱ्या योजनांतर्गत अल्पमुदतीचे व्यावसायिक प्रशिक्षण प्रदान करण्यासाठी इच्छुक प्रशिक्षण संस्थांना National Skill Development Corporation (NSDC) च्या Skill India Portal वर नोंदणी करणे आवश्यक आहे.

सद्यःस्थितीत राज्यामध्ये Skill India Portal वर नोंदणी केलेल्या प्रशिक्षण संस्थांची आकडेवारी खालीलप्रमाणे आहे.

अ. क्र.	तपशील	प्रशिक्षण संस्था
१.	Skill India Portal वर नोंदणीकृत शासकीय प्रशिक्षण संस्था	४७४
२.	Skill India Portal वर नोंदणीकृत प्रशिक्षण केंद्र	१४२५

तदनंतर Skill India Portal वर स्टार रेटिंग प्राप्त असलेल्या प्रशिक्षण संस्थांना कार्यादेश देण्यापूर्वी संबंधित संस्थेकडे अभ्यासक्रमांकरिता आवश्यक पायाभूत सुविधा, प्रशिक्षणार्थीना उपलब्ध करून दिलेला रोजगार अथवा स्वयंरोजगार, रोजगाराकरिता विविध औद्योगिक आस्थापनांसमवेत केलेली भागीदारी, स्वयंरोजगाराकरिता अर्थसहाय्य करणाऱ्या संस्थांसमवेत करार इत्यादीबाबी तपासल्या जातील. केंद्र व राज्य शासनमार्फत केलेल्या स्कील गॅप स्टडीच्या धर्तीवर तसेच, बाजारपेठेमध्ये उपलब्ध असलेल्या कुशल मनुष्यबळाची मागणी विचारात घेऊन सेक्टरची निवड करण्यात येईल. तसेच व्यावसायिक अभ्यासक्रमांच्या निकषांची पूर्तता करणारे अभियांत्रिकी महाविद्यालये, तंत्रनिकेतन संस्था, औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था, परिचारिका महाविद्यालये यासारख्या शासकीय संस्थांना सूचीबद्ध करण्याची प्रक्रिया प्रगतीपर आहे.

६. मूल्यमापन व प्रमाणिकरण :

उमेदवारांचे मूल्यमापन हे केंद्र शासनाच्या National Skill Development Corporation (NSDC) आणि Sector Skill Councils (SSC) कडील मान्यताप्राप्त मूल्यमापन संस्था (Assessing Body) मार्फत करण्यात येते तसेच, प्रमाणिकरण (Certification) हे National Council for Vocational Education Training-NCVET, Sector Skill Councils (SSC) तसेच, Maharashtra State Council on Vocational Training-MSCVT यांचेमार्फत करण्यात येते.

७. प्रशिक्षण शुल्क निकष :

प्रशिक्षण शुल्काचे निकष हे केंद्र शासनाच्या कौशल्य विकास व उद्यमशीलता मंत्रालयाद्वारे Common Cost Norm Policy अन्वये निर्धारित करण्यात आलेले आहेत. सोसायटीकडे सूचीबद्ध असलेल्या प्रशिक्षण संस्थांना प्रती उमेदवार प्रती तास याप्रमाणे Pro-rata तत्वावर प्रशिक्षण शुल्क ऑनलाईन पद्धतीने अदा करण्यात येते.

८. महाराष्ट्र राज्य कौशल्य विकास सोसायटीमार्फत राबविण्यात येणाऱ्या विविध कौशल्य विकास प्रशिक्षण योजना :

८.१ केंद्र शासन पुरस्कृत

- **प्रधानमंत्री कौशल्य विकास योजना (PMKVY) केंद्र पुरस्कृत राज्य व्यवस्थापित :** राज्यात सप्टेंबर, २०१७ पासून सदर योजनेची अंमलबजावणी सुरू करण्यात आली आहे. सदर योजना १००% केंद्र शासनमार्फत अनुदानित आहे.
- **प्रधानमंत्री कौशल्य विकास योजना (PMKVY) विशेष कृषी प्रकल्प :** सदर प्रकल्प केंद्र शासन पुरस्कृत असून प्रधानमंत्री कौशल्य विकास योजना (PMKVY) अंतर्गत कृषी क्षेत्रासाठी 'विशेष प्रकल्प' म्हणून राज्य स्तरावर कौशल्य, रोजगार, उद्योजकता व नावीन्यता विभागामार्फत राबविण्यात येत आहे. सदर कार्यक्रमाचा उद्देश ग्रामीण भागात कौशल्य आणि उद्योजकता विकासाला चालना देणे हा आहे. कौशल्य विकास व उद्योजकता विभागाच्या वतीने राज्यात 'महाराष्ट्र राज्य कौशल्य विकास सोसायटी (MSSDS)' ही संस्था कार्यक्रम अंमलबजावणी संस्था (PIA) म्हणून काम पाहत आहे.

➤ **Recognition to Prior Learning / RPL (गटशेती प्रशिक्षण : Mass Skilling)**

सदर योजनेतर्गत मार्च २०२१ पर्यंत २,८२,००० उमेदवारांना प्रशिक्षण देण्याचे उद्दिष्ट होते. त्यानुसार ३,५८,३८९ उमेदवारांची नोंदणी करण्यात आली आहे. त्यापैकी प्रशिक्षणाअंती २,८१,५४१ उमेदवार प्रमाणित झाले आहेत.

➤ **वैयक्तिक कौशल्य प्रशिक्षण (Individual Training)**

या कार्यक्रमांतर्गत राज्यातील १४,७६१ ग्रामीण बेरोजगार युवक-युवतींना रोजगारक्षम तसेच उद्योजकता विकास विषयक कृषीविषयक ९ विविध अभ्यासक्रमांचे प्रशिक्षण लक्ष्य निर्धारित करण्यात आले आहे. त्यामध्ये ३७२० उमेदवार नोंदणीकृत असून प्रशिक्षणाअंती २४४६ उमेदवार प्रमाणित झाले आहेत.

● **दीनदयाल अंत्योदय योजना- राष्ट्रीय नागरी उपजीविका अभियान (DAY -NULM)**

कौशल्य विकास कार्यक्रमाद्वारे रोजगार उपलब्धता हा घटक राबविण्यासाठी राज्यात महाराष्ट्र राज्य कौशल्य विकास सोसायटी ही “ नोडल एजन्सी ” म्हणून कार्यरत आहे. या घटकांतर्गत १५ ते ४५ वयोगटातील शहरी भागातील दारिद्र्यरेषेखालील आणि अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमाती, अल्पसंख्यांक, दिव्यांग त्याचप्रमाणे महिला प्रवर्गातील उमेदवारांच्या सक्षमीकरणासाठी कौशल्य प्रशिक्षण प्रदान करून रोजगार / स्वयंरोजगारच्या संधी उपलब्ध करून देण्यात येते. सदर योजना केंद्र व राज्य-शासनामार्फत ६०% - ४०% या प्रमाणात अनुदानित आहे. याकरिता नगर विकास विभागाच्या नगर संचालनालयाकडून निधी उपलब्ध होती.

● **उपजिविकेसाठी कौशल्य संपादन व ज्ञान जागरूकता अभियान (Skill Acquisition and Knowledge Awareness for Livelihood Promotion-SANKALP)**

केंद्र शासनाच्या कौशल्य व उद्योजकता मंत्रालयामार्फत National Skill Development Mission अंतर्गत राबविण्यात येणारा उपजिविकेसाठी कौशल्य संपादन व ज्ञान जागरूकता अभियान (Skill Acquisition and Knowledge Awareness for Livelihood Promotion-SANKALP) प्रकल्प राज्यामध्ये राबविण्यासाठी दिनांक ३० ऑगस्ट २०१९ रोजी शासन निर्णयाद्वारे मान्यता देण्यात आलेली आहे.

○ सदर प्रकल्पाचा कालावधी ६ वर्षांचा राहिल.

○ सदर प्रकल्पातर्गत होणाऱ्या खर्चाचा केंद्र व राज्य शासनाचा हिस्सा ६०:४० प्रमाणात राहिल.

● पहिल्या टप्प्यात संकल्प योजनेतर्गत एकूण १० जिल्ह्यांमध्ये कार्यक्रम राबविण्यात येणार असून यामध्ये केंद्र शासनमार्फत नाशिक, नागपूर, पुणे, औरंगाबाद, सिंधुदुर्ग, रत्नागिरी, वाशिम, गडचिरोली, नंदुरबार आणि उस्मानाबाद या १० जिल्हांची निवड करण्यात आली आहे.

८.२ राज्य शासन पुरस्कृत :

● प्रमोद महाजन कौशल्य व उद्योजकता विकास अभियान (PMKUYA) माहे २ सप्टेंबर २०१५ मध्ये “ प्रमोद महाजन कौशल्य व उद्योजकता विकास अभियान ” या योजनेची सुरुवात “ कुशल महाराष्ट्र - रोजगारयुक्त महाराष्ट्र ” या ध्येयपूर्तीसाठी करण्यात आली. या योजनेअंतर्गत राज्यातील १५ ते ४५ वयोगटातील उमेदवारांना कौशल्य विकास प्रशिक्षण देऊन रोजगार / स्वयंरोजगार उपलब्ध करून देण्यात येतो. सदर योजना १००% राज्य शासनामार्फत अनुदानित आहे.

८.३ जिल्हा पुरस्कृत योजना :

● **किमान कौशल्य विकास कार्यक्रम--जिल्हा नियोजन समिती**

महाराष्ट्रातील विविध जिल्ह्यातील विशिष्ट भौगोलिक तथा सामाजिक स्थिती, परंपरागत व्यवसाय, नैसर्गिक संसाधन तथा साधनसमाप्ती इत्यादींच्या आधारे जिल्ह्यातील रोजगार / स्वयंरोजगारासाठी अधिक मागणी असलेली क्षेत्रे निश्चित करून या क्षेत्रांच्या कौशल्याच्या मागणीनुसार विशिष्ट अभ्यासक्रम राबविणे तसेच प्रशिक्षण प्राप्त उमेदवारांना रोजगार/स्वयंरोजगारासाठी सहाय्य करणे या उद्दिष्टाकरिता “ किमान कौशल्य विकास कार्यक्रम ” या जिल्हास्तरीय सर्वसाधारण योजनेची अंमलबजावणी माहे मार्च २०१७ पासून सुरुवात करण्यात आली आहे.

९. महाराष्ट्र राज्य कौशल्य विकास सोसायटीमार्फत राबविण्यात येणाऱ्या विविध कौशल्य विकास प्रशिक्षण योजनांतर्गत साध्यासह माहितीप्रगतीपर --

अ.क्र.	योजना	नोंदणी केलेले उमेदवार	प्रमाणित झालेले उमेदवार	प्रमाणित उमेदवारांचे प्रमाण	रोजगार / स्वयंरोजगार प्राप्त उमेदवार	रोजगार / स्वयंरोजगार प्राप्त उमेदवारांचे प्रमाण
१	प्रधानमंत्री कौशल्य विकास योजना PMKVY CSSM.	७३,१११	५८,३४४	७९.८० %	१५,७४०	२६.९८ %
२	दीनदयाल अंत्योदय योजना - राष्ट्रीय नागरी उपजिविका अभियान.	२,५२,५७७	१,९०,४५९	७५.४१ %	१,२२,२९२	६४.२१ %
३	प्रमोद महाजन कौशल्य व उद्योजकता विकास अभियान - PMKUVA.	१,९३,६२४	१,३४,०४७	७६.९७ %	८८,८२०	६६.२६ %
४	किमान कौशल्य विकास योजना DPC	४४,७४४	२९,३५०	६५.६० %	१४,९४२	५०.९१ %
	एकूण	५,६४,०५६	४,१२,२००	७३.०८ %	२,४१,७९४	५८.६६ %
५	प्रधानमंत्री कौशल्य विकास योजना विशेष प्रकल्प, PMKVY Special Project RPL.	३,५८,३८९	२,८१,५४१	७८.५५ %	लागू नाही	लागू नाही
*६	प्रधानमंत्री कौशल्य विकास योजना विशेष वैयक्तिक प्रशिक्षण PMKVY Special Project Individual Skilling.	३,७२०	२,४४६	६५.७५ %	लागू नाही	लागू नाही

१० शासनाच्या विविध विभागामार्फत राबविण्यात येणाऱ्या कौशल्य व उद्योजकता विकास योजनांचे एकसूत्रीकरण (Convergence) :

- राज्य शासनाच्या विविध विभागामार्फत राबविण्यात येत असलेल्या कौशल्य व उद्योजकता प्रशिक्षण तसेच क्षमता वृद्धिगत (Capacity Building) करण्यासंदर्भातील योजना / कार्यक्रम राबविण्यात दिनांक २० ऑगस्ट २०१९ रोजी शासन निर्णयाद्वारे मान्यता देण्यात आली आहे.
- संबंधित विभाग कौशल्य प्रशिक्षण विषयक कार्यक्रम राबविणार असल्यास प्रशिक्षणाचे व्यवस्थापन महाराष्ट्र राज्य कौशल्य विकास सोसायटी (MSSDS) च्या एकात्मिक वेबपोर्टलद्वारे करणे बंधनकारक राहिल.

वर्षनिहाय वित्तीय अहवाल मागील तीन वर्षांचे

(रुपये लाखात)

अ.क्र.	योजनेचे नाव	सन २०१९-२०			सन २०२०-२१			सन २०२१-२२		
		प्राप्त निधी	खर्च निधी	शिल्लक निधी	प्राप्त निधी	खर्च निधी	शिल्लक निधी	प्राप्त निधी	खर्च निधी	शिल्लक निधी
१	प्रमोद महाजन कौशल्य व उद्योजकता विकास अभियान (PMKUVA)	७२००	३७२५	१५३१.७४	२८९९	१२३.५३	४३६२.०४	४५००.००	२९१४.९१	४५२०.५६
२	राष्ट्रीय नागरी उप-जिविका अभियान (NULM)	११५६९.६८	१२७५५.९५	२५९.९३	२६००	२००६.४८	१३१.१२	२८०२	३५०६.९५	००
३	प्रधानमंत्री कौशल्य विकास योजना	००	१६१९.४९	२००.१३	५०८२	३४७७.७५	१६८३.१८	२१४४	३२५०.३३	४४५.२८
४	PMKVY विशेष प्रकल्प (कृषी क्षेत्र)	५२४६.३३	६१२४.५७	६०७.७४	३१४६.४१	३१०९.४८	४४४.३	६४४.३७	५४७.५६	४२५.३९

कौशल्य, रोजगार, उद्योजकता व नाविन्यता विभाग

(व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण संचालनालय)

१. संचालन व प्रशासन

प्रस्तावना

महाराष्ट्र राज्यात सर्व स्तरांवर तांत्रिक शिक्षण देण्याची जबाबदारी एकत्रितरित्या सोपविण्याच्या दृष्टीने १९४८ साली तंत्रशिक्षण संचालनालयाची स्थापना करण्यात आली व या संचालनालयाकडे अभियांत्रिकी महाविद्यालये, तंत्रशास्त्र विद्यालये, तंत्रनिकेतने, औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था, औद्योगिक शाळा, शासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण कर्मशाळा, माध्यमिक व उच्च माध्यमिक तांत्रिक प्रशाळा / केंद्रे व इतर प्रमाणपत्र अभ्यासक्रम सोपविण्यात आले. याशिवाय अन्य तऱ्हेचे पदव्युत्तर अभ्यासक्रम व संशोधन इत्यादी सर्व प्रकारचे तंत्रशिक्षणाचे कामसुद्धा या संचालनालयाकडे सोपविण्यात आले.

गेल्या ४ दशकांमध्ये राज्यात औद्योगिक उत्पादनाच्या घटक रचनेत लक्षणीय बदल झाल्यामुळे या औद्योगिक घटकांना निरनिराळ्या स्तरांवर लागणारे तांत्रिक प्रशिक्षित मनुष्यबळ व त्यांच्याकरिता पुनर्प्रशिक्षणाच्या सोयी उपलब्ध करण्याच्या दृष्टीने राज्यात प्रशिक्षणाच्या सोयीमध्ये प्रचंड वेगाने वाढ झाली. या विविध कार्यक्रमांचे संचालन व प्रशासन यांची सर्वांगीण प्रगती होण्याच्या दृष्टीने तंत्रशिक्षण संचालनालयाचे विभाजन करून तंत्रशिक्षण संचालनालय आणि व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण संचालनालय अशी दोन संचालनालये निर्माण करण्यात आली. व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण संचालनालयाकडे शिल्प कारागीर प्रशिक्षण योजना (औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था), शिकाऊ उमेदवारी योजना, औद्योगिक शाळा, शासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण कर्मशाळा, + २ स्तरांवरील व्यवसाय शिक्षण, माध्यमिक व उच्च माध्यमिक तांत्रिक विद्यालय / केंद्र व इतर प्रमाणपत्र अभ्यासक्रमांच्या वेगवेगळ्या योजनांची जबाबदारी सोपविण्यात आलेली आहे.

तंत्रशिक्षणाचा उद्देश केवळ तांत्रिक कुशल कारागीर किंवा प्रशिक्षित तंत्रज्ञ तयार करणे एवढाच नसून, अशा तंत्रशिक्षणाद्वारे समाजास उपयुक्त असे मनुष्यबळ निर्माण करणे हासुद्धा आहे. वाढत्या औद्योगिकीकरणामुळे सतत वाढत असलेली प्रशिक्षित मनुष्यबळाची गरज पुरविणे व त्याद्वारे राष्ट्राचा समतोल विकास घडवून आणणे ही तंत्रप्रशिक्षणाची मुख्य अंगे असून, तंत्रशिक्षणावर केलेला खर्च व त्यासाठी केलेली आर्थिक गुंतवणूक ही पर्यायाने राष्ट्रीय विकासासाठी केलेली गुंतवणूक आहे. निरनिराळ्या स्तरांवर प्रशिक्षित होणाऱ्या व्यक्तींमुळेच राष्ट्राच्या उत्पादन वाढीस मदत होते व त्यामुळे एकूण विकासाचा वेगही वाढविला जाऊ शकतो. व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण संचालनालयाखाली येणाऱ्या निरनिराळ्या योजनांमधून कुशल व निमकुशल कारागीर निर्माण केले जातात. एवढेच नव्हे तर कारखान्यातील कुशल / निमकुशल कारागिरांचे कौशल्य वाढविण्यासाठी प्रगत स्वरूपाचे प्रशिक्षण कार्यक्रम राबवून कारखान्यांना पर्यवेक्षकीय स्तरावरील मनुष्यबळ मिळविण्यासही मदत होते.

१९८४ साली तंत्रशिक्षणाच्या विस्तारासाठी सर्व स्तरांतील समन्वय साधण्यासाठी शासनाने व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण संचालनालयाची स्थापना केली. व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण संचालनालयाचे कार्यक्रम खाली दर्शविल्याप्रमाणे आहेत :-

- (१) माध्यमिक स्तरावरील पूर्व व्यावसायिक अभ्यासक्रम,
- (२) उच्च माध्यमिक स्तरावरील व्यवसाय शिक्षण अभ्यासक्रम,
- (३) + २ स्तरावरील द्विलक्षी अभ्यासक्रम,
- (४) कौशल्य विकास परीक्षा मंडळाचे प्रमाणपत्र अभ्यासक्रम,
- (५) शिल्प कारागीर प्रशिक्षण व्यवसाय योजना,
- (६) शिकाऊ उमेदवारी अधिनियम, १९६१ च्या कायदान्वये उमेदवारी प्रशिक्षण पाठ्यक्रम,
- (७) शासकीय तांत्रिक विद्यालय केंद्र तथा औद्योगिक शाळा,
- (८) प्रगत व्यवसाय प्रशिक्षण पद्धती.
- (९) High Tech (हायटेक)

१९८८-८९ सालापासून केंद्र शासन पुरस्कृत योजनेअंतर्गत + २ स्तरांवर व्यवसाय अभ्यासक्रम (पूर्वीचे नाव एमसीव्हीसी) राज्यात सुरू करण्यात आले आहेत. आता अभ्यासक्रमातील संस्थांची वाढती संख्या लक्षात घेऊन व योजना राबविण्यासाठी प्रभावी नियंत्रण आणण्यासाठी व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण संचालनालयामार्फत २ संचालकांची पदे अनुक्रमे (१) संचालक, व्यवसाय व प्रशिक्षण व (२) संचालक, व्यवसाय शिक्षण मार्च, १९९८ पासून निर्माण करण्यात आलेली आहेत. कौशल्य विकास कार्यक्रमाचे समन्वय करण्यासाठी व्यवसाय शिक्षण हे

आयुक्त, रोजगार व स्वयंरोजगार कौशल्य विकास यांच्या पर्यवेक्षकीय नियंत्रणाखाली देण्यात आले आहेत व त्याबाबतचे आदेश शासन निर्णय, सामान्य प्रशासन विभाग क्रमांक संकीर्ण-१००७/५४६/१८/(र. व का.), दिनांक ८ सप्टेंबर २०१० अन्वये निर्गमित केला आहे. कौशल्य विकास व उद्योजकता कार्यक्रमास अधिक गती देण्यासाठी व्यवसाय शिक्षण प्रशिक्षण संचालनालय शा. नि. कौ. वि. उ. वि. क्र. कौविउ-२०१५/प्र. क्र. १९०/प्रशा-१, दिनांक २ सप्टेंबर २०१५ अन्वये कौशल्य विकास व उद्योजकता विभागाच्या अधिपत्याखाली आणण्यात आला आहे.

१. संचालक, व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण -

- (१) शिल्प कारागीर प्रशिक्षण योजना,
- (२) शिकाऊ उमेदवारी योजना,
- (३) प्रगत व्यवसाय शिक्षण पद्धती,
- (४) औद्योगिक शासकीय प्रशिक्षण कर्मशाळा,
- (५) प्रशिक्षणाच्या अनुषंगाने सध्या राबविण्यात येणाऱ्या नवीन योजना --
 - (अ) लोकसेवा केंद्र,
 - (ब) मागेल त्याला प्रशिक्षण,
 - (क) आर्टिझन टू टेक्नोक्रेट,
 - (ड) प्रोजेक्ट युनाईटअंतर्गत अनुसूचित जमातीच्या उमेदवारांसाठी व्यवसायाभिमुख व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षणाचे सार्वत्रिकीकरण,
 - (इ) उत्पादनाभिमुख प्रशिक्षण योजना (POTS)
 - (ई) एम. ई. एस. योजना (मॉड्युलर एम्प्लॉयबल स्किल).
- (६) माध्यमिक स्तरावरील तंत्रशिक्षण,
- (७) + २ स्तरावरील व्यवसाय शिक्षण (द्विलक्षी),
- (८) उच्च माध्यमिक व्यवसाय शिक्षण (एच. एस. सी.) (व्होके.),
- (९) कौशल्य विकास परीक्षा मंडळाचे प्रमाणपत्र अभ्यासक्रम.
- (१०) महाराष्ट्र शिकाऊ उमेदवारी प्रोत्साहन योजना (MAPS)
- (११) औद्योगिक मूल्य वृद्धीकरणासाठी कौशल्याचे बळकटीकरण करणे (STRIVE)

२. तंत्र शाळा

प्रस्तावना (माध्यमिक स्तरावरील व्यवसाय शिक्षण)

इयत्ता ९ वी ते १० वी पर्यंतच्या माध्यमिक स्तरावरील विद्यार्थ्यांना तंत्र शिक्षणाचा लाभ घेता येतो. तांत्रिक विषय घेणाऱ्या विद्यार्थ्यांस प्रात्यक्षिक अनुभव मिळत असल्याने कार्यानुभवाचा विषय घ्यावा लागत नाही. शासकीय स्तरावर राज्यामध्ये हे शिक्षण देण्यासाठी ६ स्वयंपूर्ण माध्यमिक विद्यालये असून, या विद्यालयांमधून तांत्रिक व इतरही विषय शिकविले जातात. याशिवाय फक्त तांत्रिक विषयांचे शिक्षण देण्यासाठी राज्यामध्ये एकूण १६९ तांत्रिक विद्यालय केंद्रे सध्या कार्यरत आहेत. केंद्रांच्या परिसरामध्ये असलेल्या अशासकीय माध्यमिक शाळांमध्ये शिक्षण घेणारे विद्यार्थी या केंद्रांमध्ये तांत्रिक शिक्षण घेण्यासाठी आठवड्यामध्ये एक किंवा दोन दिवस येतात. त्यापैकी जिल्हा परिषदेतर्फे ३ तांत्रिक शाळा चालविण्यात येतात. अशारीतीने राज्यामध्ये सन २०२१-२०२२ या सत्रापर्यंत १६९ शासकीय संस्थांमधून २५,५६५ विद्यार्थ्यांना तांत्रिक शिक्षण देण्याची सुविधा उपलब्ध आहे. शिवाय राज्यात एकूण २२३ अशासकीय संस्था कार्यरत असून, २०,६७० विद्यार्थ्यांना तांत्रिक शिक्षण देण्याची सुविधा उपलब्ध आहे.

नवीन शैक्षणिक धोरणानुसार महाराष्ट्र राज्यात शैक्षणिक वर्ष १९९६-९७ पासून इयत्ता ८ वीमध्ये अभियांत्रिकी शास्त्राची मूलतत्त्वे हा तांत्रिक विषय आणि इयत्ता ९ वी आणि १० वीमध्ये (१) एलिमेंट्स ऑफ मेकॅनिकल इंजिनिअरिंग, (२) एलिमेंट्स ऑफ इलेक्ट्रिकल अँड इलेक्ट्रॉनिक्स इंजिनिअरिंग, (४) इन्ट्रोड्युक्शन टू बेसिक टेक्नॉलॉजी हे तांत्रिक विषय अंतर्भूत करण्यात आले होते. २०१४-२०१५ सत्रापासून एनव्हीइक्यूएफ/एनव्हीक्यूएफ स्तराप्रमाणे स्तर १-९ वी व स्तर २-१० वीकरिता, उपरोक्त ४ अभ्यासक्रम सुधारित करण्यात आले आहेत. याच बरोबर रिटेल, हेल्थ केअर, सिक्युरिटी, आयटी, अँटोमोबाईल सेक्टरमधील ५ नवीन अभ्यासक्रम सुरू करण्यात आलेले आहेत.

तंत्र विद्यालयांचे उद्दिष्ट व ध्येय -

- (१) स्वतःचे कर्तृत्वाबद्दल आत्मसंशोधन, क्रियाशीलता, दक्षता व आवड इत्यादी विद्यार्थ्यांमध्ये निर्माण करणे,
- (२) दैनंदिन जीवनातील आर्थिक व सामाजिक बाबतीत आणि औद्योगिक क्षेत्रातील सखोल ज्ञानाची व उत्पादनाच्या पद्धतीची माहिती मिळविणे,
- (३) मौल्यवान वस्तू तयार करून समाधान व स्वयं-अभिव्यक्ती निर्माण करणे,
- (४) तयार केलेल्या वस्तूंमधील चांगली कारागिरी व चांगले संकल्पन यांचा गुणगौरव करणे,
- (५) फावल्या वेळात घरी सुटसुटीतपणे यंत्रसामग्रीचा उपयोग करण्याची व प्रक्रियेची समर्थता विद्यार्थ्यांनी मिळविणे,
- (६) निर्मित वस्तूची निवड करणे, खरेदी करणे, वापर करणे, निगा राखणे व घरगुती आणि व्यावसायिक जीवनात त्यांचा वापर करण्याबद्दल माहिती मिळविणे,
- (७) स्वतः अथवा इतरांच्या सहकार्याने सांघिकरित्या काम करण्याचा विश्वास व जबाबदारीच्या जाणिवेची वाढ करणे,
- (८) शाळेतील, घरातील व बाहेरील कामे सुरक्षितपणे पार पाडण्यात प्रगती करणे.

जे विद्यार्थी तांत्रिक शिक्षण शाळेतर्फे माध्यमिक शालान्त परीक्षा उत्तीर्ण होतात, ते खाली दर्शविलेल्या सवलतीसाठी पात्र ठरतात :-

- (अ) तांत्रिक विषय घेऊन माध्यमिक शालान्त परीक्षा उत्तीर्ण झालेल्या विद्यार्थ्यांसाठी शेकडा ४५ व त्यापेक्षा जास्त गुण मिळविलेल्या विद्यार्थ्यांसाठी औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थेमध्ये व्यवसायनिहाय २५ टक्केपर्यंत जागा राखून ठेवण्यात येतात, त्यात मागासवर्गीय विद्यार्थ्यांसाठी राखीव जागांचा समावेश आहे.

व्यवसाय शिक्षण

+ २ स्तरावरील द्विलक्षी अभ्यासक्रम -

(१) **द्विलक्षी अभ्यासक्रम.**- डॉ. कोठारी आयोगाच्या शिफारशीनुसार + २ स्तरावर व्यवसाय शिक्षणाची जोड देऊन अधिकाधिक विद्यार्थ्यांना व्यावसायिक प्रशिक्षण द्यावे व रोजगार / स्वयंरोजगार करण्यास प्रवृत्त करावे, जेणेकरून महाविद्यालयीन शिक्षणाकडे जाणारा लोंढा थांबवावा या उद्देशाने राज्यात शैक्षणिक वर्ष १९७८-७९ पासून शासन निर्णय क्रमांक Education and Youth Service Department Resolution No. VOC/XXXVIII, dated 9th August 1978 अन्वये द्विलक्षी अभ्यासक्रम सुरू करण्यात आले आहेत. इयत्ता १२ वी उत्तीर्ण विद्यार्थ्यांनी स्वयंरोजगार करावा व ते शक्य नसल्यास पुढील शिक्षण सुरू ठेवावे असा दुहेरी हेतू या योजनेमध्ये आहे म्हणून या योजनेस द्विलक्षी अभ्यासक्रम असे संबोधण्यात येते.

- * तांत्रिक, वाणिज्य, कृषी व मत्स्य अशा चार गटांमधून १६ लक्षी अभ्यासक्रम सन २०१५-२०१६ पासून कार्यरत करण्यात आले आहेत.
- * इयत्ता ११ वी व १२ वीमध्ये आवश्यक ६ विषयांपैकी एक भाषा व एक विज्ञान शाखेतील विषयात सूट देऊन त्याऐवजी ३३ टक्के व्याप्ती असलेला २०० गुणांचा एक व्यवसाय अभ्यासक्रम शिकविण्यात येतो.
- * इयत्ता १२ वी उत्तीर्ण विद्यार्थ्यांना महाराष्ट्र राज्य व्यवसाय शिक्षण परीक्षा मंडळाच्या ठराविक प्रमाणपत्र अभ्यासक्रमांना थेट बसण्याची मुभा आहे.

राज्यात सन २०२१-२०२२ या सत्रापर्यंत शासकीय ००, अशासकीय अनुदानित ००० व अशासकीय विनाअनुदानित १७२९ (००००००००) संस्थांमधून व्यवसाय शिक्षणाचे द्विलक्षी अभ्यासक्रम सध्या शिकवले जात असून, एकूण १,७१,०८८ विद्यार्थ्यांसाठी व्यवसाय शिक्षणाच्या सुविधा उपलब्ध आहेत.

(एच. एस. सी.) Vocational

(२) उच्च माध्यमिक व्यवसाय अभ्यासक्रम.- केंद्र शासनाने १९८६ मध्ये नवीन शैक्षणिक धोरण जाहीर केले होते. त्या अंतर्गत असे मत प्रदर्शित केले होते की + २ स्तरावरील उच्च माध्यमिक शिक्षणाचे व्यावसायिकरण करण्यावर भर देण्यात यावा व त्यादृष्टीने देशभर राष्ट्रीय शैक्षणिक अनुसंधान व प्रशिक्षण परिषदेने तयार केलेल्या विविध व्यवसाय अभ्यासक्रमांच्या धर्तीवर कौशल्यावर आधारित व्यवसाय अभ्यासक्रम योजना राबविण्यात यावी. राज्य शासनाने या धोरणानुसार १९८८-८९ ह्या शालेय वर्षापासून राज्यामध्ये किमान कौशल्यावर आधारित व्यवसाय अभ्यासक्रमांच्या सुविधा राज्यातील १,०८८ संस्थांमध्ये मंजूर करण्यात आल्या असून या योजनेखाली २०१५-२०१६ पर्यंत ५९,४४० विद्यार्थ्यांना प्रशिक्षणाच्या सोयी निर्माण करण्यात आल्या आहेत. प्रत्यक्षात हे अभ्यासक्रम आता विभागाच्या शासन निर्णय क्र. व्हीओसी-२०१६/प्र.क्र. १७९(१)/व्याशि-४, दि. ४/२/२०२१ या शासन निर्णयामध्ये ४३ शासकीय, तंत्र माध्यमिक शाळा/केंद्र तथा कनिष्ठ महाविद्यालयामध्ये राबविण्यात येणाऱ्या +२ स्तरावरील उच्च माध्यमिक व्यवसाय (HSC Vocational) अभ्यासक्रमांचे विद्यमान औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांमध्ये शिल्प कारागीर प्रशिक्षण योजनेंतर्गत व्यवसाय अभ्यासक्रमांमध्ये रुपांतर करण्यास मान्यता देण्यात आलेली आहे. त्यानुसार शासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांमध्ये रुपांतरीत करण्यात आलेले आहेत. तसेच ११६ अशासकीय अनुदानित व १५० अशासकीय विनाअनुदानित संस्थांमध्ये सदर अभ्यासक्रम कार्यरत आहेत. सन २०१५-१६ पासून कमी पाठ्यक्रम बंद करून अधिक मागणीचे सुधारित २० पाठ्यक्रम तयार करण्यात आहे.

या योजनेखाली २००२ सालापर्यंत कनिष्ठ महाविद्यालयातील विद्यार्थी संख्येच्या २५ टक्के विद्यार्थ्यांना समाविष्ट करण्याचे उद्दिष्ट केंद्र शासनाने ठरवून दिलेले होते. सध्या या योजनेखाली ४ टक्के विद्यार्थ्यांचा समावेश झाला आहे.

किमान कौशल्यावर आधारित व्यवसाय अभ्यासक्रम पूर्ण केल्यानंतर शिकाऊ उमेदवारी प्रशिक्षणार्थी कायदा, १९६१ खाली प्रशिक्षणाच्या सुविधा उपलब्ध करून देण्यात येत आहेत. त्याचप्रमाणे हे अभ्यासक्रम पूर्ण केल्यानंतर, उमेदवार रोजगाराच्या दृष्टीने स्वयंपूर्ण होऊ शकतातच पण त्याचबरोबर स्वयंरोजगार मिळविण्याच्या दृष्टीनेसुद्धा त्यांना मिळालेले शिक्षण उपयोगात आणता येणार आहे.

महाराष्ट्र राज्य कौशल्य विकास मंडळाचे प्रमाणपत्र अभ्यासक्रम

शिल्प कारागीर प्रशिक्षण योजनेंतर्गत औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थेमध्ये शिकविण्यात येणाऱ्या प्रमाणपत्र अभ्यासक्रमांव्यतिरिक्त व्यवसायातील स्थानिक गरजा लक्षात घेऊन सुरू करणे आवश्यक असते. अशा प्रकारच्या तंत्र व्यवसायाच्या क्षेत्रात प्रशिक्षणाच्या सोयी/सुविधा पुरविण्याच्या दृष्टीने विविध व्यावसायिक/तांत्रिक प्रमाणपत्र पाठ्यक्रम व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण संचालनालयातर्फे चालविले जातात. हे प्रमाणपत्र अभ्यासक्रम सर्वसाधारणपणे ६ महिने ते दोन वर्षे मुदतीचे असून, अभ्यासक्रमांच्या अंतिम परीक्षा महाराष्ट्र राज्य कौशल्य विकास मंडळ, बांद्रा-५१, महाराष्ट्र राज्य यांचेमार्फत घेण्यात येऊन, यशस्वी उमेदवारांना आवश्यक ते व्यवसाय प्रमाणपत्र देण्यात येते. सदर अभ्यासक्रम प्रामुख्याने ज्यांची शैक्षणिक अर्हता कमी आहे अशा उमेदवारांसाठी निरनिराळ्या व्यवसायातील स्थानिक गरजा भागविण्याच्या दृष्टीने तयार केलेले असून, असे अभ्यासक्रम पूर्ण करणारे प्रशिक्षणार्थी अल्प भांडवलावर लघुव्यवसाय सुरू करू शकतात व त्यामुळे स्वयंरोजगारास चालना मिळू शकते. यशस्वी विद्यार्थ्यांना स्थानिक पातळीवरून मध्यम व लघुउद्योगांमधून रोजगाराच्या संधीसुद्धा उपलब्ध होऊ शकतात.

व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण संचालनालयाच्या नियंत्रणाखाली राज्याच्या निरनिराळ्या भागात वर उल्लेखिलेल्या प्रमाणपत्र अभ्यासक्रमांचे प्रशिक्षण देणाऱ्या सन २०१९-२०२० या सत्रातील सुमारे १,०१४ शासनमान्य व्यवसाय शिक्षण संस्था असून, त्यांची एकूण प्रवेशक्षमता सुमारे ५२,२०० इतकी आहे.

व्यवसाय परीक्षा मंडळ, महाराष्ट्र राज्य यांनी आखलेल्या व्यावसायिक अभ्यासक्रमांपैकी काही अभ्यासक्रम शासकीय संस्थांमधून चालविले जातात. राज्यात सन २०२०-२०२१ या सत्रापर्यंत १५ शासकीय संस्था असून, त्यामधून महाराष्ट्र राज्य कौशल्य विकास मंडळाचे निरनिराळे मान्यताप्राप्त अभ्यासक्रम चालविले जातात, विद्यार्थ्यांना शिकविण्याची व्यवस्था केली जाते.

तक्ता

TABLE

वैधानिक विकास मंडळनिहाय प्रत्यक्ष खर्च, अर्थसंकल्पीय तरतूद,

वैधानिक विकास मंडळनिहाय अर्थसंकल्प	प्रत्यक्ष खर्च २०२१-२२ Actuals 2021-2022			अर्थसंकल्प २०२२-२०२३ Budget Estimates 2022-2023		
	योजनेतर Non-Plan	योजनांतर्गत Plan	एकूण Total	योजनेतर Non-Plan	योजनांतर्गत Plan	एकूण Total
	1	2	3	4	5	6
विदर्भ वैधानिक विकास मंडळ ..	२५१४७७७	६७५२८	२५८२३०५	३२९३९५४	८८३७०३	४१७७६५७
मराठवाडा वैधानिक विकास मंडळ ..	२२३५३५७	५४९७८	२२९०३३५	२९२७९५९	७१९४७९	३६४७४३०
उर्वरित महाराष्ट्र वैधानिक विकास मंडळ ..	४५६३८५५	१७०७१२	४७३४५६७	५९७७९१६	२२३४१	६०००२५७
एकूण ..	९३१३९८९	२९३२९९	९६०७२०८	१२१९९८२९	१६२५५१५	१३८२५३४४
वर्गीकरण न केलेले ..	०	०	०	०	०	०
एकूण महाराष्ट्र ..	९३१३९८९	२९३२९९	९६०७२०८	१२१९९८२९	१६२५५१५	१३८२५३४४

सुधारित अंदाज याबाबतचे विवरणपत्र

(रुपये हजारांत / Rs. in thousands)

सुधारित अंदाज २०२२-२०२३			अर्थसंकल्प २०२३-२०२४			Item
Revised Budget Estimates 2022-2023			Budget Estimates 2023-2024			
योजनेतर Non-Plan 8	योजनांतर्गत Plan 9	एकूण Total 10	योजनेतर Non-Plan 11	योजनांतर्गत Plan 12	एकूण Total 13	1
२९१९८८५	५९७१७०	३५१७०५५	३४३४०१६	११६८३५७	४६०२३७३	
२५९५४५४	४८६१८९	३०८१६४३	३०५२४५९	९५१२२४	४००३६८३	
५२९९०५१	१५०९६५१	६८०८७०२	६२३२१०४	२९५३६१५	९१८५७१९	
१०८१४३९०	२५९३०१०	१३४०७४००	१२७१८५७९	५०७३१९६	१७७९१७७५	
०	०	०	०	०	०	
१०८१४३९०	२५९३०१०	१३४०७४००	१२७१८५७९	५०७३१९६	१७७९१७७५	

राज्यात एकूण १६९ शासकीय तंत्र माध्यमिक विद्यालये असून, महिलांसाठी प्रवेशाकरिता ३० टक्के जागा आरक्षित असून, त्याची

बाब	प्रत्यक्ष खर्च २०२१-२०२२			अर्थसंकल्प २०२२-२०२३		
	Actuals 2021-2022			Budget Estimates 2022-2023		
	योजनेतर Non-Plan	योजनांतर्गत Plan	एकूण Total	योजनेतर Non-Plan	योजनांतर्गत Plan	एकूण Total
1	2	3	4	5	6	7
१६९ शासकीय तंत्र माध्यमिक विद्यालय ..	३१६२६६	२४००६	३२३४३६	४८६१२३	८२५०२	५४१६५३

अर्थसंकल्प

एकूण प्रवेशक्षमता ७५६४ इतकी आहे. सदर संस्थांवर प्रत्यक्ष खर्च, अर्थसंकल्पीय अंदाज व सुधारित अंदाज या बाबतचे विवरणपत्र

(रुपये हजारांत / Rs. in thousands)

सुधारित अंदाज २०२२-२०२३			अर्थसंकल्प २०२३-२०२४			Item
Revised Budget Estimates 2022-2023			Budget Estimates 2023-2024			
योजनेतर Non-Plan	योजनांतर्गत Plan	एकूण Total	योजनेतर Non-Plan	योजनांतर्गत Plan	एकूण Total	1
8	9	10	11	12	13	
३५३१६९	७७७९०३	११३१०७२	३७१६४७	१५२१९५९	१८९३६०६	

बाब	प्रत्यक्ष खर्च २०२१-२०२२			अर्थसंकल्प २०२२-२०२३		
	Actuals 2021-2022			Budget Estimates 2022-2023		
	योजनेतर Non-Plan	योजनांतर्गत Plan	एकूण Total	योजनेतर Non-Plan	योजनांतर्गत Plan	एकूण Total
1	2	3	4	5	6	7
अ. कार्याचे वर्गीकरण-						
००१ (०१) (०१) व (२२०३३३७१)						
१. संचालन व प्रशासन						
वेतन	.. 384005	...	384005	490165	...	490165
वेतनेतर	.. 10230	...	10230	19442	...	19442
भारीत
१०३ (०१) (०३)
१०३ (०१) (०१) व (२२०३३३९१)
२. शासकीय तांत्रिक विद्यालये-						
वेतन
वेतनेतर	.. 930716	...	930716	1501603	...	1501603
३. ७८९ (०१) (०१)	123505	...	123505	118806	...	118806
+ २ स्तरावरील व्यवसाय शिक्षण बिगर केंद्र सहाय्यित अनुसूचित जातीसाठी विशेष घटक योजना (२२०२८५८).
वेतन
वेतनेतर
४. १०३ (०१) (०३)
आदर्श व्यवसाय शाळा स्थापन करणे- (२२०२८५८)
वेतन	1000	1000
वेतनेतर	6000	6000
५. १०३ (०१) (०१)
कर्मचारी वर्गाचे प्रशिक्षण- (२२०३३४७१)
वेतन	..	86500	86500	342317	...	4000
वेतनेतर	16416	4000	...
६. १०३ (०१) (०३)
व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण संचालनालयाचे बळकटीकरण करणे (२२०३३४६२)
वेतन
वेतनेतर
७. १०३ (०१) (०४)	..	28000	...	53000
व्यवसाय विद्यापीठाची स्थापना- (२२०३३५०४)
वेतन
वेतनेतर
८. १०३ (०१) (०५)
व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण संचालनालयांतर्गत विविध योजनांसाठी पदनिर्मिती- (२२०३३५१३)
वेतन	..	66626	66626	...	401000	401000
वेतनेतर	..	16574	16574	...	5013	5013
९. १०३ (०२) (०१)
शासकीय औद्योगिक शाळा- (२२०३३३३५)	6151	...	6151	10300	...	10300
	72	...	72	970	...	970
१०. (०२) (०१)
शासकीय औद्योगिक शाळा-
अनुसूचित जातीसाठी (२२०३३५३१)

(ii) Financial Requirements**TABLE I**

(रुपये हजारोंत / Rs. in thousands)

सुधारित अंदाज २०२२-२०२३ Revised Budget Estimates 2022-2023			अर्थसंकल्प २०२३-२०२४ Budget Estimates 2023-2024			Item
योजनेतर Non-Plan 8	योजनांतर्गत Plan 9	एकूण Total 10	योजनेतर Non-Plan 11	योजनांतर्गत Plan 12	एकूण Total 13	1
						A. Activitiwise Classification-
						001 (01) (01) and (22033371)
						(1) Direction and Administration
490165	...	490165	490165	...	490165	
16307	...	16307	22417	...	22417	
...	
506472	...	506472	512582	...	512582	
						103 (01) (03)
						(2) 103 (01) (01) and (22033391)
						Government Technical High Schools
1023482	...	1023482	1100583	...	1100583	Other Expenditure (Charges)
153748	...	153748	138241	...	138241	
1177230	...	1177230	1238824	...	1238824	(3) 103 (01) (03)
...	Vocationalisation of Education at + 2 Stage (Non CSP) Special component Plan for Schedule Castes
...	(4) 103 (01) (03)
...	0	0	Establishment of Modern Vocational School
...	(5) 103 (01) (01) Training of Employees
...	(6) Salary
...	Non-Salary
...	
...	
15400	...	15400	216000	...	216000	(7) 103 (01) (04) Establishment of Vocational University
...	
...	76264	76264	...	110000	110000	
...	42110	42110	0	50000	50000	
0	118374	118374	0	160000	160000	(8) 103 (01) (05)
0	8240	8240	0	3335	3335	Creation of post for verious Schemes Under the Vocational Education & Trg.
0	756	756	0	796	796	
0	8996	8996	0	4131	4131	(9) 103 (02) (01) & (02) (01) Government Industrial Schools.
						(10) (02) (01) Government Industrial Schools Special Component Plan for Schedule Castes.

बाब	प्रत्यक्ष खर्च			अर्थसंकल्प		
	Actuals 2021-2022			Budget Estimates 2022-2023		
	योजनेतर Non-Plan	योजनांतर्गत Plan	एकूण Total	योजनेतर Non-Plan	योजनांतर्गत Plan	एकूण Total
1	2	3	4	5	6	7
११. ७८९ (०१) (०१)						
+ २ स्तरावरील व्यवसाय शिक्षण बिगर केंद्र साहाय्यित अनुसूचित जातीसाठी विशेष घटक योजना (२२०३ ३५२२)
वेतन
वेतनेतर
१२. ७८९ (०२) (०१)						
माध्यमिक शालान्त परीक्षापूर्व तांत्रिक शिक्षणाचा विकास अनुसूचित जातीसाठी विशेष घटक योजना (२२०३ ३५३१)
वेतन
वेतनेतर
१३. १०४ (०१) (०१) व (२२०३३३४४)						
अशासकीय तंत्र महाविद्यालये व संस्थांना साहाय्य						
तंत्र व औद्योगिक शाळा
वेतन	..	7835655	...	7835655	9996875	9996875
वेतनेतर	..	0	...	0	20974	20974
१४. १०७ (००) (०१) (२२०३३३६२)						
शिष्यवृत्त्या-तंत्र व औद्योगिक शाळा-
वेतन	0	...	0
वेतनेतर	18	...	18
१५. १०८ (०१) (०१) (२२०३३३५३)						
व्यवसाय शिक्षण परीक्षा मंडळ -
वेतन	..	22905	...	22905	38932	38932
वेतनेतर	..	382	...	382	1724	1724

(ii) Financial Requirements**TABLE I—Contd.**

(रुपये हजारोंत / Rs. in thousands)

सुधारित अंदाज			अर्थसंकल्प			Item
Revised Budget Estimates 2022-2023			Budget Estimates 2023-2024			
योजनेतर Non-Plan 8	योजनांतर्गत Plan 9	एकूण Total 10	योजनेतर Non-Plan 11	योजनांतर्गत Plan 12	एकूण Total 13	1
...	(10) 789 (01) (01)
...	Vocationalisation of Education at + 2 Stage (Non CSP) Special Component Plan for Schedule Castes
...	
...	
...	(11) 103 (02) (05)
...	Development of Facilities in Pre S. S. C. Vocational Education Special Component Plan for Schedule Castes
...	
...	
9076875	...	9076875	10906562	...	10906562	(12) 104 (01) (01) and (01) (02)
0	...	0	0	...	0	Assistance to Non-Government Technical Colleges and Institutes
0	...	0	0	...	0	Technical and Industrial Schools
1	0	1	19	0	19	(13) 107 (00) (01)
0	...	0	0	...	0	Scholarships-Technical and Industrial Schools
0	...	0	0	...	0	
29198	...	29198	32571	...	32571	(14) 108 (02) (01)
916	...	916	2896	...	2896	Board of Vocational Examination
0	...	0	0	...	0	

महाराष्ट्र राज्यातील शासकीय तांत्रिक शाळा/केंद्र यांमधील प्रवेशक्षमता, पटावरील विद्यार्थ्यांची संख्या, निकाल व खर्च दर्शविणारा तक्ता

तक्ता २

अनु- क्रमांक Sr. No.	प्रादेशिक कार्यालयाचे नाव Name of the Regional Office	संस्थांची संख्या २०२१-२०२२ पर्यंत No. of Institutions upto 2021-2022	इयत्ता ९ वीची प्रवेश क्षमता २०२१-२०२२ Intake capacity of Standard IX 2021-2022	प्रत्यक्ष प्रवेश संख्या २०२१-२०२२ Actual admissions effected 2021-2022	इयत्ता ९ वीची प्रवेशक्षमता Strength of Standard IX		एस. एस. सी. परीक्षेचा निकाल २०२१-२०२२ Result of S. S. C. 2021-2022		
					अंदाजे २०२२-२०२३ Anticipated 2022-2023	अपेक्षित २०२३-२०२४ Estimated 2023-2024	प्रत्यक्ष परीक्षेस बसलेले विद्यार्थी No. of Students actually appeared for examination	उत्तीर्ण विद्यार्थी Students passed	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	
१	मुंबई	..	27	5249	2328	5249	5249	1853	1835
२	पुणे	..	12	2067	1233	2067	2067	1605	1587
३	नाशिक	..	32	6445	3161	6445	3991	3867	3845
४	औरंगाबाद	..	40	4890	3472	4890	3512	4345	4329
५	अमरावती	..	26	3802	2300	3802	3802	2822	2815
६	नागपूर	..	32	4112	3089	4112	4112	3716	3707
	एकूण	..	169	26565	15583	26565	26565	18208	18118

Statement showing Intake capacity, Students on roll, Result and Expenditure of Government Technical High Schools

TABLE II

(रुपये हजारत / Rs. in thousands)

२०२१-२०२२ या वर्षातील हजेरीपटावरील एकूण प्रत्यक्ष विद्यार्थी संख्या Recurring (2021-2022)			एकूण खर्च योजनेतर व योजनांतर्गत (२०२२-२०२३) Total Expenditure for 2022-2023			विद्यार्थ्यांवरील दरडोई खर्च (२०२१- २०२२) (स्तंभ क्र. ११ ÷ १० ड) Per Capita expenditure on per Student (Col. No. 11 ÷ 10d) (2021-2022)	या योजनेपासून २०२१-२०२२ या वर्षात शासनास मिळालेले प्रत्यक्ष महसुली उत्पन्न (उदा. शिक्षण शुल्क, वसतिगृह शुल्क, प्रवेश अर्जाची किंमत व परीक्षा शुल्क इ.) Actual revenue accrued to Government during 2021-2022 from Tuition fees, Hostel fees, cost of applications etc.	Name of the Regional Office
इ. ९ वी Std. IX	इ. १० वी Std. X	एकूण (स्तंभ १० अ + १० ब + १० क) (Col. No. 10a + 10b + 10c)	आवर्ती Recurring	अनावर्ती Non- recurring	एकूण Total	14	15	2
10a	10b	10c	11	12	13	14	15	2
2358	2049	4407	38387	2899	41277	13	--	.. Mumbai
1258	1422	2680	16457493	--	16457493	18471	--	.. Pune
3191	3223	6414	72006	2959	74965	10	28	.. Nashik
3512	3413	6925	17150	38313	175286	22	--	.. Aurangabad
2326	2228	4614	96065	3539	88417	19	--	.. Amravati
3119	3451	6570	65131338	8816	73947479	13	3123	.. Nagpur
15764	15846	31610	65417203	57618	74390601	99	3370	.. Total

महाराष्ट्र राज्यातील + २ स्तरावरील व्यवसाय अभ्यासक्रम (द्विलक्षी) शिकविणाऱ्या शासकीय संस्थांतील प्रवेशक्षमता, पटावरील विद्यार्थ्यांची संख्या, निकाल व खर्च इत्यादी दर्शविणारा तक्ता
तक्ता ३

अनु- क्रमांक Sr. No.	प्रादेशिक कार्यालयाचे नाव Name of the Regional Office	संस्थांची संख्या २०२१-२०२२ No. of Institutions District upto 2021-2022	प्रवेश क्षमता २०२१-२०२२ (सर्व विषयक गटांची एकत्रित) Intake capacity including all groups 2021-2022	प्रथम वर्षातील (इ. ११ वी) अभ्यासक्रमाच्या गटवार पटावरील प्रत्यक्ष विद्यार्थी संख्या २०२१-२०२२ Actual strength of students in 1st year studying groupwise during 2021-2022							एकूण Total
				तांत्रिक Technical	वाणिज्य Com- merce	शेती Agricul- ture	अन्न तंत्रशास्त्र Food Techno- logy	मत्स्य- व्यवसाय Fishery	अर्ध वैद्यकीय Para Medical		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
१	मुंबई / Mumbai	..	8	1305	517	0	0	0	0	0	517
२	पुणे / Pune	..	6	1112	346	0	0	0	0	0	346
३	नाशिक / Nashik	..	8	1657	527	0	0	0	0	0	527
४	औरंगाबाद / Aurangabad	..	16	1559	645	0	0	0	0	0	645
५	अमरावती / Amravati	..	4	560	118	0	0	0	0	0	118
६	नागपूर / Nagpur	..	7	1107	206	0	0	0	0	0	206
एकूण / Total ..			49	7300	2359	0	0	0	0	0	2359

Statement showing Intake capacity, Students on roll, Result and Expenditure of Government Institutes at + 2 stage (Bi-focal) in the States

TABLE III

(रुपये हजारत / Rs. in thousands)

जिल्ह्यातील सर्व संस्थांतील दोन्ही वर्गांतील (इयत्ता ११ वी व १२ वी) विद्यार्थ्यांची पटावरील एकूण संख्या २०२१-२०२२ Total Strength of Standard XI and XII of all Institutes in District 2021-2022	उच्च माध्यमिक (इयत्ता १२ वी) परीक्षेचे विद्यार्थी No. of students of Standard XII		प्रवेश क्षमता Intake capacity		योजनेतर व योजनांतर्गत एकूण खर्च २०२१-२०२२ Total Plan and Non-plan Expenditure 2021-2022			विद्यार्थ्यांवरील दरडोई खर्च २०२१-२०२२ (स्तंभ क्रमांक १७ ÷ १२) Per capita expenditure on per student 2021-2022 (Col. No. 17÷12)	या योजनेपासून २०२१-२०२२ या वर्षात शासनास मिळालेले प्रत्यक्ष महसुली उत्पन्न (उदा. शिक्षण शुल्क, वसतिगृह शुल्क, प्रवेश अर्जाची किंमत व परीक्षा शुल्क, इत्यादी) Actual revenue accrued to Government during 2021-2022 (from Tuition fees, Hostel fees, cost of applications etc.)
	प्रत्यक्ष परीक्षेस बसलेले No. of Students actually appeared for examination	उत्तीर्ण Pass	अपेक्षित Expected २०२२-२०२३ 2022-2023	अंदाजे Estimated २०२३-२०२४ 2023-2024	आवर्ती Recurring	अनावर्ती Non-Recurring	एकूण Total		
12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
1179	517	516	1305	1307	26673	710	27383	52	138
775	571	569	1112	1112	8968146	--	8968146	41138	--
1065	703	702	1657	1657	42105	207	42312	35	115
1285	645	645	1559	1559	41145	8867	41134	33	--
285	187	186	560	560	14110	6552	20662	67	48
518	350	350	1107	1107	42212	1201	42212	75	208
5107	2973	2968	7300	7300	191396	17942	199259	294	732

Statement showing intake capacity, students on roll, result and Expenditure in the respect of Institutes in the Maharashtra State teaching vocational subjects under the Centrally Sponsored Scheme at H. S. C. Vocational.

TABLE IV

(रुपये हजाराल/ Rs. in thousands)

प्रादेशिक विभागातील सर्व संस्थांतील दोन्ही वर्गातील (इयत्ता ११ वी व १२ वी) विद्यार्थ्यांची पटावरील एकूण संख्या २०२१-२०२२ Total Strength of Standard XI and XII of all Institutes in District 2021-2022	उच्च माध्यमिक (इयत्ता १२ वी) परीक्षेचे विद्यार्थी No. of students of Standard XII		प्रवेशक्षमता Intake capacity		योजनेतर व योजनांतर्गत एकूण खर्च २०२१-२०२२ Total Plan and Non-plan Expenditure 2021-2022			विद्यार्थ्यांवरील दरडोई खर्च २०२१-२०२२ (स्तंभ क्रमांक १७ ÷ १२) Per capita expenditure on per Student 2021-2022 (Col. No. 17÷12)	या योजनेपासून २०२१-२०२२ या वर्षात शासनास मिळालेले प्रत्यक्ष महसुली उत्पन्न (उदा. शिक्षण शुल्क, वसतिगृह शुल्क, प्रवेश अर्जाची किंमत व परीक्षा शुल्क इत्यादी) Actual revenue accrued to Government during 2021-2022 (from Tuition fees, Hostel fees, Cost of applications etc.)
	प्रत्यक्ष परीक्षेस बसलेले No. of Students actually appeared for examina- tion	उत्तीर्ण Pass	अपेक्षित २०२२-२०२३ Anticipated 2022-2023	अंदाजे २०२३-२०२४ Estimated 2023-2024	आवर्ती Recurring	अनावर्ती Non- Recurring	एकूण Total		
12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
289	269	256	1005	1005	31770	--	31770	113	154
265	199	198	539	539	25045	540	25587	87	97
107	218	212	808	808	24680	287	24967	82	206
320	331	325	1007	1007	95328	77110	103039	117	520
96	167	165	477	477	32448	8107	40555	79	1158
165	295	295	899	899	18411	3337	21748	40	24400
1242	1479	1451	4735	4735	227682	89381	185363	518	4575

महाराष्ट्र राज्यातील प्रमाणपत्र अभ्यासक्रम चालविणाऱ्या शासकीय संस्थांतील प्रवेशक्षमता, पटावरील विद्यार्थ्यांची संख्या, निकाल व खर्च याबाबत माहिती दर्शविणारा तक्ता ५

अनु- क्रमांक Sr. No.	प्रादेशिक कार्यालयाचे नाव Name of the Regional Office	संस्थांची संख्या		इयत्ता ९ वीची प्रवेशक्षमता २०२१-२०२२ Intake capacity of Std. VIII 2021-2022	प्रत्यक्ष प्रवेश संख्या २०२१-२०२२ Actual admissions effected 2021-2022	प्रवेशक्षमता Intake capacity	
		पर्यंत No. of Institutes 2021-2022	२०२१-२०२२ Intake capacity of Std. VIII 2021-2022			अपेक्षित २०२२-२०२३ Anticipated 2022-2023	अंदाजे २०२३-२०२४ Estimated 2023-2024
1	2	3	4	5	6	7	
१	मुंबई / Mumbai ..	6	75	27	200	300	
२	पुणे / Pune ..	1	50	31	50	50	
३	नाशिक / Nashik ..	--	--	--	100	200	
४	औरंगाबाद / Aurangabad ..	3	270	235	250	250	
५	अमरावती / Amravati ..	27	165	907	0	0	
६	नागपूर / Nagpur ..	0	0	0	0	0	
एकूण / Total ..		35	2250	1324	600	950	

Statement showing intake capacity, students on roll, result and expenditure of Government Institutes teaching certificate courses

TABLE V

(रुपये हजारत/Rs. in thousands)

अंतिम परीक्षेचा निकाल २०२१-२०२२ Result of Final Examination 2021-2022		२०२१-२०२२ या वर्षातील हजेरी पटावरील एकूण विद्यार्थी संख्या Students actually on roll during 2021-2022	एकूण खर्च योजनेतर व योजनांतर्गत २०२१-२०२२ Total expenditure Plan and Non-Plan 2021-2022			विद्यार्थ्यांवरील दरडोई खर्च २०२१-२०२२ (स्तंभ क्रमांक ११ ÷ १०) Per capita expenditure per student 2021-2022 (Col. No. 11 ÷ 10)	या योजनेपासून २०२१- २०२२ वर्षांत शासनास मिळालेले प्रत्यक्ष महसुली उत्पन्न (उदा. शिक्षण शुल्क, वसतिगृह शुल्क, प्रवेश अर्जाची किंमत व परीक्षा शुल्क इत्यादी) Actual revenue accrued to Government during the year 2021-2022 (from Tuition fees, Hostel fees, Cost of applications etc.)
परीक्षेस प्रत्यक्ष बसलेले विद्यार्थी No. of students actually appeared for examination	उत्तीर्ण विद्यार्थी Students passed	10	आवर्ती Recurring	अनावर्ती Non-Recurring	एकूण Total	14	15
8	9	10	11	12	13	14	15
18	0	33	3102	25	3127	129	7050
50	**	31	837	9	837	27	2
0	0	--	--	--	--	--	--
234	19	235	2342	144	2486	10	--
0	0	907	--	--	--	--	0
0	0	0	--	--	--	--	--
368	109	1330	9736	238	9974	228	7730

** उत्तीर्ण विद्यार्थी -- परीक्षेचा निकाल अद्याप जाहीर करण्यात आला नाही.

३. अशासकीय तंत्र महाविद्यालये व औद्योगिक संस्थांना साहाय्य

(एक) प्रस्तावनात्मक

१. तांत्रिक विद्यालये.- अशासकीय अनुदानित तांत्रिक शाळांना खाली दिलेल्या सूत्रानुसार परिरक्षण अनुदान दिले जाते.

(अ) (१) मंजूर दराप्रमाणे वेतन व भत्यावरचा त्या वर्षाचा अंदाज, संपूर्ण खर्च व मंजूर दराप्रमाणे शाळेच्या व्यवस्थापनाचा राज्य भविष्य निर्वाह निधीचा शिक्षक व कर्मचारी वर्गावरचा हिस्सा.

अधिक

(२) माध्यमिक शाळांच्या अनुदानाच्या प्रचलित व अद्ययावत संहितेप्रमाणे मागच्या वर्षाच्या भाड्यावरील संपूर्ण खर्च.

अधिक

(३) भाडे व कर्मचारी वर्गावरचा खर्च खाली दिलेल्या (१) बाबीवरचा खर्च वगळता अनुज्ञेय बाबीवरचा मागच्या वर्षाचा संपूर्ण खर्च किंवा खाली दिलेल्या (२) बाबीवरचा खर्च वजा जाता मागील वर्षाच्या पूर्ण खर्चाच्या १२ टक्के, यापैकी जो कमी असेल तो.

अधिक

(४) दरडोई रुपये ४० प्रतिवर्षाप्रमाणे कर्मशाळा आवर्ती अनुदान किंवा अशा बाबीवरचा प्रत्यक्ष खर्च, जो कमी असेल तो.

अधिक

(५) मागच्या वर्षी १ मार्च रोजी संस्थेच्या हजेरी पटावरील विद्यार्थ्यांच्या संख्येनुसार प्रतिवर्षी दरडोई रुपये १ प्रमाणे अनुदान.

वजा

(ब) (१) मागील वर्षी, मागील वर्षाच्या महिन्याच्या फी देणाऱ्या विद्यार्थ्यांकडून वसूल करावयाचे मंजूर असलेले संपूर्ण शिक्षण शुल्क.

अधिक

(२) शाळेच्या व्यवस्थापनाकडून देय असणारा हिस्सा मागच्या वर्षाच्या अनुज्ञेय असलेल्या संपूर्ण खर्चाच्या १/२ टक्क्याप्रमाणे अजमावून म्हणजे (अ) (१), (२), (३) व (४) वर दिलेल्या बाबींवर.

तांत्रिक शाळांना परिरक्षण अनुदान वेतन मासिक व इतर खर्चावर षण्मासिक दिले जाते.

अशासकीय माध्यमिक विद्यालयांना तांत्रिक विषय शिकविण्यास विनाअनुदान तत्वावर परवानगी देण्याचे धोरण सन १९८१-८२ वर्षापासून ठरविले व त्याप्रमाणे शैक्षणिक सत्र १९८१-८२ पासून तंत्र विषय विनाअनुदान तत्वावर सुरू करण्यास परवानगी देण्यात आली होती. या विना-अनुदानित तंत्र व माध्यमिक शाळांना इतर माध्यमिक शाळांप्रमाणे सन १९९०-९१ पासून विहित निकषानुसार तसेच सूत्रानुसार टप्प्याटप्प्याने अनुदान देण्याचे शासनाने मान्य केलेले आहे.

२. प्रमाणपत्र अभ्यासक्रम शिकवीत असलेल्या काही विश्वस्त पंजीकृत संस्थांना परिरक्षण अनुदान, मागील वर्षाच्या फक्त शिक्षकवर्गाच्या खर्चाच्या आधारावर दिले जाते.

३. + २ स्तरावरील व्यवसाय अभ्यासक्रम (द्विलक्षी)

पहिल्या आणि दुसऱ्या वर्षाचा अभ्यासक्रम चालविणारी कनिष्ठ महाविद्यालये, शिक्षण व युवक सेवा विभागाच्या शासन निर्णय क्रमांक एचएससी-१०७६/४१९/२१, दिनांक ६ मे १९७६ च्या अन्वये नमूद केलेल्या अनुदान संहितेच्या सूत्राप्रमाणे जादा अनुदान मिळण्यास पात्र ठरतात. व्यावसायिक विषयांचे शिक्षण देणाऱ्या संस्था आर्थिक वर्षात खालीलप्रमाणे अनुदान मिळण्यास पात्र ठरतील :-

(१) शिक्षक, अधीक्षक व पाहुणे अधिव्याख्याते यांच्या वेतन व भत्यांवरील वर्षातील संपूर्ण खर्च व व्यवस्थापनाकडील भविष्यनिर्वाह निधीसाठी हिस्सा व मंजूर दराने मानधन.

अधिक

(२) त्या वर्षात संस्थेने खालील बाबींवर केलेल्या संपूर्ण वर्षाच्या खर्चावर ८० टक्के रक्कम.

(अ) व्यावसायिक विषयांच्या शिक्षणाचे संदर्भात वापरल्या जाणाऱ्या साधनसामग्रीच्या खरेदीसाठी.

(ब) विशिष्ट लांब सुट्टीत प्रत्यक्ष कामाच्या उत्पादनासाठी कारखाने, कार्यालये, अन्य संस्थांच्या कामाचे जागी विद्यार्थ्यांच्या भेटीगाठी ; व

(क) संचालक, व्यवसाय शिक्षण यांनी मान्य केलेल्या अन्य कोणत्याही बाबींवर खर्चासाठी.

अनुबंधित करण्यात येते की, कच्च्या व खपणाच्या मालाच्या खरेदीसाठी अनुज्ञेय असणारा खर्च प्रत्येक विद्यार्थ्यांमागे एका विद्यावर्षात रुपये ८० पेक्षा अधिक नसणाऱ्या रकमेइतकाच असेल, तसेच तो क्षेत्रीय भेटीसाठी योजलेल्या खर्चाच्या बाबतीत प्रत्येक विद्यार्थ्यांमागे रुपये २० पेक्षा अधिक असणार नाही.

वरील (अ) व (ब) मधील अनुदान संस्थेने वर्षात अंदाजलेल्या खर्चाचे आधाराने आगाऊ उपलब्ध करून देण्यात येईल आणि मागील वर्षातील तपासलेल्या हिशोबाचे आधाराने येणाऱ्या वर्षात अंतिम समायोजन करण्यात येईल.

संस्थांना आपल्या अनावर्ती खर्चाच्या बाबींमधील साधनसामग्री खरेदीसाठी व कर्मशाळेच्या उभारणीसाठी कराव्या लागणाऱ्या खर्चासाठी आवश्यक ती उपाययोजना व्यवसाय शिक्षणासाठी निवडलेल्या संस्थांनी स्वतः उपलब्ध करावी, अशी अपेक्षा आहे.

१९७९-८० सालापासून अनावर्ती खर्चावर अनुदान देण्याचे शासनाने बंद केले आहे.

४. + २ स्तरावरील उच्च माध्यमिक व्यवसाय अभ्यासक्रम

नवीन शैक्षणिक धोरणानुसार किमान कौशल्यावर आधारित व्यवसाय अभ्यासक्रम चालविणाऱ्या अशासकीय संस्थांना खालील सूत्रानुसार अनुदान अनुज्ञेय आहे :-

- (१) वेतन अनुदान.- शिक्षक व शिक्षकेतर कर्मचाऱ्यांचे वेतन.
- (२) कच्चा माल.- प्रत्येक अभ्यासक्रमासाठी ठरवून दिल्याप्रमाणे प्रति विद्यार्थी रक्कम (केंद्र शासनाने दर्शविल्याप्रमाणे) ही रक्कम रुपये २०० किमान, तर काही अभ्यासक्रमासाठी रुपये ५०० अशी आहे. प्रति विद्यार्थी दरवर्षी रुपये ३०० प्रमाणे सरासरी.
- (३) आकस्मिक खर्च अनुदान.- रुपये १५० प्रति विद्यार्थी प्रतिवर्षी किंवा मान्यताप्राप्त बाबींवर संस्थेने केलेल्या खर्चापैकी, जी कमी असेल ती.
- (४) यंत्रसामग्री व इमारत खर्चासाठी साहाय्य.- केंद्र शासनाने मंजूर केलेल्या साहाय्याएवढे.
- (५) अनुदानात करावयाची कपात.- (अ) विद्यार्थ्यांकडून जमा झालेले शिक्षण शुल्क.
(ब) संस्थेत तयार झालेल्या वस्तूंच्या विक्रीमुळे मिळालेले उत्पन्न.
(क) वर उल्लेख न केलेल्या बाबींमधून व्यवसाय शिक्षणातून मिळालेले इतर उत्पन्न.

महाराष्ट्र राज्यातील अनुदानित अशासकीय तांत्रिक शाळांतील प्रवेश क्षमता, पटावरील विद्यार्थ्यांची संख्या,
निकाल खर्च इत्यादी दर्शविणारा तक्ता
तक्ता ६

अनु- क्रमांक Sr. No.	प्रादेशिक कार्यालयाचे नाव Name of the Regional Office	संस्थांची संख्या २०२१-२०२२ पर्यंत No. of Institutions upto 2021-2022	इयत्ता ९ वी ची प्रवेश क्षमता २०२१-२०२२ Intake capacity of Standard IX 2021-2022	प्रत्यक्ष प्रवेश संख्या २०२१-२०२२ Actual admissions effected 2021-2022	इयत्ता ९ वी ची प्रवेश क्षमता Stength of Standard IX		एस. एस. सी. परीक्षेचा निकाल २०२१-२०२२ Result of S. S. C. 2021-2022	
					अपेक्षित २०२२- २०२३ Anticipated 2022-2023	अंदाजे २०२३- २०२४ Estimated 2023-2024	प्रत्यक्ष परीक्षेस बसलेले विद्यार्थी No. of students actually appeared for examination	उत्तीर्ण झालेले विद्यार्थी Students passed
1	2	3	4	5	6	7	8	9
१	मुंबई / Mumbai	.. 39	3880	2712	3880	3880	2126	2123
२	पुणे / Pune	.. 106	9048	7280	9048	9048	7867	7866
३	नाशिक / Nashik	.. 43	4175	3097	4175	4175	4020	4017
४	औरंगाबाद / Aurangabad	.. 14	1663	1342	1663	1663	968	966
५	अमरावती / Amravati	.. 18	1724	1117	1724	1724	1600	1599
६	नागपूर / Nagpur	.. 03	180	92	180	180	490	489
एकूण / Total		.. 223	20670	15640	20670	20670	17071	17060

Statement showing intake capacity, students on roll, result and expenditure of Aided Non-Government Technical High Schools

TABLE VI

(रुपये हजारोंत / Rs. in thousands)

२०२१-२०२२ या वर्षातील हजेरी पटावरील एकूण प्रत्यक्ष विद्यार्थी Students actually on roll during 2021-2022			एकूण खर्च योजनेतर व योजनांतर्गत २०२१-२०२२ Total Expenditure Plan and Non-plan 2021-2022			विद्यार्थ्यांवरील दरडोई खर्च २०२१- २०२२ (रकाना क्रमांक ११ ÷ १०-ड) Per capita expenditure per student 2021-2022 (Col. No. 11 ÷ 10-d)	या योजनेपासून २०२१-२०२२ या वर्षात शासनास मिळालेले प्रत्यक्ष महसुली उत्पन्न (उदा. शिक्षण शुल्क, वसतिगृह शुल्क, प्रवेश अर्जाची किंमत व परीक्षा शुल्क इत्यादी) Actual revenue accrued to Government from this scheme during 2020-2021 (from Tuition fees, Hostel fees, cost of applications etc.)	संस्थांना २०२१- २०२२ या वर्षात देण्यात आलेले अनुदान Grant paid during 2021-2022 to institutes
इयत्ता ९ वी Standard IX	इयत्ता १० वी Standard X	एकूण (स्तंभ क्रमांक १०- अ + १०-ब + १०-क) Total (Col. No. 10-a + 10-b + 10-c)	आवर्ती Recurring	अनावर्ती Non- Recurring	एकूण Total			
10-a	10-b	11	12	13	14	15	16	17
2712	2126	4838	694823	2348	697172	29	530	166487
7280	7567	14847	370418	2503	372941	24	8597	8040
3097	3035	6132	128971	2249	131221	18	284	16112
1342	1393	2735	23407	4663	46869	52	--	23407
1117	1167	2284	87744	2260	87744	53	--	40195
92	69	161	58677	258	81283	18	--	--
15640	15357	30997	1364040	14043	1299230	194	9411	87754

महाराष्ट्र राज्यातील २ स्तरावरील व्यवसाय अभ्यासक्रम (द्विलक्षी) शिकविणाऱ्या अशासकीय अनुदानित संस्थातील प्रवेशक्षमता, पटावरील विद्यार्थ्यांची संख्या, निकाल खर्च इत्यादी दर्शविणारा तक्ता

तक्ता ७

अनु- क्रमांक Sr. No.	प्रादेशिक कार्यालयाचे नाव Name of the Regional Office	संस्थांची संख्या २०२१-२०२२ पर्यंत No. of Institutions upto 2021-2022	प्रवेश क्षमता २०२१-२०२२ (सर्व विषयक गटांची एकत्रित) Intake capacity including all groups 2021-2022	प्रथम वर्षातील अभ्यासक्रमाच्या गटवार पटावरील प्रत्यक्ष विद्यार्थी संख्या २०२१-२०२२ Actual Strength of Students in 1st year studying groupwise during 2021-2022					
				तांत्रिक Technical	वाणिज्य Commerce	शेती Agriculture	मत्स्य- व्यवसाय Fishery	एकूण Total	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	
१	मुंबई / Mumbai	..	21	2085	670	472	54	58	1254
२	पुणे / Pune	..	28	2172	990	490	204	0	1684
३	नाशिक / Nashik	..	18	1442	755	50	310	0	1115
४	औरंगाबाद / Aurangabad	..	19	1870	265	411	295	108	1079
५	अमरावती / Amravati	..	20	1738	347	214	153	0	714
६	नागपूर / Nagpur	..	23	1789	370	385	314	59	1128
	एकूण / Total	..	129	11096	3397	2022	1330	225	6974

Statement showing intake capacity, students on roll, result and Expenditure in respect of aided institutes in the Maharashtra State Teaching Vocational Courses (Bifocal)

TABLE VII

(रुपये हजारांत / Rs. in thousands)

जिल्ह्यातील सर्व संस्थांतील दोन्ही वर्गांतील (इयत्ता ११ वी व १२ वी) विद्यार्थ्यांची पटावरील एकूण संख्या २०२१-२०२२ Total strength of Standard XI and XII of all Institutes in district 2021-2022	उच्च माध्यमिक (इयत्ता १२ वी) परीक्षेचे विद्यार्थी No. of students of Standard XII		प्रवेश क्षमता Intake capacity		योजनेतर व योजनांतर्गत एकूण खर्च २०२१-२०२२ Total Plan and Non-Plan Expenditure 2021-2022			विद्यार्थ्यांवरील दरडोई खर्च २०२१-२०२२ (स्तंभ क्रमांक १७ ÷ १२) Per capita expenditure per student (Col. No. 17 ÷ 12) 2021-2022	या योजनेपासून या वर्षात शासनास मिळालेले प्रत्यक्ष महसुली उत्पन्न (उदा. शिक्षण शुल्क, वसतिगृह शुल्क, परीक्षा शुल्क, प्रवेश अर्जांची किंमत इत्यादीपासून) Actual revenue accrued to Government from the scheme during 2021-2022 (from Tuition fees, Hostel fees, cost of applications etc.)	संस्थांना २०२१-२०२२ या वर्षात देण्यात आलेले अनुदान Grant paid during 2021-2022 to institutes
	प्रत्यक्ष परीक्षेस बसलेले No. of students actually appeared	उत्तीर्ण Pass	अपेक्षित २०२२- Anticipated 2022-2023	अंदाजे २०२३- Estimated 2023-2024	आवर्ती Recurring	अनावर्ती Non-Recurring	एकूण Total			
10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
2690	1133	1132	2085	2085	45347	15829	45377	84	284	52542
3314	1600	1592	2172	2172	69711	483	70194	22	243	41438
2148	1125	1123	1442	1442	41775	135	41776	19	05	18
2293	1120	1107	1870	1870	44310	87114	131428	21	0	36381
1509	790	774	1738	1738	40619	0	40619	26	0	31923
2186	1114	1110	1789	1789	212649	1059	21370	98	6138	87831
14440	6882	6838	11096	11096	454411	104620	350764	270	1145	250133

महाराष्ट्र राज्यातील उच्च माध्यमिक व्यवसाय शिक्षण अभ्यासक्रम शिकविणाऱ्या अशासकीय अनुदानित संस्थांतील प्रवेश क्षमता, पटावरील विद्यार्थ्यांची संख्या, निकाल व खर्च इत्यादी दर्शविणारा तक्ता
तक्ता ७-अ

अनु- क्रमांक Sr. No.	प्रादेशिक कार्यालयाचे नाव Name of the Regional Office	संस्थांची संख्या २०२१-२०२२ पर्यंत No. of Institutes in District upto 2021-2022	प्रवेश क्षमता २०२१- २०२२ (सर्व विषयक गटांची एकत्रित) Intake capacity including all groups 2021-2022	प्रथम वर्षातील अभ्यासक्रमाच्या गटवार पटावरील प्रत्यक्ष विद्यार्थी संख्या २०२१-२०२२ Actual Strength of Students in 1st year studying groupwise during 2021-2022					एकूण Total
				तांत्रिक Technical	वाणिज्य Commerce	शेती Agriculture	मत्स्य- व्यवसाय Fishery		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	
१	मुंबई / Mumbai	.. 88	7519	937	1880	100	19	2936	
२	पुणे / Pune	.. 210	22435	7405	2262	1148	29	11847	
३	नाशिक / Nashik	.. 128	14181	3785	2512	415	43	6755	
४	औरंगाबाद / Aurangabad	.. 153	17751	4799	3156	1610	105	9670	
५	अमरावती / Amravati	.. 198	21381	6005	2245	1562	86	9898	
६	नागपूर / Nagpur	.. 139	14293	4446	2065	906	164	7581	
एकूण / Total		.. 916	97540	27377	15120	5741	446	48684	

Statement showing intake capacity, students on roll, result and Expenditure of aided Non-Government Institutes teaching centrally sponsored vocational courses in the Maharashtra State

TABLE VII-A

(रुपये हजारोंत / Rs. in thousands)

जिल्ह्यातील सर्व संस्थांतील दोन्ही वर्गातील (इयत्ता ११ वी व १२ वी) विद्यार्थ्यांची पटावरील एकूण संख्या २०२१-२०२२ Total strength of Standard XI and XII of all Institutes in district 2021-2022	उच्च माध्यमिक (इयत्ता १२ वी) परीक्षेचे विद्यार्थी No. of students of Standard XII		प्रवेश क्षमता Intake Capacity		योजनेतर व योजनांतर्गत एकूण खर्च २०२१-२०२२ Total Plan and Non-Plan Expenditure 2021-2022			विद्यार्थ्यांवरील दरडोई खर्च २०२१-२०२२ (स्तंभ क्रमांक १७ ÷ १२) Per capita expenditure per student (Col. No. 17 ÷ 12) 2021-2022	या योजनेपासून २०२१-२०२२ या वर्षात शासनास मिळालेले प्रत्यक्ष महसुली उत्पन्न (उदा. शिक्षण शुल्क, वसतिगृह शुल्क, परीक्षा शुल्क, प्रवेश अर्जाची किंमत इत्यादीपासून) Actual revenue accrued to Government from this scheme during 2021-2022 (from tuition fees, hostel fees, cost of application etc.)	संस्थांना २०२०-२०२१ या वर्षात देण्यात आलेले अनुदान Grants paid during 2020-2021 to Institutes
	अपेक्षित २०२२-२०२३ Anticipated 2022-2023	अंदाजे २०२३-२०२४ Estimated 2023-2024	आवर्ती Recurring	अनावर्ती Non-Recurring	एकूण Total	18	19	20		
8175	3920	3900	7519	7519	426552	34639	451837	44	56238	132916
23574	11724	11712	22435	22435	1517280	92618	15265	60	192131	289714
13610	6460	6451	14181	14181	680318	60587	740905	47	31078	186459
18582	8180	8175	17751	17751	949459	10749	202440	51	100	71648
19634	8735	8733	21381	21381	13999	--	13999	70	--	318150
8129	6545	6542	14293	14293	69398	44364	113762	47	461119	464275
91704	45564	45513	97540	97540	3657006	242957	1538208	319	740666	1463162

(४) कार्यभाराचा सारांश व वित्तीय आवश्यकतांचे स्पष्टीकरण
महाराष्ट्र राज्यातील शासकीय तंत्र संस्था आणि औद्योगिक शाळा यामध्ये उपलब्ध असलेल्या शिष्यवृत्त्या दर्शविणारा तक्ता

तक्ता ८

अनु- क्रमांक Sr. No.	जिल्ह्याचे नाव Name of District	संस्थेचे नाव २०१९-२०२० पर्यंत Name of Institutes in District upto 2019-2020	शिष्यवृत्त्यांचे दर (दरमहा) Rate of Stipend (per month)	शिष्यवृत्त्यांची संख्या No. of Stipends	
1	2	3	4	5	
१	बृहन्मुंबई	शासकीय चर्मकला विद्यालय, वांद्रे-५१	..	50	75
२	ठाणे	--	..	-	-
३	रायगड	--	..	-	-
४	रत्नागिरी	--	..	-	-
५	सिंधुदुर्ग	--	..	-	-
६	नाशिक	--	..	-	-
७	धुळे	--	..	-	-
८	जळगाव	--	..	-	-
९	अहमदनगर	--	..	-	-
१०	पुणे	--	..	-	-
११	सातारा	--	..	-	-
१२	सांगली-कवठेमहाकाळ	--	..	-	15
१३	सोलापूर	(१) महाराष्ट्र राज्य तांत्रिक विद्यालय, सोलापूर	..	50	80
		-	-
१४	कोल्हापूर	--	..	-	-
१५	औरंगाबाद	--	..	-	-
१६	जालना	--	..	-	-
१७	परभणी	--	..	-	-
१८	बीड	--	..	-	-
१९	नांदेड	--	..	-	-
२०	उस्मानाबाद	--	..	-	-
२१	लातूर	--	..	-	-
२२	बुलढाणा	--	..	-	-
२३	अकोला	--	..	-	-
२४	अमरावती	--	..	-	-
२५	यवतमाळ	--	..	-	-
२६	वर्धा	--	..	-	-
२७	नागपूर	--	..	-	-
२८	भंडारा	--	..	-	-
२९	चंद्रपूर	--	..	-	-
३०	गडचिरोली	--	..	-	-
			एकूण ..	100	200

४. महाराष्ट्र राज्य कौशल्य विकास मंडळ

प्रस्तावना

तंत्र शिक्षणाच्या वाढत्या लोकप्रियतेमुळे व प्रसारामुळे पूर्वीच्या तंत्र शिक्षण संचालनालयाची विभागणी दोन स्वतंत्र विभागात डिसेंबर, १९८४ मध्ये करण्यात आली. तंत्र शिक्षणासाठी स्वतंत्र संचालनालय आणि व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षणासाठी स्वतंत्र संचालनालय अशी विभागणी करण्यात आली. त्यानुसार परीक्षांबाबतची योग्य अशी व्यवस्था करणे आवश्यक होते.

राज्य स्तरावरील पदविका व प्रमाणपत्र अभ्यासक्रमांची संपूर्ण जबाबदारी तंत्र शिक्षण परीक्षा मंडळ सांभाळित असे. तथापि, सातत्याने होणारा अभ्यासक्रमातील बदल, संस्थांची व विद्यार्थ्यांची वाढती संख्या यामुळे दोन स्वतंत्र विभाग झाल्यामुळे महाराष्ट्र राज्य व्यवसाय शिक्षण परीक्षा मंडळ, जानेवारी, १९८६ पासून स्थापन करण्यात आले. सदर मंडळास कामाचे स्वरूप सामान्यतः पूर्वीच्या तंत्र शिक्षण परीक्षा मंडळासारखे आहे. महाराष्ट्र राज्य व्यवसाय शिक्षण परीक्षा मंडळ मंजूर केलेल्या प्रमाणपत्र अभ्यासक्रमांच्या परीक्षा घेते.

परीक्षा मंडळाचे कार्य मुख्यत्वे पुढीलप्रमाणे आहे --

- (१) मंडळाकडे सोपविलेल्या निरनिराळ्या प्रमाणपत्र परीक्षा व व्यवसाय परीक्षा यासाठी अभ्यासक्रम ठरविणे व त्यानुसार परीक्षा घेणे.
- (२) परीक्षा घेण्यासाठी आवश्यक ती सर्व व्यवस्था करणे.
- (३) परीक्षेचे निकाल जाहीर करून अंतिम परीक्षेतील यशस्वी विद्यार्थ्यांना शासनाच्यावतीने प्रमाणपत्र प्रदान करणे.
- (४) मंडळाने ठरविलेले अभ्यासक्रम शिकविण्यासाठी इच्छुक संस्थांना मान्यता देणे.
- (५) विविध व्यवसाय प्रमाणपत्र अभ्यासक्रमांसाठी पाठ्यपुस्तके/संदर्भ पुस्तके/दृकश्राव्य साधने ठरविणे, साधने व उपकरणे यांची यादी तयार करणे, अभ्यासक्रम शिकविण्यासाठी नेमावयाच्या शिक्षकांची किमान शैक्षणिक अर्हता, कार्यभार व अनुभव ठरविणे.
- (६) विविध व्यवसाय अभ्यासक्रमांचे आवश्यकतेनुसार पाठ्यक्रम तयार करणे, त्यात सुधारणा करणे आणि उपरोक्त प्रकरणी आवश्यक त्या शिफारशी करण्यासाठी अभ्यास मंडळे व आवश्यकतेनुसार उपसमित्या नेमून योग्य ती कार्यवाही करणे.

राज्यस्तरावरील अल्पमुदतीचे अंतिम स्वरूपाचे व्यवसाय प्रमाणपत्र अभ्यासक्रम

महाराष्ट्र राज्यामध्ये औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थेतून व शिकाऊ उमेदवारी योजनेतून अनेक प्रकारचे एक व दोन वर्षे मुदतीचे व्यवसाय अभ्यासक्रम शिकविण्यात येतात. या सर्व अभ्यासक्रमांची परीक्षा केंद्रशासन स्तरावर घेण्यात येते. त्यांचे नियोजनदेखील केंद्र शासनामार्फत करण्यात येते. परंतु महाराष्ट्रामध्ये अनेक लघु, मध्यम व मोठ्या स्तरावर कारखान्यांची वाढ झाल्यामुळे निरनिराळ्या स्तरावर कामगारांची गरज निर्माण झाली आहे. याचबरोबर स्वयंरोजगारांच्या संधीसुद्धा उपलब्ध झालेल्या आहेत. विद्यार्थ्यांमध्ये व्यवसाय शिक्षणाची आवड निर्माण करणे, तसेच त्यांनी स्वावलंबी जीवन जगणे हे उद्दिष्ट समोर ठेवून महाराष्ट्र राज्य व्यवसाय शिक्षण परीक्षा मंडळाने अल्पमुदतीचे व्यवसाय प्रमाणपत्र अभ्यासक्रम तयार केले आहेत. हे अभ्यासक्रम मुख्यतः शिक्षण अर्धवट सोडलेल्या विद्यार्थ्यांकरिता, त्यांना स्वतःच्या पायावर उभे राहता यावे यादृष्टीने तयार केलेले आहेत.

शैक्षणिक सत्र २०१३-१४ पासून विविध गटातील एकूण ३५५ अभ्यासक्रम मंडळामार्फत राबविण्यात येत असून सद्यःस्थितीत २७७ अभ्यासक्रम चालू आहे. त्यांचा कालावधी सहा महिने ते दोन वर्षे आहे. सहा महिन्यांच्या शैक्षणिक सत्राचा कालावधी जानेवारी ते जूनअखेर व जुलै ते डिसेंबरअखेर आहे. तसेच एक व दोन वर्षांचा शैक्षणिक सत्राचा कालावधी जून ते मे असा आहे. हे अभ्यासक्रम मुख्यतः मंडळामार्फत मान्यता दिलेल्या संस्थांमधून चालविण्यात येतात.

कौशल्य विकास व उद्योजकता विभाग, शासन निर्णय क्र. व्हिओसी-२०२०/प्र.क्र. ३७/व्यशि.४, दि. ६ जुलै २०२० अन्वये महाराष्ट्र राज्य व्यवसाय शिक्षण परीक्षा मंडळाचे नाव महाराष्ट्र राज्य कौशल्य विकास परीक्षा मंडळ करण्याबाबत व महाराष्ट्र राज्य कौशल्य विकास परीक्षा मंडळाला परीक्षा हा शब्द वगळण्याबाबत शासन निर्णय दिनांक ११ फेब्रुवारी २०२१ अन्वये मान्यता दिलेली आहे.

महाराष्ट्र राज्य कौशल्य विकास मंडळ, मुंबई ४०० ०५१.
प्रवेश क्षमता २०२०-२०२१

अ.क्र.	जिल्ह्याचे नाव	संख्या	प्रवेश क्षमता
१	२	३	४
१	मुंबई	३४	१२७५
२	मुंबई (उपनगर)	३४	१०००
३	ठाणे	४८	२८५०
४	पालघर	७	७००
५	रायगड	९	५७५
६	रत्नागिरी	२०	८००
७	सिंधुदुर्ग	२२	५००
एकूण		१६४	७७००
८	नाशिक	१५	७००
९	जळगाव	४६	२१७२
१०	अहमदनगर	५०	२९००
११	नंदुरबार	०२	१२५
१२	धुळे	१६	८७५
एकूण		१२९	६७७५
१३	पुणे	८०	४५५०
१४	सातारा	५४	२७७५
१५	सांगली	२५	१३७५
१६	सोलापूर	४१	२१२५
१७	कोल्हापूर	२९	१७२५
एकूण		२२९	१२५५०
१८	औरंगाबाद	६८	३४७५
१९	जालना	२४	१४७५
२०	नांदेड	६१	२३७५
२१	परभणी	३	८००
२२	हिंगोली	३	५५०
२३	बीड	११२	५३००
२४	लातूर	१९	१०५०
२५	उस्मानाबाद	२०	९२५
एकूण		३१०	१५७५०
२६	अमरावती	३५	१५५०
२७	अकोला	२१	११७५
२८	वाशिम	५	४००
२९	यवतमाळ	२६	११५०
३०	बुलढाणा	१२	७००
एकूण		९९	४९७५
३१	नागपूर	५२	१९५०
३२	वर्धा	३	१२५
३३	भंडारा/गोंदिया	१४	७२५
३४	चंद्रपूर	२	१२५
३५	गडचिरोली	१	२५
३६	गोंदिया	११	५००
एकूण		८३	४४५०
एकूण एकत्रित		१०१४	५२२००
६ महिने, १ वर्ष, २ वर्ष एकूण प्रवेश क्षमता			--

(३) कार्यभाराचा सारांश व वित्तीय आवश्यकतेचे स्पष्टीकरण
महाराष्ट्र राज्य कौशल्य विकास मंडळ, मुंबई-४०० ०५१
तक्ता ९

संस्थांची संख्या २०१९-२०२० No. of Institutes upto 2019-2020	२०१९-२०२० मध्ये एकूण किती परीक्षा घेणे आवश्यक होते No. of Examinations to be held in 2019-2020		२०१९-२०२० मध्ये प्रत्यक्षात घेण्यात आलेल्या परीक्षा No. of Examinations actually held in 2019-2020		परीक्षेस असणाऱ्या व्यवसायांची संख्या No. of Courses prescribed for Examination		परीक्षेसाठी असणाऱ्या केंद्रांची संख्या No. of Centres for Examination	
	वार्षिक पद्धती Annual pattern	वर्षातून दोन वेळेस Twice a year	वार्षिक पद्धती Annual pattern एप्रिल	वर्षातून दोन वेळेस Twice a year जानेवारी जुलै	वार्षिक पद्धती Annual pattern	वर्षातून दोन वेळेस Twice a Year		
1	2	3	4	5	6	7	8	
१०४६	१ वर्ष २ वर्षे	जानेवारी/ जुलै	१ वर्ष २ वर्षे	जानेवारी जुलै	१ वर्ष २ वर्षे	जानेवारी जुलै	६ महिने जानेवारी-२०१९ जुलै-२०१९	११९ ९९
							१ वर्ष जुलै-२०१९	२२३
							२ वर्षे एप्रिल-२०२०	८५

(3) Workload and Financial Justification

Maharashtra State Skills Development Board, Mumbai-400 051

TABLE IX

(रुपये हजारांत / Rs. in thousands)

प्रत्यक्ष परीक्षेस बसलेल्या विद्यार्थ्यांची संख्या Students actually appeared for Examination		परीक्षेत उत्तीर्ण झालेल्या विद्यार्थ्यांची संख्या No. of students passed		प्राशिन- कांची संख्या No. of paper setters	परीक्ष- कांची संख्या No. of Examiners	परीक्षा मंडळासाठी प्रत्यक्ष खर्च (योजनेतर व योजनांतर्गत) २०१९-२०२० Total Plan and non-plan expenditure 2019-2020			परीक्षार्थीवरील दरडोई खर्च २०१९-२०२० (स्तंभ क्रमांक १५ ÷ ९ + १०) Per capita expenditure per student, 2019- 2020 (Col. No. 15 ÷ 9 + 10)	परीक्षा शुल्क म्हणून प्रत्यक्ष जमा २०१९-२०२० Total Examinations Fees received 2019-2020
वार्षिक पद्धती Annual pattern	वर्षातून दोन वेळेस Twice a year	वार्षिक पद्धती Annual pattern	वर्षातून दोन वेळेस Twice a year			आवर्ती Recurring	अनावर्ती Non- Recurring	एकूण Total		
9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
१ वर्ष										
जुलै-२०१९	जानेवारी-२०१९	जुलै-२०१९	जानेवारी-२०१९	३२९	जिल्हास्तरावर	५३३८	३९४	५७३२	२२	३५१६
१८८३४	(५४९६)	(१५३५१)	(४५५०)			१५५४	६	१५६०	९९	१९४
२ वर्षे	जुलै-२०१९		जुलै-२०१९			--	--	--	--	--
	(३६०१)		(२९२२)			१४७४	--	१४७४	१३	--
एप्रिल-२०१९ (३२११)		२ वर्षे एप्रिल-२०१९ (२३५१)								
						७२०२	४०२	७६०४	१०७	३७१०

५. शिल्प कारागीर प्रशिक्षण योजना

(१) योजनेची पार्श्वभूमी

शिल्प कारागीर प्रशिक्षण योजना ही भारत सरकारने १९५० मध्ये सुरु केलेली असून, या योजनेखाली सर्व देशात प्रशिक्षणाचा दर्जा समान राखण्यासाठी राष्ट्रीय स्तरावर व्यवसाय प्रशिक्षण परिषद १९५६ मध्ये स्थापन केलेली आहे. या परिषदेमार्फत शासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांचे/खाजगी औद्योगिक प्रशिक्षण केंद्रांबाबतचे धोरण, त्यांचे नियंत्रण, विविध व्यवसाय अभ्यासक्रम तयार करणे, बांधकाम, विद्युत पुरवठा, यंत्रसामग्रीची मानके, निदेशकांचे प्रशिक्षण, राष्ट्रीय स्तरावर चाचणी घेणे, राष्ट्रीय व्यवसाय प्रमाणपत्र देणे इत्यादी बाबी केल्या जातात. या परिषदेचे प्रमुख मा. कौशल्य विकास व उद्योजकता मंत्री, भारत सरकार हे असून केंद्र व राज्य शासनाचे प्रतिनिधी, मालक व नोकर संघटनेचा प्रतिनिधी व विविध विषयांवरील तज्ज्ञ सभासद या समितीत असतात. या योजनेची प्रत्यक्ष अंमलबजावणी सुरुवातीला केंद्र सरकारकडून केली जात होती, मात्र १९६९ सालापासून या योजनेची अंमलबजावणी राज्य सरकारकडून केली जात आहे. तसेच शासनाच्या औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांवरील खर्चही राज्य शासनाकडून केला जात आहे.

(२) योजनेचे मुख्य उद्देश

- (१) कारखान्याच्या विविध कामांसाठी लागणाऱ्या कुशल मनुष्यबळाचा पुरवठा करणे.
- (२) युवकांना रोजगाराभिमुख प्रशिक्षण देऊन कारखान्यांत रोजगार मिळविण्यासाठी सक्षम बनविणे.
- (३) युवकांना कौशल्ययुक्त प्रशिक्षण देऊन उत्पादन व इतर सेवाक्षेत्रांमध्ये स्वयंरोजगार सुरु करण्यासाठी सक्षम बनविणे.
- (४) कामगारांना योजनाबद्ध प्रशिक्षण देऊन औद्योगिक आस्थापनांचा दर्जा, गुणवत्ता व उत्पादन वाढविणे.

शासकीय व खाजगी औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांसाठी आकारलेले शुल्क विवरण खालीलप्रमाणे :

अ. क्र.	तपशील	शासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था					खाजगी औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था		
		सामान्य	राखीव	IMC	OMS	NRI	MS	OMS	NRI
	प्रशिक्षण शुल्क								
१	मशिन गट-अभियांत्रिकी व्यवसाय	१२००	--	३००००	४५०००	६००००			
	बिगर मशिन गट-अभियांत्रिकी व्यवसाय	१०००	--	२५०००	३७५००	५००००			
	बिगर अभियांत्रिकी व्यवसाय	८००	--	२००००	२००००	४००००			
२	ओळख पत्र शुल्क	५०	५०	५०	५०	५०	३०००० (एकत्रित)	६०००० (एकत्रित)	१५०००० (एकत्रित)
३	ग्रंथालय शुल्क	१००	१००	१००	१००	१००			
४	इंटरनेट सुविधा शुल्क	१००	१००	१००	१००	१००			
५	सांस्कृतिक कार्य शुल्क	१००	१००	१००	१००	१००			
६	वसतिगृह शुल्क प्रवेशाच्या वेळी जमा करावयाची अनामत रक्कम	१२००	१२००	१२००	६०००	१२०००	संबंधित औ. प्र. संस्थांकडून निश्चित करण्यात येते.		
७	प्रशिक्षण अनामत रक्कम	५००	५००	५००	५००	५००	५००	५००	५००
८	ग्रंथालय अनामत रक्कम	१००	१००	१००	१००	१००	१००	१००	१००
९	वसतिगृह अनामत रक्कम	१०००	१०००	१०००	१०००	१०००	१०००	१०००	१०००

* संबंधित प्रशिक्षण वर्षाकरिता खाजगी औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थानिहाय एकत्रित शुल्क तपशिले <http://admission.dvetgov.in> या संकेतस्थळावर उपलब्ध आहे. खाजगी औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांसाठी आकारायचे शुल्क निर्धारित केलेल्या शुल्कापेक्षा कमी शुल्क आकारू शकतात. उमेदवारांनी संबंधित खाजगी औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांशी विकल्प सादर करण्यापूर्वी व/वा प्रवेश घेण्यापूर्वी संपर्क करावा.

उमेदवारांनी खाजगी औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांशी याबाबत संपर्क करावा.

विद्यावेतन :-

- (१) रुपये ४० (प्रवेश क्षमतेच्या ५० टक्के प्रशिक्षणार्थी).
 (२) रुपये ४० ते २० (प्रतिमहा समाजकल्याण खात्याकडून मागासवर्गीय प्रशिक्षणार्थीकरिता).

(३) योजनेची सद्यःस्थिती

अ. क्र.	संस्थेचा प्रकार	एकूण संख्या	मंजूर प्रवेश क्षमता	उपलब्ध जागा
१	सर्वसाधारण शासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था	३०७	११२३४८	७५४८८
२	आदिवासी उपयोजनेतर्गत सुरु करण्यात आलेल्या औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था	६१	१७१३२	१२१२८
३	शासकीय आदिवासी औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था	२८	१८४४	१२६८
४	शासकीय महिलांसाठी सुरु केलेल्या औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था	१५	५०६४	३९८८
५	अनु. जाती व नव बौद्धांच्या मुलांमुलींकरिता उच्चस्तर औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था.	०४	६५२	५२८
६	अल्पसंख्याक औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था	०२	५४०	३६८
अ	एकूण शासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था	४१७	१३७५८०	९३७६८
ब	एकूण अशासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था	५५७	९५४३६	५६४३६
क	राज्यातील एकूण औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था	९७४	२३३०१६	१५०२०४

शासकीय २० तालुकास्तरीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांमधून तीन व्यवसाय व ४६ तालुकास्तरीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांमधून दोन व्यवसाय आणि ११० तालुकास्तरीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांमधून एक व्यवसाय फक्त महिलांसाठी राखीव ठेवण्यात आलेला आहे. या व्यतिरिक्त इतर सर्व व्यवसायांत ३० टक्के जागा महिलांसाठी राखीव आहेत.

शासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था व अशासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण केंद्रे यांमध्ये खालीलप्रमाणे एकूण ८९ व्यवसायांचे प्रशिक्षण देण्यात येते.

अभियांत्रिकी व्यवसाय			बिगर अभियांत्रिकी व्यवसाय			
१ वर्ष	२ वर्ष	एकूण	१ वर्ष	२ वर्ष	एकूण	एकूण व्यवसाय
२४	३८	६२	२७	०	२७	८९

जिल्हानिहाय शासकीय व अशासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांची संख्या व ऑगस्ट २०२२ च्या प्रवेश क्षमतेबाबतचा तपशील

अ. क्र.	जिल्ह्याचे नाव	प्रवेशाकरिता उपलब्ध जागा										एकूण (शासकीय व अशासकीय)					
		संस्था					शासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था					अशासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था		मंजूर प्रवेश क्षमता	एकूण		
		शासकीय आश्रम	शासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था	शासकीय आश्रम	शासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था	वागळून उर्वरित	मंजूर प्रवेश क्षमता	एकूण	आश्रम औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था	वागळून उर्वरित	ओ. प्र. सं.	मंजूर प्रवेश क्षमता	एकूण				
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	१७	
मुंबई विभाग																	
१	मुंबई शहर	७	०	७	७	६	१३	४०९६	०	४०९६	२८४०	०	२८४०	८७६	४८४	४९७२	३३२४
२	मुंबई (उपनगर)	६	०	६	६	८	१४	४००४	०	४००४	२५५२	०	२५५२	२१२४	१०६८	६१२८	३६२०
३	ठाणे	९	१	१०	१०	८	१८	४६९६	६४	४७६०	३१४०	६४	३२०४	१३६८	८९२	६१२८	४०९६
४	पालघर	८	२	१०	१०	७	१७	२२७२	८०	२३५३	१५८८	८०	१६६८	९८८	५५६	३३४०	२२२४
५	रायगड	१६	--	१६	१६	४	२०	४४८४	०	४४८४	२९४४	०	२९४४	४२०	२४४	४९०४	३१८८
६	रत्नागिरी	१०	--	१०	१०	६	१६	३०९६	०	३०९६	२१७६	०	२१७६	१२८८	७५२	४३८४	२९२८
७	सिंधुदुर्ग	८	--	८	८	१	९	१५७२	०	१५७२	१२७२	०	१२७२	४०	४०	१६१२	१३१२
एकूण		६४	३	६७	४०	१०७	२४२२०	१४४	२४३६४	१६५१२	१४४	१६६५६	७१०४	४०३६	३१४६८	२०६१२	
नाशिक विभाग																	
८	नाशिक	१७	४	२१	२८	२८	४९	७५२०	२८८	७८०८	५२०८	२२८	५४३६	४८१६	२६५२	१२६२४	८०८८
९	धुळे	४	२	६	१६	१६	२२	२२८०	१४८	२४२८	१३८०	८८	१४६८	२६४०	१६१६	५०६८	३०८४
१०	नंदुरबार	६	२	८	२	२	१०	१९३२	१२८	२०६०	१४२४	१०४	१५२८	८८०	५२४	२९४०	२०५२
११	जळगाव	१६	१	१७	७१	७१	८८	५१४०	६०	५२००	३५२८	४०	३५६८	१०९२८	६०६०	१६१२८	९६२८
१२	अहमदनगर	१४	२	१६	२८	२८	४४	४०८८	१२८	४२१६	२८२०	६८	२८८८	६६७६	४११२	१०८९२	७०००
एकूण		५७	११	६८	१४५	२१३	२०९६०	७५२	२१७१२	१४३६०	५२८	१४८८८	२५९४०	१४९६४	४७६५२	२९८५२	

जिल्हानिहाय शासकीय व अशासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांची संख्या व ऑगस्ट २०२२ च्या प्रवेश क्षमतेबाबतचा तपशील

अ. क्र.	जिल्ह्याचे नाव	प्रवेशाकरिता उपलब्ध जागा										एकूण (शासकीय व अशासकीय)				
		संस्था					शासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था									
		शासकीय आश्रम औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था	शासकीय आश्रम औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था	शासकीय आश्रम औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था	शासकीय आश्रम औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था	शासकीय आश्रम औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था	मंजूर प्रवेश क्षमता	एकूण	आश्रम औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था	आश्रम औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था	आश्रम औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था		मंजूर प्रवेश क्षमता	एकूण	प्रशिक्षण संस्था	मंजूर प्रवेश क्षमता
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	१७
पुणे विभाग																
१३	पुणे	..	--	१६	४०	५६	८६१२	०	८६१२	५४१२	०	५४१२	१००५२	६७०८	१८७४४	१२२००
१४	सातारा	..	--	११	७	१८	५०४०	०	५०४०	३२३६	०	३२३६	११३६	६६४	६१७६	३९००
१५	सांगली	..	--	१०	१४	२४	३९९६	०	३९९६	२६००	०	२६००	१८१६	११६८	५८१२	३७६८
१६	सोलापूर	..	--	१२	२४	३६	४१९६	०	४१९६	२७३२	०	२७३२	३९९६	२५२८	८१९२	५२६०
१७	कोल्हापूर	..	--	१२	४०	५२	४८१६	०	४८१६	३२५२	०	३२५२	५८८८	३३७२	१०७०४	६६२४
एकूण		६१	--	६१	१२५	१८६	२६७४०	०	२६७४०	१७३१२	०	१७३१२	२२८८८	१४४४०	४९६२८	३१७५२
औरंगाबाद विभाग																
१८	औरंगाबाद	..	--	११	६	१७	३३६०	०	३३६०	२३१६	०	२३१६	७७६	५१६	४१३६	२८३२
१९	जालना	..	--	८	४	१२	२०७६	०	२०७६	१३८४	०	१३८४	२८४	१६४	२३६०	१५४८
२०	परभणी	..	--	९	४	१३	२२७२	०	२२७२	१६३६	०	१६३६	१०६४	७०४	३३३६	२३४०
२१	हिंगोली	..	१	६	२	८	८५६	६४	९२०	६२८	४४	६७२	३९२	२५२	१३१२	९२४
२२	बीड	..	--	१२	१२	२४	२९२४	०	२९२४	२१५६	०	२१५६	१९७६	१२८०	४९००	३४३६
२३	नांदेड	..	१	१७	७	२४	३७७६	८४	३८६०	२५९२	२०	२६९२	२४२०	१५६०	६२८०	४१७२
२४	उस्मानाबाद	..	--	८	९	१७	२४९६	०	२४९६	१८१६	०	१८१६	८९६	६१२	३३९२	२४२८
२५	लातूर	..	--	११	९	२०	३९३६	०	३९३६	२४८०	०	२४८०	१९२४	१११६	५८६०	३५९६
एकूण		८०	२	८२	५३	१३५	२१६९६	१४८	२१८४४	१५००८	६४	१५०७२	९७३२	६२०४	३१५७६	२१२७६

जिल्हानिहाय शासकीय व अशासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांची संख्या व ऑगस्ट २०२२ च्या प्रवेश क्षमतेबाबतचा तपशील

अ. क्र.	जिल्ह्याचे नाव	संस्था				प्रवेशाकरिता उपलब्ध जागा				एकूण (शासकीय व अशासकीय)						
		शासकीय आश्रम औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था	शासकीय आश्रम औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था	शासकीय आश्रम औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था	शासकीय आश्रम औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था	मंजूर प्रवेश क्षमता	एकूण	आश्रम औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था	एकूण	मंजूर प्रवेश क्षमता	एकूण					
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	१६	१७
अमरावती विभाग																
२६	अमरावती	१६	२	१८	१३	३१	६८८४	१४४	७०२८	४८८०	१००	४९८०	२३५६	१५१६	३८५६	६४९६
२७	अकोला	८	०	८	२	१०	३५१६	०	३५१६	२६१६	०	२६१६	३४०	१८०	१३८४	२७९६
२८	वाशिम	६	०	६	०	६	१६२०	०	१६२०	१२३२	०	१२३२	०	०	१६२०	१२३२
२९	बुलढाणा	१३	०	१३	९	२२	४१३६	०	४१३६	२८६०	०	२८६०	१८२८	११००	५९६४	३९६०
३०	यवतमाळ	१६	२	१८	३	२१	५४६८	१४४	५६१२	३८२८	६०	३८८८	३७६	२१२	५१८८	४१००
	एकूण	५९	४	६३	२७	९०	२१६२४	२८८	२१९१२	१५४१६	१६०	१५५७६	४९००	३००८	२६८१२	१८५८४
नागपूर विभाग																
३१	नागपूर	१६	१	१७	६४	८१	५४४८	६०	५५०८	३६२०	४०	३६६०	१२११६	६५८८	१७६२४	१०२४८
३२	चंद्रपूर	१६	२	१८	३३	५१	४९४४	१४४	५०८८	३३८४	८४	३४६८	५९१२	३०९६	१०२८०	६५६४
३३	गडचिरोली	१२	४	१६	०	१६	३३१२	२४८	३५६०	२३४०	१८८	२५२८	०	०	३५६०	२५२८
३४	भंडारा	८	०	८	२९	३७	२३७२	०	२३७२	१५५६	०	१५५६	३६१२	१८८८	५९८४	३४४४
३५	गोंदिया	८	१	९	१२	२१	२३०८	६०	२३६८	१६०४	६०	१६६४	१६०४	९०४	३९७२	२५६८
३६	वर्धा	८	०	८	१३	२१	२१३२	०	२१३२	१३८८	०	१३८८	२३२८	१३०८	४४६०	२६९६
	एकूण	६८	८	७६	१५१	२२७	२०५१६	५१२	२१०२८	१३८९२	३७२	१४२६४	२४८५२	१३७८४	४५८८०	२८०४८
	एकूण	३८९	२८	४१७	५४१	९५८	१३५७५६	१८६०	१३७६००	९२५००	१२६८	९३७६८	९५४१६	५६४३६	२३३०१६	१५०२०४

अभ्यासक्रमनिहाय प्रवेश क्षमतेचा तपशील प्रवेशसत्र २०२२ करिता

अ. क्र.	व्यवसायाचे नाव	प्रवेशसत्र २०२१		प्रवेशसत्र २०२१ करिता		एकूण उपलब्ध जागा	एकूण मंजूर प्रवेश क्षमता	
		करिता शासकीय		अशासकीय औ.प्र. संस्था				
		उपलब्ध जागा	मंजूर प्रवेश क्षमता	उपलब्ध जागा	मंजूर प्रवेश क्षमता			
१	२	३	४	५	६	७	८	
१ वर्ष मुदतीचे अभ्यासक्रम (अभियांत्रिकी)								
१	सुतारकाम	..	२३२८	२४७२	२४	२४	२३५२	२४९६
२	फाउंड्रीमन	..	६४८	७४४	४०	०	६८८	७४४
३	इन्टेरिअर डिझायनिंग अॅण्ड डेकोरेशन	..	५७६	५७६	७२	२४	६४८	६००
४	गवंडी (बांधकाम कारागीर)	..	८४०	८४०	७२	२४	९१२	८६४
५	मेकॅनिक ऑटो बाॅडी पेंटिंग	..	४०	४०	२०	२०	६०	६०
६	इन्फॉर्मेशन टेक्नॉलॉजी	..	०	०	२४	०	२४	०
७	मेकॅनिक ऑटो बाॅडी रिपेअर	..	४०	४०	६०	६०	१००	१००
८	प्री-प्रीपेटरी स्कूल मॅनेजमेंट असिस्टंट	..	०	०	०	४८	०	४८
९	मेकॅनिक ऑटो इलेक्ट्रीकल अॅण्ड इलेक्ट्रॉनिक्स	..	३००	३००	४०	४०	३४०	३४०
१०	मेकॅनिक डिझेल	..	५१६०	५१८४	३०४८	३०९६	८२०८	८२८०
११	मेकॅनिक ट्रॅक्टर	..	११२०	११२०	६०	६०	११८०	११८०
१२	मेकॅनिक टू अॅण्ड थ्री व्हिलर	..	०	०	६०	६०	६०	६०
१३	प्लॅस्टिक प्रोसेसिंग ऑपरेटर	..	६००	६००	२०	२	६२०	६२०
१४	नळ कारागीर	..	२२३२	२२५६	३८४	४३२	२६१६	२६८८
१५	पंप ऑपरेटर-कम-मेकॅनिक	..	१२६०	१२६०	०	०	१२६०	१२६०
१६	रबर टेक्नशियन	..	२४	४८	०	०	२४	४८
१७	कॅबिनेट फर्निचर मेकर (एस. सी. व्ही. टी.)	..	२४	२४	०	०	२४	२४
१८	जनरल फिटर कम मेकॅनिक (एस. सी. व्ही. टी.)	..	२०	२०	०	०	२०	२०
१९	मेकॅनिक ऑटो बाॅडी पेंटिंग (एस. सी. व्ही. टी.)	..	२०	२०	०	०	२०	२०
२०	मेकॅनिक ऑटो बाॅडी रिपेअर (एस. सी. व्ही. टी.)	..	२०	२०	०	०	२०	२०
२१	पत्रे कारागीर	..	१७४०	१७६०	२००	२००	१९४०	१९६०
२२	सोलर टेक्नशियन (इलेक्ट्रिकल)	..	०	०	८०	८०	८०	८०
२३	संधाता	..	१०७००	१०८४०	८२२०	८३६०	१८९२०	१९२००
२४	संधाता (GMAW/GTAW)	..	३४०	३८०	२०	०	३६०	३८०
एकूण		..	२८०३२	२८५४४	१२४४४	१२५४८	४०४७६	४१०९२

अभ्यासक्रमनिहाय प्रवेश क्षमतेचा तपशील प्रवेशसत्र २०२२ करिता

अ. क्र.	व्यवसायाचे नाव	प्रवेशसत्र २०२१		प्रवेशसत्र २०२१ करिता		एकूण उपलब्ध जागा	एकूण मंजूर प्रवेश क्षमता	
		करिता शासकीय		अशासकीय औ.प्र. संस्था				
		उपलब्ध जागा	मंजूर प्रवेश क्षमता	उपलब्ध जागा	मंजूर प्रवेश क्षमता			
१	२	३	४	५	६	७	८	
१ वर्ष मुदतीचे अभ्यासक्रम (वि. अभियांत्रिकी)								
२५	बेकरी अॅण्ड कन्फेक्शनरी	..	३१२	३६०	०	०	३१२	३६०
२६	बेसिक कॉस्मोलॉजी	..	२४४८	२५४४	१२०	१२०	२५६८	२६६४
२७	कॉम्प्युटर हार्डवेअर अॅण्ड नेटवर्क मॅटेनेन्स	..	४०८	४०८	२१६	१६८	६२४	५७६
२८	कॉम्प्युटर ऑपरेटर अॅण्ड प्रोग्रॅमिंग असिस्टंट	..	७२००	७३६८	२७६०	२९७६	९९६०	१०३४४
२९	डेस्कटॉप पब्लिशिंग ऑपरेटर	..	३६०	३८४	१६८	१६८	५२८	५५२
३०	डिजिटल फोटोग्राफर	..	२४	२४	०	०	२४	२४
३१	ड्रेस मॅकिंग	..	४७८०	४९८०	१२०	१२०	४९००	५१००
३२	फॅशन डिझाईन अॅण्ड टेक्नॉलॉजी	..	१४००	१४२०	६०	६०	१४६०	१४८०
३३	फायर टेक्नॉलॉजी अॅण्ड इंडस्ट्रियल सेफ्टी मॅनेजमेन्ट	..	०	०	९६	९६	९६	९६
३४	फूड अॅण्ड बेवरेज सर्व्हिसेस असिस्टंट	..	२२०	२२०	०	०	२२०	२२०
३५	फूड प्रॉडक्शन (जनरल)	..	५०४	५०४	०	०	५०४	५०४
३६	फ्रंट ऑफिस असिस्टंट	..	४८	४८	०	०	४८	४८
३७	फ्रूट अॅण्ड व्हेजेटेबल प्रोसेसिंग	..	६००	६००	०	०	६००	६००
३८	हेल्थ सॅनिटरी इन्स्पेक्टर	..	२४	२४	४८	४८	७२	७२
३९	हॉस्पिटल हाउस कीपिंग	..	२४	२४	७२	७२	९६	९६
४०	हारुसकीपर	..	४८	४८	०	०	४८	४८
४१	आय.ओ. टी. टेक्नशियन (स्मार्ट सिटी)	..	०	०	४८	४८	४८	४८
४२	मल्टीमिडिया अॅनिमेशन अॅण्ड स्पेशल इफेक्ट	..	७२	७२	०	०	७२	७२
४३	फोटोग्राफर	..	४८	९६	०	०	४८	९६
४४	फीजिओथेरेपी टेक्नशियन	..	२०	२४	४०	४८	६०	७२
४५	स्टीवर्ड (एस. सी. व्ही. टी.)	..	६०	६०	०	०	६०	६०
४६	लघुलेखक (मराठी) (एस. सी. व्ही. टी.)	..	१४०	१४०	४०	६०	१८०	२००
४७	सेक्रेटरीअल प्रॅक्टिस (इंग्रजी)	..	३८४	३८४	४८	४८	४३२	४३२
४८	सुईंग टेक्नॉलॉजी	..	३३२०	३३४०	१६०	१८०	३४८०	३५२०
४९	स्टेनोग्राफर सेक्रेटरीअल असिस्टंट (इंग्रजी)	..	६२४	६२४	०	०	६२४	६२४
५०	सरफेस ऑरनॉमेन्टेशन टेक्नक्स (भरतकाम)	..	१४०	१४०	२०	२०	१६०	१६०
५१	ऑफीस असिस्टंट कम कॉम्प्युटर ऑपरेटर	..	०	०	०	४०	०	४०
एकूण		..	२३२०८	२३८३६	४०१६	४२७२	२७२८४	२८१०८

दोन वर्षे मुदतीचे अभ्यासक्रम (अभियांत्रिकी)

५२	वैमानिकी रचना व उपकरणे संघाता	..	०	६०	०	०	०	६०
५३	आर्किटेक्चरल ड्रॉफ्समन	..	२८८	३१२	९६	१९२	३८४	५०४
५४	अटॅडन्ट ऑपरेटर (केमिकल प्लान्ट)	..	१६८	३३६	०	०	१६८	३३६
५५	ड्रॉफ्समन सिव्हील	..	७६८	१४४०	११२८	२१८४	१८९६	३६२४
५६	ड्रॉफ्समन मेकॅनिकल	..	८२०	१७००	१३२०	२६६०	२१४०	४३६०
५७	डेंटल लॅबोरेटरी इक्वुपमेंट टेक्नशियन	..	०	०	२४	२४	२४	२४

अभ्यासक्रमनिहाय प्रवेश क्षमतेचा तपशील प्रवेशसत्र २०२२ करिता

अ. क्र.	व्यवसायाचे नाव	प्रवेशसत्र २०२१		प्रवेशसत्र २०२१ करिता		एकूण उपलब्ध जागा	एकूण मंजूर प्रवेश क्षमता
		करिता शासकीय		अशासकीय औ.प्र. संस्था			
		उपलब्ध जागा	मंजूर प्रवेश क्षमता	उपलब्ध जागा	मंजूर प्रवेश क्षमता		
१	२	३	४	५	६	७	८
५८	वीजतंत्री	६९४०	१४०२०	१६१४०	३१६००	२३०८०	४५६२०
५९	इलेक्ट्रॉनिक्स मेकॅनिक	३३१२	६७६८	८८८	१८००	४२००	८५६८
६०	इलेक्ट्रोप्लेटर	४०	१२०	०	०	४०	१२०
६१	जोडारी	७२६०	१५०४०	१३२२०	२६२००	२०४८०	४१२४०
६२	इन्फॉर्मेशन अँड कम्युनिकेशन टेक्नॉलॉजी सिस्टिम मॅटेनन्स.	१८९६	४१०४	९६	२१६	१९९२	४३२०
६३	इन्स्ट्रुमेन्ट मेकॅनिक	२८८	४३२	१२०	२४०	४०८	६७२
६४	इन्स्ट्रुमेन्ट मेकॅनिक (केमिकल प्लान्ट)	६०	१२०	०	०	६०	१२०
६५	लिफ्ट अँड एक्सलेटर मेकॅनिक	०	०	२४	४८	२४	४८
६६	यंत्र कारागीर	२६८०	५५२०	२००	३८०	२८८०	५९००
६७	यंत्र कारागीर (घर्षक)	९४०	१९६०	१२०	२२०	१०६०	२१८०
६८	मॅटेनन्स मेकॅनिक (केमिकल प्लान्ट)	१६०	३००	०	०	१६०	३००
६९	मरीन फिटर	०	०	२०	४०	२०	४०
७०	मेकॅनिक अँग्रीकल्चर मशिनरी	९६	१६८	०	२४	९६	१९२
७१	मेकॅनिक कन्ड्युमर इलेक्ट्रॉनिक्स अप्लायन्सेस	९६	१४४	०	०	९६	१४४
७२	मेकॅनिक मशीन टूल मेटेनन्स	८८८	१४१६	२४	४८	९१२	१४६४
७३	मेकॅनिक मोटर व्हेहिकल	४०३२	८२०८	२१६०	४३६८	६१९२	१२५७६
७४	ऑपरेटर अँडव्हान्स मशीन टूल्स	१७६	३८४	०	०	१७६	३८४
७५	रंगारी (जनरल)	७२०	१५४०	४६०	७६०	११८०	२३००
७६	प्रशितन व वातानुकूलित टेक्नशियन	२०४०	४१०४	६७२	१३२०	२७१२	५४२४
७७	टेक्सटाईल्स वेट प्रोसेसिंग टेक्नशियन	४०	८०	०	०	४०	८०
७८	एस.सी.व्ही.टी. - आर्किटेक्चरल ड्रॉफ्समन	२४	४८	०	०	२४	४८
७९	स्पिनिंग टेक्नशियन	०	२०	०	०	०	२०
८०	सर्व्हेअर	४५६	७९२	३८४	६००	८४०	१३९२
८१	टेक्नशियन मेकॅट्रॉनिक्स	४८	७२	०	०	४८	७२
८२	टेक्नशियन मेडिकल इलेक्ट्रॉनिक्स	२४	४८	०	०	२४	४८
८३	टेक्नशियन पॉवर इलेक्ट्रॉनिक्स सिस्टिम	९६	१६८	४८	७२	१४४	२४०
८४	टेक्सटाईल्स मेकॅट्रॉनिक्स	०	२४	०	०	०	२४
८५	टूल अँड डायमेकर (डाईज अँड मोल्ड)	३१२	५७६	०	०	३१२	५७६
८६	टूल अँड डायमेकर (प्रेस टुल्स, जिग अँड फिक्शर)..	६९६	१२४८	७२	१२०	७६८	१३६८
८७	कातारी	२९८०	५८४०	६२०	११८०	३६००	७०२०
८८	विल्डिंग टेक्नशियन	२४	४८	०	०	२४	४८
८९	तारतंत्री	४१६०	८०६०	२१४०	४३००	६३००	१२३६०
	एकूण	४२५२८	८५२२०	३९९७६	७८५९६	८२५०४	१६३८१६
	राज्याची एकूण	९३७६८	१३७६००	५६४३६	९५४१६	१५०२०४	२३३०१६

६. औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थेमध्ये राबविण्यात येणाऱ्या योजना

(१) लोकसेवा केंद्र योजना

बेरोजगारांची समस्या कमी करण्यासाठी देशात सर्वप्रथम महाराष्ट्र शासनाने जुलै २००२ च्या शासन निर्णयान्वये राज्यातील सर्व औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था, शासकीय तांत्रिक विद्यालयांमध्ये लोकसेवा केंद्राची स्थापना करण्यात आली आहे.

सदरील योजनेची ठळक वैशिष्ट्ये पुढीलप्रमाणे आहेत :- या योजनेअंतर्गत प्रशिक्षणार्थ्याला प्रशिक्षण घेण्यासाठी शैक्षणिक अर्हतेची कोणतीही अट नाही, कोणतीही वयोमर्यादा नाही व या योजनेअंतर्गत उमेदवारांना १५ दिवस ते ३ महिन्यांच्या कालावधीचे विविध अल्प मुदतीच्या व्यवसायांचे प्रशिक्षण देण्यात येते. औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांमध्ये लोकसेवा केंद्रासाठी स्वतंत्र कक्षाची स्थापना करून तेथे बाहेरील काम घेण्यासाठी व माहिती देण्यासाठी दूरध्वनी सोयीयुक्त स्वतंत्र कक्ष स्थापन करण्यात आलेला आहे. लोकसेवा केंद्राचा फायदा हा प्रशिक्षण पूर्ण केलेल्या प्रशिक्षणार्थ्यांना त्यांचे काम करण्यासाठी होत असतो. या केंद्रामध्ये नोंदणीकृत उमेदवारांमार्फत विविध कामे करण्यात येत असतात. हे उमेदवार संस्थेतील बेरोजगार असलेले माजी उमेदवार असतात. या उमेदवारांना बाहेरील घेतलेले काम करण्यासाठी संस्थेतील उपलब्ध असलेली यंत्रसामग्री वापरण्यास मुभा असते व मिळालेल्या मोबदल्यापैकी ९० टक्के रक्कम ही उमेदवारांना देण्यात येते व उर्वरित फक्त १० टक्के ओव्हरहेड चार्ज आकारून संस्थेला देण्यात येतो. सद्यःस्थितीत २०१३-१४ पासून योजना राबविण्यात येत नाही.

(२) मागेल त्याला व्यवसाय प्रशिक्षण

जागतिकीकरणामध्ये व्यावसायिक व खुले आर्थिक धोरण भारताने स्वीकारल्यामुळे परदेशातील आंतरराष्ट्रीय कंपन्यांच्या स्पर्धेला सार्वजनिक व खाजगी कंपन्यांना तोंड द्यावे लागत आहे. त्यामुळे कंपन्यांवर मंदीची लाट आली आहे. त्या कारणास्तव रोजगाराच्या संधी कमी होत आहेत. त्यासाठी बेरोजगारीला तोंड देण्यासाठी व बेरोजगारीचे प्रमाण कमी करण्यासाठी स्वयंरोजगार करण्याशिवाय पर्याय उरला नाही. यासाठी शासनाने अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमाती, विमुक्त जाती, भटक्या जमाती व विशेष मागास प्रवर्गासाठी मागेल त्याला व्यवसाय प्रशिक्षण योजना सुरू केली आहे. या योजनेअंतर्गत बेरोजगार उमेदवारांना स्वयंरोजगार प्राप्त होण्यासाठी अल्पमुदतीच्या व्यवसायाचे प्रशिक्षण दिले जाते. सद्यःस्थितीत २०१३-१४ पासून सदर योजना चालू नाही.

योजनेची ठळक वैशिष्ट्ये

१. या योजनेअंतर्गत संबंधित उमेदवारांकडून कोणतीही फी आकारली जात नाही.
२. या योजनेअंतर्गत प्रशिक्षणादरम्यान उमेदवारांना रुपये १०० प्रतिमहा विद्यावेतन दिले जाते.
३. सेवा गटातील व्यवसायाचे प्रशिक्षण केलेल्या संबंधित प्रशिक्षणार्थ्यांना रुपये १,०६० किमतीपर्यंतचे टूलकिट्स मोफत देण्यात येते, जेणेकरून सदर उमेदवार स्वयंरोजगार सुरू करून स्वतःच्या पायावर उभे राहतील. त्यामुळे बेरोजगारीचे प्रमाण कमी करण्यास मदत होईल.

वर्ष २०१८-२०१९ मध्ये लाभ घेतलेल्या उमेदवारांची माहिती

(१) अनुसूचित जातीच्या विद्यार्थ्यांची संख्या	..	१७१९०
(२) विमुक्त जाती, भटक्या जमाती व विशेष मागास प्रवर्गातील विद्यार्थ्यांची संख्या	..	१००२०

(३) आर्टिझन टू टेक्नोक्रॉट

विविध उद्योगधंदे, कारखाने, इन्फॉर्मल सेक्टरमध्ये तसेच व्यक्तिगतरित्या काम करणारे कारागीर अशिक्षित अथवा अल्पशिक्षित असले तरी ते आपल्या व्यवसायातील कामात अतिशय कुशल असतात. अशा कारागिरांची सर्वसाधारण कौशल्ये तपासणी करून त्यांच्या नैपुण्यतेचा दर्जा ठरविणे व त्यांना प्रमाणपत्र देण्याची योजना अस्तित्वात नाही.

औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांमधून उत्तीर्ण झालेल्या उमेदवारांना संबंधित क्षेत्रात पदविका / पदवी संपादन करण्याची इच्छा असूनही अशा सुविधा उपलब्ध नसल्यामुळे त्यांची प्रगतीही मर्यादित राहते.

वरील सर्व मुद्द्यांचा विचार करून अनौपचारिक क्षेत्रातील कुशल कारागीर तसेच औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थेमधून उत्तीर्ण उमेदवारांना सध्याच्या तंत्र / व्यवसाय शिक्षण पद्धतीमध्ये संबंधित व्यवसायामध्ये पदविका / पदवीपर्यंतचे शिक्षण घेण्याची संधी उपलब्ध करून देण्याच्या उद्दिष्टपूर्तीसाठी आर्टिझन टू टेक्नोक्रेट ही योजना २००५ पासून सुरू करण्यात आली आहे. या योजनेत कौशल्य चाचणीचे एकूण ६ स्तर खालील नमूद केल्याप्रमाणे आहेत :-

अल्पकुशल कारागीर ते अतिकुशल कारागीर

कौशल्य स्तर एक ते चार

प्रथम स्तर	अल्पकुशल कारागीर (Artisen)	अशिक्षित कारागिरांसाठी प्रथम स्तर कौशल्य चाचणी
द्वितीय स्तर	निमकुशल कारागीर (Senior Artisen)	अल्पशिक्षित कारागिरांसाठी द्वितीय स्तर कौशल्य चाचणी
तृतीय स्तर	कुशल कारागीर (Craftsman)	द्वितीय स्तर उत्तीर्ण उमेदवारांसाठी एस.सी.व्ही.टी. परीक्षा
चौथा स्तर उत्तीर्ण	अतिकुशल कारागीर (Master Craftsman)	दहावी उत्तीर्ण / अनुत्तीर्ण उमेदवार तसेच एस. सी. व्ही. टी. उमेदवारांसाठी एस.सी.व्ही.टी. परीक्षा.

तंत्रज्ञ ते विशेष तज्ञ (पाचवा व सहावा स्तर)

पाचवा स्तर परीक्षा (पदविका)	तंत्रज्ञ (Technician)	एस. सी. व्ही. टी. / एस. सी. व्ही. टी. उत्तीर्ण उमेदवारांसाठी व्यवसाय पदविका परीक्षा.
सहावा स्तर	विशेष तज्ञ (Technocrat)	पदविका उत्तीर्ण उमेदवारांसाठी व्यवसाय पदवी परीक्षा.

(४) केंद्रपुरस्कृत औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांना दर्जावाढ करणे व जागतिक बँक साहाय्यित व्यवसाय प्रशिक्षण सुधारणा प्रकल्प

औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांमधून दिले जाणारे कौशल्य प्रशिक्षण कारखान्यातील नवीन तंत्रज्ञानाच्या गरजेशी सुसंगत होण्यासाठी व कौशल्ययुक्त जागतिक दर्जाचे कुशल मनुष्यबळ निर्माण करण्यासाठी कारखाने / औद्योगिक संघटना यांच्या सहकार्याने देशातील एकूण ५०० शासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांचा दर्जा उंचावून त्यांना सेंटर ऑफ एक्सलन्स (CoE) मध्ये रूपांतरित करण्याकरिता व औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांचा दर्जावाढ करण्याकरिता ही योजना जागतिक बँकेमार्फत राबविली जात आहे. सदर योजना २००६-०७ ते सप्टेंबर २०१८ पर्यंत राबविण्यात येत आहे. त्यानुसार राज्यातील ८७ शासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांना जागतिक बँकेच्या साहाय्याने केंद्र शासनामार्फत या योजनेतर्गत अर्थसहाय्य उपलब्ध करण्यात आलेले आहे.

सदर प्रकल्पांतर्गत राज्य शासन, केंद्र शासन व जागतिक बँक यांच्यामध्ये त्रिपक्षीय करार केलेला असून त्याअनुषंगाने प्रकल्पाची अंमलबजावणी केली आहे. जागतिक बँक व केंद्र शासन यांच्यामार्फत दरवर्षी नियमितपणे प्रकल्पाचा आढावा घेण्यात येतो. उपरोक्त योजनेकरिता केंद्र शासन व राज्य शासन यांचा हिस्सा ७५ टक्के : २५ टक्के याप्रमाणात आहे.

अ) जागतिक बँक साहाय्यित व्यवसाय प्रशिक्षण सुधारणा प्रकल्पांतर्गत दर्जावाढ औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांकरिता **रुपये २.०० कोटी**

ब) जागतिक बँक साहाय्यित व्यवसाय प्रशिक्षण सुधारणा प्रकल्पांतर्गत सेंटर ऑफ एक्सलन्स औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांकरिता **रुपये ३.५० कोटी** इतका निधी ठरविण्यात आलेला आहे.

या योजनेतर्गत संबंधित औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांमध्ये स्थानिक क्षेत्राशी निगडित असलेल्या विशिष्ट व्यवसाय अंतर्गत प्रशिक्षणार्थ्यांना विशेष प्रशिक्षण देऊन त्या औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थेचे सेंटर ऑफ एक्सलन्समध्ये रूपांतरीत केले जाते. उदा. इलेक्ट्रिकल, फॅब्रिकेशन, केमिकल, ऑटोमोबाईल इत्यादी.

सन २००६-०७ ते २००९-१० या कालावधीमध्ये वर्षानिहाय चार टप्प्यांमध्ये ८७ औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था समाविष्ट केलेल्या आहेत. याबाबतचा वर्षानिहाय तपशील खालीलप्रमाणे आहे.

अ. क्र.	वर्ष	टप्पा	सी.ओ.ई.	दर्जावाढ	एकूण	शेरा
१	२००६-०७	दुसरा	१२	३	१५	World Bank funding
२	२००७-०८	तिसरा	२१	९	३०	
३	२००८-०९	चौथा	३०	०	३०	
४	२००९-१०	पाचवा	७	५	१२	
एकूण			७०	१७	८७	

जागतिक बँक साहाय्यित व्यवसाय प्रशिक्षण सुधारणा प्रकल्पांतर्गत प्राप्त निधीचा तपशील

(रुपये लाखांत)

अ. क्र.	निधीचा तपशील	रक्कम
१	केंद्र हिश्यापैकी केंद्र शासनाकडून प्राप्त निधी (सन २००७-०८ ते सन २०१४-१५)	२५४१५.२८
२	राज्य शासनाकडून वितरित करण्यात आलेली तरतूद (सन २००६-०७ ते सन २०१८-१९) केंद्र हिस्सा ७५ टक्के	४००९४.५४
		३००७०.९०
३	राज्य हिस्सा २५ टक्के खर्च करण्यात आलेला एकूण निधी	१००२३.६४
		३७०४७.७५
४	केंद्र हिस्सा ७५ टक्के डिजीईटी, नवी दिल्ली यांना सादर करण्यात आलेली उपयोगिता प्रमाणपत्रे	२७७८५.८१
		२४५२५.६२

जागतिक बँक साहाय्यित व्यवसाय प्रशिक्षण सुधारणा प्रकल्पांतर्गत केंद्र शासनाकडून आजपर्यंत वितरित करण्यात आलेल्या निधी व खर्चाचा तपशील (सन २००६-०७ ते सन २०१८-१९)

(रुपये लाखांत)

अ. क्र.	घटक (Component)	एकूण योजना निधी (I D P)	केंद्र हिस्सा ७५ टक्के	केंद्राचा वितरित निधी	राज्य हिस्सा २५ टक्के	केंद्र + राज्य खर्च	सादर करण्यात आलेली उपयोगिता प्रमाणपत्रे
१	सेंटर ऑफ एक्सलन्स + दर्जावाढ	२७९००.००	२०९२५.००	२०६८०.३०	६८१३.४३	३०८२४.७५	२०६२८.६९
२	एस.पी.आय.यु.	६८.००	५१.००	५१.००	१७.००	२४५.७८	५१.००
३	एम.आय.एस.	४९०.२४	३६७.६८	३३०.९०	११०.३०	३२०.३४	३०७.५८
४	प्रोत्साहनात्मक निधी	६४८.००	४८६.००	२४३.००	८१.००	२२२.९२	१६७.१९
५	आय.टी.ओ.टी.	४९६.००	३७२.००	१६८.००	५६.००	१२०.००	९०.००
६	अतिरिक्त निधी	६५७०.१६	४९२७.६२	३९४२.०८	१३१४.०३	५३१३.९६	३२८१.१६
एकूण		३६१७२.४०	२७१२९.३०	२५४१५.२८	८४७१.७६	३७०४७.७५	२४५२५.६२

टीप.- एकूण रुपये ३७,०४७.७५ लक्ष इतका खर्च मार्च २०१९ पर्यंत झालेला असून या खर्चामध्ये योजनेतर (Non-Plan) खर्च समाविष्ट आहे.

- मा. केंद्रीय मंत्री, श्रम व रोजगार मंत्रालय, नवी दिल्ली यांच्या दिनांक ३० एप्रिल २०१० च्या पत्रान्वये महाराष्ट्र राज्याला “ जागतिक बँक साहाय्यित व्यवसाय प्रशिक्षण सुधारणा प्रकल्प ” या योजनेला **Better Performing State** म्हणून प्रमाणित करण्यात आले आहे.
- शासन निर्णय क्रमांक आयटीआय-२०१४/प्र.क्र.९४/व्यशि-३, दिनांक ३ जुलै २०१४ व दिनांक १५ जून २०१५ अन्वये सेंटर ऑफ एक्सलन्स अंतर्गत सुरू असलेले व्यवसाय शिल्प कारागीर प्रशिक्षण योजनेतर्गत रूपांतरीत करण्यास मान्यता देण्यात आलेली आहे.
- जागतिक बँक प्रकल्प हा सप्टेंबर २०१८ अखेर संपुष्टात आला आहे.

* आदिवासी मुलींसाठी अधिकच्या जागा निर्माण करणे. यामध्ये दोन आदिवासी संस्थांमध्ये प्रत्येकी ६ व्यवसाय फक्त आदिवासी महिलांसाठी सुरू करण्यात आले आहेत.

* महिला औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थेमध्ये दुसऱ्या पाळीत आदिवासी महिलांसाठी अधिकच्या सुविधा निर्माण करणे. यामध्ये ५ महिलांच्या औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांमधून दुसऱ्या पाळीत व नवीन अधिकच्या व्यवसायात ४३२ जागा निर्माण करण्यात आलेल्या आहेत.

* २० आदिवासी औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांमध्ये आदिवासी महिलांसाठी १ व्यवसाय व १४ आदिवासी औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांमध्ये आदिवासी महिलांसाठी २ व्यवसाय सुरू करणे. यामध्ये ३५ औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांमध्ये आदिवासी महिलांसाठी १ व २ व्यवसाय सुरू करण्यात आले.

१०. मागेल त्याला व्यवसाय प्रशिक्षण योजना अनुसूचित जमातीतील उमेदवारांना लागू करणे.

सदरील योजनेद्वारे आदिवासी क्षेत्रातील अनुसूचित जमातीतील जे उमेदवार व्यवसाय प्रशिक्षणापासून वंचित राहतात त्यांच्यासाठी सदरील योजनेद्वारे अल्पमुदतीचे त्यांच्या परिसरातील आदिवासी औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थेमध्ये प्रशिक्षण देण्यात येते व सदरील प्रशिक्षणाकरिता कोणतीही वयोमर्यादा नसून त्यांच्याकडून कोणतेही शुल्क आकारले जात नाही. तसेच प्रशिक्षणादरम्यान संबंधित प्रशिक्षणार्थ्यांना दरमहा रुपये १०० विद्यावेतन दिले जाते व जे उमेदवार सेवागटातील व्यवसायामध्ये प्रशिक्षण पूर्ण करतात त्यांना रुपये १,००० किमतीपर्यंतचे टूलकिट स्वयंरोजगार सुरू करण्यासाठी मोफत देण्यात येते. सदरील प्रशिक्षणादरम्यान त्यांना उद्योजकता प्रशिक्षण याचेही प्रशिक्षण देण्यात येते.

११. औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांमध्ये अनुसूचित जमातीतील प्रशिक्षणार्थ्यांसाठी पुस्तकपेढीचा विकास करणे.

अनुसूचित जमातीच्या प्रशिक्षणार्थ्यांना प्रशिक्षणादरम्यान संबंधित व्यवसायासाठी आवश्यक असलेली पुस्तके उपलब्ध करून देण्यात येतात.

१२. आदिवासी उपयोजनेअंतर्गत कार्यरत ५६ औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांतील यंत्रसामग्रीची त्रुटी दूर करणे.

या योजनेअंतर्गत आदिवासी औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांमध्ये कालानुरूपे जी यंत्रसामग्री अतिशय जुनी झालेली आहे व त्यामुळे प्रशिक्षणावर फरक पडतो. सदरील यंत्रसामग्री निर्लेखित करून त्याऐवजी नवीन यंत्रसामग्री खरेदी करून संस्थेतील यंत्रसामग्रीची त्रुटी दूर करण्यात येते. तसेच आधुनिकीकरणामुळे संस्थेमध्ये यंत्रसामग्रीची असलेली त्रुटी दूर करण्यात येते.

(६) उत्पादनाभिमुख प्रशिक्षण योजना

औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थेमध्ये देण्यात येणारे प्रशिक्षण हे उत्पादनाभिमुख असल्यामुळे त्यामध्ये प्रात्यक्षिकाचा अंतर्भाव जास्त प्रमाणात असतो. प्रात्यक्षिकाचे प्रशिक्षण देण्याकरिता प्रशिक्षणार्थ्यांचा आत्मविश्वास वाढविणे, तसेच त्यांना विविध यंत्रसामग्री स्वतः चालविणे व त्यावर विविध प्रकारचे जॉब तयार करणे, यात जास्तीतजास्त अचूकता व दिलेल्या वेळेत औद्योगिक आस्थापनांप्रमाणे तयार करणे गरजेचे असते. याकरिता त्यांना औद्योगिक आस्थापनांप्रमाणे विविध जॉब व त्यासाठी आवश्यक कौशल्याचे प्रात्यक्षिक करणे आवश्यक असते.

वरील बाबींचा विचार करता विद्यार्थ्यांच्या कौशल्यात वाढ होण्यासाठी व शासनाच्या महसुलात वाढ होण्यासाठी उत्पादनाभिमुख प्रशिक्षण योजना ही १९८१ मध्ये सुरू करण्यात आली आहे. त्यामध्ये सन २००२ मध्ये सुधारित पद्धतीने अंमलबजावणी करण्यात आली.

उद्दिष्टे :

१. प्रशिक्षणार्थ्यांच्या कौशल्यात वाढ करणे व त्यांना रोजगार व स्वयंरोजगारासाठी सक्षम करणे.
२. औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थेतील प्रशिक्षणार्थ्यांची कच्च्या मालाची गरज या योजनेतून भागविणे.
३. सदरील योजना औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांमध्ये प्रभावीपणे राबवून महसूल वाढविणे.
४. प्रशिक्षणार्थ्यांच्या / निदेशकांच्या प्रत्यक्ष कामाचा अनुभव घेणे व त्यामुळे त्यांचा आत्मविश्वास वाढवून कामाची अधिक आवड निर्माण करणे.
५. संस्थेमध्ये उपलब्ध असलेल्या यंत्रसामग्री व हत्यारे मनुष्यबळाचा महत्तम वापर करून, महसूल प्राप्त करून त्याद्वारे आधुनिक तंत्रज्ञानामधील यंत्रसामग्री खरेदी करून व संस्थेच्या इतर विकासासाठी वापर करणे.
६. सदरील योजना प्रभावीपणे राबवून संस्थेच्या परिसरातील खाजगी, शासकीय, निमशासकीय आस्थापनांशी अधिकाधिक संबंध वाढवून त्यांचा फायदा संस्थेतील प्रशिक्षणार्थ्यांच्या प्रशिक्षणासाठी करून घेणे. उत्पादनाभिमुख प्रशिक्षण योजना सर्व औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांमध्ये अनिवार्य करण्यात आली आहे.

पब्लिक प्रायव्हेट पार्टनरशिप योजनेद्वारे देशातील १३९६ शासकीय औ. प्र. संस्थांचा दर्जावाढ करणे.

औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांमधून दिले जाणारे प्रशिक्षण कारखान्यातील तंत्रज्ञानाच्या गरजेशी सुसंगत होण्यासाठी व कौशल्ययुक्त जागतिक दर्जाचे मनुष्यबळ निर्माण करण्यासाठी कारखाने / औद्योगिक संघटना यांच्या सहकार्याने केंद्रशासनाने सन २००५-०६ पासून देशातील ५०० औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांचा दर्जा उंचावून त्यांना सेंटर ऑफ एक्सलन्स रूपांतरित करण्याची योजना सुरू केलेली आहे. देशातील उर्वरित १,३९६ औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांचा दर्जावाढ पब्लिक प्रायव्हेट पार्टनरशिप (Public Private Partnership) द्वारे करण्याची घोषणा केंद्रीय वित्त मंत्री यांनी २००७-०८ च्या अर्थ संकल्पिय भाषणामध्ये केली आहे. सन २००७-०८ पासून ते सन २०११-१२ पर्यंत खाजगी उद्योगाच्या सहभागाने (पब्लिक प्रायव्हेट पार्टनरशिपद्वारे) राज्यातील एकूण २५० औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांचा दर्जावाढ केंद्र शासनाच्या मार्गदर्शक सूचनेनुसार करण्यात आलेला आहे.

योजनेची उद्दिष्टे :

१. देशातील कुशल मनुष्यबळाचे प्रमाण ५ टक्क्यावरून ५० टक्क्यांपर्यंत वाढविणे.
२. औद्योगिक आस्थापनांना त्यांच्या गरजेनुसार लागणारे मनुष्यबळ तयार करून पुरविणे.
३. व्यवसाय कौशल्यांची कक्षा (Universe of Knowledge) वाढवून जागतिक दर्जाचे मनुष्यबळ तयार करणे.
४. औद्योगिक आस्थापनांच्या सहभागातून औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांच्या मूलभूत सुविधांमध्ये वाढ करणे.

योजनेची वैशिष्ट्ये :

१. औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थेकरिता एका Industry Partner ची सहयोगी उद्योजक म्हणून निवड केली जाते.
२. Industry Partner च्या अध्यक्षतेखाली संस्था व्यवस्थापन समिती (IMC) स्थापना करण्यात येते.
३. संस्था व्यवस्थापन समितीत परिसरातील अन्य चार Industry Partner सभासद असतात व शासनाचे सहा प्रतिनिधी असून प्राचार्य हे सदस्य सचिव आहेत.
४. संबंधित Industry Partner (IMC अध्यक्ष), राज्य व केंद्र शासन यांच्यात त्रिपक्षीय सामंजस्य करार केला जातो.
५. संस्था व्यवस्थापन समितीने संस्था विकास आराखडा Institute Development Plan (IDP) तयार करावयाचा असून त्यामध्ये पुढील पाच वर्षांच्या आर्थिक गरजा व गुणवत्ता प्रगती निकषांचा समावेश करावयाचा आहे.
६. संस्था व्यवस्थापन समिती (IMC) ला संस्था नोंदणी अधिनियम, १८६० अंतर्गत नोंदणी करून मुंबई सार्वजनिक विश्वस्त व्यवस्था अधिनियम, १९५० अंतर्गत नोंदणी करावयाची आहे.
७. संस्था व्यवस्थापन समितीच्या नावाने संस्थेजवळील राष्ट्रीयकृत बँकेत खाते उघडावयाचे असून आयकर विभागाकडून TAN व PAN क्रमांक प्राप्त करून घेणे आवश्यक आहे.
८. संस्था व्यवस्थापन समिती (IMC) ला आर्थिक व शैक्षणिक स्वायत्ता देण्यात आलेली आहे.
९. संस्था व्यवस्थापन समिती (IMC) ला राज्य शासनाने ठरवून दिलेले प्रवेशशुल्क आकारून २० टक्के प्रवेश करण्याचे अधिकार देण्यात आलेले आहेत.८.
१०. राज्य सुकाणू समिती State Steering Committee (SSC) व राष्ट्रीयकृत सुकाणू समितीने National Steering Committee (NSC) IDP व MoA ला मान्यता दिल्यानंतर समितीच्या बँक खात्यात प्रत्येकी रुपये २.५ कोटी रक्कम व्याजमुक्त कर्जरूपाने केंद्र शासनाकडून जमा करण्यात येते.
११. संस्था व्यवस्थापन समितीतर्फे संस्थेत विविध उपक्रम राबवून महसूल वाढवावयाचा आहे.
१२. संस्थेचा सर्वकष दर्जावाढ किंवा CoE सुरू करून गुणात्मक विकास करावयाचा आहे.
१३. व्याजमुक्त कर्जाची परतफेड ११ व्या वर्षापासून ३० वर्षांपर्यंत समान २० हप्त्यात समितीने करावयाची आहे.

राज्यात २५० औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थेत विविध खाजगी औद्योगिक आस्थापना कार्यरत असून इत्यात इंडस्ट्रिज, व्हिडिओकॉन इंडस्ट्रिज, वॉर्कार्ड लि., भारत फोर्ज लि., जे. एस. डब्ल्यू. स्टील, क्रिस्टोन रिअल्टर प्रा. लि., रेमंड लि., टाटा इंडस्ट्रिज, प्राज इंडस्ट्रिज लि. इत्यादी नामांकित आस्थापनांचा सहयोगी उद्योजक म्हणून सहभाग मिळालेला आहे.

सन २००७-०८ पासून या योजनेची अंमलबजावणी देशात तसेच राज्यात सुरू झालेली असून महाराष्ट्र शासनाने शासन निर्णय, क्रमांक आयटीआय २००७/(१६२/०७)/व्यशि-२, दिनांक ३१ डिसेंबर २००७ नुसार अंमलबजावणी चालू केलेली आहे.

पब्लिक प्रायव्हेट पार्टनरशिप योजनेअंतर्गत समाविष्ट संस्था

एकूण उद्दिष्ट	साध्य					एकूण
२००७-०८ ते २०११-१२	२००७-०८	२००८-०९	२००९-१०	२०१०-११	२०११-१२	
२५०	६२	५५	६०	२९	४४	२५०

केंद्र शासनाकडून पब्लिक प्रायव्हेट पार्टनरशिप योजनेअंतर्गत औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थेला प्राप्त झालेला निधी (रुपये कोटी)

२००७-०८		२००८-०९		२००९-१०		२०१०-११		२०११-१२		एकूण संस्था	एकूण निधी
संस्था	निधी	संस्था	निधी	संस्था	निधी	संस्था	निधी	संस्था	निधी		
६२	१५५	५५	१३७.५	६०	१५०	२९	७२.५	४४	११०	२५०	६२५

पब्लिक प्रायव्हेट पार्टनरशिपअंतर्गत सन २००७-२००८ मध्ये समाविष्ट संस्था

अ. क्र.	औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थेचे नाव	उद्योग समूहाचे नाव	दर्जावाढ / सीओई सेक्टर
१	२	३	४
मुंबई विभाग			
१	बोरिवली	महेंद्र अॅन्ड महेंद्र, कांदिवली	.. दर्जावाढ
२	शहापूर	जेएसडब्ल्यू स्टील लिमिटेड, शहापूर, ठाणे	.. दर्जावाढ
३	बेलापूर	दास ऑफ शोअर इंजिनिअरिंग प्रा. लि.	.. दर्जावाढ
४	फोंडाघाट	सापळे ऑटो सर्व्हिसेस प्रा. लि., फोंडाघाट	.. दर्जावाढ
नाशिक विभाग			
५	नाशिक (मु.)	रिलायन्स इलेक्ट्रॉनिक्स, नाशिक	.. दर्जावाढ
६	सिन्नर	एसएमपी ऑटोटेक प्रा. लि., अंबड, नाशिक	.. दर्जावाढ
७	चांदवड	कैलास ट्रीटमेंट, पंचवटी, नाशिक	.. दर्जावाढ
८	सटाणा	शैलेश पंडीत प्रा. लि., नाशिक	.. दर्जावाढ
९	निफाड	सुशील ग्रेम्स एक्सपोर्ट कंपनी, निफाड	.. दर्जावाढ
१०	येवला	श्री गणेश होन्डा एजन्सीज	.. दर्जावाढ
११	अक्कलकुवा	टेक्नोफ्रब इंजिनिअरिंग, धुळे	.. दर्जावाढ
१२	पारोळा	किरण मशिन टुल्स लि., जळगाव	.. दर्जावाढ
१३	जामनेर	कमल डार्इज आणि इंजिनिअरिंग वर्क्स, जळगाव	.. दर्जावाढ
१४	श्रीगोंदा	मायक्रोटेक इंडस्ट्रिज, अहमदनगर	.. दर्जावाढ
१५	नेवासा	M/s. स्वस्तिक डगस्टन इंडस्ट्रिज, श्रीरामपूर	.. दर्जावाढ
१६	पाथर्डी	लार्सन अॅन्ड टुब्रो लि., अहमदाबाद	.. दर्जावाढ
१७	शिरपूर	प्रियदर्शनी सहकारी सूतगिरणी, शिरपूर	.. दर्जावाढ

पब्लिक प्रायव्हेट पार्टनरशिपअंतर्गत सन २००७-२००८ मध्ये समाविष्ट संस्था--चालू

अ. क्र.	औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थेचे नाव	उद्योग समूहाचे नाव	दर्जावाढ / सीओई सेक्टर
१	२	३	४
पुणे विभाग			
१८	औंध-पुणे (मु.)	महिंद्रा हेवी इंजि. लिमिटेड, पुणे	.. दर्जावाढ
१९	दौंड (वरवंड)	विशय कॉम्पोनन्टस्, पुणे	.. दर्जावाढ
२०	पुरंदर (सासवड)	एक्सपोर्टशिअल इंजि. प्रा. लि.	.. दर्जावाढ
२१	खेड	भारत फोर्ज इंडिया लिमिटेड, पुणे	.. दर्जावाढ
२२	शिरूर	बुर्काडट कॉम्प्रेशन्स प्रा. लि., कोंढापुरी, पुणे	.. दर्जावाढ
२३	पंढरपूर	M/s. डब्ल्यू. एम. आय. कोकटणीस लि., पुरंदर	.. दर्जावाढ
२४	मंगळवेढा	M/s. प्रिसिजन कम शाफ्ट लि.	.. दर्जावाढ
२५	विटा	किलॉस्कर ब्रदर्स लिमिटेड, किलॉस्करवाडी	.. दर्जावाढ
२६	वाई	गरवारे वॉल रोप्स लि., वाई	.. दर्जावाढ
२७	दहिवडी (माण)	केबॉवेट इंजिनिअरिंग प्रा. लि., सातारा	.. दर्जावाढ
औरंगाबाद विभाग			
२८	औरंगाबाद (मुलींची) * ओकार्ट लि., औरंगाबाद	..	दर्जावाढ
२९	अंबड	एनआरबी बेअरिंग लिमिटेड, जालना	.. दर्जावाढ
३०	बदनापूर	अॅप्रोकॉप इंजिनिअरिंग प्रा.लि.	.. दर्जावाढ
३१	भोकरदन	विश्व टुलिंग सिस्टीम, औरंगाबाद	.. दर्जावाढ
३२	परळी-वैजनाथ *	लक्ष्मी कॉटस्पीन लि.	.. दर्जावाढ
३३	आष्टी	एन्डुरन्स टेक्नॉलॉजी प्रा. लि., औरंगाबाद	.. दर्जावाढ
३४	बसमतनगर	एन. एच. के. ऑटोमोटिव्ह कम्पोन्ट प्रा. लि.	.. दर्जावाढ
३५	धर्माबाद	जैन डायमंड टूल्स प्रा. लिमिटेड, औरंगाबाद	.. दर्जावाढ
३६	भोकर	श्रावण इलेक्ट्रीकल्स लिमिटेड, नांदेड	.. दर्जावाढ
३७	भूम	ट्रेन्ड इलेक्ट्रॉनिक्स, औरंगाबाद	.. दर्जावाढ
३८	कळंब	व्हिडिओकॉन इंडस्ट्रिज लिमिटेड, औरंगाबाद	.. दर्जावाढ
३९	परांडा	ट्रेन्ड इलेक्ट्रॉनिक्स, लिमिटेड, औरंगाबाद	.. दर्जावाढ
४०	लातूर (मु.) *	व्हिडिओकॉन इंडस्ट्रिज लिमिटेड, औरंगाबाद	.. दर्जावाढ
४१	अहमदपूर	जैन डायमंड टूल्स, औरंगाबाद	.. दर्जावाढ
अमरावती विभाग			
४२	अमरावती (मु.) *	हॉटेल श्रीपाद कॉन्टिनेन्टल, अमरावती	.. दर्जावाढ
४३	मोशी *	जे. एस. डब्ल्यू. कोरडे प्रॉडक्ट, लि.	.. दर्जावाढ
४४	मोझरी	सन पेड इंडस्ट्री, एम.आय.डी.सी., अमरावती	.. दर्जावाढ
४५	नांदगाव-खांडेश्वर	कस्तुरी मेटलर्स प्रा. लि.	.. दर्जावाढ
४६	धारणी	अस्या बॅण्ड सन्स लि.	.. दर्जावाढ

पब्लिक प्रायव्हेट पार्टनरशिपअंतर्गत सन २००७-२००८ मध्ये समाविष्ट संस्था--चालू

अ. क्र.	औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थेचे नाव	उद्योग समूहाचे नाव	दर्जावाढ / सीओई सेक्टर
१	२	३	४
अमरावती विभाग--चालू			
४७	गुंज (महागाव)	रेमंड युको डेनीम प्रा. लिमिटेड, यवतमाळ	.. दर्जावाढ
४८	पुसद *	रेमंड युको डेनीम प्रा. लिमिटेड, यवतमाळ	.. दर्जावाढ
४९	उमरखेड	रेमंड युको डेनीम प्रा. लिमिटेड, यवतमाळ	.. दर्जावाढ
५०	अकोला (मु.) *	जे. एस. कॉर्पोरेशन, अकोला	.. दर्जावाढ
५१	मंगळुरपीर *	जे. एस. कॉर्पोरेशन, अकोला	.. दर्जावाढ
नागपूर विभाग			
५२	सावनेर	जे. एस. डब्लू स्टील डोटेट प्रोबुकर लि.,	.. दर्जावाढ
५३	देवरी	अशोक लेलॅंड लिमिटेड, भंडारा	.. दर्जावाढ
५४	सालेकसा	आदाणी पॉवर, महाराष्ट्र लिमिटेड	.. दर्जावाढ
५५	तिरोडा	अदानी पॉवर महाराष्ट्र प्रा. लिमिटेड	.. दर्जावाढ
५६	भंडारा (मु.)	सनफ्लॅग स्टील इंडस्ट्रिज, भंडारा	.. दर्जावाढ
५७	तुमसर	सनफ्लॅग स्टील इंडस्ट्रिज, भंडारा	.. दर्जावाढ
५८	साकोली	अशोक लेलॅंड लिमिटेड, भंडारा	.. दर्जावाढ
५९	ब्रह्मपुरी	सी. एफ. पी., चंद्रपूर	.. दर्जावाढ
६०	सिंदेवाही	संदीप मेटल क्राफ्ट लि.	.. दर्जावाढ
६१	विसोरा	पी. व्ही. टेक्सटाईल जाम, समुद्रपूर	.. दर्जावाढ
६२	देसाईगंज	ए. ए. एनर्जी लि.,	.. दर्जावाढ

पब्लिक प्रायव्हेट पार्टनरशिपअंतर्गत सन २००८-२००९ मध्ये समाविष्ट संस्था

अ. क्र.	औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थेचे नाव	उद्योग समूहाचे नाव	दर्जावाढ / सीओई सेक्टर
१	२	३	४
मुंबई विभाग			
१	अंधेरी	किस्टोन रिअल्टर, मुंबई	.. दर्जावाढ
२	मुरबाड	जे. एम. एस. स्टील, ठाणे	.. दर्जावाढ
३	कर्जत	किस्टोल रिअल्टर, मुंबई	.. दर्जावाढ
४	पेण	M/s. जे. एस. डब्ल्यू. स्टील लि., पेण	.. दर्जावाढ
५	उरण	ट्रस्ट जे. एन. पी. टी., उरण	.. दर्जावाढ
६	श्रीवर्धन *	M/s. जे. एस. डब्ल्यू. स्टील लि., पेण	.. दर्जावाढ
७	अलिबाग	जे. एस. डब्ल्यू. इस्पित इंडस्ट्री, पेण	.. दर्जावाढ
८	मुरुड	जे. एस. डब्ल्यू. इस्पित इंडस्ट्री, पेण	.. दर्जावाढ
९	मंडणगड	जे. एस. डब्ल्यू. इस्पित इंडस्ट्री, पेण	.. दर्जावाढ
१०	रत्नागिरी (मु.) *	फिनोलेक्स इंडस्ट्रिज लिमिटेड, रत्नागिरी	.. दर्जावाढ
११	राजापूर	न्यूक्लीअर पॉवर कॉर्पोरेशन ऑफ इंडिया लि.	.. दर्जावाढ
१२	मालवण	निर्माण रिअल्टर अॅण्ड डेव्हलपर्स	.. दर्जावाढ

पब्लिक प्रायव्हेट पार्टनरशिपअंतर्गत सन २००७-२००८ मध्ये समाविष्ट संस्था--चालू

अ. क्र.	औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थेचे नाव	उद्योग समूहाचे नाव	दर्जावाढ / सीओई सेक्टर
१	२	३	४
पुणे विभाग			
१३	वेल्ले	M/s. एम्युनिमेट्री निरमन, प्रा. लि., पुणे	.. दर्जावाढ
१४	शिराळा	हायस्पीड रबर प्रा. लि., इस्लामपूर	.. दर्जावाढ
१५	आटपाडी	किलॉस्कर ब्रदर्स, सांगली	.. दर्जावाढ
१६	सोलापूर (मु.)	सागर क्रिएशन, सोलापूर	.. अॅपरल
१७	सोलापूर (दक्षिण)	लोकमंगल उद्योग समूह, सोलापूर	.. दर्जावाढ
१८	कुर्डूवाडी	रुद्राली हाय टिच टूल्स, प्रा. लि.	.. दर्जावाढ
१९	सांगोला	लोकमंगल उद्योग समूह	.. दर्जावाढ
२०	शिरोळ	कुलकर्णी पॉवर टूल्स लि.,	.. दर्जावाढ
२१	पाटण	दत्ता टूल्स लि., कराड	.. दर्जावाढ
२२	कोरेगाव	टॉप गिअर ट्रान्समिशन	.. दर्जावाढ
नाशिक विभाग			
२३	पेट	रिलायन्स इलेक्ट्रॉनिक्स	.. दर्जावाढ
२४	मालेगाव *	एन. बी. शुगर अॅण्ड फार्मास्युटिकल लि.	.. दर्जावाढ
२५	शहादा	सातपुडा सहकारी साखर कारखाना, शहादा	.. दर्जावाढ
२६	अंमळनेर	सुमधू इंजिनिअरिंग इं. लि., जळगाव	.. दर्जावाढ
२७	चाळीसगाव	इंजिनिअर एक्विपमेंट, धुळे	.. दर्जावाढ
२८	यावल	सोयो सिस्टिम्स लि., जळगाव	.. दर्जावाढ
२९	पारनेर	मयूर इंडस्ट्रिज, अहमदनगर	.. दर्जावाढ
३०	राहुरी	कोहिनूर प्लानेट कन्स्ट्रक्शन प्रा. लि., मुंबई	.. दर्जावाढ
३१	संगमनेर *	इलेक्ट्रॉनिका मशिन टूल्स लि., सिन्नर	.. दर्जावाढ
औरंगाबाद विभाग			
३२	गंगापूर	एन. आर. बी. बेअरिंग लि.	.. दर्जावाढ
३३	अंबेजोगाई *	नॅचरल शुगर अॅण्ड अलाईड इंडस्ट्रिज प्रा. लि.	.. दर्जावाढ
३४	हिंगोली *	श्री. खुराना ट्रेडर्स, हिंगोली	.. दर्जावाढ
३५	उमरगा	प्रगती मोटर्स, उमरगा	.. दर्जावाढ
३६	चाकूर	कल्पकला हॅण्डमेड पेपर इंडस्ट्रिज, लातूर	.. दर्जावाढ
३७	रेणापूर	कल्पकला हॅण्डमेड पेपर इंडस्ट्रिज, लातूर	.. दर्जावाढ
अमरावती विभाग			
३८	भातकुली *	जाधव गिअर्स लि., अमरावती	.. दर्जावाढ
३९	अचलपूर *	श्री साईनाथ माटारर्स, अमरावती	.. दर्जावाढ
४०	मूर्तिजापूर *	अनुप इंजिनिअरिंग इंडस्ट्रिज, अकोला	.. दर्जावाढ
४१	चिखली *	—	.. दर्जावाढ
४२	मलकापूर *	जगदंबा इंडस्ट्रिज, एम.आय.डी.सी., चिखली, बुलढाणा	.. दर्जावाढ
४३	शेगाव *	M/s. वीरचंद्र नार्सी कोटर्न, प्रेम इंडस्ट्री प्रा. लि. खामगील	.. दर्जावाढ
४४	दिग्रस	रेमंड युको डेनिम प्रा. लि., लोहारा	.. दर्जावाढ
४५	राळेगाव	रेमंड युको डेनिम लि., यवतमाळ	.. दर्जावाढ
४६	घाटंगी	रेमंड युको डेनिम लि., यवतमाळ	.. दर्जावाढ

पब्लिक प्रायव्हेट पार्टनरशिपअंतर्गत सन २००७-२००८ मध्ये समाविष्ट संस्था--चालू

अ. क्र.	औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थेचे नाव	उद्योग समूहाचे नाव	दर्जावाढ / सीओई सेक्टर
१	२	३	४
नागपूर विभाग			
४७	हिंगणा	जे. एस. डब्ल्यू. स्टील कोटेड प्रॉडक्ट लि.	.. दर्जावाढ
४८	भिवापूर	इस्पात इंडस्ट्रिज लिमिटेड, कळमेश्वर	.. दर्जावाढ
४९	पारशिवणी (आ.)	जे. एस. डब्ल्यू. स्टील कोटेड प्रॉडक्ट लि.	.. दर्जावाढ
५०	नरखेड	जे. एस. डब्ल्यू. स्टील कोटेड प्रॉडक्ट लि.	.. दर्जावाढ
५१	समुद्रपूर	जे. एस. डब्ल्यू. स्टील कोटेड प्रॉडक्ट लि.	.. दर्जावाढ
५२	पवनी	अशोक लेलॅंड लिमिटेड, भंडारा	.. दर्जावाढ
५३	लाखांदूर	अशोक लेलॅंड लिमिटेड, भंडारा	.. दर्जावाढ
५४	मोहाडी	सन फ्लॅग आयर्न अँड स्टील कं., भंडारा	.. दर्जावाढ
५५	अर्जुनीमोरगाव	डीलाइट इंडस्ट्रिज, भंडारा	.. दर्जावाढ

पब्लिक प्रायव्हेट पार्टनरशिपअंतर्गत सन २००९-२०१० मध्ये समाविष्ट संस्था

जिल्ह्याचे नाव	अ. क्र.	औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थेचे नाव	सहयोगी उद्योगसमूहाचे नाव	दर्जावाढ / सीओई सेक्टर
१	२	३	४	५
मुंबई विभाग				
ठाणे	१	भिवंडी *	एम. एस. ई. टी. कं. लि.,	.. दर्जावाढ
	२	मोखाडा (आ.)	एम. टी. एज्युकेशन प्रा. लि., मुंबई	.. दर्जावाढ
	३	तलासरी (आ.)	तेजश्री मालवीया हेड सी.एस.आर. अँड व्हेलकेअर	.. दर्जावाढ
	४	कल्याण	एम. एस. ई. टी. कं. लि.,	.. दर्जावाढ
	५	पालघर	जे. एस. डब्ल्यू. स्टील लि., बोईसर	.. दर्जावाढ
रायगड	६	माणगाव	निर्माण रिअल्टर्स अँड डेव्हलपर्स, मुंबई	.. दर्जावाढ
	७	खालापूर	महिंद्रा युजिन प्रा. लि., खोपोली	.. दर्जावाढ
रत्नागिरी	८	संगमेश्वर	जयगड पवार स्टोन्स को. लि.	.. दर्जावाढ
	९	दापोली	भारती शिपयार्ड लि., रत्नागिरी	.. दर्जावाढ
सिंधुदुर्ग	१०	देवगड	M/s. जे. एस. डब्ल्यू. एनर्जी, लि.	.. दर्जावाढ
पुणे विभाग				
पुणे	११	मुळशी	भारत इलेक्ट्रॉनिक्स लि., पुणे	.. दर्जावाढ
सांगली	१२	जत	मॅग्नेटिक मॅग्नेटिक्स प्रा. लि., मिरज	.. दर्जावाढ
सोलापूर	१३	मोहोळ	कोठारी एमरी टेक्स.	.. दर्जावाढ
	१४	बाशी	बंडेवार ट्रेक्टर्स	.. दर्जावाढ
कोल्हापूर	१५	राधानगरी	विजय इंजिनिअरिंग वर्क्स, कोल्हापूर	.. दर्जावाढ
	१६	हातकणंगले	सधर्म टेक्सकॉम, हातकणंगले	.. दर्जावाढ

पब्लिक प्रायव्हेट पार्टनरशिप अंतर्गत सन २००९-२०१० मध्ये समाविष्ट संस्था--चालू

जिल्ह्याचे नाव	अ. क्र.	औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थेचे नाव	सहयोगी उद्योगसमूहाचे नाव	दर्जावाढ / सीओई सेक्टर
१	२	३	४	५
पुणे विभाग--चालू				
	१७	गगनबावडा	विष्णु सन्स इंडस्ट्रिज, कोल्हापूर	.. दर्जावाढ
	१८	आजरा	पोवार ग्रुप ऑफ इंडस्ट्रिज, आजरा	.. दर्जावाढ
	१९	तुर्कवाडी	फेअरफिल्ड अँटलास लि., शिनोली-चंदगड	.. दर्जावाढ
	२०	मुरगुड	मनूग्राफ इंडिया लि., कोल्हापूर	.. दर्जावाढ
	२१	शाहूवाडी	डी. एस. दुधाणे ग्रुप ऑफ इंडस्ट्रिज, कोल्हापूर	.. दर्जावाढ
सातारा	२२	मेढा	कुपर कॉर्पोरेशन प्रा. लि.	.. दर्जावाढ
नाशिक विभाग				
नाशिक	२३	सुरगाणा (आ)	एम. एस. ई. टी. कं. लि.,	.. दर्जावाढ
अहमदनगर	२४	कर्जत	लार्सन अँड टुब्रो लि., (ईएसई डिव्हिजन)	.. दर्जावाढ
	२५	श्रीरामपूर *	जीकेएन सेंटर मेटल लि., अहमदनगर	.. दर्जावाढ
नंदुरबार	२६	तळोदा (आ)	श्रीसन टेक्नॉलॉजी प्रा. लि., नाशिक	.. दर्जावाढ
	२७	अक्राणी (आ)	इलमेक इंजिनअर्स, धुळे	.. दर्जावाढ
जळगाव	२८	जळगाव (मु.)	रेमण्डस (टेक्सटाईल डिव्हिजन) लि., जळगाव	.. दर्जावाढ
	२९	उचंदे	सुपर टूल्स, जळगाव	.. दर्जावाढ
	३०	पाचोरा	द्वारका इंडस्ट्रिज, जळगाव	.. दर्जावाढ
औरंगाबाद विभाग				
औरंगाबाद	३१	वैजापूर	एम. एस. ई. टी. कं. लि.,	.. दर्जावाढ
	३२	सिल्लोड	एम. टी. एज्युकेअर प्रा. लि., मुंबई	.. दर्जावाढ
बीड	३३	केज	आयडीयाज इंजिनअर्स, औरंगाबाद	.. दर्जावाढ
	३४	गेवराई	एक्सपर्ट ग्लोबल, औरंगाबाद	.. दर्जावाढ
हिंगोली	३५	औंढा नागनाथ	एस. आर. मेटल्स प्रा. लि., जालना	.. दर्जावाढ
	३६	कळमनूरी	धनंजय ग्रुप ऑफ कंपनीज, औरंगाबाद	.. दर्जावाढ
उस्मानाबाद	३७	तुळजापूर	श्री गुरुकृपा इंजिनअरिंग वर्क्स, उस्मानाबाद	.. दर्जावाढ
लातूर	३८	औसा	शिवानंद इंडस्ट्रिज, लातूर	.. दर्जावाढ
जालना	३९	जाफराबाद	विश्वा टुलिंग सिस्टिम्स प्रा. लि., औरंगाबाद	.. दर्जावाढ
	४०	मंठा	कीर्ती इंडस्ट्रिज, जालना	.. दर्जावाढ
	४१	घनसावंगी	विनोदराय इंजिनअरिंग प्रा. लि., जालना	.. दर्जावाढ
	४२	परतूर	कालिका स्टील अँप्लॉय प्रा. लि.,	.. दर्जावाढ
परभणी	४३	जिंतूर	सुप्रिम इग्लेड प्रा. लि.,	.. दर्जावाढ
अमरावती विभाग				
अकोला	४४	बाळापूर *	तुलसी पॉलीमर्स, अकोला	.. दर्जावाढ
यवतमाळ	४५	आर्णी (आ.)	साईनाथ इंडस्ट्रिज, यवतमाळ	.. दर्जावाढ
	४६	मोरेगाव (आ.)	रेमंड युको डेनिम प्रा. लि.,	.. दर्जावाढ
	४७	बाभूळगाव	मॅक / मोटर्स	.. दर्जावाढ

पब्लिक प्रायव्हेट पार्टनरशिपअंतर्गत सन २००९-२०१० मध्ये समाविष्ट संस्था--चालू

जिल्ह्याचे नाव	अ. क्र.	औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थेचे नाव	सहयोगी उद्योगसमूहाचे नाव	दर्जावाढ / सीओई सेक्टर
१	२	३	४	५
नागपूर विभाग				
यवतमाळ	४८	कुही	एम. एस. ई. टी. कं. लि.,	.. दर्जावाढ
	४९	मौदा	एनटीपीसी, मौदा	.. दर्जावाढ
वर्धा	५०	सेलू	इंदिरा सहकारी सूतगिरणी, सेलू	.. दर्जावाढ
चंद्रपूर	५१	गोंडपिंपरी (आ.)	दि टाईम इंजिनिअरिंग, चंद्रपूर	.. दर्जावाढ
	५२	चिमूर (आ.)	चिमूर कॉटन इंडस्ट्रीज	.. दर्जावाढ
	५३	मूल	टाटा मोटर्स	.. दर्जावाढ
	५४	भद्रावती (आ.)	पॉवर ग्रिड कॉर्पोरेशन ऑफ इंडिया लि.	.. दर्जावाढ
	५५	नागभीड	सिग्मा इलेक्ट्रो पॉवर इंजिनिअरिंग, प्रा. लि.	.. दर्जावाढ
गडचिरोली	५६	एटापल्ली (आ.)	लॉइड्स मेटल्स अॅण्ड इंजिनिअर्स, प्रा. लि., चंद्रपूर	.. दर्जावाढ
	५७	कोची (आ.)	बल्लारपूर इंडस्ट्रीज लि.	.. दर्जावाढ
	५८	आरमोरी (आ.)	बल्लारपूर इंडस्ट्रीज लि., बल्लारपूर, जि. चंद्रपूर	.. दर्जावाढ
	५९	चामोर्शी (आ.)	बल्लारपूर इंडस्ट्रीज लि., बल्लारपूर, जि. चंद्रपूर	.. दर्जावाढ
	६०	धानोरा (आ.)	गुप्ता एनर्जी लि., नागपूर	.. दर्जावाढ

सन २०१०-२०११ मध्ये समाविष्ट औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था

जिल्ह्याचे नाव	अ. क्र.	औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थेचे नाव	सहयोगी उद्योगसमूहाचे नाव	दर्जावाढ / सीओई सेक्टर
१	२	३	४	५
मुंबई विभाग				
मुंबई उपनगर	१	गावंडी	फनफस्ट ग्लोबल स्टील्स प्रा. लि.	.. दर्जावाढ
रायगड	२	पोलादपूर	निर्माण रिअल्टर अॅण्ड डेव्हलपर्स	.. दर्जावाढ
	३	नांदवी	कोहिनूर प्यॉनेट कन्स्ट्रक्शन प्रा. लि.	.. दर्जावाढ
	४	म्हसळा *	डिगी पार्ट लि.	.. दर्जावाढ
रत्नागिरी	५	लांजा	जे एस. डब्ल्यू. इन्फ्रास्ट्रक्चर लि.	.. दर्जावाढ
पुणे विभाग				
सोलापूर	६	करमाळा	आर. आर. इलेक्ट्रिकल, सोलापूर	.. दर्जावाढ
कोल्हापूर	७	भुदरगड	एस. बी. रिशेलेरस प्रा. लि. कोल्हापूर	.. दर्जावाढ
	८	पन्हाळा	सुर्या ईक्युपमेंट प्रा. लि.,	.. दर्जावाढ
सांगली	९	कवठेमहांकाळ	एम. एस. ई. टी. कं. लि. कोल्हापूर	.. दर्जावाढ
सातारा	१०	ओंध-खटाव	हिंदुस्तान स्ट्रूचरल वर्क	.. दर्जावाढ
औरंगाबाद विभाग				
नांदेड	११	कंधार	टाटा मोटर्स	.. दर्जावाढ
	१२	देगलूर	सनमॅन इंडस्ट्रीज	.. दर्जावाढ
लातूर	१३	शिरूर अनंतपाळ	एक्सपोनेन्टेल्स इंजिनिअरिंग प्रा. लि. पुणे	.. दर्जावाढ

सन २०१०-२०११ मध्ये समाविष्ट औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था--चालू

जिल्ह्याचे नाव	अ. क्र.	औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थेचे नाव	सहयोगी उद्योगसमूहाचे नाव	दर्जावाढ / सीओई सेक्टर
१	२	३	४	५
नाशिक विभाग				
नाशिक	१४	नाशिक (उच्चस्तर)	रिलायन्स इलेक्ट्रॉनिक्स	.. दर्जावाढ
	१५	भडगाव	चैतन्य स्टीलशेष प्रा. लि.	.. दर्जावाढ
	१६	धरणगाव	स्पेक्ट्रम फॅब्रिकेट्स (इंडिया) प्रा. लि.	.. दर्जावाढ
धुळे	१७	शिंदखेडा	यूनिव्हर्सल स्ट्रार्च चेम एलेड लि.	.. दर्जावाढ
अमरावती विभाग				
अमरावती	१८	दर्यापूर	कोनिसू ऑटो प्रा. लि.	.. दर्जावाढ
	१९	अंजनगाव-सूर्जी *	पारस्कर अॅटोवर्ड प्रा. लि.	.. दर्जावाढ
	२०	चांदूरबाजार *	जैका मोटर्स प्रा. लि.	.. दर्जावाढ
	२१	धामणगाव	जाधव स्टील एलॉग	.. दर्जावाढ
बुलढाणा	२२	मोताळा	डी. एस. इंडस्ट्रिज	.. दर्जावाढ
यवतमाळ	२३	झरीझामणी	रेमंड युको डेनिम प्रा. लि.	.. दर्जावाढ
	२४	नेर	रेमंड युको डेनिम प्रा. लि.	.. दर्जावाढ
	२५	कळंब (आ.)	बजरंग पेपर प्रॉडक्ट्स	.. दर्जावाढ
	२६	दारव्हा	रेमंड युको डेनिम प्रा. लि.	.. दर्जावाढ
नागपूर विभाग				
वर्धा	२७	हिंगणघाट	मारुती सुझूकी इंडिया	.. दर्जावाढ
	२८	आर्वी	टाटा मोटर्स लि.	.. दर्जावाढ
	२९	कारंजा-घाडगे	डी. एस. फर्निशर्स	.. दर्जावाढ

पब्लिक प्रायव्हेट पार्टनरशिप अंतर्गत सन २०११-१२ मध्ये समाविष्ट संस्था

जिल्ह्याचे नाव	अ. क्र.	औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थेचे नाव	सहयोगी उद्योग समूहाचे नाव	दर्जावाढ / सीओई सेक्टर
१	२	३	४	५
मुंबई विभाग				
ठाणे	१	उल्हासनगर	सॅच्युरी रेयॉन	दर्जावाढ
सिंधुदुर्ग	२	दोडामार्ग	फनफर्स्ट फॉउन्डेशन प्रा. लि.	दर्जावाढ
	३	वेंगुर्ला	लुपीन फॉउन्डेशन	दर्जावाढ
रायगड	४	तळा	महिंद्रा उजिन स्टील कंपनी लि.	दर्जावाढ
	५	सुधागड पाली	मियाट प्रा. लि.	दर्जावाढ
पुणे विभाग				
सांगली	६	कडेगाव	टाटा ऑटोकॅप सिस्टिम लि.	दर्जावाढ
	७	पलुस	सनशेरा इंजिनिअरिंग प्रा. लि.	दर्जावाढ
नाशिक विभाग				
नाशिक	८	नांदगाव	हॅट्रोलिक्स इंडिया लि.	दर्जावाढ
अहमदनगर	९	कोपरगाव	भनसोली ट्रॅक्ल्स प्रा. लि.	दर्जावाढ
जळगाव	१०	एरंडोल	तुलशी एक्सट्रुशन प्रा. लि.	दर्जावाढ
	११	चोपडा	शुभदा एग्रॉप्लास्ट	दर्जावाढ

सन २०११-१२ मध्ये समाविष्ट संस्था--चालू

जिल्ह्याचे नाव	अ. क्र.	औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थेचे नाव	सहयोगी उद्योग समूहाचे नाव	दर्जावाढ / सीओई सेक्टर
१	२	३	४	५
			औरंगाबाद विभाग	
औरंगाबाद	१२	औरंगाबाद (उच्चस्तर)	बजाज ऑटो लि. पुणे	दर्जावाढ
	१३	कन्नाद	औरंगाबाद इलेक्ट्रिकल्स	दर्जावाढ
बीड	१४	धारूर	किरगद ऑटोकॅम्प प्रा. लि.	दर्जावाढ
	१५	माजलगाव	कराड ऑटो कॉम्पोनेन्ट	दर्जावाढ
	१६	पाटोदा	अडोर वेलिंग्ड	दर्जावाढ
लातूर	१७	देवणी	ज्योतीर्लिंग इंडस्ट्रिज	दर्जावाढ
	१८	जळकोट	ए. एस. आर. इंडस्ट्रिज	दर्जावाढ
नांदेड	१९	मुदखेड	टाटा मोटर्स लि.	दर्जावाढ
हिंगोली	२०	सेनगाव	शिट शोपर्स	दर्जावाढ
	२१	पुर्णा	सुनील हायटेक इंजिनिअरिंग लि.	दर्जावाढ
	२२	पालम	गंगाखेड शुगर अॅण्ड एनर्जी लि.	दर्जावाढ
	२३	सोनपेढ	सिम इंडस्ट्रिज	दर्जावाढ
	२४	गंगाखेड	मेटलमॅन ऑटो प्रा. लि.	दर्जावाढ
			अमरावती विभाग	
अमरावती	२५	वरूड	श्रद्धा ऑटो सर्व्हिसेस	दर्जावाढ
	२६	अमरावती (उच्चस्तर)	टाटा मोटर्स लि.	दर्जावाढ
अकोला	२७	तेल्हारा	पारस्कर मोटारबाइक्स, अकोला	दर्जावाढ
	२८	बाशी टाकळी	डी. जी. सिरॅमिक्स	दर्जावाढ
	२९	पातूर	टाटा मोटर्स लि.	दर्जावाढ
बुलढाणा	३०	संग्रामपूर	विनायक एग्रो इंडस्ट्री	दर्जावाढ
	३१	मेहकर	शारंगधर शुगर मिल	दर्जावाढ
वाशिम	३२	रिसोड	आश्लेषा पॉवर कंट्रोलस् प्रा. लि.	दर्जावाढ
	३३	मालेगाव	तिरुपती ग्रुप	दर्जावाढ
	३४	जळगाव जामोद	हावरे इंजिनिअरिंग अॅण्ड बिल्डर्स प्रा. लि.	दर्जावाढ
			नागपूर विभाग	
नागपूर	३५	नागपूर (उच्चस्तर)	महिंद्रा अॅण्ड महिंद्रा लि.	दर्जावाढ
वर्धा	३६	आष्टी	के. ई. सी. इंटरनॅशनल लि.	दर्जावाढ
गोंदिया	३७	सडक अर्जुनी	अशोक लेलॅंड, नागपूर	दर्जावाढ
	३८	आमगाव	नागपूर मोटर्स प्रा. लि.	दर्जावाढ
	३९	गोरेगाव	अदानी पॉवर महा. लि.	दर्जावाढ
चंद्रपूर	४०	पोंभुर्णा	चंद्रपूर फेरा अॅलॉज प्लॅन्ट	दर्जावाढ
	४१	सावली	टाटा मोटर्स लि.	दर्जावाढ
			आश्रम औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था नाशिक विभाग	
नंदुरबार	४२	सुकापूर	लुपीन फाउन्डेशन	दर्जावाढ
धुळे	४३	नवापाडा	लुपीन फाउन्डेशन	दर्जावाढ
			नागपूर विभाग	
गोंदिया	४४	बिजेपार	गुप्ता स्विचगिअर	दर्जावाढ

(१) प्रगत व्यवसाय प्रशिक्षण (AVTS)

देशातील औद्योगिक विकासाला गती प्राप्त व्हावी, औद्योगिक उत्पादन वाढावे, त्याला उत्तेजन मिळावे व सहाय्य व्हावे या हेतूने प्रगत व्यवसाय प्रशिक्षण पद्धती सुरू करण्यात आलेली आहे. ज्या निरनिराळ्या प्रगत आणि क्लिष्ट अशा प्रकारच्या कामासाठी अतिशय उच्च प्रकारचे कसब प्राप्त केलेले कामगार व तंत्रज्ञ इतर प्रशिक्षण कार्यक्रमाद्वारे मिळू शकत नाहीत, त्या प्रकारच्या कामासाठी प्रशिक्षण देण्याचा हेतू या योजनेमागे आहे. अशा प्रकारचे केंद्र औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था, औंध, पुणे येथे प्रगत प्रशिक्षण देण्यासाठी एप्रिल, १९७७ पासून सुरू करण्यात आलेले आहे. या प्रगत व्यवसाय प्रशिक्षण पद्धतीत उद्योगधंद्यांकडून मिळालेल्या चांगल्या प्रतिसादामुळे आणि योजनेच्या उपयुक्ततेमुळे शासनाने ऑगस्ट, १९८२ पासून अंबरनाथ, नाशिक, कोल्हापूर, अमरावती, नागपूर, औरंगाबाद व नांदेड या ७ ठिकाणी ही प्रशिक्षण केंद्रे चालू केली आहेत. आजमितीस महाराष्ट्र राज्यात एकूण ८ प्रगत व्यवसाय प्रशिक्षण संस्था कार्यरत आहेत.

अ. क्र.	संस्थेचे नाव	अभ्यासक्रम
१	२	३
१	प्रगत व्यवसाय प्रशिक्षण पद्धती, अंबरनाथ	.. (१) अॅटो कॅड कॅम, श्री डी मॉडेलिंग, (२) रेफ्रिजरेशन अॅण्ड एअर कंडिशनिंग मेकॅनिक, (३) अॅडव्हान्स मशीन टूल्स मेन्टेनन्स (मेकॅनिकल), (४) इलेक्ट्रॉनिक्स मेन्टेनन्स मेकॅनिक.
२	प्रगत व्यवसाय प्रशिक्षण पद्धती, औंध, पुणे	.. (१) अॅटो कॅड कॅम, श्री डी मॉडेलिंग, (२) अॅडव्हान्स मशीन टूल मेन्टेनन्स (इलेक्ट्रिकल), (३) अॅडव्हान्स मशीन टूल्स मेन्टेनन्स (मेकॅनिकल), (४) टूल अॅण्ड डायमेकिंग, (५) इंडक्शन टू इंजिनअरिंग टेक्नॉलॉजी, (६) अॅडव्हान्स प्लॅस्टिक प्रोसेसिंग, (७) मटेरलमेंड, (८) प्रिंटिंग टेक्नॉलॉजी, (९) हायड्रॉलिक्स अॅण्ड न्यूमॅटिक्स.
३	प्रगत व्यवसाय प्रशिक्षण पद्धती, कोल्हापूर	.. (१) अॅटो कॅड कॅम, श्री डी मॉडेलिंग, (२) ऑटोमोबाइल मेकॅनिक, (३) अॅडव्हान्स वेलिडिंग, (४) मशीन टूल मेन्टेनन्स (इलेक्ट्रिकल).
४	प्रगत व्यवसाय प्रशिक्षण पद्धती, नाशिक	.. (१) अॅटो कॅड कॅम, (२) अॅडव्हान्स वेलिडिंग, (३) अॅडव्हान्स मशीन टूल्स मेन्टेनन्स (इलेक्ट्रिकल), (४) इलेक्ट्रॉनिक्स मेन्टेनन्स मेकॅनिक.
५	प्रगत व्यवसाय प्रशिक्षण पद्धती, अमरावती	.. (१) अॅटो कॅड कॅम, श्री डी मॉडेलिंग, (२) अॅडव्हान्स वेलिडिंग, (३) अॅडव्हान्स मशीन टूल्स मेन्टेनन्स (इलेक्ट्रिकल), (४) अॅडव्हान्स मशीन टूल्स मेन्टेनन्स (मेकॅनिक).
६	प्रगत व्यवसाय प्रशिक्षण पद्धती, नागपूर	.. (१) अॅटो कॅड कॅम, श्री डी मॉडेलिंग, (२) अॅडव्हान्स मशीन टूल्स मेन्टेनन्स (इलेक्ट्रिकल), (३) मेट्रॉलॉजी अॅण्ड इंजिनियरिंग इन्स्पेक्शन, (४) अॅडव्हान्स मशीन टूल्स मेन्टेनन्स (मेकॅनिकल), (५) अॅडव्हान्स वेलिडिंग.
७	प्रगत व्यवसाय प्रशिक्षण पद्धती, नांदेड	.. (१) अॅटो कॅड कॅम, श्री डी मॉडेलिंग, (२) अॅडव्हान्स मशीन टूल्स मेन्टेनन्स (इलेक्ट्रिकल), (३) रेफ्रिजरेशन अॅण्ड एअर कंडिशन मेकॅनिक.
८	प्रगत व्यवसाय प्रशिक्षण पद्धती, औरंगाबाद	.. (१) अॅटो कॅड कॅम, श्री डी मॉडेलिंग, (२) ऑटोमोबाइल मेकॅनिक, (३) अॅडव्हान्स मशीन टूल्स मेन्टेनन्स (मेकॅनिकल).

या प्रशिक्षण कार्यक्रमातून नजीकच्या उद्योगधंद्यांच्या सहभागाने आजपर्यंत एकूण १,१४,४५७ कामगार प्रशिक्षित झाले आहेत.

(२) यंत्र दुरुस्ती आणि निगराणी कार्यशाळा, अमरावती / पनवेल

निरनिराळ्या प्रकारची यंत्रे व यंत्रसामग्री यांची दुरुस्ती करून निगा राखण्यासाठी यंत्र दुरुस्ती व निगराणी कार्यशाळा शासनाने नाशिक रोड येथे १९८० मध्ये स्थापन केली होती. सद्यःस्थितीत ही निगराणी कार्यशाळा नाशिक रोड येथून स्थलांतरित करून ती सध्या अमरावती येथे कार्यरत असून, दुसरी कार्यशाळा पनवेल येथे १९९५ पासून कार्यरत झाली आहे.

महाराष्ट्रात शासनाच्या एकूण ४१७ औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था कार्यरत असून त्यामध्ये अवजड यंत्रे, यंत्रसामग्री हत्यारे इत्यादी विद्यार्थ्यांच्या शिक्षणाकरिता वापरण्यात येतात. विद्यार्थी प्रात्यक्षिक शिक्षणाकरिता ही यंत्रसामग्री हाताळतात आणि त्यामुळे बऱ्याचवेळा ती लवकर नादुरुस्त होते व तिची झीजही होते. निरनिराळ्या संस्थांमध्ये वापरात असलेली यंत्रसामग्री जवळजवळ १,९७,७५२ विद्यार्थी हाताळत असतात. प्रत्येक यंत्र दरदिवशी साधारणतः ७ तास उपयोगात असते आणि त्यामुळे त्यांची सतत देखभाल, निगा आणि दुरुस्ती करणे अत्यावश्यक झाले आहे. हे करण्याकरिता विशेषज्ञ व प्रवीण, कुशल कर्मचारीवर्ग सदर कार्यशाळेत उपलब्ध आहे.

या यंत्र दुरुस्ती निगराणी कार्यशाळेची मुख्य कार्ये पुढीलप्रमाणे :-

- (१) औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांमध्ये असलेल्या ज्या यंत्रांची दुरुस्ती संस्थेतल्या संस्थेत होऊ शकणार नाही, अशी यंत्रे व यंत्रसामग्री दुरुस्त करणे,
- (२) जुन्या यंत्रांचे नूतनीकरण करून त्यांची उपयुक्तता आणि अचूकता अधिक काळ वाढविणे,
- (३) यंत्र आणि यंत्रसामग्री नादुरुस्त झाल्यावर त्यांची कारणे शोधून काढणे आणि त्याचा अभ्यास करून यंत्रांची नादुरुस्ती पुन्हा कशी टाळता येईल याबाबत संस्थेस मार्गदर्शन करणे, तसेच योग्य निगा कशी राखता येईल याबाबतही सल्ला देणे,
- (४) सध्या अस्तित्वात असलेली यंत्रे आणि यंत्रसामग्री यांच्या बांधणीचा (डिझाईन) अभ्यास करून त्यामध्ये जरूर पडल्यास कशा रीतीने बदल करता येईल याचा अभ्यास करणे आणि एखाद्या कारखान्याने पुरविलेल्या यंत्राचे उत्पादन तथा सुटे भाग निर्मिती बंद असल्यास, त्या भागाएवजी दुसऱ्या सुट्या भागांची निर्मिती करून ती यंत्रे व यंत्रसामग्री उपयोगात आणणे,
- (५) शक्य असेल तेथे आणि तेव्हा गुंतागुंतीचे किचकट सुटे भाग तयार करणे,
- (६) उत्पादकांकडील विशेषज्ञाची सेवा संस्थांना उपलब्ध करून देणे व त्यांचा मेहनताना देणे.

(३) हायटेक प्रशिक्षण योजना (Hitech Scheme)

प्रगत तंत्रज्ञानाच्या प्रभावामुळे कारखान्यातील उत्पादन प्रक्रियांमध्ये संख्यात्मक व गुणात्मक बदल होत आहेत, संगणक व इलेक्ट्रॉनिक्स क्षेत्रामध्ये विकासाची गती अधिक असल्याने या क्षेत्रातील कामगार, कारागीर व तंत्रज्ञ यांना नवीन प्रकारचे प्रगत कौशल्य व ज्ञान देऊन तांत्रिकदृष्ट्या कार्यक्षम करण्याकरिता सन १९९९ पासून निर्माण करण्यात आली आहे. जागतिक बँक प्रकल्पांतर्गत देशातील विविध राज्यातील १० औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांमध्ये सदर योजना राबविण्याचे ठरविले आहे व त्या अनुषंगाने रोजगार व प्रशिक्षण महासंचालनालय, भारत सरकार यांनी प्रगत व्यवसाय प्रशिक्षण पद्धतीद्वारा औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था, औंध, पुणे या महाराष्ट्रातील एकमेव संस्थेची निवड केलेली असून तेथे हायटेक प्रशिक्षण योजना कार्यरत आहे.

या योजनेची उद्दिष्ट्ये पुढीलप्रमाणे आहेत :-

१. नवीन पिढीतील कुशल कामगारांना अद्ययावत व उच्च तांत्रिक नवीन यंत्रे / उपकरणे यांच्या सर्व्हिसिंग व निगराणीचे ज्ञान देणे.
२. नवीन व उच्च तंत्रज्ञानातील आवश्यक क्षेत्रातील ज्ञान कारखान्यातील कुशल कामगारांना देण्यासाठी अल्प कालावधीच्या प्रशिक्षण अभ्यासक्रमांचे आयोजन करणे.
३. नवीन अद्ययावत उद्योगक्षेत्रातील तंत्रज्ञान अवगत करण्यासाठी औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांतील निदेशकांना प्रशिक्षण देणे.
४. उद्योग तसेच संस्थांमध्ये कालानुरूप शोध व विकास प्रकल्प / अभ्यासक्रमांचे आयोजन करून सल्ला सेवा पुरविणे.

या योजनेअंतर्गत पुढील अभ्यासक्रम आहेत :-

१. इंडस्ट्रियल ऑटोमेशन
२. अॅटो कॅड
३. अॅनालॉग अॅण्ड डिजिटल इलेक्ट्रॉनिक्स
४. पी. सी. मेन्टेनन्स

या योजनेअंतर्गत आजमितीस ७,०२० लाभार्थींनी प्रशिक्षण घेतलेले आहे.

७. शिल्प कारागिरांचे तथा पर्यवेक्षकांचे प्रशिक्षण

(अ) शासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण कर्मशाळा.—कारखान्यामध्ये नोकरीत असलेल्या कामगारांचे व्यवसायातील कौशल्य वृद्धिंगत करण्यासाठी तसेच तरुणांना व्यवसाय प्रशिक्षण देऊन कारखान्यात रोजगार मिळवून देण्यासाठी शासनाने शासकीय तंत्र विद्यालये तथा औद्योगिक शाळा सुरू केल्या. सदर संस्थांमधून अल्पमुदतीचे अभ्यासक्रम राबविण्यात येतात. सध्या या संस्थांमधून महाराष्ट्र राज्य व्यवसाय शिक्षण परीक्षा मंडळाचे खालील अभ्यासक्रम राबविण्यात येत आहेत :-

- (१) शिवण व कर्तन
- (२) हस्तजुळणी
- (३) लेटर प्रेस प्रिंटिंग
- (४) रेडिओ दुरुस्ती
- (५) मोटार व आर्मिचर वाईडिंग
- (६) इलेक्ट्रिकल वायरमन
- (७) पंप व विद्युत दुरुस्ती
- (८) दुचाकी (मोटार यांत्रिकी)
- (९) लेथ ऑपरेटर
- (१०) संधाता जोडकाम
- (११) कॅबिनेट व फर्निचर मेकिंग
- (१२) कर्मशाळा पेंटिंग

जिल्हानिहाय शासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण कर्मशाळेची संख्या व प्रवेशक्षमता दर्शविणारे विवरणपत्र

अ. क्र. Sr. No.	जिल्ह्याचे नाव Name of District	संस्थांची संख्या Nos. of Institute	प्रवेश क्षमता Intake Capacity	शेरा Remarks	
१	२	३	४	५	
१	उपनगर, मुंबई Suburban, Mumbai	..	1	130	
२	नाशिक Nashik	..	1	75	
३	सातारा Satara	..	1	60	
४	सोलापूर Solapur	..	70	—	
५	कोल्हापूर Kolhapur	..	1	75	
६	औरंगाबाद Aurangabad	..	2	215	
७	परभणी Parbhani	..	1	100	
८	अकोला Akola	..	1	105	
९	नागपूर Nagpur	..	1	15	
एकूण Total		..	9	945	—

८. शिकाऊ उमेदवारी योजना

(शिकाऊ उमेदवारी अधिनियम, १९६१)

● योजनेची पार्श्वभूमी :

कुशल कारागीरास आवश्यक असलेले पायाभूत प्रशिक्षण औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांमध्ये दिल्यानंतर उद्योगात असणाऱ्या प्रक्रियांमध्ये लागणारी यंत्रसामग्री तसेच नवीन व आधुनिक तंत्रज्ञानानुसार औद्योगिक आस्थापनेत वापरण्यात येणारी आधुनिक यंत्रसामग्री व तंत्र यांचे ज्ञान व कौशल्य प्राप्त करून हा कुशल कारागीर सर्व दृष्टीने स्वावलंबी बनावट यासाठी शिकाऊ उमेदवारी योजना अस्तित्वात आली.

राज्यातील विशिष्ट क्षेत्रातील कुशल मनुष्यबळाच्या मागणीस अनुरूप असलेल्या व्यवसायांचा कालावधी राज्यस्तरावर निश्चित केल्यामुळे योजनेची अंमलबजावणी गतीमान पद्धतीने होऊन उमेदवारांना रोजगार / स्वयंरोजगाराच्या संधी प्राप्त होतात.

सन २०२० पर्यंत ५ लाख शिकाऊ उमेदवार भरतीचे लक्ष ठेवण्यात आले आहे. यासाठी शिकाऊ उमेदवारी अधिनियम, १९६१ मध्ये महाराष्ट्र शासनाने सुधारणा करून महाराष्ट्र शासन राजपत्र, असाधारण, भाग आठ, असाधारण क्रमांक २२, दिनांक ९ फेब्रुवारी २०१८ व महाराष्ट्र शासन राजपत्र, असाधारण भाग चार-अ (अधिसूचना), दिनांक ५ एप्रिल २०१८ नुसार सर्व औद्योगिक आस्थापनांना त्यांच्याकडील मनुष्यबळाच्या २५ टक्के शिकाऊ उमेदवार प्राधान्याने भरती करण्याचे आवाहन करण्यात आले आहे.

केंद्र शासनाच्या कौशल्य विकास व उद्योजकता विभागाचे पत्र क्रमांक : File No. MSDE-01(01)/2018-AP (PMU) New Delhi, dated १ ऑक्टोबर २०१९ अन्वये ज्या आस्थापनेत (कंत्राटी कामगारांसह) ३० किंवा त्यापेक्षा जास्त मनुष्यबळ आहे, त्या आस्थापनेने वित्तीय वर्षात शिकाऊ उमेदवारी भरती २.५ % ते १५% (महाराष्ट्रासाठी २५%) पर्यंत करणे बंधनकारक आहे. शिकाऊ उमेदवारी भरती करताना किमान ५% जागा फ्रेशर व कौशल्य प्रमाणपत्रधारक उमेदवारांसाठी आरक्षित ठेवण्यात याव्यात. ज्या आस्थापनेत (कंत्राटी कामगारांसह) ४ ते २९ पर्यंत मनुष्यबळ आहे, त्या आस्थापनेने शिकाऊ उमेदवारी भरती करणे बंधनकारक नाही, परंतु त्या आस्थापना शिकाऊ उमेदवारी भरती करू शकतात. तीन किंवा त्यापेक्षा कमी मनुष्यबळ असलेल्या आस्थापनेला शिकाऊ उमेदवारी भरती करण्यास मान्यता नाही.

● योजनेबाबतची इतर माहिती :

औद्योगिक क्षेत्रात प्रशिक्षणाची पातळी सुधारण्याच्या दृष्टीने शिकाऊ उमेदवार अधिनियमाची अंमलबजावणी करण्यात आली. हा अधिनियम लोकसभेत १९६१ साली मंजूर झाला आणि १९७३ व १९८६ साली त्यात सुधारणा झाली. या अधिनियमाची नियमावली १९६२ साली तयार झाल्यानंतर या राज्यात जानेवारी, १९६३ पासून ही योजना राबविण्यात येत आहे. तसेच केंद्र शासनाने शिकाऊ उमेदवार अधिनियम, १९६१ अंतर्गत दिनांक २२ डिसेंबर २०१४ व शिकाऊ उमेदवारी नियम १९९२ मध्ये दिनांक १८ जून २०१५ रोजी महत्वाच्या सुधारणा करण्यात आलेल्या आहेत. या योजनेचे काम पहाण्यासाठी संचालक व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण, यांना “ राज्य प्रशिक्षणार्थी सल्लागार ” म्हणून नेमले आहे. तसेच सहा विभागीय कार्यालयांच्या प्रमुखांना “ सहप्रशिक्षणार्थी सल्लागार (वरिष्ठ) ” या पदाचा दर्जा दिलेला आहे. ते त्यांच्या अधिपत्याखालील शासकीय/अशासकीय आस्थापनेतील शिकाऊ उमेदवारी योजनेअंतर्गतची कामे पहातात. राज्य पातळीवर शिकाऊ उमेदवारी योजना अधिक कार्यक्षमपणे राबविण्यासाठी खाजगी व निमसरकारी स्तरावर अडीअडचणींचे निवारण/मार्गदर्शन करण्यासाठी निरनिराळ्या समित्या नेमलेल्या आहेत.

महाराष्ट्र राज्यात शासनाची शासकीय ४४ मूलभूत प्रशिक्षण तथा अनुषंगिक सूचना केंद्रे (BTRI), ०१ बेसिक ट्रेनिंग प्रोव्हायडर (BTP) व अशासकीय १६३ मूलभूत प्रशिक्षण केंद्रे (BTC) अशी एकूण २०८ प्रशिक्षण केंद्रे स्थापन झालेली आहेत. या योजनेनुसार केंद्र सरकारने औद्योगिक क्षेत्रातील कारखान्यांच्या व्यवस्थापकांच्या माहितीसाठी अधिसूचना प्रसिद्ध केल्या व औद्योगिक क्षेत्रातील कारखान्यांना उपयोगी पडतील असे २६१ व्यवसाय निरनिराळ्या ३९ गटांतून निर्देशित केलेले आहेत. महाराष्ट्र राज्य व्यवसाय शिक्षण परीक्षा मंडळ, मुंबई यांचेमार्फत प्रशिक्षण देण्यात येणाऱ्या व्यवसायांना केंद्र शासनाच्या दिनांक ७ सप्टेंबर २०१७ च्या अधिसूचनेनुसार १२३ व्यवसायांना शिकाऊ उमेदवारी लागू केलेली आहे. ३२ क्षेत्रातील ३११ वैकल्पिक (Optional) व्यवसायांनाही शिकाऊ उमेदवारी लागू केलेली आहे. तंत्रज्ञ (व्यावसायिक) शिकाऊ उमेदवारी योजनेअंतर्गत २० व्यवसायांना शिकाऊ उमेदवारी लागू केलेली आहे.

वैकल्पिक (Optional) व्यवसायांची शिकाऊ उमेदवारी राष्ट्रीय कौशल्य विकास निगम (National Skill Development Corporation) यांचेअंतर्गत “ सेक्टर स्किल कौन्सिल ” मार्फत राबविण्यात येते.

● शिकाऊ उमेदवारी योजनेचे प्रकार :

अ. क्र.	शिकाऊ उमेदवारीचा प्रकार	आवश्यक अर्हता
1	Trade Apprentice	Passed out of ITIs
2	Fresher Trade Apprentice	Class 8th, 10th and 12th pass outs
3	Graduate Apprentice	Graduates in Engineering and Non-Engineering courses.
4	Technician Apprentice	Passed out of Polytechnics
5	Technician (Vocational) Apprentice	Passed out of a 10+2 vocational training courses
6	Apprentices who are perusing their graduation / Diploma courses	
7	Apprentices who have passed out of any NSQF aligned Short term training Course including courses under the PMKVY / DDUGKY / MES.	
8	Fresher apprentices amongst those who are class V Pass and above who are not covered under any of the afore-mentioned categories but meet the Educational / Technical qualifications as specified in the course curriculum.	

केंद्र शासन प्रत्येक व्यवसायाच्या अभ्यासक्रमाची आखणी करते. शिकाऊ उमेदवारी पूर्ण झाल्यानंतर राष्ट्रीय व्यावसायिक प्रशिक्षण परिषद, नवी दिल्ली यांचेमार्फत शिकाऊ उमेदवारांची अंतिम परीक्षा घेऊन उत्तीर्ण उमेदवारांना अंतिम प्रमाणपत्र देण्यात येते. औद्योगिक कारखान्यांत जे शिकाऊ उमेदवार प्रशिक्षण घेतात, त्यांना प्रशिक्षणाच्या कालावधीमध्ये केंद्र शासनाच्या दिनांक २५ सप्टेंबर २०१९ च्या राजपत्रानुसार विद्यावेतनाचे दर खालीलप्रमाणे सुधारीत आलेले आहेत :-

विद्यावेतन :

अ.क्र.	प्रकार	विद्यावेतनाचा प्रतिमहा किमान दर
१	इयत्ता ५ वी ते ९ वी उत्तीर्ण	रुपये ५,०००
२	इयत्ता १० वी उत्तीर्ण	रुपये ६,०००
३	इयत्ता १२ वी उत्तीर्ण	रुपये ७,०००
४	राष्ट्रीय किंवा राज्य प्रमाणपत्रधारक	रुपये ७,०००
५	तंत्रज्ञ (व्यावसायिक)	रुपये ७,०००
६	तंत्रज्ञ (पदविकाधारक)	रुपये ८,०००
७	पदवीधारक	रुपये ९,०००

शिकाऊ उमेदवारीच्या दुसऱ्या आणि तिसऱ्या वर्षांत पहिल्या वर्षातील अनुज्ञेय विद्यावेतनच्या दराच्या अनुक्रमे १० टक्के आणि १५ टक्के वाढ अनुज्ञेय असते.

● शिकाऊ उमेदवारी प्रशिक्षण योजनेची अंमलबजावणी :

दिनांक १९ ऑगस्ट २०१६ पासून www.apprenticeship.gov.in आणि दिनांक ०६ एप्रिल २०२० पासून www.apprenticeship.india.org या केंद्र शासनाने सुरू केलेल्या संकेतस्थळामार्फत शिकाऊ उमेदवारी प्रशिक्षण योजनेची ऑनलाईन पद्धतीने अंमलबजावणी केली जाते. आस्थापनेची नोंदणी, प्रशिक्षणार्थ्यांची नोंदणी, विद्यावेतन अदा करणे व विद्यावेतन प्रतिपूर्ती इत्यादीबाबतची कार्यपद्धती संकेतस्थळावर विस्तृतपणे नमूद केलेली आहे.

केंद्र शासनाने सुरू केलेल्या Apprenticeship Training Portal (www.apprenticeship.india.org) वर ऑक्टोबर २०२० पर्यंत खालीलप्रमाणे शिकाऊ उमेदवारांची व आस्थापनांची नोंदणी झालेली आहे.

Sr. No.	Particulars	Count
1	Apprentice Count	849035
2	Establishment Count	23935

राष्ट्रीय शिकाऊ उमेदवारी प्रोत्साहन योजना

(National Apprenticeship Promotion Scheme - NAPS)

केंद्र शासनाची National Apprenticeship Promotion Scheme - NAPS ही योजना दिनांक १९ ऑगस्ट २०१६ पासून शिकाऊ उमेदवारांच्या भरतीकरिता प्रोत्साहन देण्यासाठी सुरू करण्यात आली आहे. या योजनेच्या अंमलबजावणीचा कालावधी सन २०१६ ते सन २०२० असा आहे.

केंद्र शासनाने शिकाऊ उमेदवारांच्या भरतीचे प्रमाण २.३ लक्ष वरून सन २०२० पर्यंत ५० लक्ष करण्याचे उद्दिष्ट आहे. याकरिता केंद्र शासनाचे रुपये १० हजार कोटी इतका निधी उपलब्ध करून दिलेला असून महाराष्ट्र राज्याकरिता रुपये १९,७६,८०,३५०/- (एकोणीस कोटी शहात्तर लाख ऐंशी हजार तीनशे पन्नास फक्त) इतका निधी उपलब्ध करून दिला आहे.

- शिकाऊ उमेदवारी प्रोत्साहन योजनेअंतर्गत शिकाऊ उमेदवारांची भरती करण्यासाठी आस्थापनांना दिनांक १९ ऑगस्ट २०१६ पासून दरमहा प्रति शिकाऊ उमेदवार देय विद्यावेतनाच्या २५% किंवा रुपये १५००/- यापैकी कमी असलेली रक्कम आस्थापनेला देय असेल.
- या योजनेअंतर्गत फ्रेशर शिकाऊ उमेदवारांच्या मूलभूत प्रशिक्षण कालावधीत ही रक्कम देय नाही. फ्रेशर शिकाऊ उमेदवारांच्या मूलभूत प्रशिक्षणाची रक्कम (रुपये ७५००/- जास्तीत जास्त) ५०० तास / ३ महिने एवढी देय राहिल.
- औद्योगिक आस्थापनांकडून संबंधित मूलभूत प्रशिक्षण तथा अनुषंगिक सूचना केंद्राला सादर केलेले केंद्र शासनाच्या विहित नमुन्यातील राष्ट्रीय शिकाऊ उमेदवारी प्रोत्साहन योजनेचे प्रतिपूर्ती विद्यावेतनाचे प्रस्ताव (NAPS Claim) संबंधित प्रादेशिक कार्यालयाला सादर केले जातात. सर्व प्रादेशिक कार्यालये जमा झालेले सदर प्रस्ताव संचालनालयास सादर करतात.
- संचालनालयास प्रादेशिक कार्यालयाकडून प्राप्त झालेले राष्ट्रीय शिकाऊ उमेदवारी प्रोत्साहन योजनेचे प्रतिपूर्ती विद्यावेतनाचे प्रस्ताव (NAPS Claim) संचालनालय स्तरावर गठीत करण्यात आलेल्या समितीकडून केंद्र शासनाच्या मार्गदर्शक सूचनेनुसार तपासण्यात येतात व अचूक प्रस्तावांची प्रतिपूर्ती संबंधित औद्योगिक आस्थापनांच्या बँक खात्यात NEFT / RTGS द्वारे करण्यात येते.
- कौशल्य, रोजगार, उद्योजकता व नाविन्यता विभाग, यांचा शासन निर्णय क्रमांक राशिउ-२०२२/प.क्र. ६४/व्यशि-३, दिनांक २ ऑगस्ट २०२२ अन्वये “राष्ट्रीय शिकाऊ उमेदवारी प्रोत्साहन योजनेस” (National Apprenticeship Promotion Scheme) प्रशासकीय मान्यता मिळालेली आहे.
- कौशल्य, विकास, उद्योजकता मंत्रालय, नवी दिल्ली यांचे पत्र क्र. F. No. MSDE-14(03)/2021-AP(PMU), दिनांक २० डिसेंबर २०२१ च्या पत्रान्वये दिनांक १ जानेवारी २०२२ पासून शिकाऊ उमेदवारांच्या परीक्षापद्धतीत खालीलप्रमाणे सुधारणा करण्यात आली आहे.
 १. शिकाऊ उमेदवारी परीक्षेसाठी शिल्प कारागीर योजनेच्या व्यवसायातून औ. प्र. संस्थेमधून उत्तीर्ण झालेल्या विद्यार्थ्यांना Trade Theory, Workshop Calculation and Science, Employability Skills and Engineering Drawing या विषयांची सूट दिली जाईल.
 २. शिकाऊ उमेदवारांची संलग्न आस्थापनांमध्ये फक्त प्रात्यक्षिक परीक्षा घेतली जाईल.
 ३. Fresher (Non-ITI) शिकाऊ उमेदवारांचीच Trade Theory, Workshop Calculation and Science, Employability Skills and Engineering Drawing आणि Practical ची परीक्षा घेतली जाईल.

शिकाऊ उमेदवारी अधिनियम, १९६१ च्या कक्षेत येणारे व विभागवार सर्वेक्षण केलेले कारखाने दर्शविणारा तक्ता

तक्ता १६ TABLE XVI

अनु- क्रमांक Sr. No.	प्रादेशिक कार्यालयाचे नाव Name of Regional Office	वर्ष Year	शिकाऊ उमेदवारी अधिनियम, १९६१ च्या कक्षेत येणाऱ्या कारखान्यांची संख्या	सर्वेक्षण केलेल्या एकूण कार- खान्यांची संख्या	पोर्टलवर नोंदणी केलेल्या कार- खान्यांची संख्या	प्रशिक्षणाच्या सोयी असणाऱ्या कार- खान्यांची संख्या	स्थित केलेल्या जागांची एकूण संख्या	भरती केलेल्या शिकाऊ उमेद- वारांची एकूण संख्या
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	प्रादेशिक कार्यालय, मुंबई Regional Office, Mumbai	2021-2022 (Actual) (प्रत्यक्ष) ..	23710	12441	2125	1609	22593	7804
		2022-2023 (Anticipated) (अपेक्षित) ..	22961	12893	2300	1731	19954	8362
		2023-2024 (Estimated) (अंदाजे) ..	23108	13904	3048	2683	19716	9203
2	प्रादेशिक कार्यालय, पुणे Regional Office, Pune	2021-2022 (Actual) (प्रत्यक्ष) ..	5910	5703	3075	3140	20149	13191
		2022-2023 (Anticipated) (अपेक्षित) ..	6019	5828	3233	3259	24023	14104
		2023-2024 (Estimated) (अंदाजे) ..	6185	6266	3360	3380	25046	15155
3	प्रादेशिक कार्यालय, नाशिक Regional Office, Nashik	2021-2022 (Actual) (प्रत्यक्ष) ..	2186	2105	1999	1999	11119	4541
		2022-2023 (Anticipated) (अपेक्षित) ..	2385	2273	2142	2142	11524	6101
		2023-2024 (Estimated) (अंदाजे) ..	2590	2469	2419	2332	12335	7751
4	प्रादेशिक कार्यालय, अमरावती Regional Office, Amravati	2021-2022 (Actual) (प्रत्यक्ष) ..	957	957	821	891	2246	1523
		2022-2023 (Anticipated) (अपेक्षित) ..	1013	1013	898	918	2217	1592
		2023-2024 (Estimated) (अंदाजे) ..	1074	1074	904	970	2407	2082
5	प्रादेशिक कार्यालय, औरंगाबाद Regional Office, Aurangabad	2021-2022 (Actual) (प्रत्यक्ष) ..	2594	2176	1162	1352	9888	4423
		2022-2023 (Anticipated) (अपेक्षित) ..	2743	2331	1341	1492	10840	5531
		2023-2024 (Estimated) (अंदाजे) ..	2943	2521	1522	1634	11588	6635
6	प्रादेशिक कार्यालय, नागपूर Regional Office, Nagpur	2021-2022 (Actual) (प्रत्यक्ष) ..	727	492	588	573	4853	2054
		2022-2023 (Anticipated) (अपेक्षित) ..	731	557	634	632	4940	3807
		2023-2024 (Estimated) (अंदाजे) ..	743	668	721	684	4840	4055
	एकूण ..	2021-2022 (Actual) (प्रत्यक्ष) ..	36084	23874	9770	9564	70848	33536
	Total ..	2022-2023 (Anticipated) (अपेक्षित) ..	35852	24895	10548	10174	73498	39497
		2023-2024 (Estimated) (अंदाजे) ..	36643	26902	11974	11683	75932	44881

तक्ता

TABLE

मूलभूत प्रशिक्षण तथा अनुषंगिक सूचना केंद्रात (शासकीय व अशासकीय) प्रशिक्षण घेणाऱ्या
शिकाऊ उमेदवारांची विभागवार माहिती दाखविणारा तक्ता

तक्ता १७

अनु- क्रमांक	प्रादेशिक कार्यालयाचे नाव	वर्ष	निर्धारित केलेल्या जागा	३१ मार्च २०२२ रोजी संपलेल्या व त्याच्या पुढील वर्षी असलेल्या शिकाऊ उमेदवारांची संख्या		
1	2	3	4	5		
१	बृहन्मुंबई शहर / मुंबई उपनगर / ठाणे Gr. Mumbai / Mumbai Suburban / Thane	.. 2021-2022 ..	—	—		
२	प्रादेशिक कार्यालय, मुंबई Regional Office, Mumbai	.. 2021-2022 ..	22593	7804		
३	प्रादेशिक कार्यालय, पुणे Regional Office, Pune	.. 2021-2022 ..	20149	13191		
४	प्रादेशिक कार्यालय, नाशिक Regional Office, Nashik	.. 2021-2022 ..	11119	4541		
५	प्रादेशिक कार्यालय, अमरावती Regional Office, Amravati	.. 2021-2022 ..	2246	1523		
६	प्रादेशिक कार्यालय, औरंगाबाद Regional Office, Aurangabad	.. 2021-2022 ..	9888	4423		
७	प्रादेशिक कार्यालय, नागपूर Regional Office, Nagpur	.. 2021-2022 ..	4853	2054		
एकूण / Total		..	2021-2022	..	70848	33536

Statement showing districtwise information of Apprentices undergoing training in Basic Training and Related Instruction Centres (Government and Non-Government)

TABLE XVII

(रुपये हजारांत / Rs. in thousands)

अंतिम व्यवसाय परीक्षेस बसलेल्या व उत्तीर्ण झालेल्या शिकारू उमेदवारांची संख्या			एकूण खर्च (योजनेतर व योजनांतर्गत) २०२०-२०२१			उमेदवारांवरील दरडोई खर्च २०२०-२०२१ रकाना क्रमांक ११ ÷ रकाना क्रमांक ५	या कार्यक्रमापासून शासनास २०२०-२०२१ या वर्षात मिळालेले महसुली उत्पन्न (उदा. शिक्षण शुल्क, परीक्षा शुल्क, प्रवेश फी इत्यादींपासून)
पात्र	उपस्थित	उत्तीर्ण	आवर्ती	अनावर्ती	एकूण		
6	7	8	9	10	11	12	13
—	—	—	—	—	—	—	—
5626	5663	2553	16096	10040	16202	3	228
7740	6772	1711	16367	83722	17204	1	588
4600	4476	1909	19092	00	19092	4	265
955	934	500	11599	951	12550	8	704
5466	4963	2035	19693	—	19693	5	21
1796	1773	830	44477	29392	69841	2	11
40799	40799	26662	133870	—	133870	15	2220

शिफारस केलेल्या व नेमलेल्या उमेदवारांचा व्यवसायनिहाय व विभागनिहाय माहिती दर्शविणारा तक्ता
(३१ ऑक्टोबर २०२२ रोजीची माहिती)

Statement showing No. of Apprentices recommended and engaged (as on 31st October 2022)

अनु- क्रमांक	प्रादेशिक कार्यालयाचे नाव Name of Regional Office	अ A	ब B
1	2	3	4
1	प्रादेशिक कार्यालय, मुंबई Regional Office, Mumbai	13153	7749
2	प्रादेशिक कार्यालय, पुणे Regional Office, Pune	20020	13187
3	प्रादेशिक कार्यालय, नाशिक Regional Office, Nashik	11416	6617
4	प्रादेशिक कार्यालय, नागपूर Regional Office, Nagpur	4898	2403
5	प्रादेशिक कार्यालय, अमरावती Regional Office, Amravati	2374	1624
6	प्रादेशिक कार्यालय, औरंगाबाद Regional Office, Aurangabad	10019	5697
एकूण / Total		61880	37331

तक्ता

TABLE

वर्गीकरण	प्रत्यक्ष खर्च २०२१-२०२२			अर्थसंकल्प २०२२-२०२३		
	Actual Expenditure 2021-2022			Budget Estimates 2022-2023		
	योजनेतर Non-Plan	योजनांतर्गत Plan	एकूण Total	योजनेतर Non-Plan	योजनांतर्गत Plan	एकूण Total
1	2	3	4	5	6	7
अ. कार्याचे वर्गीकरण--						
(१) शासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण कर्मशाळा ००३, (१), (०१) (०१) (२२३०ए०५८)						
वेतन ..	8210	—	8210	16432	—	16432
वेतनेतर ..	186	—	186	1591	—	1591
एकूण-१ ..	8396	—	8396	18023	—	18023
(२) शिल्प कारागिरांचे तांत्रिक व व्यावसायिक प्रशिक्षण ००३, (०२), (०२) (०१) (२२३०ए०३१)						
वेतन ..	5450289	—	5450289	6566982	—	6566982
वेतनेतर ..	927729	—	927729	950649	—	950649
एकूण-२ ..	6378018	—	6378018	7517631	—	7517631
(३) शिकाऊ उमेदवारांचे प्रशिक्षण १०२, (०१), (०१) (०१) (२२३०ए०४९)						
वेतन ..	185520	—	185520	238509	—	238509
वेतनेतर ..	2728	—	2728	17596	—	17596
एकूण-३ ..	188248	—	188248	256105	—	256105
एकूण २२३० कामगार व सेवायोजन ..	—	—	—	—	—	—
(४) ४२५० इतर (२०१) कामगार ..						
	—	—	—	—	—	—
	—	—	—	—	—	—
(५) डब्ल्यू-०७ प्रादेशिक असमतोल दूर करणे						
वेतन ..	—	—	—	—	—	—
८०० - इतर खर्च	—	—	—	—	—	—
वेतनेतर ..	—	—	—	—	—	—
(००) (०१) प्रादेशिक असमतोल दूर करणे (२२३००८३५)						
	—	—	—	—	—	—

(ii) Financial Requirements

(रुपये हजारात / Rs. in thousands)

सुधारित अंदाज २०२२-२०२३ Revised Estimates 2022-2023			अर्थसंकल्प २०२३-२०२४ Budget Estimates 2023-2024			Classification
योजनेतर Non-Plan 8	योजनांतर्गत Plan 9	एकूण Total 10	योजनेतर Non-Plan 11	योजनांतर्गत Plan 12	एकूण Total 13	
						1
						A. Activitiwise Classification—
						(1) Government Industrial Training Workshop 003 (01) (01) (2230A058)
7705	—	7705	1	—	1	Salary
13	—	13	13	—	13	Non-Salary
7718	—	7718	14	—	14	Total-1
						(2) Training of Craftsmen and Supervisor 003 (02) (01) and (02) (2230A031)
6566982	—	6566982	7223680	—	7223680	Salary
1233700	—	1233700	1288539	—	1288539	Non-Salary
7800682	—	7800682	8512219	—	8512219	Total-2
						(3) Apprentices Training 102 (00) (01) and (2) (2230A049)
238509	—	238509	262360	—	262360	Salary
6913	—	6913	10591	—	10591	Non-Salary
245422	—	245422	272951	—	272951	Total-3
8053822	—	8053822	8785184	—	8785184	Total 2230 Labour and Employment
						(4) 4250 Other 201 — Labour
—	—	—	—	—	—	4250 0312
—	—	—	—	—	—	4250 0321
—	—	—	—	—	—	(5) W— 07 Removal of Regional Imbalance
—	—	—	—	—	—	800—Other Expenditure
—	—	—	—	—	—	(00) (01) Removal of Regional Imbalance (22300835)

वर्गीकरण	प्रत्यक्ष खर्च २०२१-२०२२			अर्थसंकल्प २०२२-२०२३		
	Actual Expenditure 2021-2022			Budget Estimates 2022-2023		
	योजनेतर Non-Plan	योजनांतर्गत Plan	एकूण Total	योजनेतर Non-Plan	योजनांतर्गत Plan	एकूण Total
1	2	3	4	5	6	7
अ. कार्याचे वर्गीकरण--						
कारागिरांसाठी तांत्रिक व व्यावसायिक प्रशिक्षणाचा विस्तार (०२) (०३) (राज्य हिस्सा) (२२३०ए१५६)						
वेतन ..	0	0	0	0	0	0
वेतनेतर ..	0	0	0	0	0	0
एकूण-१ ..	0	0	0	0	0	0
<hr/>						
(२) आयटीआयसाठी पुस्तक पेढ्या उघडणे (०२), (०१) (२२३०ए२८१)						
वेतन ..	0	0	0	0	0	0
वेतनेतर ..	0	0	0	0	0	0
एकूण-१ ..	0	0	0	0	0	0
<hr/>						
(३) कारागिरांसाठी तांत्रिक व व्यावसायिक प्रशिक्षणाचा विस्तार (०२), (०४) (केंद्र हिस्सा) (२२३०ए१६५)						
वेतन ..	0	0	0	0	0	0
वेतनेतर ..	0	0	0	0	0	0
एकूण-१ ..	0	0	0	0	0	0
<hr/>						
(४) व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण संचालनालय बळकटीकरण करणे (माहिती प्रणाली व्यवस्थापन) .. (०२) (०५) (२२३०ए१७४)						
वेतन ..	0	0	0	0	0	0
वेतनेतर ..	0	0	0	0	60000	60000
एकूण-१ ..	0	0	0	0	60000	60000
<hr/>						
(५) स्वतंत्र फिडर लाईन बसविणे (०२) (०६) (२२३०ए१८३)						
वेतन ..	0	0	0	0	0	0
वेतनेतर ..	0	0	0	0	100	100
एकूण-१ ..	0	0	0	0	100	100
<hr/>						
(६) कर्मचारी वर्गाचे प्रशिक्षण (०२) (०७) (२२३०ए१९२)						
वेतन ..	0	0	0	0	0	0
वेतनेतर ..	0	0	0	0	20000	20000
एकूण-१ ..	0	0	0	0	20000	20000

(ii) Financial Requirements

(रुपये हजारात / Rs. in thousands)

सुधारित अंदाज २०२२-२०२३ Revised Estimates 2022-2023			अर्थसंकल्प २०२३-२०२४ Budget Estimates 2023-2024			Classification
योजनेतर Non-Plan 8	योजनांतर्गत Plan 9	एकूण Total 10	योजनेतर Non-Plan 11	योजनांतर्गत Plan 12	एकूण Total 13	
						1
						A. Activitiwise Classification-
						Expansion of Technical and Vocational Training of Craftsmen (02) (03) (2230A156)
0	0	0	0	0	0	Salary
0	0	0	0	0	0	Non-Salary
0	0	0	0	0	0	Total-1
						(2) Opening of Books in ITI's (SCP) (02) (01) (2230A281)
0	0	0	0	0	0	Salary
0	0	0	0	0	0	Non-Salary
0	0	0	0	0	0	Total-1
						(3) Expansion of Technical and Vocational Training of Craftsmen (02) (04) (2230A165)
0	0	0	0	0	0	Salary
0	0	0	0	0	0	Non-Salary
0	0	0	0	0	0	Total-1
						(4) Strengthening of Directorate of Vocational Eductaional and Training in ITI's (Management of Information System) (02) (05) (2230A174)
0	0	0	0	0	0	Salary
0	94500	94500	0	324336	324336	Non-Salary
0	94500	94500	0	324336	324336	Total-1
						(5) Installation of Separate Feeder Line (02) (06) (2230A183)
0	0	0	0	0	0	Salary
0	1	1	0	1	1	Non-Salary
0	1	1	0	1	1	Total-1
						(6) Training of Staff (02) (07) (2230A192)
0	0	0	0	0	0	Salary
0	9000	9000	0	10000	10000	Non-Salary
0	9000	9000	0	10000	10000	Total-1

वर्गीकरण	प्रत्यक्ष खर्च २०२१-२०२२			अर्थसंकल्प २०२२-२०२३			
	Actual Expenditure 2021-2022			Budget Estimates 2022-2023			
	योजनेतर Non-Plan	योजनांतर्गत Plan	एकूण Total	योजनेतर Non-Plan	योजनांतर्गत Plan	एकूण Total	
1	2	3	4	5	6	7	
(७) प्रवेश क्षमता वाढविण्यासाठी औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांचा विस्तार करणे (०२) (०८) (२२३०२२०९)							
वेतन ..	0	373576	373576	0	430000	430000	
वेतनेत्तर ..	0	175383	175383	0	612007	612007	
एकूण-१ ..	0	548959	548959	0	1042007	1042007	
(८) १३ व्या वित्त आयोगांतर्गत औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांचे बळकटीकरण करणे (०२) (०९) (२२३०२२१८)							
वेतन ..	0	0	0	0	0	0	
वेतनेत्तर ..	0	0	0	0	500	500	
एकूण-१ ..	0	0	0	0	500	500	
(९) अंकीय (डिजिटल) ग्रंथालय सुरू करणे (०१) (१०) (२२३०२२२७)							
वेतन ..	0	0	0	0	0	0	
वेतनेत्तर ..	0	0	0	0	1	1	
एकूण-१ ..	0	0	0	0	1	1	
(१०) प्रशिक्षण-नि-सेवानिश्चिती केंद्र स्थापन करणे (०२) (११) (२२३०२२३६)							
वेतन ..	0	0	0	0	0	0	
वेतनेत्तर ..	0	0	0	0	100	100	
एकूण-१ ..	0	0	0	0	100	100	
(११) अतिरेकी कारवाईग्रस्त जिल्ह्यातील युवकांसाठी कौशल्य विकास कार्यक्रम (राज्य हिस्सा) (०२) (१२) (२२३०२२४५)							
वेतन ..	0	0	0	0	2794	2794	
वेतनेत्तर ..	0	0	0	0	10956	10956	
एकूण-१ ..	0	0	0	0	13750	13750	
(१२) अतिरेकी कारवाईग्रस्त जिल्ह्यातील युवकांसाठी विकास कार्यक्रम (केंद्र हिस्सा) (०२) (१३) (२२३०२२५४)							
वेतन ..	0	0	0	0	0	0	
वेतनेत्तर ..	0	0	0	0	29750	29750	
एकूण-१ ..	0	0	0	0	29750	29750	
एकूण २२३० कामगार व सेवायोजन	..	0	779314	779314	0	540659	540659

(ii) Financial Requirements

(रुपये हजारत / Rs. in thousands)

सुधारित अंदाज २०२२-२०२३ Revised Estimates 2022-2023			अर्थसंकल्प २०२३-२०२४ Budget Estimates 2023-2024			Classification
योजनेतर Non-Plan 8	योजनांतर्गत Plan 9	एकूण Total 10	योजनेतर Non-Plan 11	योजनांतर्गत Plan 12	एकूण Total 13	
						1
						(7) Expansion of Industrial Training Institute Intake Capacity (02) (08) (2230A209)
0	510000	510000	0	510000	510000	Salary
0	700995	700995	0	1507500	1507500	Non-Salary
0	1210995	1210995	0	2017500	2017500	Total-1
						(8) Strengthening of Industrial Training Institute Under 13th Finance Commission (02) (09) (2230A218)
0	0	0	0	0	0	Salary
0	0	0	0	1	1	Non-Salary
0	0	0	0	1	1	Total-1
						(9) Opening of Digital Liabrary (02) (10) (2230A227)
0	0	0	0	0	0	Salary
0	0	0	0	100	100	Non-Salary
0	0	0	0	100	100	Total-1
						(10) Establishment of Training-cum-placement Centre (02) (11) (2230A236)
0	0	0	0	0	0	Salary
0	1	1	0	50000	50000	Non-Salary
0	1	1	0	50000	50000	Total-1
						(11) Skill Development of youth in Districts affected by left wing extremism (02) (12) (2230A245)
0	6500	6500	0	4000	4000	Salary
0	10920	10920	0	3630	3630	Non-Salary
0	17420	17420	0	7630	7630	Total-1
						(12) Skill Development of youth in Districts affected by left wing extremism (02) (13) (2230A254)
0	0	0	0	0	0	Salary
0	29750	29750	0	22909	22909	Non-Salary
0	29750	29750	0	22909	22909	Total-1
0	1361667	1361667	0	2432477	2432477	Total 2230 Labour and Employment

वैधानिक विकास मंडळनिहाय प्रत्यक्ष खर्च, अर्थसंकल्पीय तरतूद,

बाब	प्रत्यक्ष खर्च २०२१-२२			अर्थसंकल्प २०२२-२३		
	Actual Expenditure 2021-2022			Budget Estimates 2022-2023		
	योजनेतर Non-Plan	योजनांतर्गत Plan	एकूण Total	योजनेतर Non-Plan	योजनांतर्गत Plan	एकूण Total
1	2	3	4	5	6	7
विदर्भ वैधानिक विकास मंडळ ..	1776692	142729	1716950	2104058	453418	00
मराठवाडा वैधानिक विकास मंडळ ..	1579282	137240	1536540	1870274	435979	00
उर्वरित महाराष्ट्र वैधानिक विकास मंडळ ..	3226368	268990	312909	3818477	854520	00
एकूण ..	6582342	548959	6379407	7792809	1743917	00
वर्गीकरण न केलेले ..	0	0	0	0	0	0
एकूण महाराष्ट्र ..	6582342	548959	6379407	7792809	1743917	00

सुधारित अंदाज याबाबतचे विवरणपत्र

रुपये हजारात / Rs. in thousands)

सुधारित अंदाज २०२२-२३			अर्थसंकल्प २०२३-२४		
Revised Budget Estimates 2022-2023			Budget Estimates 2023-2024		
योजनेतर	योजनांतर्गत	एकूण	योजनेतर	योजनांतर्गत	एकूण
Non-Plan	Plan	Total	Non-Plan	Plan	Total
8	9	10	11	12	13
2174730	597170	2771900	2372283	1168357	3540640
1933094	486189	2419283	2108696	951224	3059920
3946733	1509651	5456384	4305255	2953615	7258870
8054557	2593010	10647567	8786234	5073196	13859430
0	0	0	0	0	0
00	0	0	0	0	00

महिलांसाठी १५ शासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था कार्यरत असून त्यांची एकूण प्रवेशक्षमता ८१६९ इतकी आहे.
सदर संस्थांवर प्रत्यक्ष खर्च, अर्थसंकल्पीय

बाब	प्रत्यक्ष खर्च २०२१-२२			अर्थसंकल्प २०२२-२३		
	Actual Expenditure 2021-22			Budget Estimates 2022-23		
	योजनेतर Non-Plan	योजनांतर्गत Plan	एकूण Total	योजनेतर Non-Plan	योजनांतर्गत Plan	एकूण Total
1	2	3	4	5	6	7
१५. औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था (मुलींच्या) ..	1913606	279437	2193043	2255289	294526	520115
एकूण ..	1913606	164688	2193043	2255289	715142	520115

अर्थसंकल्प

तसेच इतर ४०१ शासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांमध्ये प्रवेशाकरिता महिलांसाठी ३० टक्के जागा आरक्षित आहेत.

अंदाज व सुधारित अंदाज बाबतचे विवरणपत्र

(रुपये हजारांत / Rs. in thousands)

सुधारित अंदाज २०२२-२३			अर्थसंकल्प २०२३-२४			
Revised Budget Estimates 2022-23			Budget Estimates 2023-24			
योजनेतर	योजनांतर्गत	एकूण	योजनेतर	योजनांतर्गत	एकूण	
Non-Plan	Plan	Total	Non-Plan	Plan	Total	
8	9	10	11	12	13	
2340205	777903	3118108	2553666	1521959	4075625	15. Industrial Training Institutes (Girls)
2340205	777903	3118108	2553666	1521959	4075625	.. Total

१०. पदे व वेतनमान दर्शविणारे विवरणपत्र

२०२२-२०२३

अनु- क्रमांक	पदनाम	वेतनमान (रुपये)	पदसंख्या			
			२०२१-२२ योजनेतर	२०२१-२२ योजनांतर्गत	एकूण	
१	२	३	४	५	६	
प्रधानशीर्ष : २२०३-तंत्रशिक्षण						
उपशीर्ष : ००१-संचालक व प्रशासन						
(०१) (०१), संचालक, व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण						
अनिवार्य, दत्तमत (२२०३ ३३७१)						
मागणी क्रमांक डब्ल्यू-३.						
१	संचालक, व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण	एस-२९	१३११००-२१६६००	१	--	१
२	सहसंचालक, व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण नि. सह प्रशिक्षणार्थी सल्लागार	एस-२५	७८८००-२०९२००	६	--	६
३	उपसंचालक	एस-२४	७११००-२११९००	३	--	३
४	सहायक संचालक (तांत्रिक)	एस-२३	६७७००-२०८७००	११	--	११
५	जिल्हा व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण अधिकारी	एस-२३	६७७००-२०८७००	३१	--	३१
६	सहायक विधी अधिकारी	एस-२३	६७७००-२०८७००	१	--	१
७	उपसंचालक (सांख्यिकी)	एस-२०	५६१००-१७७५००	१	--	१
८	निरीक्षक	एस-२०	५६१००-१७७५००	३९	--	३९
९	सहायक संचालक (अतांत्रिक) (वरिष्ठ)	एस-१८	४९१००-१५५८००	१	--	१
१०	उपजिल्हा व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण अधिकारी (अतांत्रिक)	एस-१८	४९१००-१५५८००	२२	--	२२
११	सहायक संचालक (अतांत्रिक)	एस-१५	४१८००-१३२३००	८	--	८
१२	लेखाधिकारी	एस-१६	४४९००-१४२४००	७	--	७
१३	विधी अधीक्षक	एस-१५	४१८००-१३२३००	६	--	६
१४	लघुलेखक (उच्च श्रेणी)	एस-१५	४१८००-१३२३००	२	--	२
१५	सहायक लेखाधिकारी	एस-१५	४१८००-१३२३००	२	--	२
१६	संशोधन सहायक	एस-१४	३८६००-१२२८००	२४	--	२४
१७	लघुलेखक (निम्न श्रेणी)	एस-१४	३८६००-१२२८००	२५	--	२५
१८	मुख्य लेखापाल	एस-१४	३८६००-१२२८००	८	--	८
१९	अधीक्षक	एस-१४	३८६००-१२२८००	४६	--	४६
२०	कॉम्प्युटर प्रोग्रामर	एस-१४	३८६००-१२२८००	७	--	७
२१	मुख्य लिपिक	एस-१३	३५४००-११२४००	१०	--	१०
२२	लेखापरीक्षक	एस-१३	३५४००-११२४००	२९	--	२९
२३	सांख्यिकी सहायक	एस-१०	२९२००-९२३००	३१	--	३१
२४	टिप्पणी सहायक / वरिष्ठ लिपिक	एस-८	२५५००-८११००	१२९	--	१२९
२५	लघुटंकलेखक	एस-८	२५५००-८११००	६	--	६
२६	कनिष्ठ लिपिक / टंकलेखक	एस-६	१९९००-६३२००	१२५	--	१२५
२७	वाहनचालक	एस-६	१९९००-६३२००	३०	--	३०

विवरणपत्र--चालू

अनु- क्रमांक	पदनाम	वेतनमान (रुपये)	पदसंख्या		
			२०२१-२२ योजनेतर	२०२१-२२ योजनांतर्गत	एकूण
१	२	३	४	५	६
२८	नाईक	एस-३ १६६००-५२४००	१	--	१
२९	लोहमुद्रण चालक	एस-३ १६६००-५२४००	१	--	१
३०	चक्रमुद्रण चालक	एस-३ १६६००-५२४००	१	--	१
३१	सफाईगार	एस-१ १५०००-४७६००	२	--	२
३२	चतुर्थश्रेणी कर्मचारी	एस-१ १५०००-४७६००	९३	--	९३
		एकूण ..	७०९	--	७०९
१०३-तंत्रशाळा					
(०१)-शासकीय तंत्र माध्यमिक शाळा (योजनेतर)					
(०१) (०१) शासकीय तांत्रिक माध्यमिक शाळा					
अनिवार्य (२२०३ ३३९१)					
सरकारी तंत्र माध्यमिक शाळा					
१	मुख्याध्यापक (वर्ग-१) (क)	एस-२० ५६१००-१७७५००	३९	--	३९
२	मुख्याध्यापक (वर्ग-२)	एस-२० ५६१००-१७७५००	१०६	--	१०६
३	अभियांत्रिकी अधीक्षक	एस-२० ५६१००-१७७५००	६	--	६
४	पूर्णवेळ शिक्षक	एस-१६ ४४९००-१४२४००	२८०	--	२८०
५	सहायक अभियांत्रिकी अधीक्षक	एस-१५ ४१८००-१३२३००	३६	--	३६
६	अधिव्याख्याता	एस-१५ ४१८००-१३२३००	२३	--	२३
७	सहायक अधिव्याख्याता	एस-१५ ४१८००-१३२३००	१९९	--	१९९
८	पूर्णवेळ निदेशक	एस-१४ ३८६००-१२२८००	३११	--	३११
९	सहायक शिक्षक	एस-१३ ३५४००-११२४००	६३	--	६३
१०	मुख्य लिपिक	एस-१३ ३५४००-११२४००	५६	--	५६
११	निदेशक	एस-१० २९२००-९२३००३२७	--	४२२	४२२
१२	भांडारपाल	एस-१० २९२००-९२३००४३	--	४३	४३
१३	ग्रंथपाल	एस-१० २९२००-९२३००६	--	६	६
१४	वरिष्ठ लिपिक	एस-८ २५५००-८११००६०	--	६०	६०
१५	कनिष्ठ लिपिक / टंकलेखक	एस-६ १९९००-६३२००१२६	--	१२६	१२६
१६	भांडार लिपिक	एस-६ १९९००-६३२००७८	--	७८	७८
१७	चतुर्थश्रेणी कर्मचारी	एस-१ १५०००-४७६००५१६	--	५१६	५१६
१८	पहारेकरी	एस-१ १५०००-४७६००२२४	--	२२४	२२४
१९	सफाईगार	एस-१ १५०००-४७६००१२३	-	१२३	१२३
२०	पहारेकरी	टेका पद्धतीने	७३	--	७३
		एकूण ..	११९९	१६७१	२७९०

विवरणपत्र-चालू

अनु- क्रमांक	पदनाम	वेतनमान (रुपये)	पदसंख्या			
			२०२१-२२ योजनेतर	२०२१-२२ योजनांतर्गत	एकूण	
१	२	३	४	५	६	
(०२) शासकीय औद्योगिक संस्था						
(०३) (०१) शासकीय औद्योगिक शाळा						
अनिवार्य (२२०३ ३३३५)						
अभ्यासक्रम चालविणान्या शासकीय औद्योगिक शाळा						
१	प्राचार्य	एस-२०	५६१००-१७७५००	१	--	१
२	चर्मतज्ज्ञ आणि अधीक्षक	एस-२०	५६१००-१७७५००	१	--	१
३	निदेशक	एस-८	२५५००-८११००	७	--	७
४	वरिष्ठ लिपिक	एस-८	२५५००-८११००	१	--	१
५	कनिष्ठ लिपिक	एस-६	१९९००-६३२००	३	--	३
६	चतुर्थश्रेणी कर्मचारी	एस-१	१५०००-४७६००	७	--	७
७	पहारेकरी	एस-१	१५०००-४७६००	२	--	२
८	सफाईगार	एस-१	१५०००-४७६००	१	--	१
९	सफाईगार	..	ठेका पद्धतीने	१	--	१
			एकूण ..	२४	--	२४
१०८ परीक्षा						
(०१) व्यवसाय परीक्षा मंडळ						
(०१) (०१) व्यवसाय शिक्षण परीक्षा मंडळ						
अनिवार्य (२२०३ ३३५३)						
१	अध्यक्ष (पी. बी. ३)	एस-२५	७८८००-२०९२००	१	--	१
२	सचिव	एस-२३	६७७००-२०८७००	१	--	१
३	परीक्षा नियंत्रक	एस-२०	५६१००-१७७५००	१	--	१
४	निरीक्षक, व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण	एस-२०	५६१००-१७७५००	१	--	१
५	उपसचिव (अतांत्रिक) (पी. बी. २)	एस-१८	४९१००-१५५८००	१	--	१
६	सहायक सचिव (अतांत्रिक)	एस-१५	४१८००-१३३३००	१	--	१
७	लेखा अधिकारी	एस-१६	४४९००-१४२४००	१	--	१
८	अधीक्षक	एस-१४	३८६००-१२२८००	२	--	२
९	कॉम्प्युटर प्रोग्रामर	एस-१४	३८६००-१२२८००	१	--	१
१०	लेखापरीक्षक	एस-१३	३५४००-१२२४००	१	--	१
११	कॉम्प्युटर ऑपरेटर	एस-१३	३५४००-१२२४००	२	--	२
१२	लघुलेखक (वरिष्ठ)	एस-१५	४१८००-१३३३००	१	--	१
१३	लघुलेखक (कनिष्ठ) (पी. बी. १)	एस-८	२५८००-८११००	१	--	१
१४	ग्रंथपाल	एस-१०	२९२००-९२३००	१	--	१
१५	भांडारपाल	एस-१०	२९२००-९२३००	१	--	१
१६	टिप्पणी सहायक	एस-८	२५८००-८११००	६	--	६
१७	लघुटंकलेखक	एस-८	२५५००-८११००	१	--	१
१८	कनिष्ठ लिपिक - टंकलेखक	एस-६	१९९००-६३२००	१३	--	१३
१९	वाहनचालक	एस-६	१९९००-६३२००	१	--	१
२०	नाईक	एस-३	१६६००-५२४००	१	--	१
२१	चतुर्थश्रेणी कर्मचारी	एस-१	१५०००-४७६००	५	--	५
२२	पहारेकरी	..	ठेका पद्धतीने	२	--	२
२३	सफाईगार	..	ठेका पद्धतीने	१	--	१
			एकूण ..	४७	--	४७
			एकूण २२०३-तंत्रशिक्षण ..	१८९९	१६७१	३५७०

पदे व वेतनमान दर्शविणारे विवरणपत्र

अनु- क्रमांक	पदनाम	वेतनमान (रुपये)	पदसंख्या			
			२०२१-२२ योजनेतर	२०२१-२२ योजनांतर्गत	एकूण	
१	२	३	४	५	६	
२२३०-कामगार व सेवायोजन						
०३-प्रशिक्षण-मागणी क्रमांक झेडए-१						
(०१) शिल्प कारागीर व पर्यवेक्षक यांचे प्रशिक्षण						
१. (०१) (०१) शासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण कार्यशाळा						
कर्मशाळा (२२३० ए ०५८)						
१	निदेशक (जी. आय. टी.)	एस-१०	२९२००-९२३००	४५	--	४५
२	कनिष्ठ लिपिक / कनिष्ठ लिपिक-टंकलेखक	एस-६	१९९००-६३२००	१०	--	१०
३	चतुर्थश्रेणी कर्मचारी	एस-१	१५०००-४७६००	१०	--	१०
एकूण ..			६५	--	६५	
२. ००३ (०२) (०१) कारागीरांचे व शिल्प कारागीरांचे						
तांत्रिक व व्यावसायिक प्रशिक्षण						
तांत्रिक व व्यावसायिक प्रशिक्षण (२२३० ए ०३१)						
१	सहसंचालक	एस-२५	७८८००-२०९२००	२	--	२
२	उपसंचालक (व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण)	एस-२४	७११००-२११९००	२	--	२
३	सहायक संचालक (तांत्रिक)	एस-२३	६७७००-२०८७००	१७	--	१७
४	प्राचार्य	एस-२०	५६१००-१७७५००	२७	३	३०
५	सहायक विधी अधिकारी	एस-२३	६७७००-२०८७००	१	--	१
६	निरीक्षक	एस-२०	५६१००-१७७५००	२१	--	२१
७	व्यवस्थापक	एस-२०	५६१००-१७७५००	२	--	२
८	प्राचार्य	एस-२०	५६१००-१७७५००	५५	८	६३
९	उपप्राचार्य	एस-२०	५६१००-१७७५००	३५	--	३५
१०	प्राचार्य	एस-१७	४७६००-१५११००	२६४	३३	२९७
११	उपप्राचार्य	एस-१७	४७६००-१५११००	२७	४	३१
१२	सिस्टिम ऑनॉलिसिस	एस-१७	४७६००-१५११००	१	--	१
१३	सहायक संचालक (वरिष्ठ) (अतांत्रिक)	एस-१८	४९१००-१५५८००	१	--	१
१४	सहायक संचालक (अतांत्रिक)	एस-१५	४१८००-१३२३००	४	१	५
१५	प्रबंधक	एस-१५	४१८००-१३२३००	२७	१	२८
१६	सहायक संचालक (विधी)	एस-१५	४१८००-१३२३००	३	--	३
१७	लेखा अधिकारी	एस-१६	४४९००-१४२४००	१	--	१
१८	लघुलेखक (उच्च श्रेणी)	एस-१५	४१८००-१३२३००	२	--	२
१९	प्रशिक्षण अधिकारी	एस-१५	४१८००-१३२३००	४५	१५०	१९५
२०	प्रशिक्षण अधिकारी (वरिष्ठ)	एस-१७	४७६००-१५११००	४	--	४

पदे व वेतनमान दर्शविणारे विवरणपत्र--चालू

अनु- क्रमांक	पदनाम	वेतनमान (रुपये)	पदसंख्या		
			२०२१-२२ योजनेतर	२०२१-२२ योजनांतर्गत	एकूण
१	२	३	४	५	६
२१	प्रकल्प अधिकारी	एस-१७ ४७६००-१५११००	--	२८	२८
२२	गट निदेशक	एस-१५ ४१८००-१३२३००	३३७	७५	४१२
२३	गट निदेशक	एस-१५ ४१८८-१३२३००	--	०२	०२
२४	शिल्प निदेशक / व्यवसाय निदेशक	एस-१४ ३८६००-१२२८००	४२०६	९५६	५१६२
२५	शिल्प निदेशक	एस-१४ ३८६००-१२२८००	--	२८१	२८१
२६	गणित निदेशक	एस-१४ ३८६००-१२२८००	१२९	१६	१४५
२७	चित्रकला निदेशक	एस-१४ ३८६००-१२२८००	१२९	१६	१४५
२८	सहायक अधिव्याख्याता	एस-१४ ३८६००-१२२८००	--	३९	३९
२९	गणित तथा चित्रकला निदेशक	एस-१४ ३८६००-१२२८००	५७	५७	११४
३०	गणित तथा चित्रकला निदेशक	एस-१४ ३८६००-१२२८००	--	२८	२८
३१	तांत्रिक सहायक (वरिष्ठ)	एस-१४ ३८६००-१२२८००	१	--	१
३२	मास्टर क्राफ्ट्समन	एस-१४ ३८६००-१२२८००	१२	--	१२
३३	कार्यालय अधीक्षक	एस-१४ ३८६००-१२२८००	४३	१	४४
३४	अधीक्षक (तांत्रिक)	एस-१४ ३८६००-१२२८००	२४	--	२४
३५	भांडार अधीक्षक	एस-१४ ३८६००-१२२८००	११	--	११
३६	लघुलेखक (निम्न श्रेणी)	एस-१४ ३८६००-१२२८००	४	--	४
३७	कॉम्प्युटर प्रोग्रामर	एस-१५ ४१८००-१३२३००	७	--	७
३८	मुख्य लिपिक / प्रमुख लिपिक	एस-१३ ३५४००-११२४००	९०	१	९१
३९	लेखापरीक्षक	एस-१३ ३५४००-११२४००	१	--	१
४०	मिलरार्ईट मेन्टेनन्स मेकेनिक (मेके./इले./इलेक्ट्रॉ.)	एस-१० २९२००-९२३००	१०५	--	१०५
४१	वसतिगृह अधीक्षक - तथा ग्रंथपाल - शारीरिक शिक्षण निदेशक	एस-१० २९२००-९२३००	४३	--	४३
४२	वसतिगृह अधीक्षक - तथा ग्रंथपाल - शारीरिक शिक्षण निदेशक - तथा लिपिक	एस-१० २९२००-९२३००	--	०२	०२
४३	भांडारपाल	एस-१० २९२००-९२३००	५०	४	५४
४४	कनिष्ठ क्राफ्ट्समन	एस-८ २५५००-८११००	६	--	६
४५	वरिष्ठ लिपिक	एस-८ २५५००-८११००	७६३	४६	८०९
४६	वरिष्ठ लिपिक तथा भांडारपाल	एस-८ २५५००-८११००	--	२८	२८
४७	लघुटंकलेखक	एस-८ २५८००-८११००	१०	--	१०
४८	कनिष्ठ लिपिक / कनिष्ठ लिपिक - टंकलेखक	एस-६ १९९००-६३२००	६४७	९४	७४१
४९	कनिष्ठ तथा भांडार लिपिक	एस-६ १९२००-६३२००	२	--	२
५०	कनिष्ठ लिपिक तथा भांडारपाल	एस-६ १९२००-६३२००	८६	--	८६
५१	सहायक भांडारपाल	एस-६ १९२००-६३२००	२७७	३९	३१६
५२	वाहनचालक	एस-६ १९२००-६३२००	२	--	२
५३	नाईक	एस-३ १६६००-५२४००	१	--	१
५४	शिपाई	एस-१ १६६००-५२४००	४६४	४०	५०४

पदे व वेतनमान दर्शविणारे विवरणपत्र--चालू

अनु- क्रमांक	पदनाम	वेतनमान (रुपये)	पदसंख्या		
			२०२१-२२ योजनेतर	२०२१-२२ योजनांतर्गत	एकूण
१	२	३	४	५	६
५५	वसतिगृह पहारेकरी	एस-१ १५०००-४७६००	--	०६	०६
५६	चतुर्थश्रेणी कर्मचारी	एस-१ १५०००-४७६००	--	१२९६	१४१५
५७	कार्यशाळा परिचर	एस-३ १६६००-५२४००	--	८	८
५८	अंशकालीन प्राचार्य	रु. १५० - दरमहा	--	११	११
५९	अंशकालीन प्राचार्य / प्राचार्य	रु. १०० - दरमहा	--	८	८
६०	प्रशिक्षण अधिकारी	रु. १५००० - दरमहा	--	३९०	३९०
६१	गट निदेशक	रु. १५,००० - दरमहा	--	५७	५७
६२	शिल्प निदेशक	रु. १५००० - दरमहा	--	--	१२३९
६३	गणित / चित्रकला निदेशक	रु. १५००० - दरमहा	--	--	२०४
६४	प्रकल्प समन्वयक	रु. १०००० - दरमहा	--	--	१
६५	सिस्टम ऑनॉलिस्ट	रु. ६५०० - दरमहा	--	--	१
६६	निदेशक	रु. ५५०० - दरमहा	--	--	१८
६७	गणित / चित्रकला निदेशक	रु. ५५०० - दरमहा	--	--	१
६८	गट निदेशक	रु. ५५०० - दरमहा	--	--	२
६९	शिल्प निदेशक	रु. ५००० - दरमहा	--	--	१८
७०	डेटा एन्ट्री ऑपरेटर	रु. ५००० - दरमहा	--	--	२
७१	भांडारपाल	रु. ४००० - दरमहा	--	--	१
७२	वरिष्ठ लिपिक	रु. ४००० - दरमहा	--	--	७
७३	वरिष्ठ लिपिक	रु. ३५०० - दरमहा	--	--	२
७४	कनिष्ठ लिपिक	रु. ३०५० - दरमहा	--	--	१
७५	कनिष्ठ लिपिक	रु. ३००० - दरमहा	--	--	२
७६	चतुर्थश्रेणी कर्मचारी	रु. २५०० - दरमहा	--	--	१
७७	प्रयोगशाळा सहायक	रु. २२५० - दरमहा	--	--	२
७८	चतुर्थश्रेणी कर्मचारी	रु. २५०० - दरमहा	--	--	८
७९	निदेशक (थिअरी)	रु. १०० - दरमहा	--	--	३३
८०	निदेशक (प्रॅक्टिकल)	रु. १०० - दरमहा	--	--	४८
८१	निदेशक (ड्रॉईंग)	रु. १०० - दरमहा	--	--	११
८२	लिपिक - टंकलेखक	रु. ५० - दरमहा	--	--	११
८३	निदेशक - गणित	रु. १०० - दरमहा	--	--	११
८४	शिपाई	रु. ३५ - दरमहा	--	--	११
८५	चतुर्थश्रेणी कर्मचारी	ठेका पद्धतीने	--	--	८
८६	शिपाई	ठेका पद्धतीने	--	--	४
८७	पहारेकरी	ठेका पद्धतीने	--	--	११८२
८८	सफाईगार	ठेका पद्धतीने	--	--	४३४
एकूण			१०९८८	४१७६	१५१६४

पदे व वेतनमान दर्शविणारे विवरणपत्र--चालू

अनु- क्रमांक	पदनाम	वेतनमान (रुपये)	पदसंख्या		
			२०२१-२२ योजनेतर	२०२१-२२ योजनांतर्गत	एकूण
१	२	३	४	५	६
३. १०२, (१) शिकाऊ उमेदवारी प्रशिक्षण					
(०१), (०१) शिकाऊ उमेदवारांबाबत, १९६१ अन्वये					
शिकाऊ उमेदवाराचे प्रशिक्षण (२२३० ए ०४९)					
१	उपशिक्षणार्थी सल्लागार (वरिष्ठ)	एस-२४ ७११००-२००१००	१	--	१
२	शिक्षणार्थी सल्लागार	एस-२३ ६७७००-२०८७००	२	--	२
३	सहायक प्रशिक्षणार्थी सल्लागार (तांत्रिक) (वरिष्ठ)	एस-२० ५६१००-१७७५००	५	--	५
४	सहायक प्रशिक्षणार्थी सल्लागार (तांत्रिक)	एस-१७ ४७६००-१५११००	४७	--	४७
५	कनिष्ठ प्रशिक्षणार्थी सल्लागार (तांत्रिक)	एस-१५ ४१८००-१३२३००	५०	--	५०
६	शिल्प निदेशक (संगणकशास्त्र)	एस-१४ ३८६००-१२२८००	१	--	१
७	व्यवसाय निदेशक	एस-१४ ३८६००-१२२८००	३६	--	३६
८	गणित तथा चित्रकला निदेशक	एस-१४ ३८६००-१२२८००	७	--	७
९	कार्यालय अधीक्षक	एस-१४ ३८६००-१२२८००	९	--	९
१०	मुख्य लिपिक / प्रमुख लिपिक	एस-१३ ३५४००-१२२४००	१३	--	१३
११	वसतिगृह अधीक्षक	एस-१० २९२००-९२३००	१	--	१
१२	वरिष्ठ लिपिक	एस-८ २५५००-८११००	४६	--	४६
१३	कनिष्ठ लिपिक / कनिष्ठ लिपिक - टंकलेखक	एस-६ १९२००-६३२००	४४	--	४४
१४	चतुर्थश्रेणी कर्मचारी	एस-१ १५०००-४७६००	१०२	--	१०२
१५	वरिष्ठ लिपिक	रु. ४००० - दरमहा	--	४	४
१६	चतुर्थश्रेणी कर्मचारी	रु. २५५० - दरमहा	--	४	४
१७	अंशकालीन प्राचार्य	रु. १५० - दरमहा	४४	--	४४
१८	अंशकालीन प्राचार्य / प्राचार्य	रु. १०० - दरमहा	--	४	४
एकूण ..			४०८	१२	४२०
मागणी क्र. एन-३, अनुसूचित जाती व नवबौद्धांसाठी					
उच्चस्तर औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था (२२२५ ४१०४)					
१	प्राचार्य	एस-२० ५६१००-१७७५००	--	४	४
२	गट निदेशक	एस-१५ ४१८००-१३२३००	--	८	८
३	शिल्प निदेशक / व्यवसाय निदेशक	एस-१४ ३८६००-१२२८००	--	४८	४८
४	गणित निदेशक	एस-१४ ३८६००-१२२८००	--	४	४
५	चित्रकला निदेशक	एस-१४ ३८६००-१२२८००	--	४	४
६	मुख्य लिपिक / प्रमुख लिपिक	एस-१३ ३५४००-१२२४००	--	४	४
७	वरिष्ठ लिपिक	एस-८ २५५००-८११००	--	१२	१२
८	भांडारपाल	एस-८ २५५००-८११००	--	४	४
९	कनिष्ठ लिपिक / कनिष्ठ लिपिक-टंकलेखक	एस-६ १९२००-६३२००	--	८	८
१०	चतुर्थश्रेणी कर्मचारी	रु. २५५० - दरमहा	--	८	८
११	कर्मशाळा परिचर	रु. २५५० - दरमहा	--	४	४
१२	भांडार परिचर	रु. २५५० - दरमहा	--	४	४
१३	चौकीदार	रु. २५५० - दरमहा	--	१२	१२
१४	सफाईगार	रु. २५५० - दरमहा	--	४	४
एकूण ..			०	१२८	१२८
एकूण--(२२३० - कामगार व सेवायोजन) ..			११४६१	४३१६	१५७७७

१) राज्यात “महाराष्ट्र राज्य कौशल्य विद्यापीठाची स्थापना”.— राज्यातील युवक-युवतींना एकात्मिक आणि समग्र स्वरूपाचे कौशल्य प्रशिक्षण देण्याकरिता तसेच त्यांना राष्ट्रीय व आंतरराष्ट्रीय स्तरावरील मान्यताप्राप्त कौशल्याधारित उच्च शिक्षणाद्वारे रोजगारक्षम करून रोजगार / स्वयंरोजगाराच्या संधी निर्माण करण्यासाठी, राज्यात “महाराष्ट्र राज्य कौशल्य विद्यापीठ” स्थापन करण्यास व यासंदर्भातील विधेयक, २०२१ च्या प्रारूपास, दिनांक १७ फेब्रुवारी २०२१ रोजी झालेल्या मंत्रिमंडळ बैठकीत मा. मंत्रिमंडळाने मान्यता दिली आहे. त्यास अनुसरून राज्यात महाराष्ट्र राज्य कौशल्य विद्यापीठ (सार्वजनिक-अर्थसहाय्यित) स्थापन करण्याबाबत, अधिनियम क्रमांक ७, राजपत्रात दिनांक २३ मार्च २०२१ रोजी प्रसिद्ध झालेला आहे. सदरहू महाराष्ट्र राज्य कौशल्य विद्यापीठ अधिनियम, २०२१, राज्यात दिनांक १४ एप्रिल २०२१ पासून अंमलात आला आहे.

२) राज्यात कायम स्वयंअर्थसहाय्यित तत्वावर खाजगी कौशल्य विद्यापीठाची स्थापना करण्यास मंजुरी.— राज्यातील युवकांना रोजगाराकरिता आवश्यक अशा नव्या युगातील २१ व्या शतकातील आवश्यक कौशल्य शिक्षणाची गरज आहे. कौशल्य विकास व उद्योजकता विभागामार्फत रोजगारक्षम वयोगटातील तरुणांना प्रशिक्षित करून त्यानुषंगाने रोजगार व स्वयंरोजगार निर्मिती करण्याची गरज आहे. उच्च दर्जाचे कौशल्य प्रशिक्षणाकरिता कौशल्य विद्यापीठांची निर्मिती व्हावी या हेतूने, दिनांक १३ जानेवारी २०२१ रोजी झालेल्या मंत्रिमंडळ बैठकीतील निर्णयानुसार, राज्यात कायम स्वयं अर्थसहाय्यित तत्वावर खाजगी कौशल्य विद्यापीठ स्थापन करण्यासाठी, त्यांच्या कामकाजाचे व कार्याचे विनियमन करण्यासाठी शासन निर्णय, दिनांक ५ फेब्रुवारी २०२१ अन्वये मार्गदर्शक सूचना निर्गमित करण्यात आलेल्या आहेत.

कौशल्य, रोजगार, उद्योजकता

व

नाविन्यता विभाग

(महाराष्ट्र राज्य नाविन्यता सोसायटी)

कौशल्य, रोजगार, उद्योजकता व नाविन्यता विभाग

महाराष्ट्र राज्य नाविन्यता सोसायटी

महाराष्ट्र शासनाने नाविन्यपूर्ण संकल्पनांना, उद्योगांना प्रोत्साहन देण्यासाठी कौशल्य, रोजगार, उद्योजकता व नाविन्यता विभागांतर्गत “महाराष्ट्र राज्य नाविन्यपूर्ण स्टार्टअप धोरण-२०१८” जाहीर केले. या धोरणाच्या प्रभावी अंमलबजावणीसाठी व राज्यातील नाविन्यपूर्ण परिसंस्थेच्या अध्ययन आणि विकासासाठी महाराष्ट्र राज्य नाविन्यता सोसायटी कार्यरत आहे.

भारत सरकारच्या उद्योग आणि अंतर्गत व्यापार संवर्धन विभागाद्वारे (डीपीआयआयटी) मान्यताप्राप्त १७,१३३ स्टार्टअप्स महाराष्ट्रातील आहेत. (जाने. २०२३ पर्यंत)

महाराष्ट्र राज्य नाविन्यपूर्ण स्टार्टअप धोरण-२०१८ ची उद्दिष्टे :

१. महाराष्ट्रामध्ये अनुकूल व्यावसायिक वातावरण निर्मिती करून नवकल्पनांना प्रोत्साहन देण्यासाठी व्यासपीठ उपलब्ध करून देणे.
२. महाराष्ट्राच्या आर्थिक विकासात महत्त्वपूर्ण योगदान देण्यासाठी आणि नवीन रोजगाराच्या संधी निर्माण करण्यासाठी स्टार्टअप्सना सक्षम करणे.
३. नियामक रचना सुलभ करणे व मजबूत पायाभूत सुविधांना चालना देऊन स्टार्टअप ईकोसिस्टीमला विकसित करणे.

संस्था संरचना :

महाराष्ट्र राज्य नाविन्यता सोसायटीचे ३६ सदस्यांचे एक सर्वसाधारण मंडळ (GB) आहे. मा. मंत्री कौशल्य, रोजगार, उद्योजकता व नाविन्यता विभाग व ज्येष्ठ वैज्ञानिक डॉक्टर रघुनाथ माशेलकर हे या सर्वसाधारण मंडळाचे सह-अध्यक्ष आहेत.

सर्वसाधारण मंडळाच्या नियमानुसार, नाविन्यता सोसायटीच्या दैनंदिन कामकाजाचे संचालन नियामक परिषदे (GC) द्वारे केले जाते. नियामक परिषदेमध्ये १५ सदस्यांचा समावेश असून मा. प्रधान सचिव, कौशल्य, रोजगार, उद्योजकता व नाविन्यता विभाग, नियामक परिषदेच्या अध्यक्ष आहेत.

कौशल्य, रोजगार, उद्योजकता व नाविन्यता विभागाचे आयुक्त, महाराष्ट्र राज्य नाविन्यता सोसायटीचे मुख्य कार्यकारी अधिकारी म्हणून कार्यरत आहेत.

मुख्य कामगिरी :

महाराष्ट्र राज्य नाविन्यता सोसायटीने आतापर्यंत राबविलेले नाविन्यपूर्ण उपक्रम :-

१. महाराष्ट्र स्टार्टअप वीक :

स्टार्टअप्सना शासनासोबत काम करण्याची संधी देण्यासाठी व प्रशासनात नाविन्यता आणण्यासाठी नाविन्यता सोसायटीतर्फे दरवर्षी “महाराष्ट्र स्टार्टअप वीक” हा उपक्रम राबवला जातो. देशभरातून प्राप्त अर्जांपैकी निवडक १०० स्टार्टअप्सचे तज्ज्ञ समितीपुढे सादरीकरण करण्यात येते. यापैकी उत्तम २४ स्टार्टअप्सची विजेते म्हणून घोषणा करण्यात येते. कृषी, आरोग्य सेवा, टिकाव (स्वच्छ ऊर्जा, पाणी आणि कचरा व्यवस्थापन), स्मार्ट पायाभूत सुविधा आणि गतिशीलता, प्रशासन आणि आर्थिक समावेशन, शिक्षण आणि कौशल्य या क्षेत्रांतील स्टार्टअप्स यामध्ये भाग घेतात. विजेत्या स्टार्टअप्सना त्यांच्या उत्पादन/सेवेच्या प्रकल्पांची प्रायोजिक तत्त्वावर अंमलबजावणी शासनाच्या विविध विभागांबरोबर करण्यासाठी नाविन्यता सोसायटीमार्फत १५ लाखांचे कार्यालयीन आदेश देण्यात येतात. २०१८, २०१९, २०२०, २०२१ आणि २०२२ मध्ये या उपक्रमाच्या ५ आवृत्त्या आयोजित केल्या गेल्या आहेत व विजेत्या स्टार्टअप्सचे काम शासनाच्या विविध विभागांसोबत चालू आहे.

२. इनक्यूबेटर्सची स्थापना व पाठबळ :

आर्थिक विकासासाठी आणि रोजगार निर्मितीसाठी प्रारंभिक टप्प्यामधील स्टार्टअप्सना पाठबळ देण्यासाठी इनक्यूबेशन सेंटर्सना अर्थसहाय्य आणि अन्य मदत करून त्यांना पुढे आणण्याचे काम महाराष्ट्र राज्य नाविन्यता सोसायटी करत आहे.

इनक्यूबेटर्सची स्थापना करण्यासाठी उद्योग आणि शैक्षणिक संस्थांच्या सहकार्याने इनक्यूबेटर्सचे राज्यव्यापी जाळे निर्माण करून प्रभावी स्टार्टअप इकोसिस्टम तयार करण्याच्या उद्देशाने, महाराष्ट्र राज्य नाविन्यता सोसायटीतर्फे १८ संस्थांची निवड करण्यात आली आहे.

या इन्क्युबेशन सेंटर्सना ५ वर्षांच्या कालावधीमध्ये ५ कोटी रुपयांचा निधी देण्यात येत आहे. ही सेंटर्स नाशिक, औरंगाबाद, सातारा, अकोला, नागपूर आणि गडचिरोली इत्यादी ठिकाणी आहेत. या सेंटर्समध्ये शासकीय आणि खाजगी विद्यापीठे, संशोधन, केंद्र आणि खाजगी उद्योग यांचा समावेश असून या इन्क्युबेशन सेंटर्सच्या स्थापनेमुळे प्रारंभिक टप्प्यामधील स्टार्टअपना त्यांच्या कल्पनांना विकसित करण्याकरिता आवश्यक तो सल्ला आणि तांत्रिक मार्गदर्शन देण्यात येते.

३. बौद्धिक संपदा हक्क अर्थसहाय्य योजना :

स्पर्धात्मक जगात टिकण्यासाठी स्टार्टअप्स आणि प्रारंभिक टप्प्यातील उद्योजकांना त्यांच्या नाविन्यपूर्ण संकल्पनेचा बौद्धिक मालमत्ता हक्क सुरक्षित ठेवणे महत्वाचे आहे. स्टार्टअप्सने केलेल्या नाविन्यपूर्ण संकल्पनेचे बौद्धिक मालमत्ता हक्क सुरक्षित व सक्षम ठेवण्याकरिता येणाऱ्या खर्चाला सहाय्य करणे या उद्देशाने देशांतर्गत पेटंटसाठी रुपये २,००,००० पर्यंत किंवा एकूण खर्चाच्या ८०% मर्यादेपर्यंत जी कमी असेल तेवढी रक्कम तसेच आंतरराष्ट्रीय पेटंटसाठी रुपये १०,००,००० पर्यंत किंवा एकूण खर्चाच्या ८०% मर्यादेपर्यंत जी कमी असेल तेवढी रकमेसाठी अर्थसहाय्य करण्यात येत आहे. ही योजना युटिलिटी पेटंटस्, इंडस्ट्री डिझाईन पेटंटस्, कॉपीराईटस् (संगणक कोडपुरते मर्यादित) आणि ट्रेडमार्क अर्जांची पूर्तता करत आहे. जानेवारी २०२३ पर्यंत ४१ स्टार्टअप्सना रुपये ४७,५५,७७६/- इतके अर्थसहाय्य करण्यात आले आहे.

४. गुणवत्ता परीक्षण व प्रमाणनाकरिता अर्थसहाय्य योजना :

प्रारंभिक टप्प्यातील स्टार्टअप्सना गुणवत्ता परीक्षण आणि प्रमाणपत्रासाठी आवश्यक असणारा मूलभूत खर्च आहे. एखादे नवीन उत्पादक किंवा सेवा पुरवित असलेल्या कोणत्याही स्टार्टअपला त्यांचे उत्पादन किंवा सेवेची लॅबमधून चाचणी करून घेणे आवश्यक असते. अशा चाचण्यांसाठी आवश्यक असणारा निधी प्रारंभिक टप्प्यात स्टार्टअप्स उभारू शकत नाहीत. स्टार्टअप्सना गुणवत्ता परीक्षण आणि प्रमाणपत्रासाठी जागरूकता निर्माण करणे तसेच अर्थसहाय्य करणे हे या योजनेचे मुख्य उद्दिष्ट आहे. या योजनेतर्गत स्टार्टअप्सला गुणवत्ता परीक्षण आणि प्रमाणपत्र (Quality Testing and Certification) खर्चासाठी रुपये २,००,००० किंवा एकूण खर्चाच्या ८०% मर्यादेपर्यंत जी कमी असेल तेवढ्या रकमेसाठी अर्थसहाय्य करण्यात येत आहे. सदर चाचण्या केवळ NABL/BIS प्रमाणित प्रयोगशाळेतून करणे अनिवार्य आहे. जानेवारी २०२३ पर्यंत ३२ स्टार्टअप्सना रुपये २२,०४,७३६/- इतके अर्थसहाय्य करण्यात आले आहे.

५. जिल्हा व्यवसाय योजना स्पर्धा :

जिल्हास्तरावरील नाविन्यपूर्ण कल्पनांना उत्तेजन देण्यासाठी आणि त्या कल्पनांची स्थानिक स्तरावरील शासकीय यंत्रणेमध्ये तत्काळ अंमलबजावणी करण्यासाठी महाराष्ट्र राज्य नाविन्यता सोसायटीने जिल्हास्तरीय व्यवसाय स्पर्धेचे आयोजन करण्यात येते. या योजनेच्या माध्यमातून नाविन्यपूर्ण बिझनेस प्लॅन्स असणाऱ्या स्टार्टअप्सना या कल्पनांच्या अंमलबजावणीसाठी जिल्हा नाविन्यता परिषदेमार्फत रुपये ५ लाखांपर्यंतचे कार्यालयीन आदेश देण्यात येतात.

६. महाराष्ट्र स्टार्टअप आणि नाविन्यता यात्रा :

कल्पनांना, नाविन्यतेला भौगोलिकतेच्या मर्यादा नसतात. त्या कुठेही यशस्वी होऊ शकतात. कल्पनांना पोषक वातावरण मिळण्याची आवश्यकता असते परंतु काही वेळा योग्य मार्गदर्शनाअभावी चांगल्या कल्पना प्रत्यक्षात उतरू शकत नाहीत. नवोदित उद्योजकांच्या कल्पनांना पोषक वातावरण पुरवून त्यांना व्यासपीठ मिळवून देण्यासाठी, तसेच त्यांच्या स्टार्टअपची स्वप्ने साकार करण्यासाठी महाराष्ट्र राज्य नाविन्यता सोसायटीमार्फत महाराष्ट्र स्टार्टअप आणि नाविन्यता यात्रेचे आयोजन करण्यात येते. सन २०२२ मध्ये १५ ऑगस्ट २०२२ ते १६ ऑक्टोबर २०२२ दरम्यान यात्रेचे आयोजन करण्यात आले होते.

प्रत्येक जिल्ह्यात ३ विजेते (एकूण १०८) आणि ७ क्षेत्रांमधून (प्रत्येकी ३) २१ राज्यस्तरीय विजेते (शिक्षण आणि कौशल्य, कृषी, आरोग्यसेवा, प्रशासन, स्मार्ट इन्फ्रा आणि गतिशीलता, टिकाऊपणा, विविध) घोषित केले गेले. महिला उद्योजकांना प्रोत्साहन देण्यासाठी २१ राज्य विजेत्यांपैकी प्रत्येक क्षेत्रातील ७ जागा महिला उद्योजकांसाठी राखीव होत्या. राज्यस्तरीय विजेत्यांना रुपये १८,२५,०००/- रकमेची व जिल्हास्तरीय विजेत्यांना रुपये १८,००,०००/- रकमेची रोख पारितोषिके तसेच इतर पाठबळ पुरविण्यात येत आहे.

७. हिरकणी महाराष्ट्राची :

“महाराष्ट्र राज्य नाविन्यपूर्ण स्टार्टअप धोरण-२०१८” चा एक भाग म्हणून महाराष्ट्र राज्य नाविन्यता सोसायटी अंतर्गत “महिला उद्योजकता कक्ष” स्थापन केला आहे. सदर कक्ष महिला उद्योजकांना प्रोत्साहित करण्यासाठी व उद्योजकता क्षेत्रात महिलांचे प्रमाण वाढविण्यासाठी विशेष उपक्रम आणि त्यांची अंमलबजावणी करण्यावर लक्ष केंद्रित करत आहे. ग्रामीण भागातही महिला उद्योजक घडविण्यासाठी, इनक्युबेशन आणि एक्सलरेशनसारख्या मार्गदर्शक सुविधा पुरविण्याची बाब लक्षात घेऊन, महिला बचत गटांच्या नाविन्यपूर्ण संकल्पनांना प्रोत्साहित करण्यासाठी त्यांना आवश्यक ते मार्गदर्शन करणे, तालुका व जिल्हा स्तरावर मंच उपलब्ध करून देणे व उत्कृष्ट नाविन्यपूर्ण संकल्पनांना पायाभूत सुविधा निर्माण करण्यासाठी अर्थसहाय्य करणे हा या योजनेचा प्रमुख उद्देश आहे.

सन २०१८-१९ मध्ये, सदर योजनेच्या अंमलबजावणीकरिता महाराष्ट्र राज्य नाविन्यता सोसायटी व महाराष्ट्र राज्य ग्रामीण जीवनोन्नती अभियान (MSRLM) यामध्ये सामंजस्य करार करण्यात आला होता. महाराष्ट्र राज्य ग्रामीण जीवनोन्नती अभियान (MSRLM) ने दिलेल्या माहितीनुसार सदर योजना २० जिल्ह्यांमध्ये राबविण्यात आली.

८. महाराष्ट्र इनीशन ग्रँट :

देशातील स्टार्टअप परिसंस्थेला केंद्र सरकारच्या विविध योजनांचा आणि उपक्रम भांडवलाचा (व्हेंचर कॅपिटलचा) लाभ मिळत आहे. ग्रामीण भागातील नवउद्योजकांना निधीच्या किंवा पतपुरवठ्याच्या अभावामुळे मागे पडतात असे जाणवते. नाविन्यतेच्या आधारावरचे अर्थकारण आणण्यास आणि उद्योजकीय प्रेरणा निर्माण करण्यास मदत करण्याचा महाराष्ट्र राज्य नाविन्यता सोसायटीचा हेतू आहे. समाजाच्या सर्व स्तरांमधील तरुणांना समान संधी देण्यासाठी राज्यातील होतकरू तरुणांना अत्यावश्यक कौशल्ये पुरवून त्यांना यशस्वी औद्योगिक उपक्रम विकसित करण्यास सक्षम करण्याची महाराष्ट्र इनीशन ग्रँट ही योजना आहे. १८ ते २५ वयोगटातील युवक-युवतींना स्टार्टअपमध्ये कारकीर्द करावयाची असल्यास त्यांना अर्थसहाय्य करण्यात येईल.

९. जिल्हा नाविन्यता क्रमवारी आराखडा (District Innovation Ranking Framework) :

जिल्हा पातळीवर नाविन्यता आणि उद्योजकीय परिसंस्थेस चालना देण्यासाठी तसेच राज्य नाविन्यता सोसायटीच्या कार्यपद्धतीप्रमाणेच जिल्हाच्या सर्वांगीण विकासाच्या हेतूने जिल्हा नाविन्यता परिषदेची स्थापना करण्यात आली. महाराष्ट्र राज्यातील जिल्हांनी केलेल्या नाविन्यपूर्ण कामगिरी, उपक्रम याबद्दलची दखल घेणे, मूल्यमापन करणे व जिल्हांना प्रोत्साहित करून महाराष्ट्राचा सर्वांगीण विकास करणे या हेतूने “District Innovation Ranking Framework” या योजनेचे आयोजन करण्यात येणार आहे.

१०. स्टार्ट अप फंड :

कुठल्याही उद्योगासाठी भांडवल हे इंधनाप्रमाणे काम करत असते. कल्पना असतानाही केवळ योग्य मार्गदर्शन व आर्थिक विवंचनेमुळे त्या विशिष्ट कल्पनेस न्याय देता येत नाही. स्टार्टअपची हीच गरज लक्षात घेता, राज्यातील प्रारंभिक टप्प्यातील स्टार्टअपना भांडवल (Seed Fund) उपलब्ध करून देण्याच्या उद्देशाने स्टार्टअप फंड ही योजना लवकरच कार्यान्वित करण्यात येणार आहे. याअंतर्गत सुमारे २०० कोटींचे आर्थिक सहाय्य करण्यात येणार आहे.

११. महाराष्ट्र व्हर्च्युअल इनक्युबेशन सेंटर (MVIC) :

प्रारंभिक टप्प्यामधील स्टार्टअपना त्यांच्या कल्पनांना विकसित करण्याकरिता आवश्यक तो सल्ला आणि तांत्रिक मार्गदर्शन आवश्यक असते. सदर आवश्यक मार्गदर्शन स्टार्टअपच्या भौगोलिकतेवर अवलंबून न राहता, व्हर्च्युअल माध्यमातून पुरवण्याच्या दृष्टीने महाराष्ट्र व्हर्च्युअल इनक्युबेशन सेंटर (MVIC) हा उपक्रम कार्यान्वित करण्यात येणार आहे. MVIC च्या माध्यमातून सर्व्हर स्पेस, को-वर्किंग स्पेस, कायदेशीर सल्ला, आर्थिक सेवा प्रदाते आणि सामान्यतः सुरुवातीच्या टप्प्यातील स्टार्टअपना आवश्यक असलेल्या इतर सेवा अनुदानित / कमी दरात पुरविण्यात येणार आहे.

१२. महाराष्ट्र स्टार्टअप ॲक्सेलेरेशन उपक्रम :

स्टार्टअपना शाश्वत व्यवसाय तयार करण्यात मदत करणे, सुरुवातीच्या टप्प्यातील स्टार्टअप संस्थापकांना व्यवसाय वाढविण्याच्या दृष्टीने मदत करणे, अशा विविध उद्दीष्टांच्या अनुषंगाने हा उपक्रमाचा अर्था-स्कूल ऑफ एंटरप्रेन्योरशिप यांच्या समवेत राष्ट्रीय स्टार्टअप दिनी प्रारंभ करण्यात आला. येत्या ६ महिन्यांत २५ स्टार्टअपना याचा विशेष फायदा होणार आहे.

२०२३-२४ मध्ये वरील उद्दिष्टे गाठण्यासाठी महाराष्ट्र राज्य नाविन्यता सोसायटी पुढील बाबींवर लक्ष केंद्रित करत आहे :

१. नवीन आणि जागतिक दर्जाच्या इनक्युबेटर्सला प्रोत्साहन देणे.
२. बौद्धिक मालमत्ता आणि प्रारंभिक टप्प्यातील स्टार्टअपना गुणवत्ता चाचणी शुल्कासाठी आर्थिक सहाय्य प्रदान करणे.
३. स्टार्टअप वीक विजेत्यांना कार्यालयीन आदेशाची अंमलबजावणी करणे.
४. विविध सरकारी विभागाच्या सहकार्याने ग्रँड चॅलेंजसारख्या स्पर्धा आयोजित करणे.
५. कार्यशाळा आणि इतर संवादांद्वारे या धोरणाबद्दल जिल्ह्यांमध्ये जनजागृती करणे.

महाराष्ट्र राज्य नाविन्यता सोसायटी, कौशल्य विकास, रोजगार व उद्योजकता विभागांतर्गत राबविण्यात येणाऱ्या योजना

अ. क्र.	योजनेचे नाव	लाभार्थी गट
१	महाराष्ट्र स्टार्टअप वीक	उद्योग, संवर्धन आणि अंतर्गत व्यापार विभाग DPIIT मान्यताप्राप्त स्टार्टअप्स व महाराष्ट्र शासनाचे विविध विभाग.
२	इन्क्युबेटर्सची स्थापना	महाराष्ट्रातील स्टार्टअप्स व नवउद्योजक
३	महाराष्ट्र स्टार्टअप आणि इनोव्हेशन यात्रा	सर्व नागरिक
४	हिरकणी नवउद्योजक महाराष्ट्राची	NRLM, NULM, MSRLM व MAVIM अंतर्गत नोंदणीकृत बचत गट, महिलाप्रणित कंपनी.
५	जिल्हास्तरीय व्यवसाय योजना स्पर्धा	महाराष्ट्रातील नवउद्योजक
६	बौद्धिक संपदा हक्क-तांत्रिक व अर्थसहाय्य योजना.	उद्योग, संवर्धन आणि अंतर्गत व्यापार विभाग (DPIIT) मान्यताप्राप्त महाराष्ट्रातील नोंदणीकृत स्टार्टअप्स.
७	गुणवत्ता परीक्षण व प्रमाणन अर्थसहाय्य योजना	उद्योग, संवर्धन आणि अंतर्गत व्यापार विभाग (DPIIT) मान्यताप्राप्त महाराष्ट्रातील नोंदणीकृत स्टार्टअप्स.
८	महिला उद्योजकता कक्ष	महाराष्ट्रातील महिला वर्ग
९	महाराष्ट्र ग्रँड चॅलेंज	सर्व प्रशासकीय विभाग / स्टार्टअप / नवोदित
१०	महाराष्ट्र इन्नीशन ग्रँट	महाराष्ट्रातील शासकीय औद्योगिक संस्थेतील विद्यार्थी मान्यताप्राप्त विद्यालये तथा महाविद्यालयातील विद्यार्थी.

१. महाराष्ट्र स्टार्टअप वीक

अ. क्र.	तपशील	२०१८-१९	२०१९-२०	२०२०-२१	२०२१-२२	२०२२-२३
१	स्टार्टअप विजेते-१५ लाखांपर्यंत कार्यालयीन आदेश मिळण्यास पात्र असलेले.	२४	२४	२४	२४	२४

२. इनक्युबेटर्सची स्थापना

अ. क्र.	इनक्युबेटर्स	नोंदणीकृत इनक्युबेटर्स	वितरित केलेला निधी
१	१८	१७	१२,८८,२०,०००/-

३. हिरकणी नवउद्योजक महाराष्ट्राची (२०१९ मध्ये राबविण्यात आलेल्या योजनेचा खर्च)

तपशील	एकूण विजेते	अर्थसहाय्य
एकूण तालुके - ३५१	१०	५०,०००
एकूण जिल्हे - ३६	१०	२,००,०००
प्रोत्साहन भत्ता	(२५००*३५८०)	२५००

४. जिल्हा व्यवसाय योजना स्पर्धा

अ. क्र.	योजना राबविण्यात आलेल्या जिल्हांची संख्या
१	२

५. बौद्धिक संपदा हक्क - तांत्रिक व अर्थसहाय्य योजना

अ.क्र.	अर्जदारांची संख्या
१	४१

६. गुणवत्ता परीक्षण व प्रमाणन - अर्थसहाय्य योजना

अ.क्र.	अर्जदारांची संख्या
१	३२